

Денисівська загальноосвітня школа I – II ступенів

**Виховні години по напрямках
ціннісних ставлень учнів
5 - 9
класів**

**(практичний блок
для класних керівників)**

Дячук Іванна Анатоліївна
вчитель англійської мови
та класний керівник 8 класу
Денисівської загальноосвітньої школи
I – II ступенів

Укладач:

І. А. Дячук - вчитель англійської мови та класний керівник 8 класу

Рецензенти:

М. М. Кабанова - методист РМК

Схвалено радою РМК Протокол № 3 від 14.03. 2016 р

У пропонованому посібнику містяться розробки виховних годин, тренінгів, бесід з учнями 5 – 9 класів по напрямках виховної роботи та є посилання на корисні відеоматеріали до окремих виховних заходів.

У посібнику багато уваги приділено самовихованню учнів, формуванню особистості підлітка, засвоєнню ним основ християнської та загальнолюдської моралі, звичаїв і традицій рідного народу, розвитку патріотичних почуттів та зміцненню любові до України.

Посібник є корисним для класних керівників при плануванні виховної роботи з учнями.

Зміст

Вступ.....	4
Психолого – педагогічні аспекти проведення виховних заходів	6
Класний керівник – хто він?	7
Психологічні вікові особливості підлітків.....	9
Ціннісне ставлення особистості до суспільства, держави	12
Ціннісне ставлення до себе, до здоров'я	47
Ціннісне ставлення до людей, сім'ї, родини	90
Ціннісне ставлення до праці	140
Ціннісне ставлення до природи	168
Ціннісне ставлення до культури та мистецтва	189
Література	209

Вступ

Уміння виховувати — це все-таки мистецтво, таке ж мистецтво, як добре грати на скрипці або роялі, добре малювати картини, бути хорошим фрезерувальником або токарем. Не можна

навчити людину бути хорошим художником, музикантом, фрезерувальником, якщо дати їй тільки книжку в руки, якщо вона не бачитиме фарб, не візьме інструмент, не стане до верстата. Біда мистецтва виховання в тому, що навчити виховувати можна тільки в практиці, на прикладі.

А. С. Макаренко

Віки та епохи люди ламали голови над таємницями становлення особистості, дивом зростання паростків «я» під нестерпною спекою впливів, моделей, чітко визначених шляхів виховання та способів становлення. У свій час Гельвецій, маючи на увазі величезну роль виховання в процесі становлення особистості, відзначав, що люди не народжуються, а стають тими, ким вони є.

Першоосновою розвитку дитини як особистості є виховання в сім'ї. Стаття 59 Закону України «Про освіту» покладає на батьків відповідальність за фізичне здоров'я і психічний стан дітей, створення належних умов для розвитку їх природних здібностей. Головними завданнями роботи школи і сім'ї є пропаганда педагогічних знань з метою підвищення педагогічної грамотності батьків, організація заходів, спрямованих на оволодіння батьками системою умінь, необхідних для організації діяльності дитини дома.

Велику роль у розвитку особистості відіграє саме класний колектив, у якому учень навчається протягом 11 років.

Саме тому, головною метою школи є формування і розвиток високоінтелектуальної, свідомої особистості з громадською позицією, готової до конкурентного вибору свого місця в житті.

Пріоритетним у вихованні є всебічний та гармонійний розвиток особистості, яка здатна до саморозвитку, самовиховання і самореалізації, у своїй діяльності керується загальнолюдськими цінностями і глибоко розуміє традиції свого народу.

Складний процес виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, і вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи, вікових особливостей дітей. Це психолого-педагогічні спостереження, анкетування, бесіди, виховні години, диспути, зустрічі, години спілкування, КВК, екскурсії, ярмарки, рольові ігри тощо.

За судженнями Григорія Ващенка, щоб виховати вільну, творчу і повноцінну особистість, не досить лише засвоїти психологію дитини взагалі, треба ще ґрунтовно знати психологію кожної дитини зокрема, розуміти кожний прояв її психічного життя, як в розгорнутій книжці читати її переживання.

Результативності виховної роботи можна досягти, спираючись на світлі сторінки письменництва княжої доби, «Повчання дітям» Володимира Мономаха, філософські погляди Григорія Сковороди, народно-пісенну творчість українського народу, звичаї, традиції, твори геніальних педагогів, й особливо безцінну спадщину творця української виховно-освітньої системи Григорія Ващенка, який в основу виховання української молоді ставить загальнолюдські й національні цінності, виплекані протягом віків.

Виховання - це творчість, це найвища коштовність, про яку класний керівник повинен постійно дбати. А його праця - стежина, по якій людина піднімається до вершин морального благородства.

Психолого – педагогічні аспекти проведення виховних заходів

Моральне виховання спрямоване на прищеплення і потреби поводити себе згідно з моральними нормами, прийнятими в суспільстві, виховання патріотизму, колективізму, свідомої дисципліни та організованості, громадянської і соціальної відповідальності, непримиренності до аморальних вчинків, до порушників норм і правил культурної поведінки.

Це планомірний, цілеспрямований вплив на морально-емоційний розвиток людини через організацію умов, в яких формується її духовна, емоційна, світоглядна сфери та поведінка відповідно до загальнолюдських та національних

морально-етичних цінностей.

Система морального виховання спрямована на формування цілісної моральної особистості, яка включає такі гуманістичні риси, як доброта, чуйність, милосердя, увага, толерантність, совість, чесність, справедливість, людська гідність, повага і любов до людей, правдивість і скромність, сміливість і мужність.

Зміст морального виховання включає принципи, норми, правила моралі та прогресивні традиції, які становлять частину духовного життя народу. Це народні традиції, шановливе ставлення до Батьківщини, суспільства, праці, до людей і самих себе.

Одним із пріоритетних напрямків виховної роботи є **сприяння творчому розвитку особистості**. Він спрямований на розвиток власних спостережень, пізнавальних інтересів у певній галузі знань до технічної творчості, моделювання, винахідництва, сприяння інтелектуальному, емоційному та естетичному розвитку школярів, уміння бачити пізнавальні проблеми у сфері науково-технічної, художньої, декоративно-прикладної творчості, еколого-натуралістичній, туристсько-краєзнавчій, фізкультурно-спортивній діяльності.

Ці напрями виховання тісно взаємопов'язані між собою і утворюють цілісну систему, яка забезпечує виховання всебічно розвиненої особистості – вільної, гуманної, духовно і творчо зрілої, фізично досконалої, громадянсько-відповідальної і мужньої, ініціативної і активної, здатної до вирішення складних проблем, готової до самооцінки і самовиховання.

Класна година. Як одна з форм позакласної виховної роботи, вона передбачає створення оптимальних умов для продуктивного спілкування класного керівника з учнями з метою формування у них соціальної зрілості.

Готуючись до класної години, потрібно зважати на такі рекомендації:

- 1) класні години мають бути систематичними;
- 2) на розгляд учнів бажано виносити цікаві, актуальні для них питання;
- 3) не варто влаштовувати на класних годинах педагогічного аналізу діяльності учнів впродовж значного проміжку часу;
- 4) проведення класної години має відбуватися за чітким планом, у мажорному тоні спілкування;
- 5) слід заохочувати учнів до вільного висловлювання думок, не дорікаючи їм за помилковість суджень, враховувати їх соціально-психологічні особливості, створювати умови для подальшого розвитку школярів у процесі вільного спілкування;
- 6) не допускати ігнорування запитань учнів, вислуховувати їх відповіді, виявляти терпимість, залучати всіх учнів до розмови, не залишаючи поза увагою неспілих;
- 7) цікавитись інтересами учнів для визначення подальших тем класних годин, проводити їх не тільки у школі, а й у музеях, на природі, за місцем роботи батьків.

Класний керівник – хто він?

Класне керівництво — найбільша відповідальність у роботі вчителя у школі. Він має стати й «мамою» й «татом» свого класу. Це наставник, радник і психолог в одній особі. Саме класний керівник має стати на захист дитини та створити умови для вільного розвитку її духовних і фізичних сил. «Захищати дитину» означає не тільки допомагати вирішувати проблеми в навчанні, здоров'ї, у стосунках з батьками, учителями, друзями, а й допомагати їй виявити в собі найкращі риси, захищати в ній людину, створювати умови для розвитку її здібностей, зокрема до самовизначення, самореалізації, саморозвитку. Така позиція педагога має бути основною в роботі з дітьми.

Класний керівник — перша та найголовніша людина, яка опікується класом. До класного керівника завжди можна звернутися за допомогою чи порадою. Важка розмова про двійку чи прогул також спершу буде відбуватись із класним керівником. Він може бути добрим або злим, суворим чи поблажливим, веселим і сумним. Недарма колишні учні найкраще запам'ятовують суворих,

але справедливих керівників.

Класний керівник має вміти «подати себе», завоювати авторитет. Найкраще це зробити, показуючи свою повагу до кожного учня як особистості із власними думками, поглядами та сприйняттям світу. Незайвим буде продемонструвати свою обізнаність і у власному предметі викладання. Учні, зазвичай підсвідомо, з повагою ставляться до людей, які є справжніми професіоналами у своїй справі. Адже, думають вони, якщо він чи вона чогось не знає, то чому може навчити мене? І чому я маю слухатись порад людини, яка сама не розуміє, про що говорить? Звичайно, усе знати неможливо, тому можна запропонувати всьому класу пошукати відповідь на важке запитання.

Тим учителям, які працюють на посаді класного керівника із задоволенням, знайти спільну мову з учнями легко. Особистий підхід до кожного учня, формування довіри у спілкуванні — найголовніше в його роботі. Замість осуду він порадить, як краще зробити, замість неприємної розмови про низький бал чи прогул — намагатиметься дізнатися про причину такої поведінки. Такий класний керівник — знахідка для будь-якого класу. Навіть із «важким» класом він намагатиметься знайти спільну мову.

Не можна сказати, що класний керівник, яким би він не був, це тільки засіб виколупування пільг для класу або машина покарання. Хороший керівник знаходить міру в золотій середині. Усе залежить лише від бажання керівника й учнів іти назустріч одне одному.

Дуже важливим для класного керівника є вміння вирішувати конфлікти між самими учнями та іншим учителем. Тут уже необхідно проявити всі свої дипломатичні здібності. Під час вирішення конфлікту між двома чи кількома учнями, найкраще буде поговорити з кожним із них окремо, тет-а-тет. Таким чином легше, ніж під час привселюдного обговорення, зробити розмову довірливою, а звідси й дізнатись про те, що стало причиною сварки. Також корисною буде розмова з обома сторонами одночасно. Класний керівник, як досвідчена й розумна людина, має запропонувати шляхи подолання проблеми, а також примирення ворогуючих сторін.

Якщо ж конфлікт виник між учнем і вчителем, індивідуальна бесіда з кожним також буде доцільною. І якщо дитина впевнено стоїть на своєму, варто пригадати, що вчителі теж іноді можуть бути неправі, особливо якщо це стосується об'єктивності та справедливості, відсутність яких учні помічають одразу. Тож не треба одразу карати учня, спершу треба як слід розібратись у ситуації, а вже потім шукати винних.

Звичайно, не має однозначної відповіді на запитання, що символізує собою класний керівник але головним є те, що ця людина відіграє важливу роль у житті будь-якого класу. Проте лише в тому випадку, коли сама прагне цього.

Таким би хотіли бачити свого класного керівника його учні.

Хлопці

Класний керівник — це людина, яка захистить тебе, вислухає й зрозуміє, зуміє тебе підбадьорити і похвалити

Класний керівник — це для мене старший товариш.

Я бачу свого класного керівника таким: хорошим і добрим не вміючи лаятись.

Класний керівник не повинен писати зауваження батькам, а вирішити проблему або запитати в учня, чому він це зробив.

Дівчата

Класний керівник — це та людина, яка допоможе у важку хвилину. І ця людина повинна мати великодушний характер.

Класний керівник повинен бути добрим і трішечки строгим, мати гарний вигляд.

Класний керівник має бути, як мама. Завжди розуміти, коли треба — полаяти чи похвалити, підказувати, що погано, а що добре...

Я вважаю, що класний керівник має бути хорошою людиною, повинен розуміти всіх дітей і бути нашим другом.

Отже, головним організатором виховної роботи у класі, першим вихователем, консультантом, безпосереднім наставником є класний керівник, який спрямовує навчально-виховний процес, співпрацює з учнями, їх батьками, організовує і проводить позаурочну та культурно-масову роботу.

Класний керівник планує і координує всю виховну роботу з класом з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів і інтересів, рівня сформованості учнівського колективу, сприяє розвитку самоврядування в класі, створює умови для організації змістовного дозвілля, проводить відповідні заходи щодо профілактики правопорушень, бездоглядності.

Система роботи класного керівника – це сукупність взаємопов'язаних між собою виховних заходів, які впливають із завдань громадянського виховання.

Основними розділами виховної роботи класного керівника є:

1. Вивчення учнів, учнівського колективу.
2. Створення і розвиток класного учнівського колективу.
3. Організація і проведення позаурочної (позашкільної) виховної роботи.
4. Співпраця з культосвітніми й позашкільними установами.
5. Робота з батьками.

Психологічні вікові особливості підлітків

Підлітковий вік — складний відповідальний період становлення особистості (за Л.І. Божович, це період другого народження особистості), в якому формується соціальна спрямованість і моральна свідомість: моральні погляди, судження, оцінки, уявлення про норми поведінки, запозичені у дорослих. Шлях оволодіння ними відбувається через реальні стосунки, через оцінку їхньої діяльності дорослими. Наприклад, не одразу підлітки усвідомлюють, що волю загартовує і навчання, що відкрите визнання своїх помилок свідчить про сміливість, що усвідомлення своєї провини — крок до відповідальності. Знання моральних норм та еталонів взаємин вони розуміють не завжди глибоко, важко сприймають моральний релятивізм, тому оцінки вчинків інших категоричні, безкомпромісні. Моральні переконання ще нестійкі, проте вони стають специфічними мотивами поведінки. З'являються власні погляди, оцінки, які можуть швидко змінитись, але й протилежну точку зору підліток буде відстоювати так само пристрасно.

Важливі зміни відбуваються у мотиваційній сфері: потреба в самоповазі, в самоствердженні, у визнанні товаришів, у позитивному ставленні з боку друзів. З'являється орієнтація на майбутнє: мрії, ідеали, перспективні плани, віддалена мета. Проте для підлітка характерна й відмова від поставленої мети всупереч її об'єктивній значущості, бо воля ще слабка. Підлітки частіше діють за найбільш сильним мотивом, власною ж поведінкою вони ще не володіють, і самі визнають відсутність у себе вольових якостей.

Педагогічні завдання

Завданням педагогів є розвиток у підлітків вольової поведінки, використовуючи для цього емоційно привабливі цілі, підтримуючи їх наміри й уявлення про можливість досягти власного рівня домагань. За Л.І. Божович, у підлітків у вольовому акті ще слабо представлена виконавська частина. Очіма підлітків основною причиною їх неуспішності в школі є лінощі. Практика свідчить, що не менше значення має забезпечення пізнавальної мотивації, розвиток інтересів. Для підлітків є характерною легкість виникнення переживань, емоційної напруги. їм важко стримувати свої радість, горе, образ, гнів. Їхні емоції відрізняються ригідністю — інертністю, негнучкістю, навіть тенденцією до самопідтримування. Підлітки «купаються» у власному горі або в почутті провини. Вони відчують задоволення від будь-яких переживань, відчують потребу в сильних емоційних насиченнях. Суперечливі прагнення, які виникають досить часто, ще більше підсилюють загальний емоційний фон, що призводить до виникнення стану афекту. Афективний стан може бути досить тривалим і виникати з незначного приводу. Треба вчити підлітків володіти своїми емоціями, усвідомлювати їх, говорити про них, виявляти в культурних формах.

Відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості: виникає інтерес до свого внутрішнього світу, що веде до поглиблення та ускладнення процесу самопізнання. Підліткова рефлексія спрямована на розуміння самого себе. Особлива увага приділяється особистісним якостям, тому підвищується чутливість до оцінок з боку оточуючих, виникає орієнтація на реальні досягнення. Рефлексія відкриває недосконалість «Я», що глибоко та гостро переживається. Найбільший сплеск рефлексивності в учнів 7-8-х класів. Зростає критичність з приводу власних недоліків, наприклад, вже в 6-му класі з'являються діти, які не вважають себе здібними до жодного з предметів.

Моральна мотивація ще не є стійкою, тому підліток легко піддається навіюванню, таким формам соціальної поведінки, які роблять його дорослим у власних очах.

Підліткові образи «Я»

Образи «Я», які створює в своїй свідомості підліток, дуже різноманітні: це і фізичне «Я» (уявлення про свою зовнішність), і психічне «Я» (про риси характеру, про свої здібності тощо). Але ставлення до всіх цих рис свого «Я» залежить від системи цінностей, яка формується завдяки впливу членів своєї сім'ї та ровесників. Саме тому одні гостро переживають відсутність зовнішньої краси, а інші — фізичної сили, дехто всю увагу спрямовує на підвищення результатів у спортивних видах діяльності. Образ «Я» ще нестабільний, уявлення про себе рухливе. Іноді випадкова фраза, комплімент або посмішка надовго порушують спокій душевного життя підлітка.

З образом «Я» пов'язана самооцінка. Для підлітка важливо знати не тільки, який він є, але й наскільки значущими є його індивідуальні особливості для оточуючих, а тому й для самого себе. Постійно відбувається порівняння: «Я такий, як усі» або «Я не такий, як усі». В ідеалі самооцінка повинна складатися із порівняння самого себе сьогоденного із самим же собою, але вчорашнім: «Я вчора і я сьогодні, а яким я стану (повинен стати) завтра?». Це складно, проте ефективно. Самооцінка має загальний характер, та ще й занижена: підлітки перебільшують свої недоліки, успіхи дещо занижують. Але за заниженою самооцінкою може ховатись високий рівень домагань, на основі чого розвивається феномен «дискомфорт успіху». Підліток, маючи таку самооцінку, знецінює досягнення своїх ровесників, радіє їхнім невдачам. Така конфліктна самооцінка виникає за умови завищених вимог з боку батьків або песимістичних уявлень про можливості свого сина чи доньки. У підлітка тоді виникає сильна реакція навіть на справедливі зауваження. Він шукає зовнішні причини для виправдовування своїх реальних невдач або тих, що прогнозуються. Такий «афект неадекватності» вимагає пошуку психологічного захисту у вигляді знецінення успіхів інших. Висока самооцінка повинна поєднуватись із здатністю диференційовано оцінювати свої досягнення і в той

же час бачити недоліки та перспективи покращання результатів за рахунок усунення недоліків.

Підлітки адекватно оцінюють товаришів, але завищують свою самооцінку. Загальне позитивне ставлення до себе, до своїх можливостей повинно залишатися незмінним, а недоліки — сприйматись як тимчасові, які можна усунути.

Самооцінка поступово емансипується від оцінок оточуючих і набуває все більшого значення як регулятор власної поведінки.

Крім реального «Я» виникає і «Я» ідеальне. Якщо рівень домагань високий, а свої можливості усвідомлюються недостатньо, тоді «Я-реальне» буде дуже відрізнятися від «Я-ідеального». Такий стан веде до невпевненості в собі, а в поведінці це виявиться в образливості, впертості, навіть в агресивності. Якщо «Я-ідеальне» сприймається досяжним, воно спонукає до самовиховання, здійснення якого сприяє розвитку саморегулювання. Саморегулювання вміщує в собі вільну постановку мети та вибір засобів її досягнення. Деякі підлітки (3%) розробляють навіть програму самовдосконалення, але не всі мають силу волі та наполегливість, щоб здійснити її. Здатність ставити мету, усвідомлювати засоби її досягнення, використовувати свої можливості, передбачати результати є показником високої зрілості особистості, що з'явиться пізніше. В учнів основної школи виникає потреба в життєвому самовизначенні, спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії. Ця потреба конкретизується в новій соціальній позиції, яка розгортається на наступному віковому етапі.

Проте наприкінці підліткового віку виникає потреба в життєвому самовизначенні, спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії. Ця потреба конкретизується в новій соціальній позиції, яка розгортається на наступному віковому етапі.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства, держави

- почуття любові до свого рідного краю, Батьківщини, народу, українських законів, традицій та звичаїв;
- моральних, духовних та історико-культурних цінностей, високої мовної культури;
- шанобливого ставлення до державної символіки;
- правил та норм поведінки, соціально важливих для суспільства;
- активної життєвої позиції щодо негативних проявів у соціумі;
- толерантного ставлення до історії та культури інших народностей, які проживають в Україні та інших державах

Критерії	Виховні досягнення учнів
Сформованість патріотичних почуттів, національної самосвідомості, правосвідомості, політичної культури, культури міжетнічних відносин	Любов до свого рідного краю, Батьківщини, народу. Повага до українських та родинних законів, звичаїв, обрядів і традицій. Відчуття своєї приналежності до України. Усвідомлення спільної власної долі з долею Батьківщини. Знання та володіння українською мовою. Прагнення до збереження та примноження духовного та матеріального багатства українського народу. Особисте усвідомлення себе українцем. Віра в духовні сили та майбутнє. Усвідомлення праці як життєвої потреби. Усвідомлення моральних та культурно-національних цінностей. Шанобливе ставлення до державної символіки. Осмислення відповідальності як важливої риси особистості. Усвідомлення особистістю своїх прав, свобод, обов'язків. Свідоме ставлення до законів своєї держави. Дотримання правил та норм поведінки, соціально значимих для суспільства. Розуміння особистої відповідальності за свої вчинки. Активна життєва позиція щодо негативних проявів у соціумі. Знання про типи держав, політичні організації, виборчу систему. Активна громадянська життєва позиція. Знання історії та культури інших народностей, які проживають в Україні та інших державах. Повага до представників інших етносів, їх прав та культурно-національних цінностей

“Герої не вмирають...Просто йдуть..”

Мета: поглибити знання учнів про історію, природні ресурси, культурну спадщину України; формувати культуру взаємовідносин між людьми, повагу до традицій і звичаїв українського народу; виховувати почуття патріотизму; сприяти розвитку пізнавального інтересу.

Обладнання та оформлення: Державний Прапор України; свічка, комп'ютер; записи музики, відеоролики: «Небесна сотня», «Україна прекрасна»; « Молитва за Україну»

Хід заходу

Для успішного проведення виховної години нам потрібно прийняти особливі правила роботи. Серед таких правил пропоную: бути позитивним; вміти слухати і чути; не критикувати й не оцінювати.

Учитель. Відомий педагог В. О. Сухомлинський писав: «Найголовніше, найяскравіше, що на все життя западає в серце патріота і що втілює в собі Батьківщину, - це люди». Дійсно, сила України у силі духу її громадян, її впевненість - у готовності таких, як ви, молодих людей, сміливо крокувати дорогою самостійного життя; її краса - у вашій фізичній красі, а також у величчі і благородстві помислів, дій.

Перегляд відеокліпу про Україну «Молитва за Україну», виконавець Алла Іванишина

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=IeB1YYGedzQ&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

- Які емоції викликав у вас перегляд відеокліпу?

Що найбільше привернуло вашу увагу під час його перегляду?

Триває обговорення.

Вчитель. Трагічні події в Україні, починаючи з листопада 2013 року, тривожать та не залишають байдужими жодного громадянина країни. Кожному з нас необхідно усвідомити, за що боролися учасники Євромайдану та АТО і заради чого вони жертвують своїм життям

Їх назвали Небесною сотнею – українців які загинули у Києві на Майдані, вулицях Грушевського та Інститутській. Гинули за честь, за волю, за право бути народом – джерелом і мірилом влади у власній державі, за країну, в якій не страшно жити і народжувати дітей. За цю самопожертву українці їх канонізували – за велінням серця долучили до сонму Небесного воїнства на чолі з архистратигом Михаїлом, аби захищали країну від лиха, пильнували й оберігали її з небес...

Учень "Боротьба не за щастя вже навіть іде — за життя!
Бо його забирають.
Нас Надія веде, нас ідея веде
За свободу для рідного краю.

Учень Українцю, поглянь, там побили жінок!
Глянь, вже люди ховаються в храмі!
Де таке ще траплялось, коли це було
Аж в такому нестерпному стані?..

Вчитель Майдан став символом боротьби, символом утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі.

І за цю боротьбу, за нашу за вами свободу й оновлення країни заплачено страшну ціну: своє життя віддали найкращі. І більшість з них молоді, сильні. Ті, що лише починав жити. І сьогодні ми зібралися для того, щоб пом'янути й вшанувати Небесну сотню. Тих мужніх, незламних українців та їхніх побратимів інших національностей, чії душі уже на небесах.

Вони підняли людей на боротьбу. Сотні проповідей є ніщо в порівнянні з тим, що вчинили для нас ці люди. Адже їхній вчинок — то велика жертвна любов. І якщо ми збагнемо це, - не буде поміж нами зла. Головним у світі є любов, і люди яких ми поминаємо, власне, засвідчили свою любов до Бога й до своєї країни, свого народу.

Усі герої Небесної сотні були простими людьми — не депутатами, не політиками, не начальниками. У вирішальний час не змогли байдуже сидіти біля телевізора проста дивитися на те, що коїться на вулицях столиці. Вони не думали протє, що можуть загинути. Вони лише знали, що так як є так далі бути в Україні не може.

(Демонстрація відеофрагменту «Небесна сотня»; режим доступу: (http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=Qig7d9Gkxqs&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com))

Учень А сотню вже зустріли небеса..
Летіли легко, хоч Майдан ридав...
І з кров'ю перемішана сльоза....
А батько сина ще не відпускав..
Й заплакав Бог, побачивши загін:
Спереду — сотник, молодий, вродливий
І юний хлопчик в касці голубій,
І вчитель літній - сивий-сивий..
І рани їхні вже їм й не болять..
Жовто-блакитний стяг покрит їм тіло..
Як крила ангела, злітаючи назад,
Небесна Сотня в вирій полетіла

Учень Небесна сотня – то в серцях вогонь
Він гаряче палав за Україну.
Від нині тихим співом заспокой
Ти, земле рідная, свою дитину.

Учень Пташиним співом, шелестом трави
Блакитним небом, золотим колоссям
Останній раз, як мати пригорне
Чоло високе в обранку волосся.

Учень Небесній сотні шана й молитви
За чисті душі, що злетіли в небо.
Їм шлях високий Боже освяти,
І в мирі, Господи,
Прийми до себе.

Вчитель: - *Вшануємо пам'ять загиблих хвилиною мовчання.*

Приклад Героїв Небесної має зупинити і тих, хто сьогодні розпалює все нове інше протистояння. Ми сьогодні в скорботі й з великою нашою вдячністю згадуємо Героїв світлої пам'яті Небесної сотні, котрі від тепер постійно споглядатимуть за нами та нашими вчинками.

Гідність, відданість та патріотизм сьогодні засяяли новими гранями стали своєрідним поштовхом для переосмислення глибокої суті людського буття. Згадаємо Шевченка, який ніколи не був прибічником ворожнечі між слов'янськими народами.

В передмові до «Гайдамаків» він написав, що наші предки помилялися, коли ворогували, що слов'янські народи повинні дружити між собою, жити мирно. На жаль, Україна сьогодні стикнулася з іншим, опинившись в трагічній ситуації. Але ми пишаємося тим, що в історії нашої Славної Країни є багато прикладів того, як треба любити й обороняти свій край.

(Пісня «Господи помилуй нас», запалюють свічку)

Ведуча: Нехай кожен з нас торкнеться пам'яттю цього священного вогню-частинки вічного. А світло цієї свічки хай буде даниною тим, хто навечно пішов від нас, хто заради торжества справедливості жертвував собою. Вони повинні жити в нашій пам'яті! (Учні передають один одному запалену свічку)

Відеоролик «Україна прекрасна»

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=dCqpDCsKteQ&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Вчитель Молюся за Тебе моя Україно, за кожного батька, за кожного сина, за кожною матір, за кожную дитину я Бога прошу – збережи Україну! Страшною порою не дай їм загинуть! Хай наші молитви до Бога полинуть! Нехай Він злобу у серцях наших спинить! Молюсь, щоб людина почула людина, щоб син

пожалів батька іншого сина, щоб мирною знову стала країна – я Бога прошу – збережи Україну!

І якщо справді вас засмучує ненависть у світі, не плачте і не втрачайте надії, а зробіть щось, хай навіть маленьке! А я вам бажаємо всім віри, надії, щирого серця, оптимізму та мирного неба. Нехай вам щастить.

Усний журнал «Державний прапор України – святиня нашого народу»

Мета: ознайомити учнів з національними символами України, з її святинею – прапором; формувати національну свідомість школярів, виховувати патріотів рідної держави, повагу до її символів, розширювати пізнавальні інтереси школярів

Обладнання: Державний прапор України, Герб, назви сторінок.

Девіз: Ми всі – діти українські,

Український славний рід.

Дбаєм, щоб про нас всіх

Добра слава йшла у світ.

Все, що рідне, хай нам буде

Найдорожче і святе,

Рідна мова, рідна віра,

Рідний край наш – над усе.

Класний керівник. Дорогі діти! Сьогодні ми з вами поведемо мову про найдорожче серцю кожної людини... Нехай тему нашої розмови підкажуть рядки вірша Ліни Костенко.

Буває, часом сліпну від краси,

Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, —

Оці стети, це небо, ці ліси —

Усе так гарно, чисто, незрадливо,

Усе, є — дорога, явори,

Усе моє — все зветься... Україна.

Тебе не вигадав Тарас,

Бо ти можлива і без нього.

Та й Котляревський в перший раз

Не споряджав тебе в дорогу

Ти, наче вранішня зоря,

Гориш і сяєш споконвіку...

Не заснував тебе варяг:

У греки йшов по твоїх ріках

*Тебе не вигадав ніхто.
З'явилась ти у день Творіння!
Благословив тебе Христос
На вічне щастя і гоніння
Щодня благаю я Христа,
Аби не знала ти руїни...
Тебе не вигадав Тарас —
Завжди була Ти, Україно!..*

Отже, наша розмова буде присвячена Україні, її символам. А проведемо її у вигляді усного журналу.

Сторінка перша: «Що таке Батьківщина».

*Учень Що таке Батьківщина?
Під віконцем калина,
Тиха казка бабусі,
Ніжна пісня матусі,
Дужі руки у тата,
Під тополями хата.
Під вербою криниця,
В чистім полі пшениця.
Серед лугу лелека
І діброва далека,
І веселка над лісом,
І стрімкий обеліск.
Україно, земле рідна
Земле сонячна і хлібна
Ти навік у нас одна.
Ти, як мати, найрідніша,
Ти з дитинства наймиліша,
Ти і взимку найтепліша,
Наша отча сторона.
У пшеничний вінок одягнемо
Схвильовану пісню,
Подаруємо спів, Батьківщино,
Сьогодні тобі.
У глибоких очах пам'ять бачиться
Давня і грізна,
А у серці любов, як простори
Небес голубих.
Над блакиттю весни,
Над широким задимленим світом
Промовляєм твоє, Батьківщино,*

Завітне ім'я.

Бо твоя доброта у дорозі нам сонячно світить,

Наші дні зігріва правда горда

І щира твоя.

Учень. У всіх людей одна святиня,

Куди не глянь, де не питай,

Рідніше нам своя святиня,

Аніж земний в чужині рай.

Нема без кореня рослини,

А нас, людей, без Батьківщини.

Класний керівник. Отже, діти, для кожного з нас найдорожча і найрідніша та земля, на якій ми народилися, де живуть наші батьки, рідні, де поховані наші предки. Це — наша рідна земля, наша Україна. Любімо і шануймо все те, що є наше, найдорожче і найрідніше.

Сторінка друга: «Наші символи».

Кожна країна світу обов'язково має свої символи. А що таке символи? Що до них належить?

Символ — це предмет, який характеризує державу, відображає її побут, традиції, господарювання, історичне минуле, прагнення народу.

Символи України — Гімн, Герб, Прапор.

У статті 20 (розділ 1) Конституції України записано: «Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб, Державний Гімн України».

А що означають символи?

Гімн — це головна пісня, яка виконується в державі на всіх урочистих подіях.

Герб — розпізнавальний знак держави.

Прапор — полотнище певного кольору, чи поєднання кольорів, часто з певним зображенням, прикріплене до держала чи шнура. Це офіційна емблема, символ суверенітету.

Кожен народ з повагою ставиться до своїх символів. Прапор і Герб є нашими святинами, тому їх слід шанувати і берегти.

Під час виконання Гімну всі повинні стояти. Пам'ятайте це завжди і шануйте наші святині.

Учень. Прапор — це державний символ,

Він є в кожній державі,

Це для всіх — ознака сили,

Це для всіх — ознака слави.

Синьо-жовтий прапор маєм,

Сине небо, жовте жито,

Прапор свій оберігаєм —

*Він, святиня, знають діти.
Прапор свій здіймаєм гордо,
Ми з ним дружні і єдині,
Ми навіки є народом Українським в Україні.
Учень Наш герб — тризуб.
Це воля, слава, сила.
Наш герб — тризуб.
Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є,
Ми завжди будем,
Добро і пісню несемо ми людям.
Учениця. Слова палкі, мелодія вродиста Державний гімн ми
знаємо усі,
Для кожного села, містечка, міста —
Це клич один з мільйонів голосів.
Це клятва, заповідь священна.
Хай чують друзі й вороги,
Що Україна вічна, незнищенна,
Від неї ясне світло навкруги*

Сторінка третя: «Національні прапори України»

Прапор як символ чи засіб сигналізації виник за античних часів і поширився в Європі в добу середньовіччя. Найдавніші прапорні полотнища були трикутно-клинові. На зламі XIII і XIV ст. з'являються чотирикутні прапори з клиновими полотнищами. Найвживанішим кольором був червоний. Вживали також білий, блакитний, жовтий кольори.

Прапор Руської землі був переважно червоним із золотим тризубом-двозубом, а корогва Галицько-Волинського князівства — блакитна із золотим левом (з такими стягами галицькі полки брали участь у Грюнвальдській битві 1410 р.).

Великого розквіту набуло українське прапорництво в героїчну козацько-гетьманську добу. Йшло збагачення форм полотнищ, колірної гами, посилення національних прикмет у формі й змісті, створення системи військово-полкових, сотенних стягів. Тоді ж з'являється новий прапорний колір — «малиновий», який став основним у запорізьких козаків. У козацьких полках були корогви інших кольорів: жовті, сині, зелені. Синя й жовта барва найчастіше трапляються в козацькому одязі часів визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (1648—1654), а пізніше — гайдамаків часів Коліївщини (під час розповіді про козацько-гетьманську добу звучить «Козацький марш».).

Блакитні (сині) полотнища із золотими чи жовтими хрестами чи іншими знаками поширюються у XVII, XVIII ст. Поєднання їх знаходимо в полкових знаменах Київського, Лубенського, Чернігівського полків.

Із занепадом гетьманщини, поділом українських земель між Росією та Австрією зникають українські військові, територіальні та інші прапори. На українських землях у межах царської Росії можна було вживати лише біло-синьо-червоні прапори імперії.

Жовто-сині прапори використовували українські січові стрільці.

22 березня 1918 р. Центральна Рада в Києві ухвалила Закон про державний прапор УНР, який був жовто-блакитним. Вибір кольорів був умотивований такими міркуваннями: символами України є чисте небо (синій колір) та пшеничне поле (жовтий колір). Як сказав поет:

Наш стяг – пшениця у степах

Під голубим сплетінням неба

Коли виник прапор?

Яку форму мали перші прапори? Який колір?

Якого кольору був прапор у козацько – гетьманську добу?

Хто використовував синьо – жовті прапори?

Що відбулося 22 березня 1918р?

Сторінка четверта «Наш стяг — пшениця у степах Під голубим сплетінням неба».

Державний прапор України синьо-жовтий. Він має досить давнє походження. Жовтий колір — це колір пшеничного лану, колір хліба, зерна, що дарує життя всьому суццюму на землі. А синій колір означає чисте небо і чисті води нашої Вітчизни.

Учень Небеса блакитні сяють з глибини,

А пшеничні й житні мерехтять лани.

Образ цей не зблідне, хоч минуть жнива.

Це знамено рідне — злото й синява.

Прапор наш, як літо, в сонці майорить —

По долині жито, по горі — блакить.

Під синім небом України

Зазолотилися жита,

У чуйнім серці воєдино

З'єдналася палітра та.

Бо це дано нам споконвіку —

Від пращурів нива ясна —

Душею, що не любить крику,

Єднати землю й небеса.

Класний керівник. 2 вересня 1991 року над будинком Верховної Ради України було піднято синьо-жовтий прапор — символ незалежності та суверенітету нашої держави.

А 28 січня 1992 року Верховна Рада України затвердила Державним прапором — синьо-жовтий.

Сьогодні синьо-жовтий прапор майорить на всіх державних установах України. Він здіймається над усіма посольствами нашої держави, в багатьох країнах світу, під ним ходять у моря-океани українські пароплави...

Стрімко злітає це полотнище і в різних спортивних змаганнях, коли на п'єдестал пошани підіймаються українські спортсмени.

Гордо розвівається синьо-жовте знамено, промовляючи всьому світу: «Є у світі Україна!».

У всьому світі склалися певні правила щодо вживання Державного прапора, на основні з яких ми звертаємо увагу:

1. Державний прапор України ні перед ким не опускається вниз. Не можна ним салютувати. Не можна схилити його перед якоюсь особою чи предметом.

2. Державний прапор при вивішуванні серед інших прапорів має займати перше, найпочесніше місце. Він вивішується або вище за всі інші, або у фронті інших прапорів займає правий геральдичний бік.

3. На зібраннях у приміщеннях Державний прапор уміщується на естакаді (подіумі) з правого боку від промовця; коли ж прапор виставляється з боку аудиторії, то займає правий бік фронтом до естради.

4. В процесіях Державний прапор треба нести попереду всіх інших прапорів або вправо від них.

5. Прапор виставляється скрізь лише на держаку. Стяг вивішується на щоглі.

6. Державний прапор і стяг поза приміщенням підносяться ранком (при сході сонця) і спускаються при заході сонця.

7. Не можна виставляти брудного або ушкодженого прапора.

8. Прапор треба зберігати у нагородці.

9. Не можна вивішувати прапор у перевернутому вигляді верхом униз.

10. При вивішуванні Державний прапор не повинен торкатися землі, підлоги.

11. При несенні прапора держак тримається завжди вертикально.

12. На Державному прапорі не можна розмішувати предмети, емблеми, прикраси, малювати чи чіпляти літери, монограми, цифри, герб, не прийнято оздоблювати його бахромою та китицями.

13. Державний прапор ніколи і ніде не можна вживати як прикрасу чи декорацію. З цією метою можна використовувати барви Державного прапора і то лише у випадку державних чи національних свят, при державних урочистостях тощо.

14. Державний прапор ні для яких цілей не вживається приватними особами.

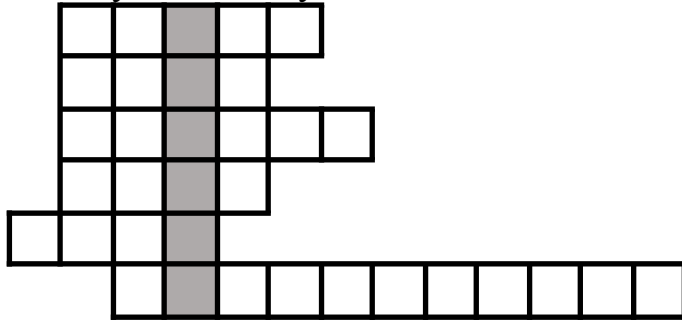
15. Зображення Державного прапора не можна вживати на рекламах, оголошеннях, грамотах, заставках.

16. Не можна вивішувати ніяких реклам і оголошень на держаку

державного прапора чи на щоглі державного стяга або під ним.

17. При вивішуванні треба міцно прикріплювати держак прапора (чи щоглу стяга), щоб він не хитався і не відривався.

18. Прапор, стяг, опущені на півдержака (півщогли) символічно означають жалобу.

Класний керівник. А зараз на завершення нашої виховної години я хочу щоб ви розгадали простенький кросворд **«Моя держава»**.

(роздаю учням роздруковані аркуші з кросвордом)

1. Установлене державною владою загальне, для всіх обов'язкове правило, що має найвищу силу. (Закон.)

2. Символічний знак держави, міста чи роду, зображуваний на прапорі, монетах, печатках. (Герб.)

3. Полотнище одного або кількох кольорів, яке є символом держави, організації. (Прапор.)

4. Назва головного міста нашої держави, де міститься уряд та урядові установи. (Київ.)

5. Урочиста пісня, що є символом державної єдності. (Гімн.)

6. Місцевість, де людина народилася, рідний край. (Батьківщина.)

Ключове слово кросворда — «Країна».

Яку літеру треба дописати, щоб виникла назва твоєї країни? (літеру «У», «Україна».)

Учениця *І не буде нас доля цуратись*

У Карпатських, Таврійських садах.

І не зможе ніхто відібрати

Те, що ти зберегла у віках.

Доки пісня звучить солов'їна,

Щире слово в козацьких устах,

Ти не вмириш, ти не вмириш, Україно,

Будеш жити у наших серцях.

Діти України про свої права

Мета: Розширити знання учнів про основні положення Декларації та Конвенції із захисту прав дитини, вчити відрізняти права від обов'язків, закріпити їх у пам'яті учнів. Розвивати культуру дітей, ввічливість, чесність, людяність. Виховувати дисциплінованість, повагу до товаришів.

Обладнання: Конституція України, Декларація прав дитини, виставка літератури, кросворд.

Хід заходу

Учитель: “Як світло денне, нам потрібне право, бо без законів не живе держава!” Для своїх батьків ви є дітьми, для України – її громадянами, які наділені державою правами та обов'язками. Девізом нашого заходу є такі слова:

Ти особливий! Як і кожна особистість.
Ти неповторний! У природі все таке!
Сніжинки навіть формою всі різні.
А ти – природи диво, ще й яке!

Отже, кожна людина має право брати участь у житті держави. Ми говоримо: права дитини. А чи знаєте ви що гасло «Все найкраще – дітям» підмінювало правовий статус маленьких громадян у суспільстві. Зараз проблема захисту прав дитини є актуальною, тому що економічні, політичні стосунки в державі змінилися і діти можуть стати і стають жертвами безвідповідальності дорослих. Так, збільшилася кількість недоглянутих, безпритульних дітей, дітей, що не навчаються. Значно виросла кількість дітей, які перебувають на державному утриманні.

Тому, кожна держава повинна піклуватися про своїх громадян: про чоловіків і жінок, багатих і бідних, про людей усіх національностей, будь-якого кольору шкіри, у тому числі про маленьких громадян. У кожній демократичній державі є Конституція, яка захищає людину, гарантує її права. Діти, а що таке Конституція?

Учень: Конституція – основний закон будь-якої держави. У ній записані обов'язкові правила, за якими повинні жити люди нашої країни.

Отже, пропоную вам попрацювати та кросворд розв'язати!

Діти, а чи знаєте ви, що «Декларація прав дитини» була ухвалена ООН у 1959 році? Декларація мала 10 стислих статей, програмних положень, які закликали батьків, окремих осіб, державні органи, місцеву владу та уряд визнати викладені у ній права, свободи й дотримуватись їх. На основі цієї Декларації 20 листопада 1989 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила Конвенцію прав дитини, яку називають «світовою конституцією прав дитини».

Цей документ було ухвалено 191 країною світу! Майбутнє кожної людини і

людства в цілому залежить від молодого покоління, тому забезпечення прав дітей та їх правовий захист, є основним завданням сучасності.

Діти! Знайдіть правильну відповідь на таке запитання – скільки статей містить Конвенція ООН про права дитини?

Згідно з Конвенцією про права дитини Україна у квітні 2001 року прийняла Закон про охорону дитинства.

Учень: Діти мають право на життя зі своїми батьками, нікому не дозволено їх розлучати.

Учень: У Декларації прав дитини сказано: «Не можна навчати і підтримувати дисципліну у школі жорстокістю, приниженням»

Учитель: А тепер я вам пропоную взяти участь у грі «Що ти знаєш про свої права?»

(Діти називають свої права з «Конвенції про права дитини»)

Учень: Усі діти мають право на медичну допомогу та розвиток талантів.

Учень: Усі діти мають право на освіту і відпочинок.

Учень: Усі діти мають право на повноцінне харчування і власну думку.

Учень: Особлива турбота про дітей сиріт та дітей-інвалідів.

Учень: Усі діти мають право на життя і піклування.

Учитель: Сподіваюся, діти, ви всі виростете гарними людьми.

Шановні правознавці!

До вашої уваги тест «Чи знаєш ти права та обов'язки?»

1. Який документ про права дитини затвердила Організація Об'єднаних Націй у листопаді 1989 року?

- а) Загальна декларація прав людини.
- б) Конвенція про права дитини.
- в) Закон України про охорону дитинства.

2. Який документ про права дітей прийняла Україна у 2001 році?

- а) Загальна декларація прав людини.
- б) Конвенція про права дитини.
- в) Закон України про охорону дитинства.

3. Як називається основний закон України, де записані усі права та обов'язки?

- а) Загальна декларація прав людини.
- б) Конвенція про права дитини.
- в) Конституція України.
- 4. Це те, що ти повинен робити, щоб бути корисним собі та іншим:
 - а) Обов'язок.
 - б) Право.
- 5. Це те, що ти можеш робити:
 - а) Обов'язок.
 - б) Право.

Учитель: Саме у школі, діти, у вас є можливість поповнити свою скарбничку знань, тому що навчання – це прихований скарб, це світ знань про людей та їх оточення. Вчіться, щоб знати, діяти і жити. Я впевнена, що зерна науки дадуть добрі сходи і зростуть у ваших думках урожаєм мудрості та натхнення.

Ростіть здоровими, досягайте високих результатів у навчанні та завжди будьте активними у громадському житті. Будьте щасливими, досягайте своєї мети у житті!

І пам'ятайте, що кожна людина, особливо дитинстві потребує любові та піклування, доброзичливого ставлення до себе, відчуття своєї необхідності. Ці чинники впливають на здоровий розвиток дитини, формування її особистості, моральних та етичних норм.

Діти! Пропоную вам пограти у гру «Так чи ні».

- Усі діти мають право на любов та піклування. (Так)
- Кожна дитина має право їсти багато цукерок і чіпсів. (Ні)
- Усі діти рівні у своїх правах. (Так)
- Жодна дитина не повинна прибирати свою кімнату. (Ні)
- Кожна дитина має право не обідати. (Ні)
- Усі діти мають право на повноцінне харчування. (Так)
- Усі діти мають право на освіту. (Так)

І як підсумок нашої години спілкування розвучить вірш про ваші права.

Учень: Я маю право жити на землі.

Творити, дихати, учитись.

Примножувать багатства всі її.

І Україною гордитись.

Я маю право Україну восхвалять.

Боротися за неї і за честь стоять.

Безкрайнії її поля любити.

І щовесни журавликів зустріти.

Учитель: Дякую вам, діти, за гарну роботу.

Бесіда «Закон і ми»

Мета: ознайомити учнів з основними питаннями законодавства щодо підлітків та молоді, з найбільш поширеними прикладами правопорушень серед молоді з метою їх попередження серед учнів школи; виховувати в учнів правову свідомість.

Обладнання: роздавальний матеріал (роздруковані картки із запитаннями за темою заняття).

Хід заняття

Класний керівник. Усі люди зв'язані з певним соціальним середовищем, в якому вони народжуються і формуються. Поза соціальним середовищем, поза суспільством людина немислима. Як кожний ставиться до середовища — питання важливе і для суспільства, і для окремої особи.

Соціальне середовище постає перед людиною в конкретній історичній формі — як усталений спосіб життя, як створені суспільством соціальні, матеріальні й духовні цінності, як спосіб та умови їх виробництва, розподілу і споживання.

Соціальне середовище — це уклад життя людей, що включає їхню працю, суспільно-політичну діяльність, побут, рівень добробуту, дозвілля, духовну атмосферу суспільства, систему пануючих ідеалів, законів, звичаїв, традицій. Воно становить не просто соціальний фон, на якому діє людина, а всю систему життєдіяльності суспільства, що активно включає особу в соціальні зв'язки. Тому людина не може не виявляти свого ставлення до способу життя, до соціального середовища. І своєю поведінкою вона підтримує, зміцнює його або ж, навпаки, послаблює.

Для свого успішного функціонування те чи інше суспільство потребує підтримки кожним усталеного способу життя, його законів, ідеалів, звичаїв, традицій, соціальних інститутів, форм праці, виробництва і розподілу. Під впливом соціальних потреб ще на світанку історії, в первісному суспільстві, склалися прості норми людської поведінки, які зобов'язували всіх членів общини поважати і практично підтримувати усталені громадські порядки.

В інтересах збереження існуючої системи суспільних відносин держава створює право — систему законів, виконання яких зберігає і зміцнює соціальне середовище, спосіб життя.

Додержання законів забезпечується примусовою силою держави — армією, судом, органами охорони громадського порядку. Але суспільство потребує ще й моральної підтримки цих законів — їх морального виправдання, добровільного додержання. Неповага до них розцінюється і як порушення норм моралі. Із правовими питаннями ми зустрічаємось часто. Помилковою є думка, ніби сфера застосування права обмежується покаранням осіб, які вчинили різні

правопорушення. Багато хто з учнів дивується, дізнавшись, що наші повсякденні вчинки часто мають правову оцінку.

Право, закони супроводжують людину все її життя. Щоб уміло і правильно користуватись своїми правами і добре виконувати свої обов'язки, не порушуючи прав і законних інтересів інших, треба знати закони. Звичайно, у вашому віці неможливо знати детально всі закони. Але основне, що стосується вас, ви повинні знати. Це і є метою нашої години спілкування.

Запитання до учнів.

(роздаю роздруковані картки із запитаннями) А зараз зачитуємо по черзі по одному запитанню й відповідаємо на нього. (Запитання коригую і у разі незнання відповідаю на запитання)

Орієнтовний перелік запитань:

1. На яких принципах у нашому суспільстві ґрунтується право? (На принципах моралі.)
2. Яку відповідальність за свої аморальні вчинки несе людина віком до 14 років? (Вона несе відповідальність перед школою, товаришами, сім'єю. При неодноразових порушеннях можлива відповідальність перед комісією у справах неповнолітніх).
3. Яку юридичну відповідальність несе людина в 14 років? (У 14 років настає кримінальна відповідальність за вчинення ряду злочинів: вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень, зґвалтування, пограбування, розбій, крадіжка, злісне і особливо злісне хуліганство, розкрадання вогнепальної зброї, боєприпасів, наркотичних речовин, умисне вчинення дій, що можуть викликати аварію потяга, умисне знищення або пошкодження майна.)
4. Яка відповідальність настає в 15 років? (Майнова відповідальність за заподіяння майнової шкоди.)
5. Яка відповідальність настає в 16 років? (Кримінальна відповідальність за всі види злочинів.)
6. Яка відповідальність настає з 18 років? (18 років — це повне цивільне повноліття, коли настає відповідальність за всіма законами.)
7. Які ви знаєте органи правопорядку? (Суд, арбітраж, органи внутрішніх справ.)
8. Що таке хуліганство? (Це умисні дії, що грубо порушують громадський порядок і виражають неповагу до суспільства.)
9. Як карається законом хуліганство? (Позбавленням волі на строк до 1 року, або виправними роботами на той же строк, або грошовим штрафом, а злісне хуліганство — позбавленням волі на строк від 1 до 5 років.)
10. Чи були ви коли-небудь свідками хуліганства?
11. Чи допускав хтось із вас хуліганські дії щодо інших людей?
12. Що для кожного з вас є найбільшим злочином?

13. У якому законодавчому документі нашої держави закріплено право на освіту? (У Конституції України.)

14. А в яких документах викладені обов'язки учнів? (У «Законі про освіту», Статуті школи, Правилах для учнів.)

15. Які є Правила для учнів?

16. Чи може учень працювати у вільний від навчання час (на канікулах)? З якого віку? Що для цього потрібно?

Чи знаєте ви, куди звернутись? (Так, може. З 14 років. Для цього потрібні заява батьків, дозвіл школи. Звертатися можна у соціальний відділ для молоді або в інспекцію у справах неповнолітніх.)

17. Які правопорушення найчастіше бувають у нашій школі?

18. Якщо ви стоїте на шкільному обліку як схильні до правопорушень, чи знаєте ви, як треба себе поводити, щоб вас зняли з обліку?

19. Що розуміється в адміністративному законодавстві під терміном «громадське місце»? (Вулиці, вокзали, кінотеатри, театри, магазини, установи, бібліотеки, музеї, салони громадських видів транспорту, житлові будинки, підвір'я житлових будинків, школи тощо.)

20. Назвіть кілька прикладів протизаконної поведінки в громадських місцях.

(Учні приводять приклади із життя школи та вулиці)

21. Чи є серед ваших знайомих працівники міліції?

22. Чи міг би ти стати на захист людини, яку б'ють, грабують чи хочуть вбити?

23. Що означає «охороняти природу»? (Не допускати такого впливу на навколишнє середовище, яке погіршувало б його. Здійснювати заходи проти викидів шкідливих газів в атмосферу, шкідливих стічних вод у річки, озера, моря. Виправляти помилки, допущені людьми в минулому: очищати річки й озера, відновлювати ліси, зберігати зникаючі види тварин і рослин.)

24. Що таке власність неповнолітніх? (Деякі особисті речі — одяг, книги та інше.)

25. У яких випадках підліток може розпоряджатися цінним власним майном, наприклад будинком, дачею, автомобілем? (У випадках спадку, даруванні власності підлітка може бути будь-яке майно. Підліток, як і повнолітній, може володіти, користуватися, розпоряджатися цим майном.)

26. Які ви знаєте основні обов'язки батьків і дітей? (Обов'язок батьків — виховувати дітей, піклуватися про їхній фізичний і моральний розвиток, підготовку їх до праці. Батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх

дітей, а в разі потреби — повнолітніх непрацездатних дітей. Обов'язок дітей — піклуватися про батьків.

У разі, якщо батьки непрацездатні й потребують допомоги, повнолітні працездатні діти їх утримують.)

27. Де, коли, у яких випадках кожній людині в житті можуть стати у нагоді юридичні знання? (Коли людина сама порушила закон або коли допущено порушення закону щодо неї.)

28. Порівняйте дві галузі знань: медицину і правознавство. Скажіть, що спільне ви бачите між ними? (В обох галузях лікують людей: медицина лікує тіло, а правознавство — розум, вчинки людей.)

Заключне слово вчителя.

Не за горами час, коли ви закінчите школу і вступите у самостійне життя. Від вас вимагається успішно займатися дорученою справою, бути відповідальними, виконувати громадянські обов'язки — хорошого трудівника, захисника

Вітчизни, патріота, борця з недоліками і зловживаннями в суспільстві, господаря багатств країни, сім'янина. Державі будуть важливі ваші думки, пропозиції щодо проектів законодавчих актів, які виносяться на широке обговорення. При цьому корисно поповнювати свої правові знання. Особливо важливим є зміцнення готовності боротися зі злом, непримиренність до того, що заважає нам жити. Усе це потрібно громадянинові України.

Виконуй свої права, поважай правопорядок і закон

Мета: розширити знання учнів про основні положення Конвенції про права дитини; виховувати правову свідомість учнів; сприяти самовдосконаленню і інтелектуальному розвитку учнів; формувати здатності до самоконтролю, поваги до моралі правопорядку.

Хід бесіди

Напередодні проводиться тестування учнів.

1) Чи маєш ти ворогів?

а) Ні. б) Так.

2) Яке твоє ставлення до учнівських правил, дисципліни, правопорядку?

а) Свідоме, з розумінням їх суспільної потреби.

б) Не люблю, але підкоряюсь із примусу.

в) Не люблю, не хочу підкорятись.

3) Чи вважаєш навчання своїм основним обов'язком?

а) Так.

б) Це один з обов'язків, але не основний, в) Ні.

4) Чи виконуєш ти свої обов'язки повною мірою?

а) Так.

б) Стараюсь, але це нелегко.

в) Ні.

5) Що тобі в цьому заважає?

- а) Обсяг і складність завдань.
- б) Ніщо.
- в) Бажання займатися своїми цікавішими справами.
- 6) Чи усвідомлюєш, як потрібно вчитися і поводитися?
 - а) Так.
 - б) Не зовсім.
 - в) Ні.
- 7) Чи вбачаєш ти зв'язок між лінощами і правопорушенням?
 - а) Так.
 - б) Не знаю.
 - в) Ні.
- 8) Чи вмієш ти керувати своїми бажаннями?
 - а) Так. Намагаюсь, але не завжди це виходить.
 - в) Ні.
- 9) Чи вмієш примусити себе чинити так, як треба, а не так, як хочеться?
 - а) Так.
 - б) Це дуже важко, але я хочу навчитись.
 - в) Не вмію і не хочу.
- 10) Чи намагаєшся бачити себе збоку, очима інших?
 - а) Так.
 - б) Інколи.
 - в) Ні.
- 11) Чи завжди ти задоволений результатом самооцінки?
 - з) Ні.
 - б) Так.
 - в) Не думав над цим.
- 12) Яке місце у твоєму житті займають Заповіді Божі?
 - а) Керуюсь ними.
 - б) Поважаю, але не завжди дотримуюсь.
 - в) Не знаю і не виконую.
- 13) Чи можна, по-твоєму, стати порядною людиною без особливих зусиль?
 - а) Ні, треба вміти протистояти злу.
 - б) Так, варто тільки захотіти.
 - в) Не задумувався над цим.
- 14) Як ти ставишся до заслуженого покарання?
 - а) Вдячний, це для мене урок.
 - б) Ображаюсь, не визнаю.
 - в) Стараюсь відомстити.

Вступне слово учителя.

Мораль і право, право і закон.

Рушійні сили для життя людини.

А їх знання надасть нам вірний тон
У розвитку держави — України.

Дорогі діти! Поговоримо сьогодні про ваших друзів і ворогів. Вами невидимі, але реальні. Одні оберігають вас від усього, що заважає на шляху до здійснення мети, інші втягують вас у безодню.

Здогадалися хто вони?

Так, це обов'язок, совість, лінь, байдужість. Проаналізуймо стан вашої успішності і результати тестів.

Хочеться зосередити увагу на думці: «Лінощі – мати усіх вад».

Спробуйте дати тлумачення. (Міркування учнів).

На думку видатного українського педагога В.Сухомлинського, – «небажання знати – це символічні залізні ґрати». А може привести до справжніх ґратів. Адже наслідком лінощів, неробства є обмеженість, убогість думки. Особа, яку у народі називають ледарем, також хоче їсти, користуватися суспільними благами, але не хоче їх творити.

Отже, для неї залишається шлях легкого здобуття, паразитизм, крадіжка.

А це вже злочин. Нерідко буває, що людина чинить злочин ненавмисно – через незнання, недбалість. Іноді починається з негрубих порушень правил, порядку. Мабуть, ніхто з вас не вважає великим гріхом, якщо один хлопчик віддубасить іншого. Чи не так?

Ніхто з учасників певних ситуацій не планує злочину, але й не думає про можливі наслідки.

А небажання виконувати обов'язки, недисциплінованість приводять до порушень моральних норм.

У невеличкій сценці ви зараз побачите й почуєте, як вони змагаються за владу над вами.

Сцена.

Дівчинка або хлопчик, накрившись, лежить, удаючи сплячого. Дзвонить будильник. Герой накривається з головою. Зусібіч до нього підходять Обов'язок, Совість, Лінь і Байдужість. (В що одягнути цих персонажів — на розсуд учителя.)

Обов'язок (схиляючись над учнем). Прокидайся, пора збиратись до школи.

Лінь (лагідним, улесливим голосом). Поспи ще трішки, постіль така м'якенька, ковдра така тепленька... А тобі так не хочеться вставати, з приємним сном розлучатись...

Обов'язок. Кілька гімнастичних вправ — і сон як рукою зніме. А холодна водичка поверне бадьорість, подарує добрий настрій.

Лінь. Який ти немилосердний, Обов'язку! А я — добра, я жалію, я хочу добра,

Совість. Знаємо твою "доброту"! Послухавши тебе, учень не встигне зробити зарядки, одягнеться абияк, снідатиме похапцем. А це шкідливо для здоров'я.

Байдужість. Ой-ой! Усе ти ускладнюєш. А чого б то поспішати? Можна й поспати довше і встигнути...

Обов'язок. І на уроки спізнитись. А на першому уроці — підготовка до контрольної роботи. Без серйозної підготовки не справитись.

Байдужість. Можна спокійно списати й одержати той самий бал, а іноді й вищий.

Совість. Тобто скористатись плодами чужої праці? І не соромно буде отримати незаслужений бал?

Лінь. Що таке сором? І задля нього тратити нервові клітини? Ні, краще без зайвих зусиль...

Обов'язок. А в результаті — ні знань, ні розвитку. Застій і деградація. Цього ви бажаєте? Таке ваше добро? Адже відомо, що "лінь — мати усіх вад" (В. Сухомлинський). Саме від лінощів починається падіння.

Лінь. Але дитина так любить тепло, ніжність, пестощі, а ви закликаєте її до труднощів.

Обов'язок. Бо "подолання труднощів — це шлях до стійкості духу, міцності переконань" (В. Сухомлинський). А без них немає особистості.

Байдужість. Ой, замучив: труднощі, завдання, обов'язок, дисципліна... Обійдемося без них!

Совість. Геть звідси! Вашої влади тут нема!

Лінь. А це ми побачимо, чия влада сильніша. Поспи ще, хлопчику, подрімай, поніжся, нікуди твоя школа не втече...

Обов'язок. Пробуджуйся, друже, вставай! Тебе кличе обов'язок! (Учень швидко відкидає ковдру, підводиться, застеляє ліжко.)

Голос матері. Синку (доню), пора вставати.

Учень. Доброго ранку, мамусю! Я вже на ногах! (починає робити вправи.)

(Лінь і Байдужість виходять.)

Обов'язок і Совість. — Ходімо, друже, у нас сьогодні нелегкий, але цікавий день! (Разом виходять.)

Учитель. Хочеться зосередити вашу увагу на думці, яку висловила одна з дійових осіб щойно побаченої сценки: Лінощі — мати усіх вад.

Чи зрозуміли ви цю думку? Спробуйте дати їй своє тлумачення.

(Учні діляться своїми думками)

Мабуть, ніхто з вас не вважає великим гріхом, якщо один хлопчак віддубасить іншого. Чи не так? А ось послухайте одну невигадану історію. Все у ній правда, тільки імена змінено.

Двоє хлопців під заохочувальні крики однокласників зчепились, як ті півні. Фізично дужчий Толя швидко поклав Сергія "на лопатки". Цим би й

закінчилось, якби Толя ще й словом не вразив поверженого, що викликало глузливий сміх однокласників. У припливі ненависті Сергій схопив гострий камінець і пожбурих услід кривдникові, котрий саме оглянувся. Камінь попав прямо в око... Після довгого і безуспішного лікування Анатолій залишився однооком. Чи хотів цього Сергій? Зробити людину калікою — це вже тяжкий злочин.

Ще один епізод, який одне життя погубив, а друге скалічив. Учителі поскаржились батькові учня С, що його син лінується вчитися і заважає на уроках. Озлоблений хлопець вирішив помститись. Під час новорічного балу він підпалив ялинку. Внаслідок переполоху І тисняви, яка зчинилася, загинула дівчинка. А палій опинився у колонії суворого режиму. Чи бажав він смертіневинній дівчинці? Питання риторичне. Як і інші питання, поставлені після кожного з описаних випадків. Ніхто з учасників інцидентів не планував злочину. Але й не думав про можливі наслідки свого вчинку. Ось так небажання виконувати обов'язки, недисциплінованість призводять до порушення моральних норм, установлених правил, а від правопорушення до злочину — один крок, і злочинець мусить бути покараним.

Учитель У епіграфі нашої години спілкування мова йшла і про право? А чи мають свої права діти? І що таке права дитини? Давайте на сьогоднішні виховні години ще трішечки зупинимось на правах дитини.

Учень Права дитини — це певні можливості, які потрібні дітям для того, щоб жити і дорослішати. Дитиною вважають людину віком до 18 років. Саме діти внаслідок своєї фізичної і розумової незрілості потребують особливої охорони і піклування з боку батьків і суспільства.

Учитель. Права дитини захищені Конституцією України; Законом України «Про охорону дитинства»; Законом України «Про освіту»; Законом України «Про загальну середню освіту», Конвенцією ООН про права дитини, прийнятою 20 листопада 1989 року Генеральною Асамблеєю ООН.

Перегляд відео

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=LaG2NjtW-Nc&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Головним завданням Конвенції є забезпечення дітей особливим піклуванням та допомогою, надання необхідного захисту. Конвенція — угода, міжнародний договір з якого-небудь спеціального питання. Конвенція визнає, що дитині для повного і гармонійного розвитку необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння, дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі ідеалів, проголошених у статуті ООН, і особливо в мирі, гідності, терпимості, свободі, рівності та солідарності.

Закон України «Про охорону дитинства» прийнятий 27 вересня 1991 року. Основне завдання — забезпечити фізичний інтелектуальний, культурний розвиток молодого покоління.

Основний закон України — Конституція. Нову Конституцію України було прийнято 28 червня 1996 року. Конституція України складається з п'ятнадцяти розділів. У першому розділі йдеться про загальні засади, якими визначено державний устрій України. У другому розділі Конституції вміщено статті, які роз'яснюють права, свободи та обов'язки людини. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Решта розділів Конституції присвячені принципам організації та діяльності державних органів. Отже, поважайте правопорядок і закон. Проганяйте від себе лінощі, байдужість.

Учіться бачити себе збоку.

Чомусь сьогодні нашу виховну годину хочеться завершити Десятьма «Не можна» за В. О. Сухомлинським

1. Наодинці із собою робити все не так, як ти робив би на очах у людей.
2. Лінуватися, бути ледарем, неробою і дармоїдом.
3. Видавати за доблесть і заслугу те, що є твоїм обов'язком.
4. Вимагати від батьків те, чого ти не заслужив працею.
5. Бути жадібним, корисливим, негостинним.
6. Гребувати простою працею своїх батьків.
7. Глумитися зі старших.
8. Лицемірити, говорити не те, що думаєш, відчуваєш.
9. Запобігати перед тим, хто сильніший за тебе.
10. Давати «порожні» обіцянки, не дотримувати слово.

Бесіда за круглим столом «Право і справедливість»

Мета. Ознайомити учнів із положеннями Кримінального кодексу України, розкрити причини правопорушень та їхні наслідки; розвивати в учнів почуття відповідальності за свої вчинки, ознайомити їх з основами правомірної поведінки.

Класний керівник. (Вступне слово про налагодження системи правового виховання громадян, правової освіти, починаючи із засвоєння кожним із нас змісту Основного Закону — Конституції України). Історики запишуть для прийдешніх поколінь, що в ніч з 27 на 28 червня 1996 року була прийнята і затверджена найвищим законодавчим органом — Верховною Радою — Конституція незалежної держави України. Нарешті, збулася багатовікова мрія українського народу — мати нову демократичну Конституцію своєї незалежної держави.

День 28 червня 1996 року вписано золотими літерами в історію нашого народу, він стане дорогим кожному громадянину як одне з найбільших свят. Звершилося те, чого прагнув увесь український народ.

Ми з вами живемо у незалежній державі, ім'я якій Україна. Пам'ятаймо, що ми — дуже древній, дуже талановитий і дуже щасливий народ!

В Україні налагоджується система правового виховання громадян, правової освіти, починаючій із засвоєння кожним змісту Основного Закону.

«Прийняти Конституцію не достатньо. Треба ще навчитися жити за нею...»

Не будемо поважати Конституцію — не буде поваги до нас, до України та й народу. За великим рахунком — не буде держави, перспективи для народу».

Вдумаймося добре і запам'ятаймо ці Слова нашого Президента. Сучасне суспільство надало людині широкі права і свободи, до використання яких необхідно підходити відповідально.

Можливості людини в сучасному суспільстві набагато зросли. Але чим більше людині дається, тим більше у неї обов'язків. Ми живемо у світі, де кожний залежить від усіх, а усі від кожного. У цих умовах безвідповідальна поведінка є соціальним злом. Наприклад, безвідповідальне ставлення робітника до своїх обов'язків спричиняє вироблення неякісної продукції, незадоволення потреб громадян. У результаті безвідповідального ставлення учня до навчання з нього виросте неосвічена, некорисна для суспільства людина. Навіть за жартівливе пустування доводиться інколи «розраховуватися» з державою, нести законну, тобто юридичну відповідальність.

Учень. Юридична відповідальність — це передбачене законом і застосоване органами держави примусове обмеження або позбавлення правопорушника певних благ. Вона завжди супроводжується моральним осудженням порушника закону. Юридична відповідальність застосовується лише за певних обставин, передбачених законом, які називаються підставою відповідальності. Такою підставою є факт учинення правопорушення.

Учень. Правопорушення — це порушення правової норми, заборони, встановленої суспільством. Тобто — це антисуспільне діяння. Держава та її органи мають право за законами карати правопорушників. Отже, правопорушення — це протиправне антисуспільне діяння, що заподіює шкоду суспільству і карається законом. Правопорушенням може бути не лише дія, а й бездіяльність. У деяких випадках бездіяльність буває аморальною, шкідливою суспільству, наприклад, неподання необхідної допомоги потерпілому, коли можна було її подати.

Кримінальна відповідальність настає з 16 років (*ст. 10 К.К.У.*). У деяких випадках відповідальність настає з 14 років.

Класний керівник. Чому скоюються правопорушення? В чому причини цього зла?

Учень. Треба пам'ятати про те, що від проступку до злочину один крок. Шлях до злочину розпочинається з розбещеності, неповаги до старших, жорстокості. До однієї з причин виникнення правопорушень можна віднести відсутність почуття особистої відповідальності, що часто веде до співучасті у злочинних діях (за даними статистики 70% злочинів неповнолітніх здійснюються у співучасті).

Ця *та* інші причини можуть привести до скоєння злочину. Але треба пам'ятати, що незнання закону не звільняє від відповідальності.

Правопорушення поділяються на **злочини і проступки**.

Проступки-приниження честі і гідності особи, порушення правил поведінки, порушення трудової дисципліни і т. д.

Кримінальна відповідальність настає за скоєння злочину, тобто суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним правом. Це посягання на суспільний лад держави, власність, особисті, політичні, трудові, майнові права...

Класний керівник Як пов'язані такі явища, як Алкоголізм, наркоманія, токсикоманія і правопорушення ?

Учень. Алкоголізм, наркоманія і токсикоманія є великим злом, що веде до розпаду сімей, скоєння злочинів, калічить долі людей. Найстрашніші наслідки наркоманії та алкоголізму — спустошена душа, моральне падіння, втрата сенсу життя. Значна частина людей, які вживають спиртне, та наркоманів стає злочинцями. Вони належать до так званої групи ризику. Людина, яка вживає спиртне й наркотики, може бути обмежена судом у дієздатності. Над нею встановлюється опіка. Наркоманію називають чумою XX століття. Наркоманія і токсикоманія приводять до повної деградації людини. Хто хоч раз спробував наркотики, той стає їхнім рабом назавжди.

Класний керівник. Прошу уточнити. Коли настає кримінальна відповідальність?

Учень. Найнебезпечнішим видом правопорушення є злочин. За здійснення злочинів законодавством України передбачається кримінальна відповідальність ст. 2 ККУ. Кримінальній відповідальності підлягають лише особи, які вчинили злочин (ст. 3 ККУ). Важливою ознакою злочину є винність. При скоєнні злочину винність проявляється по-різному. Існує кілька форм винності: 1. Умисел. 2. Необережність.

Умисел — "коли особа, яка вчинила злочин, усвідомлює цей злочин, передбачає суспільно небезпечні наслідки свого діяння та бажає здійснення цих наслідків. Злочин вважається вчиненим з необережності, якщо людина передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків своєї дії або бездіяльності,- але легковажно розраховувала на їх відвернення, або не передбачала їх настання, хоч повинна була, чи могла передбачити.

Класний керівник. Звісні, за вчинені злочини застосовується кримінальне покарання. Які види покарання існують?

Учень. **Кримінальне покарання** — це особливий захід державного примусу, що застосовується за здійснення злочину. Кримінальне покарання може застосовуватись лише судом. Ст. 22 ККУ. визначає мету та функції покарання:

1. Покарання є карою за вчинений злочин.
2. Покарання — це засіб виправлення і перевиховання засуджених.
3. Покарання — це засіб породження здійснення нових злочинів.

Виключною мірою покарання є довічне позбавлення волі. Його суд призначає за особливо тяжкі злочини.

Кримінальне покарання передбачене законом і призначається від імені держави. Надання допомоги, а також щире розкаяння, явка з повинною, активне сприяння розкриттю злочину — це обставини, що пом'якшують відповідальність. Обставини, що обтяжують відповідальність, — це здійснення злочину групою осіб за попереднім зговором, здійснення злочину у стані сп'яніння...

Класний керівник Багато хто з учнів дивується, дізнавшись, що наші повсякденні вчинки часто мають правову оцінку. Право, закони супроводжують людину впродовж усього життя. Щоб уміло і правильно користуватись своїми правами і добру виконувати свої обов'язки, не порушуючи прав і законних інтересів інших, треба знати законодавство. Звісно, у вашому віці неможливо знати детально усі закони. Але основне, що стосується вас, ви повинні знати.

1. Що таке правознавство? Закон?
2. Що вивчає правознавство?
7. Що таке хуліганство?
8. Як карається законом хуліганство?
9. Чи були ви коли — небудь свідками хуліганства?
10. Чи допускав хтось із вас хуліганські дії щодо інших людей?
11. Що для вас є найбільшим злочином?
12. В якому законодавстві закріплено право на освіту?
13. В яких документах у школі викладено обов'язки учнів?
14. Чи знаєте ви правила для учнів?
15. Чи може учень працювати у вільний від навчання час? Де саме? З якого віку? Що для цього потрібно?

16. Які правопорушень найчастіше бувають у нашій школі?
 17. Що ви розумієте під терміном “громадське місце”?
- Пропоную вашій увазі розглянути приклади із шкільного життя.
ПЕРШИЙ ПРИКЛАД — ситуація із шкільного життя.

Один із учнів ненавмисне розбив шибку у вікні коридору. І хоч цього ніхто не побачив, хлопчик сказав про свій вчинок класному керівнику і однокласникам, а прийшовши додому, розповів про неприємну подію батькам. Тато дістав скло потрібного розміру, наступного дня учень приніс його до школи. Техпрацівники допомогли встановити шибку.

Як ви вважаєте, чи є цей вчинок порушенням поведінки у громадському місці?

ДРУГИЙ ПРИКЛАД – ситуація із шкільного життя.

Скориставшись тим, що у коридорі нікого не було, учень порвав стінгазету. Чи порушив учень правила поведінки у громадському місці, враховуючи те, що у скоєному він не зізнався?

Класний керівник. Закінчуючи нашу бесіду, хочу наголосити на тому, що наш Основний Закон — Конституція (майже 50 статей), так як і Загальна декларація прав людини Гарантують нам можливість людського життя, ставлять його попереду будь-яких чинників нашого буття. Тому ми завжди повинні твердо пам'ятати: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий повний розвиток її особи».

А саме:

1. Неухильно додержуватись Конституції та інших законів України.
2. Не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.
3. Захист Вітчизни.
4. Шанувати і поважати державні символи України.
5. Не завдавати шкоди природі, історико-культурній спадщині, відшкодовувати завдані їм збитки.

Немає прав без обов'язків, немає обов'язків без прав. І ще одну заповідь повинен запам'ятати кожен із нас : «Шануй батька свого і матір свою». Адже саме батьки дали нам життя, саме вони щоденно переживають за нас, хочуть, щоб ми завжди були здоровими, щасливими.

Прекрасно сказав поет:

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди...

Виховна година «Чорнобиль – біль для України»

Мета. Розширити знання дітей про Чорнобильську трагедію, наголосити про потенційну небезпеку радіації для усього живого, розповісти про ліквідаторів аварії на Чорно-бильській АЕС, показати, що чужої біди немає. Вчити зас-тосовувати у повсякденному житті елементарні радіаційно-гігієнічні

навички. Виховувати любов до рідного краю, природи; виховувати у дітей людяність, доброту та згуртованість.

На дошці написано поетичні рядки:

Чи знаєш ти, світе,
Як сиво ридає полин,
Як тяжко, як тужно
Моєму народу болить!
(Б. Олійник)

Хід виховної години

Вступне слово вчителя. 26 квітня 2015 року виповнилося 29 років з дня найстрашнішої за наслідками катастрофи минулого тисячоліття. Чотири букви – ЧАЕС – стали символом трагедії, яка доторкнулася до мільйонів людей, накрила їх крилом безжалісної радіації, перетворюючи свої жертви в безпомічних людей.

Передісторія катастрофи

У 1996 р. виповнилося 100 років від часу відкриття французьким вченим Беккарелем явища радіоактивності.

Відкриття радіоактивного розпаду атомів, якій супроводжується виділенням ядерної енергії, стало початком переходу людства до атомного віку. Але ядерна енергія, яка виявилась, несла людству небезпечні біди.

Серед усіх трагедій, які пережило людство, чорнобильська катастрофа не має аналогів за масштабами рукотворного забруднення екологічної сфери, негативного впливу на здоров'я, психіку людей, їх соціальні, економічні і побутові умови життя.

Щоб глибше зрозуміти весь трагізм становища, в яке потрапили мільйони людей, знайти коріння цього всенародного лиха, повернемося трохи до історії чорнобильського регіону і діючої в ньому атомної станції. Чорнобиль – місто Київської області України – розташований на річці Прип'яті при впадінні в неї річки Уж. Він є одним з найстаріших слов'янських міст.

У 1923 році утворюється Чорнобильський район. Його центром стає місто Чорнобиль. У районі – 64 населені пункти.

На ім'я міста Чорнобиля (до XII ст. Стрежев) була названа і атомна електростанція. Все життя і діяльність Чорнобильської АЕС були пов'язані зі своїм ровесником – містом Прип'яттю.

У травня 1971 року будівельники ЧАЕС розпочали рити котлован під головний корпус I-го енергоблока. А вже 15 серпня 1972 року чашу котловану головного корпусу заповнили сотні учасників будівництва АЕС. Паралельно розгорнулися роботи по зведенню міста енергетиків – Прип'яті.

У ході будівництва першого, другого, а потім третього і четвертого реакторів масштаби робіт збільшувались. Визріло рішення про розширення

ЧАЕС і доведення її потужності до шісти, а в перспективі і до дев'яти атомних реакторів.

Будівництво атомної електростанції і м. Прип'яті проводилося поспішно, що призвело до зниження якості робіт, креслень.

Ще в 1983 році у процесі фізичного пуску 4-го реактору ЧАЕС виявилось, що СУЗ (стержні управління захистом) вносять позитивну реактивність і тільки через 5 сек. починають збуджувати негативну. Але ж аварійний захист реактора повинен з першої миті вносити лише негативну реактивність. Нажаль 4-й реактор не пройшов усіх необхідних випробувань.

Помилки проєктантів, обслуговуючого персоналу не рідко призводили до аварій і відмов обладнання. Тільки у 1980 році 8 раз зупинялись енергоблоки, в т.ч. з вини проєктних організацій – дві зупинки, заводів-постачальників – три зупинки, обслуговуючого персоналу – три.

На думку ряду вчених і спеціалістів, місце для будівництва ЧАЕС вибрано невдало в багатьох відношеннях. З 1972 року через порушення гравітаційної рівноваги внутрішніх геосфер Землі прискорилося осьове розтягнення планети, що зумовило багато геофізичних змін, зокрема активізацію сейсмічності. Незадовго до аварії на ЧАЕС спостерігалися сильні деформації плити 4-го реактора, пов'язані з рухом границі розлому.

Ядерна катастрофа

В ніч з 25 на 26 квітня 1986 року в ході проведення на 4-му реакторі ЧАЕС експериментів, пов'язаних з режимами роботи турбогенератора, виникла великомасштабна з глобальними наслідками аварія.

О 1 год 23 хв 40 сек 26 квітня перший, а слідом за ним другий вибух зруйнували реактор, в якому знаходилось 200 т урану. Ланцюгова реакція ділення, яка виникла відразу ж після вибуху, зупинилась. Почався процес плавлення тепловіділяючих збірок і всіх елементів активної зони. Утворився багатокомпозиційний розплав металу, що ділився.

Розвитку обстановки у ще більш загрозливому напрямку сприяло те, що на тих ділянках зруйнованого реактору, котрі були доступні для попадання зовнішнього повітря з киснем і мали температуру 1200-1500°C, загорівся графіт. Всього графітове завантаження складало 1800 т. Після вибуху водню в реакторі залишилося близько 800 т графіту.

Таким чином, створилась вкрай загрозлива ситуація, коли горіння графіту і виникнення під реактором потужної теплової колони утворили небачений в історії людства штучний радіаційний вулкан фантастичної сили.

За перші десять діб після фатальних чорнобильських вибухів із руїн 4-го ядерного реактора було викинуто радіації в декілька мільйонів разів більше, ніж під час найбільшої в історії атомної енергії аварії на американській АЕС «Трімай-Айленд» у 1979 р.

Завжди мудра природа зі своїми самозахисними функціями на цей раз ніби втратила пильність, послабила свій імунітет. Потужні вітряні потоки, що утворилися саме в цей час у чорнобильському районі, підхопили радіаційний циклон і він смертельним вихром пронісся над Україною, Білорусією, Литвою, Латвією, Польщею, Швецією, Норвегією, потім він погнав ядерні хмари в Німеччину, Нідерланди та Бельгію. Зловісні вибухи на 4-му реакторі посіяли атомну бурю і розкидали радіацію по різних напрямках і концентраціях. Рівні радіоактивного забруднення місцевості не завжди залежали від відстані до ЧАЕС. У Києві, наприклад, 30 квітня -2 травня 1986 року зареєстровані середні рівні радіації становили 1,4 мР/год. Ці рівні радіоактивного забруднення були приблизно в 100 разів вище фонових, тобто природних.

Радіонукліди проникали в землю, воду, рослини, вражали людей, все живе. Вже в перші після аварії дні в пробах зелені, яєць були виявлені такі радіонукліди, як йод – 131, рутеній – 103, 106, барій-лантан – 140, цирконій-ніобій – 95, церій – 141, 144, цезій – 134, 137. До кінця червня 1996 року значимість йоду – 131 в питомій вазі радіоактивного забруднення території знизилась на стільки, що ведучими за внеском в сумарну дозу радіоактивності стали довгоживучі радіонукліди – цирконій, ніобій, рутеній, церій, цезій. Одним із найбільш небезпечних і поширених радіонуклідів є цезій – 137.

Перегляд відео

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=ctbc8OULBVA&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Подвиг у Чорнобилі

В таких, надекстремальних умовах вступали в боротьбу з атомною трагедією десятки і сотні тисяч людей. Ось як про цю небезпеку писала газета «Правда»: «Не більше півтори хвилини можна працювати на даху, де розкидані сильні джерела випромінювання... Ні один механізм, ні найбільш досконалий робот не в змозі діяти тут – «вони зходять з глузду». І ось ідуть добровольці... Повільно, ой як повільно тягнуться секунди, і ми стаємо свідками того, як народжується подвиг.»

Першими до реактора через кілька секунд по тривозі прибули пожежні ВПЧ-2 по охороні АЕС на чолі з начальником караулу Володимиром Правиком. За караулом Правика прибув караул його бойового побратима лейтенанта Віктора Дибенка. Вони ринули у вируюче полум'я – у смертельну радіацію не за наказом командира, а за наказом совісті, рятували станцію і людей, не думаючи про себе, хоча добре усвідомлювали небезпеку.

Вогонь усе лютував, не вщухав. Начальник караулу лейтенант Правик по радіо передав виклик №3, за яким усі пожежні машини Київської області негайно вирушили до Прип'яті. На допомогу примчав і начальник пожежної частини майор Л.Телятников. З неймовірним тріском палала величезна гребля

покриття над машинним залом і допоміжним корпусом. Киплячий бітум пропалював чоботи, бризками осідав на одязі, в'їдався у шкіру. Люди слабшали від їдкого диму, нестерпної спеки і болю. Ось так тієї трагічної ночі лейтенанти і сержанти пожежної охорони виконували свою звичайну роботу. 28 чоловік двох караулів затулили собою не тільки станцію, а й Європу. Шість із них загинули майже відразу.

О 4 годині 50 хвилин пожежу було локалізовано. Опромінених пожежників відвезли у Москву. Московські лікарі з допомогою американського лікаря доктора Гейла провели операції з пересадки кісткового мозку. Але й це не допомогло. За 20 кілометрів від Москви на Митинському цвинтарі поховано 33 українці. Скромні плити з червоними зірками будуть нагадувати нам і майбутнім поколінням імена Правлика, Ігнатенка, Кибенка, Титенка, Тищури... Вічна слава героям!

Учень. Лейтенанти – хлопці непохитні,
Молоде вогненне покоління,
Ви, як пам'ять у тривожнім світі,
Роду незнищеного коріння.
Лейтенанти – мужність і звитяга,
Від землі ви набирали сили...
Ще далеко десь до саркофага,
Та вогонь життям ви зупинили.

У Прип'яті одразу після аварії запанувала обстановка таємничості, навіть відповідні працівники не знали дійсних рівнів радіації протягом двох днів. Тому і діти в 30-кілометровій зоні цілу добу до евакуації бігали надворі. Невже не можна було застерегти їх?! Очевидно тому, що прагнення будь-якою ціною створити картину загального добробуту, радощів і успіху приглушило в той час у багатьох керівників і голос сумління, і веління професійного і громадського обов'язку.

27 квітня урядова комісія прийняла рішення про евакуацію населення Прип'яті. За дві години її було закінчено. А в місті проживало 50 тисяч жителів. 29-го почалася евакуація з тридцяти кілометрової зони. У ті дні різко підвищився радіаційний фон і в Києві. На жаль, про це повідомили не відразу. Реактор тлів до 6 травня, а лише 16 травня почалася евакуація дітей з Києва.

Так, аж на десятий день було вирішено розсекретити аварію на ЧАЕС. Та про масштаби біди ніхто не говорив. Йшлося, як про звичайну аварію, про те, що не треба відчиняти вікон і дверей, не перебувати довго на вулиці.

Наша пам'ять і пам'ять багатьох наступних поколінь знову і знову буде повертатися до трагічних квітневих днів 1986 року. Поля і луки, ліси і озера, річки і ставки Чорнобильщини тяжко уражені невидимою хворобою. Горе впало не тільки на Україну. Воно зачепило Білорусь і Росію. На забруднених

територіях нині проживає близько 2 млн. осіб. Змертвіло багато водоймищ, непридатною для вживання стала в них вода.

Нині в Україні склалася важка демографічна ситуація. Смертність населення перевищує народжуваність. Збільшується кількість психічних і онкологічних захворювань у людей. Настав час усій громадськості бити на сполох, рятувати своє майбутнє, майбутнє нації. Наше покоління розуміє, що не земна куля належить нам, а ми належимо їй. І нам потрібно передати майбутнім поколінням чисту планету. Тому зусилля всіх держав повинні бути зосереджені на знищенні ядерної зброї, на тому, щоб довести до мінімуму ризик від використання ядерної енергії.

У квітні 1995 року, під час зустрічі Президента України Леоніда Кучми з делегацією Європейського Союзу та “великої сімки”, вдалося досягти домовленості про спорудження “Саркофагу-2” над четвертим блоком. А простойть саркофаг до тих пір, доки наші потомки, якщо виникне в цьому необхідність, не знайдуть спосіб все це перенести в інше місце або повністю знешкодити.

Минуть десятиліття, а чорний день Чорнобильської трагедії все одно хвилюватиме людей: і тих, кого він зачепив своїм недобрим крилом, і тих, хто народився далеко від покривдженої землі. Кажуть, час лікує, затягує рани. Неправда. Нічого він не лікує. Просто біль відходить кудись глибоко в серце, приживається там, освоюється, і нікуди від цього не дінешся.

I. Виступ учнів

1. Не можна ні про що мовчати,
Горить тривогою чоло.
Ці вірші, роздуми і факти –
Це все було, було, було...
2. Птахи складають гімн весні,
Всміхаються до сонця квіти,
А пам'ять лине в моторошні дні,
Гудуть жорстокі дзвони квітня.
3. Ти відомий сьогодні кожному –
Не ім'ям своїм, а бідую.
Тою вулицею порожньою
Понад Прип'ятською водою...
4. Мій Чорнобиль! Зелений пагорбе!
У якому ти жив сторіччі?
Запеклись перестиглі ягоди,
Наче кров на твоєму обличчі.
5. Чорних дат у людства є немало.
Кожна з них – це міна під прогрес.
Найстрашніше, що усіх спіткало, -

Вибух на Чорнобильській АЕС.

6. 26 квітня... В ніч забуття

Йде страшне створіння – атомне дитя.

Суть його безкровна і зіниць нема,

І уста безкровні, і душа німа.

«Голодомор... Голодомор... Голодомор...»

Мета: вшанувати світлу пам'ять безвинно замучених голодом та політичними репресіями людей, виховувати в учнів особистісні риси громадянина України, патріотизм, розвивати у дітей траурний етикет, дотримання традицій вшанування померлих і загиблих.

Обладнання: 1. 5 пшеничних колосків, перев'язаних чорною стрічкою, на покуті ікона, обрамлена рушником,

2. на столі розламана хлібина і склянка з водою, у підсвічнику – свіча.

3. Книжкова виставка «Голод -33 – незагойна рана України»

4. Магнітофонні музичні записи, ноутбук.

Хід заходу

Пекельні цифри та слова

У серце б'ють, неначе молот,

Немов прокляття ожива,

Рік тридцять третій?

Голод? Голод?

(Звучить повільна музика і повільно "випливають" три зіроньки)

1-а зірка:

Мені заподіяли смерть за 5 колосочків. Було це літечком 33-го. Я з маленькою сестричкою Катрусею пішла на колгоспне поле по колосочки. Ой, як хотілося їстоньки... Катруся опухла від голоду, сиділа на межі і рученятами ловила волошку, щоб з'їсти її. Я озирнулась, зійшла з межі, зірвала один колосок, 2, 3,...5... І раптом схопив мене голова сільради і поволік до воза. Мене били, били, били... поки не забили. Забили за 5 колосочків, а було мені шість років. І Катруся моя тяж померла, там, на межі. Тепер вона тяж зіронька.

2-а зірка.

І мені хотілося їстоньки, мене Петриком звали. Спочатку померли мої бабуся і дідусь. З голоду вони опухли і здавалися дуже великими. Приїхали дядьки, повкидали їх на воза і повезли за село в ями. Мій таточко пішов до міста за хлібом і не повернувся - його дядько міліціонер з рушниці застрелив. Я в матінки все просив: "Відріж мені пальчика, я його з'їм, а то він не перекушується". Мама обнімала, цілувала мене, а з її великих запалих очей котились сльози. Надвечір мама помила нас з братиком, одягла в чисті сорочки,

напоїла маковинням... І вже нас не стало. Петриком, Петриком мене звали.

3-я зірка.

А я Андрійком був... Було мені три рочки. Мене матуся зарубала... З моїх ручок, з моїх ніжок холодець зварила, старших братиків і сестричок ним погодувала. А мою голівку до серденька притулила, люлі-люлечки співала, любим дитям називала... А через два дні моя рідна, люба мама в річці утопилась...

(Беруться за ручки, кружляють)

Класний керівник Пам'ять – нескінченна книга, в якій записано все: і життя людини, і життя країни. Та й багато сторінок вписано кривавим і чорним! Читаєш подумки і здригаєшся від жаху. Особливо вражають сторінки, де смертним шрифтом вкарбовано слова про голод і сатанинські обіцянки «вождів»:

Багаті? – Старцюватимете!

Співучі? – Заплачете, затужите!

Горді? – Впадете на коліна!

Густолюдні? – Прополимо!

В історію оглянетесь? – Очі виколимо!

Учениця 1: 1933 рік... Сонце сходило над вихолами за довгу зиму полями, сідало за обрій кольору крові і не впізнавало землю. Чорне вороння зграями ширяло над селами, заціпенілими в тяжкому смертному сні. Танули на обширах України важкі сніги 1933 року, являючи світові трупний сморід, апокаліптичні видива. Чи була того року весна? Чи прилетіли до знайомих людських осель довірливі лелеки? Чи співали травневими ночами у вербах над річками солов'ї. Ніхто того не пам'ятає сьогодні. Пам'ятають інше...

Учень 2 Матері, залишаючи своїх дітей на рідній землі, сподівались, що їх виростять односельчани або держава. Сільські активісти збирали дітей з усієї округи і розміщували в одній із сільських рад, звертались із запитом відносно малят до партійних керівників обласного та республіканського рівнів. Відповідь була така: безпомічних малят ні в якому разі не годувати, тому що ці малята «класово ворожі». Якийсь час маленькі діти плакали і, врешті-решт, згасали голодною смертю. Ховали діточок у братських могилах. Так радянська влада розпочала експерименти голодом на немовлятах.

Учень 3 Людям, яких не розкуркулили, було не легше. Їх перетворили, по суті, на рабів, примусивши працювати в колгоспах від сходу до заходу сонця. В 1930 р. Москва збільшила хлібозаготівлі в Україні на 11,5% порівняно з 1926-1927 роками. З урожаю у 23,1 млн. т було забрано 7,7 млн. т зерна. Такий же план було покладено й 1931-го року, хоча колективізація зменшила врожай до 18,3 млн. т.

Класний керівник Голодне лихоліття найбільше вразило дітей. Третина всіх померлих від голоду – діти. Вони виявились найменш захищеними, не

брали участі у колгоспному виробництві, а відтак, не отримували рятівних 100-300 г хліба на працюючого. За переписом населення 1926 року дітей віком до 4-х років виявилось 16%, тобто у голодному 1933 році їм мало б виповнитися 10 ро- КІВ. Якою була доля дітей у страшні тридцять роки ХХ століття?

1-ий учень. Весна... А над селом нависла чорна хмара. Діти не бігають, не граються. Ноги тонесенькі, складені калачиком, великий живіт, між ними голова велика, похилена лицем до землі, а обличчя майже немає, самі, зуби зверху. Сидить дитина і гойдається всім тілом: назад-вперед, скільки сидить – стільки гойдається, і безкінечно одна пісня на півголосом: їсти, їсти, їсти... Ні від кого не вимагаючи, ні від матері, ні від батька, а так у простір, у світ – їсти, їсти, їсти.

2-ий учень. Неврожай від Бога, а голод від людей – так говорить українське прислів'я. На вулиці лежить хлопчик років десяти. Повз нього йдуть люди: «О, цей вже помер». У відповідь ледь чутний дитячий голосок: «Ні, я ще не помер».

Класний керівник Пам'ять - нескінченна книга, в якій записано все: і життя людини, і життя країни. Та багато сторінок у нашу історію вписано кривавим і чорним. Особливо вражаючі сторінки, де смертельним шрифтом вкарбовано слова: голод, голодомор. 23 листопада - день вшанування загиблих у час голодомору.

Трагічна пам'ять про голодомор - то як чорний, незглибимий колодязь, у який, можливо, і не хотілося б заглядати, бо ж побачимо себе далеко не такими, якими б хотіли бачити. Але мусимо подивитися в цей колодязь чесно, нічого не приховувати, аби очистити власні душі від скверни, само- висповідатись і покаятись, аби не повторилося найстрашніше за всю історію України. Штучне, насильницьке винищення людей.

1933-й рік. Найчорніший час в історії України. Жахливо навіть через роки ступати болючими стежками страшної трагедії, яка розігралася на благословенній землі квітучого українського краю. Досі не віриться, що тут раптово зник хліб, людей залишилися без зернини. І це в урожайний 1932-й рік. Пухли старі й малі, вимирали роди і села. Це був справжній голодомор, організований комуністичною партією та її керівництвом на чолі зі Сталіним. Його метою було примусити українських селян іти до колгоспів, придушити будь-який спротив радянській владі. Робився нищівний приціл на майбутнє: знищити українську націю, великий і гордий слов'янський народ.

У селян було відібрано землю, коней, худобу, реманент. Вони перестали бути господарями на своїй землі. Хліборобів перетворили у безправних колгоспників, які вже не розпоряджалися зібраним урожаєм, його можна було вільно вивозити з України. Було запроваджено масовий терор проти заможного селянства - куркулів, як їх називали. Сотні тисяч українських селян виселено з рідного краю на далеку північ, у Сибір. Селянство відповідало на

більшовицький терор протестом. Цілі сільські райони були охоплені повстаннями.

Щоб остаточно зламати опір українських хліборобів, більшовицькі вожді в Москві вирішили організувати в Україні штучний голод. Не підлягає сумніву, що до загибелі мільйонів селян призвело холоднокривне рішення Сталіна вилучити в українських селян усе зерно, а відтак заборонити будь-яку допомогу їм з боку міжнародної громадськості. У селян працівники ДПУ відбирали не тільки залишки зерна, а й інші харчові запаси - сухарі, картоплю, буряки, сало, соління тощо, а те, що було придбане з великими труднощами і втратами в інших районах, конфіскувалося на станціях та в ешелонах.

На початку 1933 р. практично всюди в Україні запасів не залишилося. Фактично це була дія, свідомо спрямована на повільне фізичне винищення селянського населення. Лиха доля українського селянства була оповита завісою мовчання. Намагаючись врятуватися, тисячі селян йїїли в міста, де навесні скасували хлібні карточки і можна було купити хліб. Але сільським жителям нічого не продавали. Дороги, що вели до міста, були блоковані. Усе ж тисячі селян пробиралися туди, та не знаходили порятунку, вмирали просто на вулицях.

Доведені до відчаю люди їли жаб, мишей, щурів, горобців, земляних хробаків і слимаків, мололи кістки на борошно, варили шкіру із взуття, уживали в їжу кульбабу, реп'яхи, проліски, липу, акацію, щавель, кропиву. А законом від 7 серпня 1932 року заборонялося збирати колоски на полі навіть перед їх заорюванням. За збирання колосків звинувачений карався не нижче п'яти років ув'язнення в далеких таборах з конфіскацією майна обвинувачуваного і вище, аж до найвищої міри покарання (розстрілу).

У людей розпухали обличчя, ноги, животи. Померлих, а часто й ще живих звозили й скидали в ями й закопували. Прагнучи врятувати від голодної смерті хоча б дітей, селяни везли їх у міста й залишали в установах, лікарнях, на вулицях. Голод охопив усю Україну, але небачених розмірів набув на півдні, сході та в центрі України.

Це остання хлібина, остання?

Очі гсірем налиті вщент?

Батько й діти не їли зрання,

Це остання хлібина, остання?

Після неї голодна смерть.

Страхітливий злочин ніколи й нічим не стерти з пам'яті. Тільки протягом 1932-1933 рр. загинула п'ята частина сільського населення України. За різними оцінками, штучний голодомор забрав від семи до десяти мільйонів життів.

Пройдуть роки, минуть десятиліття, а трагедія 1933 року все одно хвилюватиме серця людей. І тих, кого вона зачепила своїм чорним крилом, і тих, хто народився після тих страшних років. Вона завжди буде об'єднувати всіх

живих одним спогадом, одним сумом, однією надією. Адже й нині живе у пам'яті народу прокляття тим, хто збиткувався над його долею і життям. Ще й досі у сні селян приходять ці похмурі тіні, ще й досі кровоточать роз'ятрені серця, болять душі, що звідала горя до краю.

Перегляд відео

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=Ob50bQsNeXo&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Класний керівник Ми живемо в інший час і не причетні до тих страшних часів. Тому так важко достукатися до сердець нині суших. Тож запалімо свічки.

Нехай кожен із нас торкнеться пам'яттю цього священного вогню - частинки вічного. А світло оцих свічок хай буде нашою даниною тим, хто навічно пішов від нас, хто заради торжества справедливості жертвував собою. Вони повинні жити в нашій пам'яті.

Запалюють свічки. Коли наша розповідь дійшла до вашого серця, то перед цією свічкою скажіть слова, які згуртують нас – «пам'ять та віра». Наша пам'ять про тих, хто не встиг запалити свічку. Запалімо свічку, хай її побачать ті, хто став зорями .

Звучить метроном – хвилина мовчання.

Звучить Гімн «Боже, великий, єдиний».

Ціннісне ставлення до себе, до здоров'я

Усвідомлення основних засад «Я»-концепції особистості: • норм власної поведінки; • прагнення бути фізично здоровою людиною; • знань та вмінь оцінювати свій фізичний та психічний стан, своє здоров'я; • наслідків негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини; • конструктивний підхід до вирішення різних життєвих ситуацій	
Сформованість основних засад «Я»-концепції особистості: • вмінь цінувати себе як унікальну і неповторну особистість; • наслідків негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини; • вміння визначати свій соціальний статус у соціальній групі, уникати конфліктних ситуацій, адаптуватися в різних життєвих ситуаціях та конструктивно впливати на них, коректувати та регулювати власну поведінку; власної культури самопізнання	
Критерії	Виховні досягнення
Сформованість основних засад «Я-концепції» особистості (самопізнання, самовизначення, самовиховання, самореалізація, самовдосконалення, самоствердження, самооцінка тощо)	Вміння цінувати себе як унікальну і неповторну особистість. Знати наслідки негативного впливу шкідливих звичок на здоров'я людини. Прагнення бути фізично здоровою людиною. Знання та вміння оцінювати свій фізичний та психічний стан, своє здоров'я. Вміння визначати свій соціальний статус у соціальній групі. Вміння уникати конфліктних ситуацій. Вміння адаптуватися в різних життєвих ситуаціях та конструктивно впливати на них. Вміння коригувати та регулювати власну поведінку

Життя людини –найвища цінність

Мета: Формувати в учнів усвідомленого розуміння поняття « Життя», його унікальності, цінності, значущості для кожної особистості. Спонукає до роздумів над важливими життєвими проблемами. Формувати ставлення до власного життя та життя інших людей як до найвищої цінності.

Обладнання: На дошці заздалегідь написано тему уроку і епіграф до уроку: «Життя це те, що люди найбільше намагаються берегти і найменше за все бережуть» М. Лабрюєр, Конституція України

Хід години спілкування

Привітання

Діти, на початок нашої бесіди посміхніться один одному та давайте побажаємо щось приємне. (Робота в парах)

Читання вірша : Життя найвища цінність для людини»

Воно дається їй один лиш раз

І про той скорб їй треба знать щоднини

Бо кожна мить то неповторний час.

Життя людське безцінний дар від Бога

Не забувай про це ніколи й ти

Хай буде завжди світлою дорога

Якою маєш у житті пройти.

Прослухавши рядки вірша який я щойно прочитала, давайте, ще прочитаємо вислів, що записаний на дошці. (Одна дитина читає в голос)

Як ви розумієте цей вислів?

Ми повинні знати що основним правом людини є право на життя. Це одне з найважливіших прав, яке сприяє здійсненню всіх інших прав. Конституцією України в ст.. 27 зазначено що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути позбавлений життя. Обов'язок держави захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Як на вашу думку від чого залежить життя людини?(від здоров'я, від вміння дотримуватися правил безпеки) .

Добре відомо що найважчою і найтрагічною для українського народу була перша половина ХХ ст.

Саме тоді відбулися дві найжорстокіші війни, які призвели смерті пронеслися українськими землями і забрали життя близько 12 млн. її жителів. Мільйони людей стали жертвами штучно створених голодоморів насильного визволення до Сибіру.

Життя людини у той час не вартувало ні чого. За жмені зібраних колосків за 5 хв запізнення на роботу за необережно сказане слово нерідко без суду і слідства позбавляли волі і навіть життя. Не згасає пам'ять про тих хто не вагаючись віддав своє життя в ім'я свободи і незалежності нашої держави під

час другої світової війни. Найвищим висловом гуманізму є жертвність в ім'я людей.

Також діти не можна не згадати про гідні сторінки сучасної історії України пов'язані з наслідками аварії на Чорнобильській АЕС. Коли тисячі людей різних куточків Землі взяли участь у ліквідації наслідків аварії вони не думали про себе вони думали про те щоб перемогти стихію і врятувати життя на Землі. Такі люди ціною власного життя подарували нам радість сьогодення ми повинні гордитися своєю вітчизною.

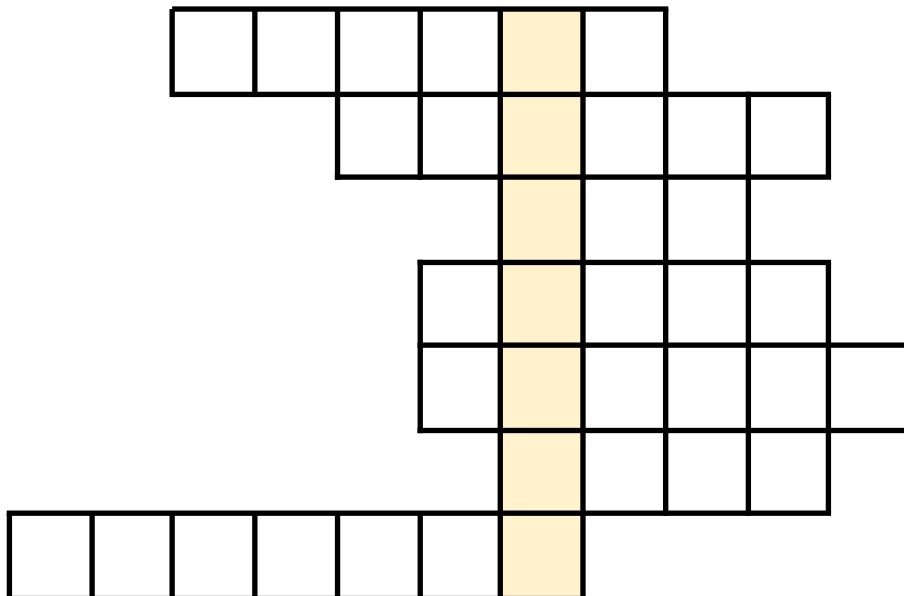
Ще довго-довго з покоління в покоління будуть передавати батьки синам і дочкам, а ті своїм дітям спогади про тих, хто залишив життя земне у 2013-2014 рр. Ця подія сколихнула весь світ, не залишила байдужою жодної душі. Майдан став символом боротьби, символом утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі.

І за цю боротьбу, за нашу за вами свободу й оновлення країни заплачено страшну ціну: своє життя віддали найкращі. І більшість з них молоді, сильні. Ті, що лише починав жити.

Що є головним у житті людини ? І від чого залежить цінність життя?

Дізнаєтеся розгадавши кросворд

1. Прийшла біда- тече вода (Сльози)
2. Стоять 2 стовпи ,а на стовпах бочка (Людина)
3. Два брата через дорогу живуть (Очі)
4. На одному коромислі дві змії висять (Брови)
5. І у цапа і у півня літом і зимою труситься (Борода)
6. Двоє лисенят завжди поруч сидять (Вуха)
7. Ношу його багато років, а ліку йому не знаю.(Волосся)

Зачитую прислів'я

Гроші загубив – нічого не загубив здоров'я загубив все загубив.

Здоров'я не купиш.

Найбільше багатство здоров'я .

Хто здоровий той і багатий.

Отже, життя прекрасне його потрібно цінувати і берегти.

А як людина може берегти життя?

Яка буває небезпека для життя ?

Ви діти повинні повинні знати що життя це багатство яке дається кожному із нас батьками. Ідучи хочеться щоб воно було красивим і щасливим. І саме таким воно буде як що буде міцним здоров'я .

Людина часто задумується, що означає жити. А це зовсім просто – з ранніх років звикати до чарівної краси природи, бути в лісі, дивитися на квіти, дерева, радіти спілкуванню з природою. Людина – це частина природи. І саме природі ми зобов'язані своїм існуванням. Та жаль, не завжди ми шануємо чарівну вроду природи. Все живе, що нас оточує хоче і повинно жити. Якщо загине природа, загине і людство. Зберігши довкілля, ми збережемо своє життя. Ми сьогодні багато говорили про людське життя., про те, як його берегти, чому життя людини найвища цінність. У кожного з вас склалися свої думки, міркування, враження, погляди на цю тему.

Підсумок

Для чого людина живе на землі?

На це питання у кожного свою відповідь .

Життя таємно загадкове ніхто не знає скільки років життя нам призначило.

Пам'ятайте що життя людини найважливіша цінність, дорожть ним.

Існує в народі вислів :

Пам'ятайте завжди дорослі і малі

Хліб лежить на столі є життя на землі

Найдорожче у житті – це саме життя.

Життя це шанс це виклик прийми його

Це обов'язок виконай його

Це гімн заспівай його

Це радість насолоджуйся ним.

ПОДИВИСЬ НА СЕБЕ ОЧИМА ТОВАРИШІВ

Мета. Спонукаати учнів до самоаналізу й самооцінки, вчити узгоджувати свої дії з думкою колективу; розвивати прагнення заслужити добру славу, авторитет і повагу.

Вступне слово класного керівника.

Наша виховна година сьогодні дещо незвичайна. Мета її — допомогти кожному з вас побачити себе збоку, очима своїх однокласників. Це потрібно у процесі самовиховання, яке, в свою чергу, вимагає самооцінки й самоаналізу. А оцінювання власних вчинків, досягнень чи недоліків не завжди об'єктивне. Є люди надто скромні, нерішучі, невпевнені у своїй правоті, які недооцінюють власних можливостей. І, навпаки, є такі, що занадто впевнені у своїй безгрішності, правоті, розумі, привабливості. Вони схильні до переоцінки себе, не сприймають критики, неохоче визнають власні помилки, а значить — не роблять потрібних висновків, не вчаться на власних помилках. Воно й краще якось видно збоку. Недарма мовиться у народному прислів'ї: "Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом". І, звичайно, корисно буде кожному порівняти, звірити самооцінку з оцінкою його товаришів, колективу, подивитися на себе збоку. Це непросто зробити, бо вголос не все скажуть про вас навіть найкращі друзі. Одні — із вродженої делікатності, щоб не було вам неприємно, інші — зі страху зіпсувати взаємини... А все-таки цікаво знати, що думають про тебе ті, з ким щоденно спілкуєшся, товаришуєш, сперечаєшся чи ділишся. Цікаво знати про себе думку всіх. Бо слова одного можуть бути необ'єктивними, помилковими або й упередженими, але всіх — ні.

Проведемо експеримент у письмовій формі. Кожен зробить це самостійно, не підглядаючи до інших, не заважаючи їм зосередитись, добре все обдумати. Вам буде роздано наперед заготовлені аркуші, на яких по вертикалі записано ваші прізвища та ініціали, а по горизонталі — назви різних звичок, нахилів, рис характеру, властивих людям. Ви у кожній графі навпроти прізвища поставте плюс (+), якщо вважаєте, що така риса даному учневі властива, або мінус (-) — якщо ви цього в ньому не вбачаєте. Коли ж, на вашу думку, названа риса в учневі не утверджена, але інколи проявляються її ознаки, поставте крапку (.), а якщо не можете дати оцінки, сумніваєтесь, — поставте знак запитання (?). Єдине, до чого я вас закликаю, щоб наш експеримент удався, будьте об'єктивними, справедливими, кого б не стосувалась ваша оцінка — найкращого друга, себе чи того, хто вам не -симпатизує. Пам'ятайте, що про вас також пишуть, а вам же хочеться знати правду, що про вас думають. Жоден з аркушів не буде підписаним, і ніхто: ні я, ні ваші однокласники за плюсами чи мінусами не зможуть розпізнати, чия це робота. Після цього ви здасте аркуш, щоб можна було підрахувати, скільки учнів про кожного з вас думають так чи інакше, і ці результати ви отримаєте для самооцінки. Знову ж таки, ваших особистих результатів не знатиме ніхто з товаришів, тільки ви наодинці розгорнете аркуш, даний вам, ознайомитесь із тим, як оцінив вас клас, задумаєтесь над цим, як саме і чому саме так думають про вас однокласники.

II. Самосійна (домашня) робота учнів, заповнення усіх граф проти кожного прізвища учня.

Перед тим, як повернути вам аркуші, на яких підсумовано оцінки вас однокласниками, я хочу дати вам кілька порад.

1. Людині потрібно час від часу оглядатися на той слід, який залишає вона, рухаючись по життю. Який він, той слід — глибокий чи ледь помітний, корисний чи шкідливий для інших, задовольняє чи непокоїть вас самих, чи узгоджується з вашим уявленням про людину-особистість? Тому нагоду ви матимете, розгорнувши аркуш з результатами опитування ваших товаришів. Якщо хтось і був необ'єктивним у своїй оцінці з певних міркувань, то це не може стосуватися всіх. Ви зрозумієте, якими бачать вас ваші товариші. Проаналізуйте, чи такими ви вважаєте себе самі. Чи чули ви про це від своїх товаришів, сказане у вічі і вголос?

2. Якщо не все в оцінці вас позитивне — не сприймайте цього з образою, адже вона — поганий помічник для самооцінки та самовиховання. Образа завадить вам об'єктивно оцінити себе, подивитися на себе збоку, без рожевих окулярів і самолюбства. Зрештою, не забувайте, що й ви не все у всіх оцінили позитивно. Будьте вдячними товаришам за вказані недоліки, задумайтесь звідки вони у вас та як їх позбутися.

3. Якщо у вашому аркуші всі оцінки позитивні — хай це не буде підставою для самозаспокоєння, чи, тим більше, для самовпевненості. Процес самовиховання, самовдосконалення безперервний. Будьте вдячні товаришам за довір'я до вас, за повагу до вашої особистості і подумайте, як поводитися для їх виправдання, щоб вашим друзям ніколи не доводилося у вас розчаруватись. Повірте, що бути на висоті й упасти вниз — ганебніше і болючіше, ніж просто бути внизу.

4. Замисліться, чи подобається вам бути такими, якими бачать вас товариші. Чи відповідає це вашому уявленню про особистість, вашому ідеалу людини? Якщо ні — які риси вашої вдачі цьому заважають? Що варто змінити у вашій поведінці, у вашому ставленні до себе і до людей, на що звернути увагу, над чим потрудитися? Так, я не помиляюсь, саме потрудитися. Адже самовиховання — це труд вашої душі, напружена робота серця, нервів. Перемога над собою, над своїми негативними звичками — це велика перемога. І тільки сильні люди здобувають її. Тож я бажаю вам бути мудрими, поміркованими та сильними.

5. Аналіз учнями результатів опитування, зіставлення самооцінки з оцінкою, даною колективом (*самостійно, вдома.*)

6. Заключне слово класного керівника (*наступного дня після самоаналізу учнів*). Ви мали можливість подивитися на себе збоку, очима однокласників, з якими навчаєтесь, зростаєте, формуєтесь фізично і морально. Кожна людина прагне до свободи, адже її право — бути вільною у думках і вчинках. Але є суспільні закони, які передбачають не лише права, а й обов'язки, — закони писані і неписані. У них сконцентровано мудрість і досвід людства, набуті

віками. Їхнє призначення — оберігати людину від падіння, піднімати й утримувати її на тій висоті, де людина — образ Божий. Нехтувати цими законами — значить протиставляти себе людському суспільству, його законам і Заповідям Божим. Чого може очікувати така людина? Того, чого заслуговує — осуду, зневаги, презирства або й покарання. Чи може вона при цьому бути щасливою? Подумайте над цим.

"Усі ми прагнемо любові", — співається в пісні. І це правда. А любов і шану людську треба заслужити. Отож частіше намагаймося побачити себе збоку. Частіше запитуймо себе: "А що про мене скажуть люди?"

Виховна година на тему «Конфлікт, чи можна прожити без нього?»

Мета:

- розширити і поглибити суть понять «суперечка», «конфлікт», «конфліктна ситуація»; учні повинні засвоїти правила попередження конфліктів;
- розвивати вміння аналізувати конфліктні ситуації та вирішувати конфлікти;
- виховувати толерантність, звичку в учнів уважно ставитися до товаришів, вміння бачити хиби у своїй поведінці і виправляти їх.

Обладнання: малюнок айсберга та людей які спілкуються, запис спокійної мелодії «Сонати»

Хід проведення

I. Вступна частина

Вступне слово Класного керівника: Один філософ сказав: „той, хто вміє впоратись с конфліктами шляхом їх визнання та регуляції, бере під свій контроль ритм історії...” (Р.Дарендорф)

Тема нашого заняття — «Чи можна прожити без конфліктів?» Напевно ні, адже наше життя проходить поміж інших людей, яких ми намагаємось зрозуміти... Візьмемо до прикладу школу. Школа — це простір, де щоденно зустрічаються сотні людей — дітей та дорослих. Час від часу між ними і виникає те, що називається конфліктом.

Між ким найчастіше виникають конфлікти ?:

чоловік дружина діти,
організація людина, організація організація,
людина держава, держава держава.

Вчитель: Конфлікти іноді загострюються так, що мирним шляхом їх уже дуже важко вирішити. Тоді виникають війни. Чому так відбувається? (відповіді дітей)

Отож, сьогодні ми познайомимось з сутністю конфлікту, причинами їх виникнення та визначимо шляхи його подолання. Інакше кажучи будемо вчитися виходити з конфліктних ситуацій як мудрі, виховані, інтелігентні люди.

II. Основна частина.

Що ж таке „конфлікт”?

1. Вправа „Словник конфлікту”

Учні висловлюються, починаючи фразою „Конфлікт – це ...”

- Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів, поглядів, цілей...
- Конфлікт – стан, який виникає, коли сторони мають несумісні прагнення
- Конфлікт – це прояв неузгодженості інтересів, незгода між сторонами, коли кожна прагне зробити так, щоб було прийнято саме їх позицію.

Доповнення вчителя : Конфлікт – одне з найважливіших явищ в сучасному житті. Життя людини в суспільстві досить складне та сповнене протиріч, крім того всі ми різні, маємо різні наміри, інтереси, цілі та розуміння як саме треба досягати власних цілей. В процесі життя ми взаємодіємо, виходячи зі, знов таки різних, уявлень про те як треба взаємодіяти, тобто маємо зіткнення інтересів як окремих людей так і груп людей. Таким чином, ми вийшли на загальне визначення терміну «Конфлікт» – це зіткнення сторін, думок, сил, інтересів. Основою конфліктів є небажання поставити себе на місце іншої людини, подолавши свій егоцентризм...

2. Робота з наочним зображенням.

Конфлікт можна уявити у вигляді айсберга, у якого видно тільки надводну частину, а все, що під водою – сховано...

На другому малюнку ми бачимо, що вміння співпрацювати, позитивно сприймати особистість, вміння ефективно спілкуватись полегшує розв’язання конфліктної ситуації.

3. Мозковий штурм «Чому виникають конфлікти?»

КОНФЛІКТИ

- пов’язані з бажаннями, прагненнями, потребами
- викликані відмінністю інтересів
- в основі лежить суперництво, нетерпимість, ворожість
- викликані невідповідністю вираження емоцій, невмінням спілкуватись
- через нестачу матеріальних ресурсів
- у зв’язку з розподілом влади
- з приводу найважливіших ідей та життєвих установок

4. Обговорення ситуацій.

Класний керівник Безумовно, жити в злагоді – головна умова людського буття. Зараз ми спробуємо цьому повчитися, але спочатку попрошу вас об'єднатися у групки, кожна з яких отримає кілька конфліктних ситуацій. Вони різні. Спочатку ви їх обговорите, потім на чистому папері, який є на кожному столі, запишіть відповіді на 3 запитання. Запитання на дошці.

- Які риси характеру проявили герої кожної ситуації?
- Як знайти вихід з конфліктної ситуації?
- Які людські якості допоможуть вам у вирішенні конфлікту?

Регламент: 5 хвилин. Обговорення супроводжується **спокійною музикою Сонати Бетховена**

Потім два учасники групи виходять до дошки: один зачитує ситуацію, інший відповіді на вказані запитання: аркуш паперу прикріплюють на дошці. І так кожна група.

СИТУАЦІЇ:

1. До вашого класу прийшов новий учень. Він завжди виконує домашні завдання, піднімає руку на кожному уроці, правильно відповідає. Прийшовши раніше всіх, добровільно виконує обов'язки чергових. Відтак вчитель постійно кладе «новачка» у приклад. Ви відразу подумали, що це «підлиза». Хлопчику усі заздрять, дружити з ним ніхто не бажає, а от посміятися над ним ... Не витримавши такого відношення школяр пожалівся батькам і ті наступного ж дня прийшли до школи з'ясувати обставини.

2. У вас була контрольна робота. Вчитель оголосив результати: учень А, у якого списали три його сусіда, отримав 7 балів, а ті, що списали – 9 б. Учень А вимагав, щоб ті, хто у нього списував контрольну роботу, призналися вчителю, але друзі не погоджувалися. Між ними викик конфлікт...

3. На перерві ти дав другові свій новенький телефон, який вчора подарували батьки на День народження. Мимо бігли однокласники і штовхнули хлопчика, який і так легенько тримав у руці подарунок. За мить усі збирали на підлозі частинки мобілки. Дехто заспокоював, мовляв, мій ще більше разів падав – і нічого. Друг виправдовувався, що не винен, адже це діти його штовхнули. Та все ж між хлопчиками виникла сварка.

4. Тато любить дивитися телевізор, включивши його на всю гучність, вам необхідно вивчити вірш, оскільки вчитель погрожував поставити погану оцінку. Вивчити в такій обстановці не вдається. Чи має рацію тато? Як тобі поступити?

Класний керівник Як то не сумно, існують конфлікти, на які люди витратили значно більше енергії, ніж заслуговувала суть ситуації. Є конфлікти, які взагалі можна було б не починати.

Шляхи подолання конфліктів.

Вирішити конфлікти можна різними шляхами, наприклад: Психологи рекомендують «шість сходинок подолання конфлікту»:

1. Слід розпізнати конфлікт (для нього характерні певні психологічні та фізичні реакції – стрес, підвищення голосу, серцебиття, прискорене дихання, збліднення тощо).

2. Необхідно проаналізувати свої почуття, емоції. Якщо ми краще розберемося у своїх почуттях, зможемо зрозуміти і почуття інших, зуміємо поважно поставитись до інших учасників конфлікту.

3. Не допускати переходу на особистості в конфлікті.

4. Діяти за принципом «тут і тепер», тобто вирішувати проблеми, що безпосередньо стали причиною конфлікту, а не згадувати колишні події та образи.

5. Віднаходити такі ідеї, рішення, у яких обидва учасники конфлікту могли б одержати те, чого вони прагнуть. У багатьох конфліктах може здатися, що проблема не має взаємоприйнятної розв'язання. Але, визначаючи за допомогою мозкового штурму перелік рішень, можемо вирватися з кола звичних способів мислення і знайти неординарне, прийнятне для усіх рішення.

6. Останньою сходинкою на шляху до розв'язання конфлікту є спільний вибір рішення, яке задовольнило обох учасників, і реалізація цього рішення.

Сюди можна ще додати такі сходинки, як:

7. Зміна позиції однієї зі сторін;

8. Усунення об'єкту конфлікту;

9. Заміна одного об'єкта іншим, тощо.

III. Заключна частина заняття

Прощання «Клубок побажань»

Побажайте один одному на прощання усього найкращого, передаючи клубок ниток з рук в руки.

Класний керівник Тепер ми пов'язані з вами однією ниткою. Ми всі разом робимо одну справу, формуємо справжню людину. А раз у нас одна мета, то й працювати потрібно однією командою, не конфліктувати, а знаходити вихід з будь-якої ситуації. Прожити без конфліктів можна! У нас все вийде!

Здоров'я дітей — здоров'я нації.

Мета: виховувати в учнів почуття відповідальності за майбутнє нашої нації; дати розуміння важливості здоров'я для людини і для нації в цілому; форму-вати вміння цінувати життя, здоров'я в усіх його аспектах.

Обладнання: плакат із висловами відомих людей про здоров'я.

Коментар: до підготовки до заняття вчитель залучає учнів - читців (чотири особи).

Хід заняття

Дискусія «яка дорога краща».

Учитель (поділ учнів на три групи (по рядах)) Пропоную вам уявити, що ви заблукали в густому непрохідному лісі. І перед вами з'явилися три дороги. Кожна може вивести з лісу за певних умов.

1. Сюди підеш — велике багатство знайдеш, та здоров'я загубиш.
2. Цією дорогою підеш — половину багатства знайдеш і половину здоров'я загубиш.
3. Сюди підеш — нічого не знайдеш, але здоров'я збережеш.

Учні в групах обирають одну із доріг. Потім висловлюють свої міркування, роблять відповідні висновки.

Учитель. Здоров'я — одне з основних джерел радості, щасливого та повноцінного життя. З давніх-давен у нашій країні цінували здоров'я. Здоров'я — це стан життя і діяльності людини за умови відсутності хвороб, фізичних дефектів, психологічне, соціальне і духовне благополуччя. Тому про нього складено так багато прислів'їв. У багатьох піснях, новорічних засіваннях, привітаннях і прощаннях ми висловлюємо побажання міцного здоров'я: «Доброго вам здоров'я!», «Бувайте здорові!» тощо.

Робота з афоризмами.

(Учитель вивішує на дошці плакат.)

«Здоров'я — дорожче золота» (В. Шекспір).

«Здорова людина є самий дорогоцінний витвір природи» (Томас Карлейль).

«Здоров'я — мудрих гонорар» (П. Ж. Беранже).

«Природа хоче, щоб діти були дітьми, перш ніж бути дорослими» (Ж.-Ж. Руссо).

«Хто не цінує життя, той його не заслужив» (Леонардо да Вінчі).

«Людина їсть, щоб жити, а не живе, щоб їсти» (Сократ).

«Тютюн завдає шкоди тілу, руйнує розум, отупляє цілі нації» (Оноре де Бальзак).

Робота з прислів'ями.

Здоровому все здорово.

У здоровому тілі — здоровий дух.

Бережи одяг, доки новий, а здоров'я — доки молодий.

Як на душі, так і на тілі.

Весела думка — половина здоров'я.

Якщо дитина бігає й грається, то їй здоров'я усміхається».

Учитель Діти — майбутнє нашої нації. Саме дітям належатиме важлива роль у розбудові нашої держави. А що потрібно для цього? Ну звичайно ж, у першу чергу здоров'я! А що ж відбувається в Україні на початку XXI століття?

Сьогодні в Україні дуже складна демографічна ситуація. Протягом 1991—2000 років народжуваність у нашій країні зменшилася на 35 %, а смертність — зросла на 18,6 %. Дитяча захворюваність, яка часто призводить до інвалідності, зросла майже на 20 %. Здоров'я не існує саме по собі, воно не дається на все життя, не є постійним і незмінним. Англійський філософ Томас Пен вважав, що у людства є три вороги, які забирають більше життів і приносять більше лиха, ніж усі війни разом узяті. Це алкоголізм, тютюнопаління і наркоманія. У 70-ті роки XX століття з'явилося нове інфекційне захворювання — синдром набутого імунodefіциту людини (СНІД).

СНІД є смертельно небезпечним захворюванням, яке сучасна медицина поки що неспроможна вилікувати. Збудник хвороби — специфічний вірус, що отримав назву вірусу імунodefіциту людини (ВІЛ). В організмі людини він руйнує імунну систему, яка покликана захищати організм від різних інфекцій.

70 % інфікованих — молодь віком від 15 до 29 років. Особливістю поширення ВІЛ-інфекції в Україні є те, що більше половини інфікованих заразилися під час введення наркотиків «гуртовим» шприцом. Шляхами зараження цією інфекцією можуть бути ігри з використаними медичними інструментами, зокрема голками, шприцями; користування чужими предметами особистої гігієни; переливання крові, якщо порушено норми стерилізації інструментів.

Збережуть від ВІЛ-інфікування:

- здоровий спосіб життя;
 - дотримання санітарних правил під час медичного обслуговування;
 - утримання від контактів з чужою кров'ю;
 - зважений вибір партнера кохання та взаємна відповідальність;
 - дотримання концепції безпечного сексу;
 - відмова від уживання наркотиків.
- робота з оповіданням.

Ти ж знав!

В одному індіанському племені юнаків на зрілість випробовували самотністю. Цим вони мали довести самі собі та спільноті, що готові стати справжніми воїнами. У час випробування один із цих юнаків опинився посеред гарної квітучої долини. Оглядаючи гори, які оточували цю долину, юнак побачив стрімку вершину, вкриту сліпучо-білим снігом. «Поміряюся з тією вершиною», подумав він. Юнак одягнув сорочку зі шкіри зубра, на плече накинув плащ і почав спинатися на гору. Вибравшись на вершину, юнак побачив під собою цілий світ: прекрасні краєвиди, безмежний простір. Його серце наповнилося гордістю. Раптом він почув біля своїх ніг дивне шелестіння. Подивився і побачив змію. Хотів відскочити, але змія заговорила:

— Вмираю... Тут надто зимно для мене, і немає поживи... Візьми мене під свою сорочку і знеси в долину.

— Ні,— відповів юнак.— Знаю вашу породу. Ти — гримуча змія. Якщо візьму тебе, ти вкусиш мене — і я помру.

— Ні! Навіть не думай так! — відповіла змія. — З тобою не буду так поводитися. Якщо мені допоможеш, не вчиню тобі жодного зла. Юнак і далі відмовлявся, але змія вміла добре переконувати. Врешті-решт він узав її під сорочку і поніс із собою. Коли вони вже спустилися в долину, юнак делікатно поклав її на землю. Несподівано змія скрутилася, кинулася на хлопця і вкусила його в ногу.

— Ти ж мені обіцяла! — закричав він.

— Ти ж знав, що ризикуєш, коли брав мене з собою, — сказала змія й поповзла собі геть.

Учитель Ця історія присвячена всім, хто піддається таким спокусам, як наркотики, алкоголь тощо. «Ти ж знав, що ризикуєш, коли брав мене з собою». Одна приповідка каже: «Є каяття, та нема вороття». А друга: «Що посієш, те й пожнеш».

Коли людина здорова, вона може все здолати, про все мріяти і досягти високої мети у своєму житті. А коли хвора, то ніякі мрії не здійсняться. На жаль, на здоров'я людини впливає ще й екологічний стан навколишнього середовища.

Людина, будучи частинкою природи, змінює і вдосконалює себе під впливом природних чинників.

1 - й учень.

О боже! Що я бачу! Загидили ліси і землю занедбали.

Поставили АЕС в верхів'ях трьох річок.

То хто ж ви є, злочинці, канібали?!

Ударив чорний дзвін. І досить балачок.

В яких лісах іще ви забарложені?

Що яничари ще занапасться?

І мертві, і живі, і ненароджені

Нікого з вас довіку не простять!

Учень-читець сідає на своє місце.

Учитель Людина навчилася підкоряти природу. Прокладала канали, осушувала болота, створювала нові водосховища, вирубувала ліси, використовувала хімічні препарати. Людина підкоряла природу і допідкорялася! Із 1992 року територія України оголошена зоною екологічної кризи.

— Повітря забруднене.

— Щодня люди дихають смогом, двоокисом сірки, випарами кислотних дощів та іншими токсичними газами.

— У містах забруднюють повітря великі підприємства.

— Вихлопні гази автотранспорту містять небезпечні для здоров'я людини токсичні речовини — свинець та бензопирен.

— Водні об'єкти України забруднені нафтопродуктами: фенолами, органічними речовинами, солями важких металів.

— Лише 10 % сільськогосподарських угідь області мають задовільний екологічний стан.

— Унаслідок аварії на ЧАЕС радіоактивно забруднені 4 млн га лісів.

— Озоновий шар потоншав над Україною на 10 % за останні 10 років. І як наслідок — зниження родючості землі, підвищення ракових та інших захворювань.

2 -й учень

Чи є надія в нас на майбутнє?

Чи виживемо? За яким законом?

Бо скільки вже людей пішло з життя, уражених чорнобильським драконом.

Ми вже відчули, що він нам приніс, і не одному ще вкоротить віку.

А скільки люди проливають сліз, коли у сім'ях родяться каліки?

3 - й у ч е н ь

Якщо ти віриш у майбутнє,

В його прийдешність, у життя,

Дзвони у дзвони, кричи людям,

Бо більш не буде вороття.

Віддай забуту свіжість травам,

Відмий від бруду всі хмарки,

Відреставруй нам синє небо

І дощ крізь сито проціди.

Хай ожива вода Дніпрова,

Правічні височать дуби,

І хай полин, трава-чорнобиль,

Не стане іменем біди.

4 - й у ч е н ь

Боже — Отче всемогутній,

Захисти коханий край!

Дай нам вийти у майбутнє,

Мужність і сміливість дай!

Захисти нас від свавільних

Хижаків, жорстоких, злих.

Захисти від божевільних,

Від Чорнобилів нових!

Хай собори на руїні стануть там,

Де Ти прорік:

«Суверенній Україні — слава нині і вовік!»

У ч н і - ч и т ц і сідають на свої місця.

Заключне слово вчителя.

Близько десяти державних програм спрямовані на пропаганду здорового способу життя дітей та молоді. Особлива увага цьому питанню приділена в Указах Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» від 15 березня 2002 року і «Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України» від 8 серпня 2000 року. Тільки спільними зусиллями, усім миром зможемо забезпечити здоров'я і силу нашої нації.

Здоров'я – наше багатство

Мета: встановити та узагальнити уявлення учнів щодо турботи про своє здоров'я, вплив режиму на наше здоров'я, попередити шкідливі звички серед школярів, познайомити з терміном «токсикоманія»

Обладнання: наочність по темі, анкети для учнів, Конституція України

Хід виховної години

Девіз виховної години: (записи на дошці)

«Бережи одяг, доки новий, а здоров'я, доки молодий»,

«Люди не помирають, вони вбивають себе самі» (Сенека)

«Здоров'я людини – це оптимальний рівень таких біологічних передумов, як відсутність хвороб та фізичних вад і гармонійна єдність духовних, психічних та фізичних якостей, які дозволяють успішно, без обмежень здійснювати громадську діяльність...».

Вступне слова

Кожна людина на землі повинна народжуватись здоровою, жити а злагоді та любові, в сім'ї, родині, державі, підтримувати та оберігати здоров'я рідних і близьких, думати про прийдешнє, бути готовою передати дітям набуті вікові знання. (увага учнів на плакат з віршем на дошці)

Здоров'я родини – здоров'я дитини.

У цю істину вкладено глибокий зміст.

Здорова родина – здорова дитина.

У цих двох поняттях покладено міст.

Хай міст цей єднає батьків і дітей,

Щоб правильно і радісно жити

Іти по життю із дивізом руках:

«Здоров'я потрібно цінити»

Мозковий штурм

Що ж все-таки означає «бути здоровим»?

Від чого залежить наше з вами здоров'я?

Вчитель. Здоров'я — це найвище благо, дароване людині природою. Без нього життя не може бути повноцінним і щасливим. Здоровим потрібно бути з раннього дитинства, добре здоров'я дається Богом та батьками, але зберігати його мусить кожен сам. Не можна розраховувати на те, що можна залишитися здоровим, зовсім не докладаючи до цього ніяких зусиль. Здоров'я в усі часи вважалося найвищою цінністю, що є важливою складовою активного творчого життя, радості та благополуччя людини.

Тільки здорова, всебічно розвинена, освічена людина здатна бути справжнім творцем власної долі і долі своєї країни. Здоров'я людей належить до глобальних проблем, тобто таких, які мають життєво важливе значення для всього людства. Існує наука про те, як зберегти здоров'я, — валеологія. Поняття «здоров'я» містить усі його види: фізичне, інтелектуальне, особистісне, соціальне, емоційне та духовне.

Здоров'я — це не відсутність хвороб, а фізична, соціальна, психологічна гармонія людини, доброзичливі, спокійні стосунки з людьми, з природою, із собою

Здорова дитина — запорука здорової нації. Усі ми хочемо бачити дитину розумною, сильною, здоровою.

Для здоров'я потрібні чотири умови: фізичні навантаження, повноцінне харчування, загартування та час і вміння відпочивати.

Однією із головних умов є чисте повітря. Безумовно, важливим чинником зміцнення здоров'я є гарний настрій, позитивні емоції

Проблема здоров'я — головна проблема, вирішення якої зумовлює факт подальшого розвитку нашої держави. Сучасний стан здоров'я України свідчить, що існує реальна загроза вимирання націй. Майже 90% дітей, учнів і студентів мають відхилення у здоров'ї понад 50% - незадовільну фізичну підготовку.

У козацькі часи люди були здоровіші за сьогоденне покоління. Як ви думаєте, чому? (міркування дітей) Так люди проводили багато часу на свіжому повітрі, працювали фізично, вели рухливий спосіб життя, жили серед природи, яка позитивно впливала на духовність, мали повноцінне харчування.

Стан здоров'я сучасної людини залежить не тільки від зовнішніх умов, але й від власного ставлення до нього. Однак, щоб стати володарем свого здоров'я, слід знати, що таке здоров'я і що саме забезпечує процес життєдіяльності. Тільки у такому разі можна навчитися керувати своїм здоров'ям. Чи знаєте ви основні причини від чого залежить стан здоров'я людини?

10% - рівня розвитку медичного обслуговування

20% - спадковості

20% - довкілля

50% - способу життя

Здоров'я не існує саме по собі воно не дається на все життя, не є постійним і незмінним. Воно потребує турботи протягом всього життя людини. Тому потрібно з раннього дитинства загартовувати свій організм спортом фізичними вправами, дотриманням режиму дня.

Діти, а чи впливає режим дня на наше здоров'я, і що таке режим дня?

Вчитель Також значний відсоток виникнення хвороб залежить від шкідливих звичок самої людини та недотримання санітарно – гігієнічних норм.

А тепер давайте ще зупинимо нашу розмову на шкідливих звичках.

Що ми відносимо до шкідливих звичок?

Відомо, що найбільш поширеною шкідливою звичкою серед школярів є паління.

Учень. Дитя цигарку витягає,
Бо хочеться дорослим стать.
Та сильним гарним він не стане!
Бо зріст вповільнюватися став.
Усе, що в світі є погане,
Хлопчина в організм запхав.
Та щ ей в залежність від цигарки
Потрапив хлопець як у капкан.

Вчитель Діти часто беруть до рук цигарку, наслідуючи когось, і не знаючи про тяжкі наслідки. Дітям, які мають таку звичку важко навчатися в школі, мають погану пам'ять. Особливо небезпечне паління і для дівчат. У дівчини, яка палить змінюється голос, на шкірі pojawiaються ранні зморшки, та втрачається еластичність шкіри.

Учень. Заходить часом наче гість,
Бо в хаті свято, часом сяє,
Горілка в пляшці на столі.
Хлопчина деколи буває,
Ще й вип'є чарочки малі.
Бо теж попробувати хоче,
Що то татусь біленьке п'є.
А потім й сам й сам собі захоче
Й тихцем горілочку наллє.
А яд такий усе руйнує,
Найперш страждає голова.
Всі центри там паралізує...
Біда великою бува.

Вчитель Діти нині прилучаються до алкоголю в середньому з 11.5 років. За різними даними підлітки скоюють злочини у стані сп'яніння. Алкоголізм жінок дуже серйозно позначається на нащадках: пияцтво батька призводить до

народження розумово – відсталих дітей, пияцтво матері – до народження дітей – інвалідів.

А хто скаже яке найбільш загрозливе явище для людини є на сьогодні?

Учень Дівчати й хлопці – слабаки,

Під вплив частенько підпадають,

Спочатку все це наче сміх,

Та час летить вони страждають.

Наркотики – страшна біда.

І молодими помирають...

А вороття нема.... Шкода...

Вчитель Наркомани, які звикли збуджувати себе зіллям, стають соціально – небезпечними, йдуть на все, щоб придбати необхідний для них препарат. Якщо наркоман не пройде спеціального лікування, то наступає передчасна смерть.

Анкета «Чи схильний ти до вживання наркотиків?»

1. На жаль, тютюн і сигарети дуже поширені серед молоді. Нікотин «атакує» не тільки легені, але і серце, кровообіг. А як ти ставишся до «блакитного димку» і курців?

а) Вважаю, що курці отруюють будь-яке приміщення і перетворюють інших людей на пасивних курців (10 балів);

б) кожен має вирішувати сам, де та як курити, будь-які обмеження — зайві (0);

в) курити можна всюди (5).

2. Незабаром іспити. Усі твої друзі нервуються, хвилювання досягло апогею. Хтось приніс заспокійливі таблетки і пропонує їх тобі. Візьмеш?

а) Так, я візьму таблетку, але тільки в тому разі, коли вже зовсім «в ауті» (5);

б) ні, мені ліньки думати про те, де дістати таку таблетку наступного разу, коли її не запропонують (0);

в) ні, я не потребую штучного заспокоєння (10).

3. На вечірці по колу пішла цигарка з «травичкою». Усі твої друзі затягуються. Тепер твоя черга. Як ти вчиниш?

а) У будь-якому разі хоч раз спробую (0);

б) ні, не буду цього робити, краще піду з такої вечірки (10);

в) я і сам не візьму цигарки, і з цих дурнів удосталь посміюся (5).

4. Зібралася весела компанія, гості сміються, танцюють. Ти запізнився, а решта вже трохи напідпитку. Як ти вчиниш?

а) Вип'ю одну-дві чарки, аби «наздогнати» інших (0);

б) ненавиджу, коли у компанії гарний настрій залежить від алкоголю, я краще трохи побуду і піду (10);

в) мені байдуже, коли інші п'ють, — у мене і без того гарний настрій (5).

5. Дехто говорить: «Наркотики зовсім нешкідливі, треба лише правильно їх уживати». Ти в це віриш?

а) Ті, хто так вважає, обманюють самих себе (10);

б) так, це правда — окрім, хіба, найважчих наркотиків (0).

6. Існує думка, що «крута» музика і наркотики — невіддільні. А ти як вважаєш?

а) Можна писати прекрасну музику, не вдаючись до наркотиків (10);

б) прийнявши наркотики, музику не можна сприймати взагалі (5);

в) усі музиканти щось приймають (0).

7. Твій друг наполегливо просить терміново позичити йому певну суму грошей. Ти знаєш, що він регулярно вживає наркотики. Чи позичиш йому?

а) Так (0);

б) ні (10);

в) тільки якщо знатиму, на що він їх витратить (5).

8. Ти палко закохався. Зі своєю новою дівчиною ви проводите вечори разом — в її компанії. Ти помічаєш, що там усі, і твоя кохана теж, не проти хильнути чарку-другу, а то й прийняти щось важче. Як ти на це зреагуєш?

а) Якщо там буде весело, то чом би й ні (0);

б) часто бувати у цій компанії не варто (5);

в) ця компанія шкідлива для моєї коханої і наших стосунків (10).

Інтерпретація результатів

0—20 балів. Ти поводишся так, немов проблем із наркотиками взагалі ні в кого немає. Виявляється, ти не вважаєш нікотин і алкоголь наркотичними речовинами. Але ж небезпечні не лише героїн і кокаїн. Зверни увагу, що більшість наркоманів — алкоголіки. Подумай ще раз про своє ставлення до наркотиків! Мабуть, тобі варто було б порадитися з тим, кому довіряєш.

21—25 балів. Ти належиш до групи ризику. Тобі краще бути обережним.

26—30 балів. Не можна сказати, що ти — абсолютно непитуший. Час від часу ти не проти перехилити чарчину, але вважаєш, що тобі ніщо не загрожує, що контролюєш ситуацію. Але не втрачай пильності: під впливом друзів ти можеш спокуситися і спробувати наркотики.

Більше за 60 балів. Наркотики ніколи не стануть для тебе серйозною проблемою. Проте не впадай у крайнощі і не «читай моралі» іншим.

Вчитель. Чи чули ви таке слово як «токсикоман» і хто такі «токсикомани»?

Так це пристрасний потяг до отруйних речовин. Серед підлітків найбільш поширеними формами токсикоманів є вдихання парів бензину, лакофарбових розчинників. Причини і наслідки наркоманів і токсикоманів майже однакові.

Отже, здоров'я людини більш ніж на 50% залежить від здорового способу життя. А щоб бути здоровим необхідно **дотримуватись таких правил:**

* Не економ час за рахунок сну.

- * Прокинувшись, відкрий фрамугу чи кватирку і провітри кімнату.
- * Щоранку за будь-якої погоди роби зарядку.
- * Почисти зуби, вмий з милом обличчя, ноги, руки, шию, під пахвами, якщо є можливість — роби холодні обтирання.
- * Влітку ходи босоніж. Поступово привчай себе виходити на холод навіть взимку на декілька хвилин.
- * Поснідай і лише після цього йди до школи.
- * У школі перед уроками провітрюй класну кімнату.
- * Читаючи і пишучи — сиди правильно, тримай голову на відстані 35 см від книги чи зошита. Для цього використовуй підставку.
- * Дбай про чистоту голови, вух, ніг та рук.
- * Періодично мийся в лазні чи вдома. Обов'язково коротко стрижи нігті.
- * Мий руки після вбиральні та перед вживанням їжі.
- * У класній кімнаті та вдома знімай верхній одяг та взуття.
- * Готуй уроки після провітрювання кімнати або при відкритій кватирці.
- * Не читай у ліжку. Кожні 35 хвилин роби перерву.
- * Щодня прохось не менше 3 км. Бажано робити прогулянки серед природи (в лісі, саду, на квітучих луках чи в полі).
- * Ходіння, біг, стрибання із скакалкою, рухливі ігри, катання на велосипеді, ковзанах, лижах і взагалі активний відпочинок — намагаються здоров'ям.
- * Жодного дня без фізичної праці. В праці — довголіття людини.
- * Перед сном почисти одяг та взуття, приготуй зошити і книги, зроби прогулянку на свіжому повітрі, почисти зуби та помий ноги, провітри кімнату; а якщо можеш — спи з відкритою кватиркою, а влітку — на подвір'ї, саду чи на балконі.

Вчитель Найцінніше у людини це життя. Життя – це багатство, яке дається кожному з нас батьками. І дуже хочеться щоб воно було щасливим і красивим. Таким воно буде, якщо буде міцним здоров'я. Не випадково в народі кажуть: «Гроші загубив нічого не загубим, здоров'я загубив все загубив», «Здоров'я не купиш», «Ваше здоров'я і життя у ваших руках», «Здоров'я всьому голова»

Тому, на завершення нашої виховної години які ми поставимо перед собою завдання для збереження вашого здоров'я? (виступи учнів)

ТРЕНІНГ ПОВЕДІНКА УЧНЯ. НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК НА ЗДОРОВ'Я

Мета: дати учням уявлення про наркотичні й токсичні речовини; довести згубний вплив на здоров'я нікотину, алкоголю, наркотичних і токсичних речовин; виховувати бажання вести здоровий спосіб життя.

Обладнання: папір, картки, фломастери.

I. Організаційний момент. Правила роботи.

1. Вправа «Незакінчене речення»: «Я пишаюсь собою, коли я...»

2. Мозковий штурм.

- Що таке звичка? Чи всі звички корисні?
- Які звички позитивно впливають на здоров'я, а які ні?

II. Інформаційне повідомлення.

Значна кількість хвороб залежить від наявності шкідливих звичок у самої людини. Давньоримський філософ Сенека говорив: «Люди не помирають, вони вбивають самі себе». Дуже часто діти хочуть стати дорослими, а дорослість свою вбачають у тому, щоб закурити цигарку, випити пива на людях, як це показують у фільмах і як це роблять батьки. Такі діти можуть спробувати викурити цигарку із наркотичною травкою чи нанюхатись різних речовин, щоб «зловити кайф».

Це дуже дурні та шкідливі розваги. Адже звикнути до поганого легко. Набагато важче потім позбутися небезпечної звички. Н-д, паління. Усі знають, що курити шкідливо, що тютюновий дим містить величезну кількість отруйних речовин. І ці отрути повільно руйнують легені, серце, кровоносні судини. Тільки людина спочатку не помічає цього. Нудить після першої цигарки, у голові паморочиться. Це організм подає сигнал тривоги. Але не всі зважають на цей сигнал.

- Чому продовжують курити? Не тому, що їм так подобається, а тому, що бояться, що їх дражнитимуть або тому, що хочуть здаватися дорослішими. Не в кожного вистачає сил виявити характер і відмовитися від цигарки в компанії, де палять. Шкідливо навіть перебувати там, де курять.

Від алкоголю страждають усі внутрішні органи, а особливо мозок. Отруєння мозку призводить до того, що людина, врешті-решт, втрачає здатність мислити – погіршується пам'ять, слабшають розумові здібності.

Наркотики – біла смерть.

2. Вправа-тест «Загадки по алкоголь» («правда», «неправда»)

- 1) Алкоголь додає сили (-)
- 2) Люди напідпитку товариські і дружелюбні (-)
- 3) Вживання алкоголю не є причиною нещасних випадків і смерті підлітків і молоді у віці 15-24 років (-)
- 4) Алкоголь не перетравлюється в шлунку як їжа. Він попадає просто у кров, а потім у мозок (+)

- 5)Алкоголем можна отруїтися (+)
6)Алкоголь сприяє якості думки (-)
7)3 причин, пов'язаних із вживанням алкоголю, помирає більше людей, ніж від наркотиків (-)

III. Мозковий штурм

- Хто або що може вплинути на прийняття людиною рішення? (Природа, погода, музика, настрій, думка інших людей, реклама та ін.)

- Що таке реклама?

- Як реклама може вплинути на здоров'я людей?

2. Анкета – тест («корисно», «некорисно»)

1)Реклама сигарет (-)

2)Реклама спортивних тренажерів (+)

3)Реклама соку (+)

4)Реклама пива (-)

5)Реклама зубної пасти (+)

6)Реклама шоколаду (+)

Висновок: Реклама впливає на наші рішення. Але кожен сам відповідає за свою поведінку.

- Як можна вплинути на людей, чия поведінка руйнує здоров'я?

3. Робота в групах. (Учні письмово оформлюють свої пропозиції, а потім їх озвучують).

4. Руханка «Австралійський дощ».

5. Робота в групах. Розгляд ситуацій «Учуся казати «ні» (інсценізація).

Ситуація 1. Ти прийшов до друга пограти в комп'ютерні ігри. Його батьків немає вдома. На кухонному столі ти побачив красиву пляшку в плетеному кошику. Друг говорить: «Це гарне виноградне вино. Давай спробуємо.»

Ти відповідаєш: ...

Ситуація 2. Марина говорить: «Запрошую тебе на мій день народження. Предків не буде, але сестра з друзями обіцяли прийти». Ти знаєш, що друзі сестри палять і п'ють, тому тобі не хочеться йти до Марини.

Ти відповідаєш: ...

Ситуація 3. На шкільному дворі старшокласники палять. Один з них пропонує тобі сигарету: «Запалюй!»

Ти відповідаєш: ...

Ситуація 4. Старший брат просить тебе: «Візьми у батька сигарету так, щоб він не помітив, і дай мені».

Ти відповідаєш: ...

Висновок. Відмовитися, коли пропонують спробувати сигарету або алкогольні напої, не завжди легко. Допомогти вам в цьому можуть прості поради.

1. Запам'ятайте «формули відмови»:

- Ні, дякую, я катаюся на велосипеді.
- Ні, дякую, мені батьки не дозволяють (будуть лаяти, засмутяться).
- Ні, дякую, мені не подобається смак (запах).
- Ні, дякую, я не палю (не п'ю).
- Ні, дякую, я поспішаю на урок (у школу), на гурток, на тренування,...)
- Ні, дякую. (Іди, поки говориш, або дай щось натомість: цукерку, жуйку).

2. Тримайтеся подалі від тих місць, де продають сигарети або алкогольні напої.

Найкоротший спосіб сказати «ні», але сказати це впевнено.

3. Тримайтеся з тими, хто не п'є і не палить, особливо в ситуації, коли можуть запропонувати сигарети або алкоголь.

IV. Підведення підсумків.

- Чому палити шкідливо?
- До чого призводить уживання алкоголю, наркотиків?

Вправа «Побажання» (Діти по колу говорять один одному побажання та діляться враженнями від заняття).

Тренінг СТОСУНКИ ЛЮДЕЙ. ТИПИ СТОСУНКІВ. ВПЛИВ СТОСУНКІВ ЛЮДЕЙ НА ЇХНЄ ЗДОРОВ'Я

Мета: ознайомити учнів з типами стосунків та впливом стосунків людей на їхнє здоров'я; розвивати вміння обирати належний тип стосунків із членами родини, однокласниками, друзями, вчителями; виховувати відповідальне ставлення до батьківських функцій.

Обладнання: папір, маркери, картки

1.1. Вправа «Закінчити речення» (5 хв.) «Найбільше в друзях я ціную...»

- Що дає дана вправа?

2. Дискусія (5 хв.)

- Яку роль у житті людини відіграє спілкування?
- Що таке позитивне та негативне спілкування?
- Які типи спілкування ви знаєте?

3. Вправа «Емоція» (10 хв.)

Учасникам роздаються заготовлені картки, на яких відмічені емоції, і те, за допомогою яких частин тіла потрібно ці емоції зобразити.

Наприклад, картка «Сум. Руки» означає, що сум потрібно виразити за допомогою рук.

Емоції: «Горе. Обличчя», «Радість. Губи», «Чванливість. Права рука», «Гордість. Спина», «Страх. Ноги», «Відданість. Очі», «Здивування. Рот».

(Учні по черзі демонструють емоції за допомогою частин тіла).

Обговорення: - Які почуття ви переживали, зображуючи емоції?

- Яку роль відіграють емоції в житті людини?

П.4.Інформаційне повідомлення «Кожна сім'я неповторна, як і люди, що її утворюють.

Є сім'ї, яким властива:

а) доброзичлива атмосфера;

б) підвищена емоційність;

в) холодна стриманість.

Сім'ї бувають дружніми і недружніми. За складом діляться на: повні та неповні сім'ї; велика родина; середня сім'я (три чоловіки-батько, мати, дитина).

5.Робота в групах. Вправа-гра «Ситуація». (Учні об'єднуються у групи, кожній із них пропонується певна ситуація. Програвати її потрібно залежно від типу сім'ї.

Перша група: «Сім'я, в якій панує доброзичлива атмосфера»;

Друга група: «Сім'я з підвищеною емоційністю»;

Третя група: «Холодно-стримана сім'я».

Ситуація: «Шестикласник Дмитро в котрий раз не вивчив правила з математики та не виконав домашнє завдання. Вчителька записала зауваження в щоденник та попросила батьків прийти до школи. Батьки, прочитавши запис, відреагували на це так: ...»

(Групи розподіляють ролі, уявляють себе на місці батьків та презентують ситуацію в залежності від типу сім'ї).

Обговорення:

- Що ви відчували, коли виконували ролі батьків?

- Сценарій якої ситуації вам найбільше сподобалась?

- В якій сім'ї вам би хотілось опинитися?

- Що потрібно робити, щоб таких ситуацій, як у Дмитра не виникало?

(Добросовісно відноситись до своїх обов'язків, тому, що у кожної людини, у кожного члена сім'ї є свої обов'язки).

6. Мозковий штурм:

- Поясніть значення прислів'я «Гарна родина-хороша дитина».

ІІІ. Обговорення:

- Яку роль відіграють типи спілкування у сім'ї?

- Яку роль відіграє у житті людини сім'я?

- Що дало вам це заняття?

Вправа-побажання «Я бажаю всім у майбутньому сімейному житті...»

ПРО ШКІДЛИВІ ЗВИЧКИ

Мета: Переконати учнів у шкідливості куріння, викликати негативне ставлення до цієї згубної звички.

І. Активізація уваги учнів, створення проблемної ситуації

Учитель. Послухайте, діти, невелике оповідання.

У саду, за дорогою металевою огорожею, було гарно, як у казці. Зеленіла молода травичка, п'янили запахом кущі різнокольорового бузку, жаром палали на клумбах тюльпани. А десь у глибині саду, в затінку розквітлих дерев, змагалися в мистецтві співу пташки. У глибокому кріслі-качалці в холодочку, напівлежала тяжко хвора дівчинка років 12-13. Легенький вітерець пустотливо ворухив її золотисте волосся, ніби намагався розвеселити. Але ніщо, здається, не радувало її: ні розкішний одяг, ні розкрита на маленькому столику книжка, ні навколишня краса, ні чудова музика, записана на модерному магнітофоні.

Раптом звідки не взявся гурт дітлахів, босих, замурзаних, у якомусь лахмітті замість одягу. А тут, як на лихо, слуга виніс на дорогій таці запашну каву зі солодощами й попрямував стежкою до дівчинки. Очі дітей так і прикипіли до підноса, на якому були недосяжні для них ласощі. "От щаслива!" — із щирою заздрістю подумали діти і, налякані грізним поглядом слуги, відійшли від загорожі й почали собі гратися.

Якби вони дивились у сад трохи довше, то були б немало здивовані: дівчинка навіть не торкнулась ласощів, а згодом, кивком голови, відіславши слугу, стала кидати шматки печива собаці, що саме нагодився.

Неподалік гралися діти бідняків. Малюки галасували, сміялися, падали в пилюку й ще більше забруднювали свій одяг, дехто й набивав синяки, але вони, очевидно, нітрохи цим не журились.

"Щасливі... Боже, які вони щасливі!", — подумала дівчинка, і в її блакитних очах відбилися невимовна туга й біль...

Бесіда. Якщо ви уважно слухали, то скажіть:

— Що подумали діти про дівчинку?

(Щаслива!)

— А дівчинка про дітей? (Щасливі!)

— Чи можна вважати щасливими дітей, які ростуть у злиднях, упроголодь, не мають пристойного одягу?

— Кого вам більше жаль: цих дітей чи дівчинку? Чому?

Учитель. Безумовно, не можна вважати щасливими дітей, які виростають у бідності й нестатках.

Але у даному випадку вони таки щасливіші від цієї дівчинки, що купається у розкошах. Їх радує весняне тепло, що дозволило нарешті покинути убогі оселі й весело гратись на вулиці, вони мають найбільше багатство — здоров'я, якого не має панночка.

А здоров'я — це неоціненний скарб, це щастя, якого ми недооцінюємо тоді, коли маємо. І багато людей, як не парадоксально, самі є причиною своїх хвороб, самі вкорочують собі життя через деякі шкідливі звички, Ви, напевно, не раз чули про них і можете відповісти, які звички є шкідливими для здоров'я.

(Слухання міркувань учнів.)

Зупинимось сьогодні на характеристиці наслідків куріння. Але перед тим проведемо невеличкий тест. Головна умова — правдивість і щирість відповідей. Підрахунками займеться обрана вами лічильна комісія з 3-х учнів. Отже, вибирайте й записуйте варіанти відповідей на запитання.

1. Чи пробували ви курити?

а) Ні; б) Так.

2. Чи сподобалось вам це?

а) Ні; б) Так; в) Інша відповідь.

3. Як це вплинуло на ваше самопочуття?

а) Ніяк; б) Закашлявся; в) Стало гидко; г) Відчув нудоту, головний біль.

4. Що спонукало вас закурити?

а) Цікавість;

б) Не хотілось бути слабаком у компанії;

в) Хочеться швидше стати дорослим.

5. Чи продовжуєте ви це заняття?

а) Ні;

б) Вирішив, що мені ще рано;

в) Так, продовжую;

г) Іноді, в компанії курців.

6. Чи знають ваші батьки про це?

а) Вони не запитують, я не кажу;

б) Я признався і дав слово більше не курити;

в) Я приховав це від батьків;

г) Батьки не забороняють.

III. Робота лічильної комісії. Члени її підраховують кількість відповідей кожного варіанту, потім оголошують. Результати передають учителю для детальнішого аналізу.

IV. Виступ запрошеного лікаря про згубні наслідки куріння.

У разі, якщо класний керівник не має можливості запросити фахівця, подаємо для нього інформацію з книжки В.М. Ягодинський. «Учням про шкідливість нікотину і алкоголю.»

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, загальна смертність курців перевищує смертність некурців на 30-80%, найбільша різниця припадає на вік 45-54 роки, тобто найцінніший щодо професійного досвіду й творчої активності. Щороку від хвороб, пов'язаних із курінням, помирає близько мільйона осіб.

Які ж це хвороби?

1. Куріння спричиняє обвапнування (склероз) судин і стає одним з найважливіших факторів, які викликають інфаркт міокарда, інсульт, захворювання артерій серцевого м'яза і мозку.

2. У курців різко підвищена частота захворювання дихальних шляхів: хронічного бронхіту й емфіземи — хворобливого розширення тканини легень. Ці хвороби щороку вбивають десятки тисяч і калічать ще більшу кількість людей.

3. Найстрашнішою розплатою за куріння є рак легень. 90% усіх випадків раку легень припадає на курців.

Тютюновий дьоготь, якого найбільше назбирається в кінці викуреної цигарки (до речі, деякі підлітки збирають і докурюють недопалки) — страшна отрута, яка, попадаючи в дихальні шляхи людини, спричиняє злоякісний ріст тканин. За статистикою, 100 викурених цигарок впливають так на людину, як рік роботи з токсичними речовинами. Протягом року в легені запеклого курця потрапляє близько кілограма (!) тютюнового дьогтю, в якому міститься один з найактивніших радіоелементів — полоній.

Американський журналіст Марк Уотерс у статті "Людина, яка склала власний некролог" передав вражаючу сповідь чоловіка, знищеного тютюном. Автор цієї статті курив, не звертаючи уваги на заборони лікарів і погіршення самопочуття. Лікар, до якого він змушений був нарешті звернутися, поставив діагноз — рак легені. Не допомогла і негайна хірургічна операція. За кілька днів до смерті журналіст написав свою останню статтю, що викриває злісного ворога людства, — тютюн. Страшно читати той запізнілий зойк про допомогу.

Наслідком куріння може бути і рак нирок, шлунка, печінки, стравоходу, підшлункової залози. Більшість хірургів стверджують, що нікотин є причиною і такого захворювання, як гангрена ніг.

Перелік смертельних хвороб, викликаних курінням, можна продовжувати.

До речі, тютюновий дим, який містить у своєму складі полоній, радіоактивний свинець і вісмут, небезпечний не тільки для тих, хто курить, а й для тих, хто дихає цим димом, насамперед для дітей. Розлади сну й апетиту, порушення діяльності шлунка й кишечника, підвищена дратівливість і, навіть, відставання у фізичному розвитку — ось перелік явищ, причина яких — у пачці цигарок. Масове куріння вкорочує середню тривалість людського життя.

Перегляд відео «Про шкідливість нікотину»

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=TTw-p8oiNV4&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Отже, коли вам запропонують цигарку, запитайте себе: "Що я роблю? Для чого мені отруювати свій організм.." Не бійтесь того, що, відмовившись від куріння, ви втратите повагу своїх ровесників або й старших, на яких так

прагнете бути схожими. Навпаки, авторитету вам додасть сила волі, мужність протиставити себе тим, хто в полоні поганих звичок. Цим ви докажете, що ви особистість, а не ганчірка, у вас є своя позиція, свої погляди, і ви не збираєтесь нікого наслідувати.

Домашнє завдання.

Обговоріть це питання вдома з батьками, з дідусем і бабусею. Зіставте їхні міркування з почутим на уроці.

Про шкідливість алкоголю.

Усний журнал

Мета: переконати школярів у шкідливості вживання в цьому віці будь-яких спиртних напоїв.

Обладнання: плакат із назвою теми заняття.

Перед початком заняття вчитель вивішує на класній дошці плакат із назвою теми.

Хід заняття

Бесіда. Методом «мозкового штурму» з'ясовуються питання:

«Чим відрізняється дитячий організм від організму дорослої людини?»

«Чи доводять виявлені відмінності той факт, що спиртні напої діють більш згубно на організм дітей і підлітків, ніж на організм дорослого?».

Слово вчителя.

Я пропоную переглянути сторінки усного журналу «Шкідливість алкоголю». (Учитель звертає увагу учнів на плакат, що висить на дошці.)

Отже, сторінка перша — історична.

Алкоголь у вигляді вина та пива є найдавнішим засобом сп'яніння. В Єгипті та Китаї алкоголь виготовляли і вживали як святковий і повсякденний напій ще п'ять тисячоліть тому. Історично Русь була однією з «найтверезіших» держав.

У давнину на Русі пили медовуху і брагу, на Півночі держави варили пиво. Медовуха містить 10—11° алкоголю і до того ж усю таблицю Менделєєва, а це хімічні елементи, необхідні для життєдіяльності організму. Горілка («хлібне вино», як говорили на Русі) з'явилась у південних давньоруських містах лише наприкінці XIV століття. За однією версією, її завозили генуезькі купці, за іншою — німецькі. За часів Петра I були видані закони, згідно з якими сп'яніння не лише не слугувало пом'якшувальною обставиною, а навпаки, ускладнювало її: «Пияцтво нікого не вибачає, оскільки він у пияцтві непристойне діло учинив». Широке розповсюдження пияцтва спонукало народ до стихійного руху за тверезість.

1-й учень. Перше товариство тверезості офіційно було зареєстровано 1854 року.

У 1914 році царське правління видало закон, який забороняв продаж спиртних напоїв. Після Жовтневої революції 1917 року — до 1925 року — діяв «сухий закон» — державна заборона. 1928—1932 роки — дитячий рух за тверезість як норму життя. Останній раз у нашій країні державна заборона на продаж спиртних напоїв та їх уживання була введена в середині 80-х років XX століття. Але діяла вона недовго.

Сторінка друга — фізіологічна.

Алкоголь — продукт харчування. Він не містить у собі ніяких поживних речовин, без яких організм людини не міг би існувати повноцінно. Алкоголь нарівні з нікотиним найпоширенішим соціальним наркотиком. Ці наркотики діють як стимулятор, викликаючи відчуття бадьорості. Однак у людей, що зловживають ними, розвивається алкогольна та нікотинова залежність.

У результаті одного сильного сп'яніння гине до 20 тисяч клітин головного мозку. Крім того, мозок стає «зморщеним», погіршується пам'ять, відбувається деградація особистості. А ось яка фізіологічна картина у серцево-судинній системі алкоголіків та курців: гіпертонія (підвищення кров'яного тиску), стенокардія, розвиток «бичачого серця», звуження судин, інфаркт міокарда, зміна складу крові. У нирках відбуваються запальні процеси, жирове переродження. У системі травлення стаються такі зміни: виразка шлунка, гастрит, панкреатит, рак тонкої кишки. Велика ймовірність захворювання на туберкульоз легень. Жінки і чоловіки піддаються ризику стати безплідними. Пам'ятайте, що алкоголь всмоктується не тільки через стінки шлунка. Найбільш інтенсивно спирт потрапляє в кров через порожнину рота, де багато кровоносних судин. Тому людина, яка вживає коктейлі або інші алкогольні напої через соломинку, також дуже швидко п'яніє. Отруйні речовини розповсюджуються в організмі людини за 21—23 секунди.

2 - й у ч е н ь. Наприкінці XIX століття лікар Моріс Ленде спостерігав дію алкоголю на поведінку і здібності дітей у віці від 6 до 15 років. Після вживання алкоголю вони ставали незвично активними, швидко читали, але в написанні робили багато помилок, в арифметичних діях робили грубі помилки. Заучування напам'ять їм вдавалося з тяжкістю, 13—15-річні хлопчики не могли передати своїми словами зміст прочитаного. У всіх дітей змінювався характер: вони ставали неслухняні, грубі, з підвищеною самооцінкою.

Учителя. Алкоголь затримує в мозку ріст і розвиток нервових клітин, порушує їх функціонування; зрозуміло, порушується і розвиток здібностей: дитина або підліток починає погано розуміти, «тупіє», що зразу ж відбивається на результатах навчання. Якщо ж дитина вживає алкоголь часто, то затримується психічний розвиток, як доводять деякі вчені, приблизно на один рік. Внутрішні органи дітей і підлітків перебувають у стані інтенсивного

розвитку. Кишечник, стравохід у дитячому, підлітковому віці покриті тонким епітелієм. Алкоголь, попадаючи в стравохід або кишечник, нібито обпікає їх — з'являються маленькі язви. Порушуються секреція і склад кишкового соку, з допомогою якого перетравлюється їжа. А це виводить з ладу механізм травлення їжі, що обов'язково відбивається на рості й розвитку дітей і підлітків — вони затримуються. Дуже сильну токсичну дію алкоголь справляє на печінку. Він «розбавляє» її біологічні мембрани, викликає структурні зміни в її клітинах, накопичує в них жир. При систематичному вживанні спиртних напоїв зміни в клітинах печінки з часом ускладнюються їх некрозом, і клітини відмирають. Дія алкоголю в підлітковому віці ще більше небезпечна. Якщо весь алкоголь, який вживає людина, вважати за 100 %, то 10 % в незмінному вигляді виходить із організму через легені. При цьому алкоголь і продукти його розпаду, зрозуміло, діють на нижній епітелій, який покриває внутрішню поверхню трахеї, бронхів. Руйнується тонус самої людини та її судин. Порушення цілісності епітелію відкриває шлях мікробам, що призводить до різних інфекційних, вірусних захворювань. Серце дитини дуже чутливо реагує на присутність алкоголю в організмі. Змінюється частота його биття, порушується ритм. У звичайному стані серце б'ється рівно, скорочення наступають через рівні відрізки часу. При присутності алкоголю в організмі скорочення серцевого м'яза відбуваються нерівномірно — то через короткий час, то через тривалий. Щоб серце невтомно працювало, воно повинно постачатися через кровоносні судини необхідними речовинами. Отже, судини серця повинні мати широкі просвітлення, алкоголь, навпаки, призводить до їх звуження, і, як наслідок, до погіршення постачання серця. Більше того, серце дитини, підлітка, крім звичної роботи, повинно ще й рости, а значить, одержувати корисні речовини, необхідні не тільки для скорочення судин, але і для розвитку, росту. Зрозуміло, що за присутності в організмі алкоголю не можуть правильно і повноцінно формуватися ні самі м'язи, ні нервовий апарат серця людини, що росте, а це в результаті обов'язково виллється хворобою. Урешті-решт, токсичні дії алкоголю відбиваються на самій крові. Алкоголь сповільнює рух червоних кров'яних тілець (еритроцитів), які несуть водень до тканини; патологічно змінює захисну функцію білих кров'яних тілець, які борються з мікробами і вірусами, що попадають в організм; знижує здатність червоних кров'яних пластинок (тромбоцитів) склеюватися одна з одною, що має велике значення для зупинки кровотечі. Доведено, чим молодший організм, тим згубніша дія на нього алкоголю.

3 - й у ч е н ь. Наприкінці минулого століття був описаний такий випадок. У 2-місячної дитини судорожно рухалися руки і ноги. Лікарі довго не могли зрозуміти, в чому справа. Запропонували батькам вивести дитину із будинку. І тільки після цього судомі припинилися і більше не повторювалися. Виявилося, що повітря попередньої квартири було насичене винними парами, через те що в

підвалі будинку був винний погріб магазину. Описані також випадки смертельного отруєння дітей 4—9 років. Наприклад, 4-річний хлопчик втратив свідомість після того, як з'їв бісквіт, змочений невеликою кількістю лікеру.

4 -й у ч е н ь. Третя сторінка журналу — статистична.

За статистикою, чверть восьмикласників уже мають чітку орієнтацію на алкогольні напої. Серед випускників загальноосвітніх навчальних закладів таких — уже половина.

Перегляд відео

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=vZiU7BxO2W0&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Учитель Відомий російський лікар І. В. Сажін, який займався дослідженням дії алкоголю на нервову систему, у 1902 році писав: «Що стосується дитячого, підліткового і юнацького віку, то для правильного гармонійного розвитку вольових, моральних і розумових якостей необхідно не вживати спиртні напої в будь-якому виді й у будь-якій кількості». А народна мудрість говорить: «Здоров'я входить золотниками, а виходить пудами», тобто здоров'я легше втратити, ніж поправити.

Скажем наркотикам - НІ!

Люди не помирають.

Вони вбивають самі себе.

Сенека

Мета. Встановити та узагальнити знання учнів щодо причин вживання наркотичних речовин; розвивати уявлення учнів про їх шкідливість та неможливість позбавлення від наркотичної залежності; удосконалювати навички переконувати себе словами в усвідомленні шкідливості та згубної дії наркотиків; виховувати непримиренне ставлення до них.

Декорації. Шприц, джгут, макова головка, бинт, розп'яття Христа, Біблія.

Головні герої. Наркомани, Людина-борець, натовп (3—5 дітей), Макова соломка — наркотик.

Попередньо можна провести анкетування з метою з'ясування наявності знань про наркотики та їх роль у житті людини в учнів.

Анкета

1. Наркотик — корисний?

а) так;

б) ні;

в) важко відповісти;

г) не знаю.

2. Що таке наркотик?

- а) речовина, яка дає задоволення;
- б) приємне проведення часу;
- в) речовина, яка є умовою невиліковної хвороби;
- г) ліки, які у невеликих дозах полегшують страждання хворих.

3. Чому люди починають вживати наркотики?

- а) задля цікавості;
- б) через прохання товаришів;
- в) щоб полегшити своє горе — вирішити проблему; ФФ
- г) щоб полегшити протікання хвороби.

4. Що стається з наркоманом?

- а) продовжує радіти життю;
- б) постійно шукає, де б дістати наркотик;
- в) пригнічений;
- г) життя — муки.

5. Чи є серед ваших знайомих наркомани?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

6. Якби вам запропонували спробувати наркотик, ви б зробили це?

- а) так;
- б) ні;
- в) один раз можна спробувати;
- г) не знаю;
- д) залежно від оточуючих.

Дякуємо за відвертість. Якими б не були твої відповіді, вчинки постійно будуть говорити, яким ти є!

I. Організаційна частина. Оголошення теми та мети заняття.

II. «Мозковий штурм».

Учні пропонується навести аргументи «за» і «проти» вживання наркотиків.

«За»

- полегшує страждання невиліковно хворим;
- підносить настрій, знімає (хоч на деякий час) комплекси;
- допомагає у спілкуванні з незнайомими людьми;
- допомагає розбагатіти;
- допомагає виділитися, стати «крутим» серед однолітків, бути постійно у центрі уваги.

«Проти»

- шкодиш своєму здоров'ю;
- привчаєш свій організм до дедалі більшої дози;

- руйнуєш свій організм;
- виснажуєш себе;
- втрачаєш радість життя;
- маєш нав'язливу ідею: «Де дістати (*купити*) наркотики?»;
- приносиш незручності своїм рідним та навколишнім;
- свідомо знищуєш себе як біологічний вид;
- це може призвести до тривалого розладу психіки, неврозів;
- можеш покінчити життя самогубством;
- прирікаєш себе на вічні невиліковні муки.

Висновок: чи варто вкорочувати собі віку і втрачати дорогоцінні хвилини для знищення свого здоров'я?

Сценка

Біла палата. Хворий, який сидить на стільці у білому лікарняному халаті, повернутий боком до глядача, щось бурмотить сам до себе. Раптом на нього налітає страховище, одягнуте у білу простиню. Воно обволікає його, підходить дедалі ближче і ближче.

(Звучить музика: В.А.Моцарт, «Реквієм»).

Голос за сценою. Людина не хоче бути нещасливою, але все своє життя намагається вбити власне щастя. Вона прийшла до краю прірви і ступити останній крок їй допомагає Він — господар душі і тіла, який прийшов із пійми натовпу, за який слід розплачуватися власним здоров'ям, а потім життям. Хто проти нього може встояти? Лише той сміливець, який не спробував!

Людина-борець *(виходить на авансцену).*

Цей чоловік насправді божевільний,—

Його життя від нього утіка,

І він приречений, і він від всього вільний,

А залишилася у ньому ...

Не душа...

Чар-зілля, повне свіжої отрути,

Воно мутить і мучить все підряд...

Йому життя уже не повернути,

Йому краси уже не повернути,

Бо все згоріло в попелі буття!

Людина-наркоман.

Це тільки сон — підвладний силі слова.

І він пройде, я знову буду жити,

Красу пізнаю, славу і обнову,

І буду всіх по-новому любити!

Це тільки сон!

Який немилосердний!

*Чомусь болить і ломить м'язи всі,
Побитий і прибитий, не спасений...*

Луша, ти де?

Та десь нема її!

(Звучить музика: П.І. Чайковський, «Дев'ята симфонія», головна тема).

Наркотик (зупиняється, накриває простинею наркомана і звертається до глядачів).

Сьогодні я святкую перемогу,

В мої пенати знов потрапив ти,

Підмогу ти не клич, не клич підмогу,

Не досягнеш без мене вже мети!

Я — світло дня, співайте мені пісню,

Я — світло розуму, який мене створив,

Мені у вас чомусь сьогодні тісно,

Я відчуваю, що не маю сил.

Невже ось тут немає наркоманів?

Я задарма готовий їм служити.

Невже вважаєте, що я — якась омана,

Та знайте всі — без мене не прожить!

Людина-борець.

Я Біблію приніс на допомогу,

У ній — краса і вічність майбуття,

А ця мара — для вас пересторога,

Що заступає шлях до каяття!

Допоможіть людині, вас благаю,

Додайте їй наснаги до життя,

Пекельні муки без кінця і краю

Не принесуть спокійного кінця.

Людина-наркоман.

Я випадку із хору оптимістів,

Бо втратив радість, щирі почуття.

Не хочу я читати Агати Крісті,

Тому що лиш наркотик — це життя.

Які я муки можу перетерпіть,

Які я відчуття зміг пережити,

Та смерть ламає наше тіло грішне,

Вона нам спати й жити не дає.

Лектор-агітатор. Людина, що всерйоз захопилася наркотиками, поступово потрапляє до злочинного середовища. Світ наркоманів та злочину жорстокий, і людське життя тут нічого не варте. Відомо, що для здобуття

грошей на наркотики наркоманам доводиться красти, грабувати людей, продавати наркотики та займатися проституцією.

Наркотики та злочинність ідуть у парі. Звичайно, все в житті починається з дрібних крадіжок у магазинах чи кишенькового злодійства, а закінчується більш серйозними злочинами — пограбуваннями, розбоями і насильством.

У всіх країнах торгівля наркотиками контролюється владою. І майже скрізь, виробництво, зберігання, розповсюдження та вживання наркотиків знаходиться поза законом.

У наркоманів виникає велика проблема матеріальної залежності від тих, хто забезпечує «білою смертю». Уникнути її практично неможливо.

Ніколи не підтримуйте стосунків із торговцями наркотиками. Законом суворо переслідуються навіть ті, хто виконує їхні дрібні доручення в якості плати. А в результаті — ув'язнення!

Сценка II (Звучить музика: Л. ван Бетховен «П'ята симфонія». На фоні наркомана, накритого простинею, розгортається діалог між прихильниками та противниками вживання наркотиків).

Мак-наркотик.

Це просто чудо!

Я — в руках людини.

Вона мене леліє, як дитя!

Для мене він вже стане не єдиним,

Але для нього в світі буду тільки я!

Це так чудово — перший раз вколотись!

І просто так, і навіть задарма.

І ти не думай, що чекає потім!

У тебе там майбутнього нема!

Це перший крок, — не треба так лякатись!

Ти тільки спробуй — я прийду завжди,

Без мене ні на кого сподіватись!

Без мене ти не матимеш біди!

Людина-оптиміст.

В твоїх руках, людино, твоє щастя!

І не подумай, — на кінці шприця!

Бо, може, перший раз і добре вдасться,

Та потім — йде дорога до кінця.

А потім — більше, хочеш більше й більше!

А потім гроші, крадіж і тюрма!

Ти хочеш сам зробити все, як гірше,

І те болить — назад без вороття.

Ти сам на сам. Ось — ти, а ось — наркотик.

І хто кого ? Питання на життя!

*Ти не зумієш сам сказати «досить»,
А потім — прірва, прірва без життя.*

Натовп.

*А хор життя співає різну пісню.
Хтось хоче більше, хтось іде вперед,
А хтось закрився, щоб не було тісно,
І пробує наркотик, наче мед.*

— *Я спробую! Відчути хочу «кайф» я!*
— *Щоб бути «крутим», щоб бачили хто я!*
— *Я спробую, бо може вже, нарешті, це вирішить проблеми мого життя!*

— *Я спробую, бо, може, щось і вдасться, —
Відчути благо, радість для душі.*
— *Не треба і наркотику для щастя,
Не треба нам наркотик для краси!*
— *Не слід себе тішити «цукеркою»,
Бо завтра її стане мало.*

Лектор-агітатор. У людей, які приймають наркотики, спостерігається провал у пам'яті та галюцинації. Найбільш негативно наркотики впливають на психіку. Багато з тих, хто приймає важкі наркотики, впадають у депресію і навіть думають про самогубство, тому що їм стає дедалі важче отримати «заряд бадьорості» від наркотиків.

Дуже небезпечно вводити наркотик за допомогою шприца, особливо, якщо використовувати багаторазові голки. Багато наркоманів хворіють на вірусні інфекції, які практично не лікуються, і це призводить до смерті.

Лікар-нарколог. Люди часто не усвідомлюють загрози, пов'язаної із вживання наркотиків, не думають про наслідки поганої звички. Ті, хто став на дорогу, що веде від експериментів до uzалежнення, зазнають значних змін. Вони відсторонюються від друзів і родичів, перестають цікавитися школою, спортом, ізолюються від оточення, стають агресивними і некомунікабельними, часто втрачають фізичну форму.

Тим, хто починає приймати наркотики, слід пам'ятати, що відмовитися від цієї звички буде нелегко. У наркомана виникає психічна та фізіологічна залежність, він мріє тільки про те, як здобути нову дозу. Потяг до наркотиків не зникає за одну мить. Спочатку людина страждає від нестерпного болю, в організмі відчувається «ломка», все тіло зводить судомами. Багато людей не витримують цього стану і знову починають вживати наркотики. Але з кожною новою дозою зупинитися стає дедалі складніше.

Ситуація

Спочатку на рейв-дискотеці, куди прийшла Ліда, справді було дуже здорово. Дехто з її друзів приймав екстазі, але вона відмовилась. Було дуже

душно, гриміла музика. Ліда присіла відпочити, а ті, хто прийняв екстазі, продовжував танцювати.

Раптом Таня, та дівчина, що принесла наркотик на вечірку, впала на підлогу. Хтось викликав «швидку», і Ліда поїхала з подругою до лікарні. Таня була без свідомості, її тіло горіло. У лікарні їй поставили крапельницю і спробували збити температуру. Проте вона три дні не опритомнювала, і її стан залишався дуже важким.

Таня, як і багато однолітків, не знала про всі наслідки прийому наркотику. Це дуже підступна річ. Спочатку він підвищує настрій і наповнює людину енергією, але згодом може призвести до виникнення роздратованості або ж депресії, порушення сну. Можуть початися галюцинації.

Точка зору

(Розгляд конкретних ситуацій, вироблення рекомендацій щодо методики впевненої відмови від вживання наркотиків).

Вміння набутти навички впевненості у собі — одна з ознак моральної готовності до відмови від вживання наркотиків.

Що для цього потрібно?

1. Усвідомити суть проблеми. Що нам не подобається в ситуації, яка склалася, і чого ми хочемо насправді?

2. Пояснити своє ставлення до проблеми. Висловити свої думки та почуття щодо проблеми та поведінки вашого співрозмовника. Опишіть, що вас хвилює. *(Наприклад, «Я не люблю, коли...», «Мені не подобається...»).*

3. Сформулювати свою відповідь. Чітко сформулюємо, якою ми хочемо бачити ситуацію. *(Наприклад, «Ти не заперечуєш?», «Що ти про це думаєш?»).*

4. Уважно вислухати співрозмовника. Нехай він висловить свої думки та почуття.

5. Подякуємо. Незважаючи на реакцію співрозмовника, завершимо розмову словами вдячності.

(Наприклад, «Спасибі»).

Зрозуміло, кожна людина в реальних умовах знаходить відповіді і приймає рішення самостійно. І відповідальність за вчинки лежить, в першу чергу, на ній.

Катя та Ірина — подруги. їм по 15 років. Катя пробувала палити маріхуану, а Ірина — ні. Катя неодноразово намагалася переконати Ірину спробувати: «Зараз усі палять «травку», вона розслаблює, буде «кайфово», «весело». Але Ірина відмовлялася, тому що знала про небезпечні наслідки вживання наркотиків. І остаточно вирішила поговорити з Катею, щоб та припинила свої приставання.

(Діти знаходять свої аргументи для вирішення проблеми, намагаючись не образити права та думки Каті).

Наприклад:

1. **Ірина:** «Мені неприємно, що ти весь час примушуєш мене почати курити. Я тобі вже говорила, що я цього не хочу».
2. **Ірина:** «Я б хотіла, щоб ти не умовляла мене палити».
3. **Ірина:** «Будь ласка, облиш умовляти».
4. **Катерина:** «Я не знала, що ти так це сприймаєш. Я більше не буду до тебе приставати, якщо це тобі не подобається».
5. **Ірина:** «Спасибі, це було б чудово!». Неможливо продумати усі варіанти відповіді-відмови від пропозиції прийняти наркотик, але учні самі визначаються з тими варіантами, які найближчі їх характеру:

- *Я вже пробував.*
- *Кайф проходить, а проблеми лишаються.*
- *Це так, як і ВІЛ, — кров та біль!*
- *Мій знайомий недавно помер від передозування.*
- *Наркомани рано помирають.*
- *Боюсь народити чудовисько.*
- *Це пахне ув'язненням.*
- *Я краще куплю собі подарунок.*
- *Батьки побачать сліди від уколу.*
- *Моя собака мене не зрозуміє.*
- *Я знаю, що навіть від одного уколу можна стати наркоманом.*

Підсумок заняття

Слово вчителя. Ти тільки вступаєш у повноцінне життя, яке сповнене багатьма приємними подіями. Так багато треба зробити корисного, стільки необхідно побачити й пізнати. Але, насамперед, треба навчитися приймати правильні життєві рішення, не уникати відповідальності та не бути байдужим.

Ті, хто вже втягнувся, але прийняв рішення позбавитися шкідливих звичок, потребують підтримки, особливо в перший час, який буде найважчим. Відмовитися від цих звичок непросто, люди іноді намагаються виправдати себе, наводячи причини того, чому вони не можуть чи не хочуть позбутися їх.

Людина в молодому віці майже не має досвіду виходу із стресових станів. У цей час вона настільки переймається своїм визнанням серед однолітків, що не вважає за можливе звертатися до них за якоюсь допомогою. Тому що це буде виглядати як ознака слабкості. Не бійся виглядати слабким. Друзі, якщо вони справжні, завжди зрозуміють та допоможуть пережити будь-які важкі часи.

І, взагалі, якщо ти відчуваєш, що не в змозі подолати свої проблеми сам, звернись до людини, якій можеш довіритися. Також знай, що у кожному місті є спеціалізовані заклади, де тобі допоможуть.

Пам'ятай, що завжди є люди, яким ти не байдужий!

Наркоманія – шлях у безодню

Бесіда

Мета: дати учням елементарні знання про хворобу наркоманію, основні наркотичні речовини, їх дію на організм людини та шляхи профілактики наркозалежності; розглянути наркоманію в моральному, правовому і медичному аспектах; привести учнів до розуміння і переваг здорового способу життя; виховувати в них почуття за власне життя і дії, а також життя інших людей.

Обладнання: аркуші з матеріалом для обговорення, відео до бесіди, епіграф

Хід бесіди

В класі стільці розташовані на півколом. Присутні: лікар-нарколог, «поліцейський», «журналіст», «група ризику».

Класний керівник. Наша розмова сьогодні присвячена проблемам величезної ваги, тому що від їх вирішення залежить не просто майбутнє, щасливе життя суспільства, а життя взагалі. Ми поговоримо про наркоманію.

Наркоманія - хвороба особлива, багато в ній зовсім незрозумілого нам. Чому, наприклад, вона виникає, в основному, в молоді? Чому в однієї молоді людини не виникає пристрасті до вживання наркотику, а інша без цього зілля не може існувати?

Мабуть, причин багато. Але все-таки головним винуватцем трагедії є сам наркоман. Тому треба не замовчувати проблеми наркоманії, а говорити про страхотливі наслідки цієї страшної біди.

1. Які речовини називають наркотиками?
2. Розкрийте зміст аббревіатури СНІД.
3. Як СНІД передається?
4. Що таке «група ризику»?
5. Хто до неї входить?

Розповідь вчителя

Наркоманія страшна сама по собі. Людина, яка стала на цей шлях, рано чи пізно втрачає людську подобу. Порушується психіка, деформується уявлення про світ, знижується працездатність. Крім цього, наркомани піддаються ще одній небезпеці — заразитися венеричними хворобами, у тому числі й СНІДом.

Люди будуть казати тобі про наркотики дуже різні речі. Ти почувеш масу перебільшень, напівправди, іноді навіть відверту брехню.

Ставлення до наркотиків у нашому суспільстві зовсім інше, ніж до алкоголю. Уже те, що за виготовлення, зберігання, транспортування їх з немедичною метою передбачено кримінальне покарання, є перепорою для всіх законослухняних громадян. Інакше кажучи, якщо вживання спиртного з точки зору будь-якої людини — її особиста справа, то вживання наркотиків відразу ставить суб'єкта в конфлікт із законом. У цьому випадку людина протиставляє себе суспільству, відкидає соціальні цінності.

Запитання до учнів.

Хто з вас може сказати, що ж таке наркоманія?

Розповідь вчителя.

Термін «наркоманія» означає хворобливий потяг, пристрасть до вживання наркотиків, що призводить до тяжких порушень фізичних і психічних функцій.

Що ми знаємо про наркотики і наркоманію? Що породжує наркоманію? Чому двоє зі ста людей обирають для себе цей шлях — жорстокий, небезпечний, що заводить у глухий кут?

Щоб боротися з ворогом, його потрібно добре знати.

Колективне обговорення.

Учитель роздає роздруковані аркуші, на яких записаний матеріал для обговорення у вигляді тез, і просить учнів по черзі зачитати по одній тезі й коротенько своїми словами прокоментувати її.

Матеріал для обговорення

1. Наркоманія — захворювання на все життя, яке набувається за власним бажанням і не піддається лікуванню.
2. Наркобізнес — один із самих прибуткових у світі.
3. Народження здорових дітей у наркомана неможливе.
4. Поділу на чоловічу і жіночу наркоманію не існує. Залежність може виникнути з першого уколу.
5. Щоб придбати кілька грамів героїну, наркоману потрібно **100** доларів щодня. Шлях добування грошей найчастіше кримінальний.
6. Наркотик — товар, який перший раз можуть запропонувати безкоштовно, щоб втягнути нову людину у своє коло.
7. Щоб мати постійного поставника товару, клієнт повинен привести до нього протягом місяця не менше двох новачків.
8. Перше знайомство з наркотиком відбувається, як правило, на молодіжних дискотеках.
9. Наркомани — категорія людей, які прирікають себе на самознищення.
10. Дієвих державних методів боротьби з наркоманією немає. Примусове лікування не дає позитивних результатів.
11. Причини наркоманії: психологічні (надопіка у сім'ї, байдужість рідних, закомплексованість, душевна травма та ін.); соціальні (бідність, безробіття, погані умови життя та ін.); фізичні (спадковість, хвороба, під час якої кололи наркотик)

Учень Скільки їх, доріг в безодню. Із соку маку виготовляють морфій, героїн, лауданум - це опійна наркоманія. Опійна наркоманія розвивається надто швидко. Морфіністи через невеликий проміжок часу втрачають вагу, старіють, пропадає статевий потяг, розвиваються захворювання печінки й нирок.

Існує наркоманія, пов'язана із вживанням препаратів коноплі. В ній є речовини, які викликають яскраві галюцинації. Гашиш, анаша, маріхуана — це

все наркотичні речовини, які містяться в різних видах коноплі. В таких хворих посилюється апатія, на передній план висувається психічна залежність.

Класний керівник Однією з найдавніших є кокаїнова наркологія. У кокаїністів досить часто буває галюцинація, переоцінювання власних можливостей, апатія, відсутність апетиту.

Можна навести величезну кількість назв наркотичних засобів, але результат їх дій один. Наркомани, які звикли збуджувати себе зіллям, стають соціально небезпечними, йдуть на все, щоб придбати необхідний для них препарат. Злодійство, проституція, вбивство - всі засоби для них добрі. Мало хто з наркоманів доживає до зрілого віку.

А скільки знаменитостей стали жертвами пагубної звички!

«Поліцейський»

Ця історія трапилася рано-вранці 3 жовтня 1849 року. На землі лежав виснажений чоловік, який іноді подавав слабкі ознаки життя: щось белькотів, злякано оглядався, несподівано посміхався. Поліцейський довго дивився на чоловіка, ніяк не міг зрозуміти, що з ним трапилося: нібито і п'яниця, але не зовсім типовий. Раптом поліцейський зрозумів. Це ж мабуть наркоман. Їх тут стало з'являтися багато. Поліцейський заніс чоловіка в лікарню. Той був без свідомості і, не приходячи до тями, помер. Лише через деякий час з'ясувалось, що це був великий американський письменник Едгар Аллан По (1809-1849).

Класний керівник Приблизно в 1984-1985 роках розпочалась епідемія невивченої на той час хвороби, яка вражала імунну систему організму, в результаті чого людина ставала беззахисною перед будь-яким мікроорганізмом - СНІД.

Наркоманія страшна, бо людина, яка стала на її шлях, втрачає людське обличчя. Але сьогодні наркоманія страшна і СНІДом, оскільки наркомани користуються нестерилізованими шприцами.

Перегляд відео

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=MxoQq6y3WUQ&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Західно німецький журнал «Шпігель» («Дзеркало») надрукував інтерв'ю із двома наркоманами, з якого стають зрозумілі шляхи поширення СНІДу серед наркоманів.

(Далі розмова продовжується як інтерв'ю).

Журналіст. Де ви берете гроші на наркотики?

Мартин. Краду.

Брігіта. Пропоную себе за 5 марок.

Журналіст. Чи є у вашому житті ще щось, крім наркотиків?

Бригіта. У мене - нічого. Я йду або на панель, або сплю, або знаходжусь у кімнаті і дивлюся в стелю.

Мартин. З того часу, як я перестав красти, я майже весь час знаходжусь в кімнаті і дивлюся в стіну, чекаю, поки прийде Бригіта, щоб можна було купити чергову дозу героїну.

Журналіст. Вас не лякає, що під виглядом героїну вам дадуть щось не те?

Мартин. Така небезпека існує. Подруга знайомого нещодавно померла після інфекції.

Журналіст. Завтра теж саме може трапитись з вами...

2-й ведучий. Ця розмова з кореспондентами «групи ризику» ще раз примусила кожного з нас задуматись над змістом життя кожного.

1-й ведучий. Наркоманія - це жахливо. В профілактиці наркоманії немає поганих чи хороших методів, усі законні засоби добрі, якщо вони попереджують це зло.

Виступ Лікаря – нарколога

Розглянемо наркоманію в медичному аспекті.

Механізм дії всіх наркотиків однаковий, конкретні вияви впливу тієї чи іншої речовини на організм людини мають свої особливості, які визначаються видом наркотику.

Розглянемо приклади дії наркотичних речовин по групах.

Група опію — опіати. Після їх уживання людина відчуває тепло в усьому тілі, легкий свербіж, почуття розслаблення, психічного комфорту. Вона переживає стан надзвичайного благополуччя, задоволення собою.

Барбітурати — лікарські речовини, застосовувані в медицині. У людини, що їх ужила, після короткочасного (1—2 хв) стану розслаблення, приємної знемоги настає фаза збудження, яка характеризується різким зниженням самоконтролю і руховою розгальмованістю.

Кокаїн, феномін, ефедрин, кофеїн — діють аналогічно, їх уживання викликає глибокі розлади координації рухів, розвиток психотичного стану (марення, галюцинації). Транквілізатори — як і інші наркотики, діють на центральну нервову систему шляхом порушення механізму передачі нервового імпульсу.

Гашиш — легкий наркотик. Має галюциногенну дію: після вживання можуть виникнути різні слухові та зорові розлади сприймання.

Ось і все. Наша розмова підійшла до завершення. І кожному з нас потрібно вчитися, працювати і дбати про себе, своє життя.

СНІД

Мета: дати учням елементарні знання про СНІД, основні шляхи зараження цією хворобою та заходи щодо її профілактики.

Обладнання: роздавальний матеріал (анкета «Перевір свої знання про СНІД»); плакат із відповідями на запитання анкети.

Хід заняття

Тестування. Учитель роздає аркуші з роздрукованою анкетою і просить учнів відповісти на її запитання. Через деякий час учитель вивішує на дошці плакат, за яким учні перевіряють свої відповіді, й обговорює з ними результати анкетування.

Тест «Перевір свої знання про СНІД»

1. Що таке СНІД? Що ви знаєте про цю хворобу?
2. Чи спричинює вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) СНІД?
3. Чи уражає ВІЛ імунну систему організму?
4. Чи відрізняються за зовнішнім виглядом ВІЛ-інфікований та хворий на СНІД від здорової людини?
5. Чи передається СНІД через поцілунок?
6. Чи передається СНІД через нестерильний медичний інструментарій?
7. Чи допоможе використання презерватива під час статевих контактів уберегтися від СНІДу?
8. Чи можна виявити вірус відразу після інфікування?
9. Чи проводить держава політику:
 - а) на виявлення хворих на СНІД та ВІЛ-інфікованих;
 - б) на ізолювання їх від суспільства?
10. Чи має медицина ліки від СНІДу, вакцину, що перешкоджала б інфікуванню?

Відповіді:

1 — власні думки; 2 — так; 3 — так; 4 — ні; 5 — ні; 6 — так; 7 — так; 8 — ні; 9 «а» — так; 9 «б» — ні; 10 — ні.

Класний керівник У генеалогії цієї страшної хвороби багато загадкового.

Науковці й досі не дійшли згоди про походження лиховісного ВІЛ — вірусу імунодефіциту людини. Висуваються різні гіпотези, зокрема і фантастичні, мовляв, вірус занесли на Землю інопланетяни. Є й більш обґрунтовані версії. Почнемо з того, що існує два види вірусу. Вони ідентичні за структурою, але різняться за генетичним апаратом. Найбільшого поширення дістав ВІЛ-1. ВІЛ-? Виявлений відомим французьким вірусологом й імунологом Люком Монтаньє лише кілька років тому в африканців, що лікувалися від СНІДу у Франції і Португалії. За своїми ознаками він наближається до вірусів, виявлених на території Гвінеї, Гвінеї-Бісау, Сенегалу та інших країн континенту, але попри це

вчений не вважає, що вірус походить з Африки — на його думку, для цього бракує вагомих аргументів.

До того ж, якби це було так, розмірковує вчений, то спершу вірус перекинувся б до найближчої за географією Європи, але не до США, як це сталося насправді.

Югославський лікар та історик медицини Мірко Грмек вважає, що привід до епідемії СНІДу — це порушення рівноваги між поширеними хворобами і тяжкими інфекційними захворюваннями, яких майже повністю позбулися завдяки успіхам медицини. За Грмеком, епідеміям нових, незнаних досі хвороб, передують їх поодинокі прояви впродовж десятиліть, навіть століть. Уся біда в тому, що медики просто не встигли своєчасно звернути на них увагу, вивчити й осмислити через ту ж таки їх обрідність у медичній практиці. До того ж новий вірус здатен досить довго нічим себе не виявляти в організмі людини, очікуючи більш сприятливих для себе умов. А ось іще одна версія, теж не позбавлена наукового сенсу. Професор радіології з Пітсбургського університету

Е. Шернглас та його колеги з Бременського університету, дослідження яких висвітлювалися у британській науковій пресі, вважають, що однією з головних причин появи вірусу СНІД у США та Африці є викиди в атмосферу радіоактивних елементів під час випробувань ядерної зброї. Сталося мутаційне перетворення одного з рідкісних у природі вірусів під дією радіоактивного випромінювання Стронцію-90, який у величезних кількостях викидався в атмосферу в 50—60-ті роки ХХ століття. Учені також спромоглися встановити, що переважна кількість Стронцію-90 випала на території Північної Америки і Центральної Африки. Як відомо, населення саме цих районів земної кулі найбільше постраждало від смертоносного вірусу. Цей елемент нагромаджується в організмі людини переважно у червоному мозку й уражує його клітини, які відіграють роль у діяльності імунної системи. Цей вірус дуже дрібний, набагато менший за бактерії, проте неймовірно підступний. Розмножується, тільки потрапивши в клітини білих кров'яних тілець людини — основних вартових її імунної системи. Вірус руйнує їх із середини. Наслідки цього жахливі: людина стає беззахисною перед будь-якою інфекцією.

Практичне значення в передачі СНІДу мають тільки ті речовини, в яких збудник міститься в достатній кількості:

кров, сперма, піхвові виділення, жіноче молоко.

Основні шляхи зараження ВІЛ-інфекцією:

- статевий;
- під час переливання донорської крові, зараженої вірусом імунодефіциту;
- при використанні нестерильного медичного інструментарію (шприців, системи для переливання крові та ін.);

— від ВІЛ-інфікованої або хворої на СНІД матері дитині до, під час або після пологів.

Інкубаційний період від моменту зараження ВІЛ до перших проявів інфекції може бути як коротким — чотири-п'ять тижнів, так і дуже довгим — декілька років. За цей період збудник СНІДу руйнує лімфоцити, що неминуче призводить до глибоких змін усієї імунної системи хворої людини. Особливо небезпечним є те, що вірус уражає клітини ЦНС.

Що повинно викликати занепокоєність у зміні стану здоров'я:

— збільшення лімфатичних вузлів практично одночасно у кількох місцях: на шиї, у ліктьових згинах, під руками, у паху;

— втрата ваги, що прогресує (режим харчування не змінений);

— часті гнійні й запальні ураження слизової оболонки рота, шкіри, статевих органів;

— підвищення температури тіла, що тримається більше як місяць без будь-якої причини.

Хто може бути найімовірнішим вірусоносієм? Це так звані групи ризику. До них належать: гомосексуалісти (бісексуали), наркомани, що вводять наркотики внутрішньовенно, повії, особи, які часто змінюють статевих партнерів. Групою ризику є також новонароджені, матері яких ВІЛ-інфіковані або хворі на СНІД.

Але було б великою помилкою думати, що СНІД вибирає собі жертви тільки серед груп ризику. Ризик інфікування на ВІЛ із більшою чи меншою ймовірністю загрожує кожній людині. Вірус-убивця розповзається планетою з невлможною швидкістю. Епідемія страшна не тільки смертями, а й тим, що призводить до тяжкої соціальної та економічної деградації суспільства. Щодня у світі СНІДом заражується до 5 тисяч осіб. Перед цією хворобою виявилися беззахисними дорослі й діти, багаті й бідні, чоловіки і жінки, білі й чорні, люди різного віросповідання.

Що треба робити:

— здійснювати санітарно-профілактичні заходи боротьби зі СНІДом;

— вести жорсткий контроль донорської та плацентарної крові, її препаратів та інших біологічних рідин;

— у лікарнях вести контроль за стерилізацією ріжучих, колючих та інших інструментів;

— пам'ятати, що основний шлях зараження — статевий;

— пам'ятати, що вберегти нас від СНІДу може тільки власна обачність;

— дотримуватись закону України «Про запобігання захворюванню на СНІД та соціальний захист населення»;

— дбати про соціальний захист, виявляти милосердя та співчуття до ВІЛ-інфікованих осіб та хворих на СНІД;

— створювати служби профілактики ВІЛ-інфекції, служби здоров'я, анонімне обстеження. **Перегляд відео**

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=_693d17dGQc&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Як загасити пожежу під назвою СНІД? Непроста це справа, і все-таки...

Учені Колумбійського пресвітеріанського медичного центру в Нью-Йорку знайшли спосіб відтворювати ген так званої молекули CO₄, завдяки якій вірус потрапляє в клітини білокрівців. Отже, з'явилася можливість відтворити й саму цю молекулу, щоб докладніше вивчати її структуру. Як відомо, вірус атакує клітину білокрівця тільки в одній точці — точці кріплення молекули CO₄ до клітини.

З'явилася ідея створити її синтетичний імітатор — свого роду мішень для вірусу. Згодом експериментами підтвердилося, що мішень діє успішно, примушуючи ВІЛ розпорошувати свої сили вхолосту, а справжні точки білокрівців лишаються неушкодженими. Каліфорнійська компанія «Генентехнік» виготовила препарат, що діє за цим принципом. Він поки що експериментальний. Крім нього є вже промисловий зразок нових ліків проти СНІДу — CO₄ — їх апробація триває у кількох клініках США.

Але на цьому пошуки не припинилися: фірма працює над створенням нового покоління цього препарату — гібрида CO₄ з антитілом людини, який допомагатиме імунній системі геть знищувати уражені вірусом клітини. Правда, в організмі хворого утворюють антитіла проти ВІЛ і природним шляхом, але вони не здатні впоратися самотійно з таким завданням. Переваги нового засобу в тому, що він затримується в організмі довше й обіцяє більший ефект.

Але основним лікарським препаратом проти СНІДу все ще залишається азидотимідин. І хоча він дає значні побічні ефекти, проте перешкоджає відтворенню лиховісного вірусу. На жаль, ефективність препарату знижується вже через півроку. Винайдено ще один, похідний від азидотимідину і менш токсичний препарат.

Отже, учені не втрачають надії, деякі навіть певні, що медикаменти, спроможні перемогти ВІЛ, неодмінно з'являться у найближчі 5—7 років. Що ж до вакцини для масового застосування, то, за їхніми прогнозами, вона з'явиться вже в нашому столітті. А поки що всі зусилля науковців і громадськості треба спрямувати на профілактику СНІДу — такі перспективи на найближче майбутнє.

Кожна людина повинна до кінця усвідомити всю небезпеку, яку несе СНІД, і зробити все можливе, щоб уберегти себе і своїх рідних та близьких від цієї страшної інфекції, бо СНІД може увійти практично в кожний дім, кожную сім'ю. Здоровий спосіб життя, чистота у взаєминах — найкращі методи профілактики СНІДу.

Ціннісне ставлення до людей, сім'ї, родини

Усвідомлення цінностей соціального спілкування: • розуміння особистих, родинних, громадянських, національних та загальнолюдських цінностей; • вміння співпрацювати з іншими, працювати в групі та в колективі, прощати та просити пробачення	
Засвоєння сімейних, родинних та суспільних цінностей:	
• критичного ставлення до поведінки людей;	
• єдності слова і діла;	
• активної моральної життєвої позиції;	
• ідеалів сім'ї, родини, відносин у колективі;	
• духовно-моральної культури особистості	
Критерії	Виховні досягнення
Сформованість духовно-моральної культури особистості (чуйність, чесність, правдивість, справедливість, гідність, милосердя, толерантність, совість, терпимість, миролюбність, ввічливість, делікатність, тактовність тощо)	Знання та розуміння особистих, родинних, громадянських, національних та загальнолюдських цінностей. Вміння співпрацювати з іншими, працювати в групі та в колективі. Вміння прощати і просити пробачення. Єдність моральної свідомості та поведінки. Єдність слова і діла. Активна моральна життєва позиція. Усвідомлення ідеалів сім'ї, родини

Ввічливість як основа вихованості

Обладнання: художні фотопортрети дітей; аркуші чистого паперу; картки із ситуаціями; таблички «Ввічливість», «Тактовність», «Делікатність», «Коректність», «Люб'язність», «Чемність».

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вітання.

На дошці висить портрет маляти.

Учитель. Перед вами портрет маляти. Уявіть собі, що ви не просто хлопчики і дівчатка, а всемогутні феї і чарівники, яким дана сила зробити цю дитину прекрасною Людиною. У вас є можливість обдарувати її найкращими якостями. На кожен ряд видається по «чарівній крейді», передаючи яку з рук у руки, ви можете написати ці якості на дошці.

Учні працюють по рядах.

Учитель. Ви чудово впоралися зі своїм завданням, молодці! Який прекрасний портрет вихованої людини в нас вийшов! Якби насправді можна було так виховувати дітей!

Але давайте повернемося до сьогоднішнього дня. Для нашого уроку я підготувала ще два дитячих фотопортрети: на одному зображена дівчинка, на іншому — хлопчик. Розгляньте їх уважно... Як ви думаєте, це виховані добрі діти? А в чому це виражається?

Свої відповіді учні пишуть на аркушах.

Аналізуючи письмові відповіді дітей, вчитель акцентує увагу, що на картинках зображені добрі, виховані діти. Їхня вихованість виявляється в доброму ставленні до оточуючих людей і природи. Це небайдужі діти. Вони охайні, стежать за собою. З такими дітьми хотілося б дружити...

Учитель. З усього сказаного впливає, що вихованість — якість особистості, у якій органічно поєднані етичні норми поведінки і спілкування, культура зовнішності і побутова культура. Завжди в основі вихованості як якості особистості закладений прояв поваги і доброго ставлення до людей і навколишнього світу.

Наша розмова про вихованість вимагає ще багато відповідей, наприклад, на такі питання:

- Чому треба прагнути бути вихованим?
- Що в першу чергу відрізняє виховану людину?
- У чому виявляється ввічливість?

(Відповіді і міркування учнів.)

— Як ви розумієте вираз «Ніщо у світі не дається так дешево і не цінується так дорого, як увічливість»?

У своїх відповідях можете спиратися на виконане домашнє завдання, зокрема, на ваш словничок етичних дій, що супроводжують ваш режим дня.

Міркування учнів.

У ч и т е л ь. Як вирішити проблему: чи треба бути ввічливим стосовно людей, яких ми не поважаємо або з якими перебуваємо у конфлікті?

(Відповіді дітей.)

Слід звернути увагу, що ввічливість має деякі тонкі відтінки, які виявляються відповідно до обставин або ситуацій.

Коректність — дещо підкреслена, офіційна ввічливість, іноді трішки сухувата.

Чемність — увічливість шаноблива, наприклад, стосовно старшого.

Люб'язність — увічливість, у якій виявляється прагнення бути приємним і корисним іншому.

Учням пропонується придумати й інсценувати ситуації, у яких би виявлялися коректність, чемність, люб'язність. (Робота в групах.)

Учитель. Чудові інсценівки! І як точно ви визначили свої відтінки ввічливості, молодці! Скажіть, а на що ви спиралися у виборі ситуацій?

(Відповіді учнів.)

Учитель. Уміння зрозуміти почуття і настрої оточуючих, поставити себе на їхнє місце, уявити, як відгукнуться в душах інших наші слова і вчинки, в етиці визначає таке поняття, як тактовність.

Уміння побачити стан іншої людини і не помітити її незручності, випадкової помилки, фізичних недоліків визначається поняттям делікатність.

З позицій знань про тактовність і делікатність обговоримо ситуації.

Ситуація 1. Діти зібралися на шкільне свято веселі й ошатні. В усіх був піднесений настрій в очікуванні виступів і наступного «вечора ласунів», до якого кожний приніс різні солодощі. Лише Оля прийшла на свято у своєму звичайному шкільному одязі і без солодкого. Вона намагалася триматися осібно. Її обличчя було чимось засмучено, погляд погаслий, плечі опущені. Серед своїх однокласників на цьому святі вона відчувала себе «білою вороною»...

Як можна допомогти дівчинці?

Ситуація 2. У їдальні черговий акуратно ніс підніс з компотом до свого столу. Він робив маленькі кроки, напружено спостерігаючи за повними склянками, щоб компот не розплескався. У двох кроках від мети його підштовхнув високий, незграбний старшокласник, що квапився вийти з їдальні. Рівновага порушилася, і значна частина компоту вилилася на підніс і на штани хлопчика. Від образи у носі по-зрадницьки захипало, па очі навернулися сльози, а обличчя покрилося червоними плямами зніяковілості. Поруч голосно пирснула першокласниця-реготуха, і всі погляди однокласників схрестилися на черговому. Хлопчик був готовий провалитися крізь землю.

Як повинні вчинити товариші хлопчика?

Ситуація 3. Пропонується для обговорення ситуація з життя класу.

Усі відповіді, що пролунали, хочеться об'єднати під гаслами: «Хай живе ввічливість! Хай живе вихована людина!».

Цікаво дізнатися вашу колективну думку — хто з учнів вашого класу може вважатися вихованою, увічливою людиною і може подавати приклад для інших дітей?

Проводиться гра «Світок» по рядах.

Учитель зачитує сувої.

— Дуже приємно, що в класі пролунало багато імен ваших однокласників. Сподіваюся, що з кожним днем цей список можуть поповнювати нові імена, і допоможуть вам у цьому тактовність і делікатність, коректність і люб'язність, чемність і галантність, а головне — величезна праця виховання душі.

Щоб претендувати на звання Людини з великої букви, кожний з вас повинен намагатися побачити і зрозуміти цей світ, повинен прийняти його своєю тонкою душею і чуйним серцем, виховати себе і знайти своє місце в ньому.

У країні Добрих і Ввічливих Людей (заочна подорож)

Мета: узагальнювати знання учнів про дотримання правил поведінки вдома, у школі, в гостях, у громадських місцях: виховувати доброзичливість, повагу до старших, бажання користуватися у повсякденному житті «чарівними словами»; цінувати товариську і працю інших.

Обладнання: карта мандрівки до країни Добрих і Ввічливих Людей; умовні ключі до чарівної Країни; картинки до теми «Твори добро».

Попередня робота: вивчення віршів, прислів'їв, пісень, смішинок за темою заняття.

Хід виховної години

Вступне слово.

Учитель. Дорогі діти! Професор Будь ласка залишив нам карту країни Добрих і Ввічливих Людей, де він живе, а також листа до вас! Чи бажаєте ви здійснити туди мандрівку? Як же туди дістатися? Про це ми довідаємося з листа професора Будь ласка. Послухайте.

«Любі діти!

Шлях у мою країну буде нелегким. Уважно роздивіться карту моєї країни. Щоб подолати усі труднощі, треба правильно виконати мої завдання під час кожної зупинки. Знаючи секрети ввічливої людини, допомагаючи і підтримуючи один одного, ви, я сподіваюся, переборете їх і одержите ключі від країни Добрих і Ввічливих Людей».

(Учитель демонструє розрізаний на декілька частин ключ, намальований на двох аркушах цупкого паперу).

— За кожен конкурс переможці одержать якусь частину ключа. Та команда, яка найшвидше збере всі частини і складе з них цілий ключ, першою потрапить у чарівну Країну. Щасливої вам дороги! Отож, вирушаймо!

Перша зупинка «Острів скарбів».

Учитель. Найкращий скарб людини - це її «золоті слова», або «чарівні Слова». Якщо людина їх знає, то можна сказати, що це багата людина.

Отож, відшукаємо ці скарби на острові.

1. З якими словами вранці слід звертатись до своїх рідних, вчительки, сусідів, знайомих?

2. Як попросити пробачення?

3. Як слід звернутися до людини з проханням?

4. Що треба відповісти, коли ви отримали подарунок?

5. Що треба відповісти, якщо ви не можете виконати чиесь прохання?

6. Якими словами можна підтримати товариша, якщо в нього щось трапилось?

7. Як попросити продавця показати іграшку, яка найбільше сподобалась?

8. Якими словами можна запропонувати своє місце?

9. Як попросити, щоб вас пропустили у натовпі вперед?

10. Якими словами потрібно звернутись до вчителя, якщо той розмовляє з іншою дорослою людиною?

11. Що потрібно сказати, коли спізнився на урок?

12. Якими словами прощаються?

13. Як подякувати за обід чи вечерю?

14. Як пропустити поперед себе дорослого? *(Командам вручаються перші частини ключів).*

Друга зупинка «Озеро Доброти».

Хороша людина - не тільки ввічлива, а й добра, чуйна. Кого ми можемо назвати доброю людиною?

Про доброту людини можна судити з її добрих вчинків. *(Робота з картинками).*

Завдання для команд.

1. Чи добре це, коли хлопчик дбає про своє кошеня: годує, прибирає за ним? Який цей хлопчик?

2. Дівчинка загортає у хустку кошеня замість ляльки. Чи добре це?

3. Як же вчинити, коли зустрінеш ровесників у лісі, що рвуть проліски, конвалії чи дзвіночки?

4. Як краще вчинити, коли бачиш пташеня, яке випало з гнізда?

5. Як будете поводитися, коли зустрінете у лісі чи в садку їжачка, жабу?

6. Як ти поводитимешся, коли захочеш узяти додому бездомне цуценя чи кошеня, а якщо батьки не дозволяють?

1 команда. Послухайте уважно вірш і скажіть, чого він вас вчить.
С.Павличко «Двоколірний вірш»

Коли де-небудь квітку бачу,
«Зірви!» - кричить мені, аж плаче.
Повз деревце іду зелене,
«Зламай!» - схиляється до мене.
В гніздечку пташку стріну в гаї,
«Зжени!» - мерщій мене благає.
«Забий» - з болота жаба просить.
«Замуч!» - цвіркун цюркоче в просі..
Е ні, негарний вірш такий.
Хай краще буде - навпаки!
Коли де бачу квітки очі,
«Люби!» - вона мені шепоче.
Повз деревце іду зелене,
«Привіт!» - схиляється до мене. ,
В гніздечку пташку стріну в гаї,
Питає пташка: «Як ся маєш?»
«Спочинь!» - з болота жаба просить.
«Всміхнись!» - цвіркун сюркоче в просі...
Який же світ кругом чудовий!
Додому йду в добрі й любові.

Якими б кольорами ви зобразили вчинки людини в першій частині вірша? В другій? Чому?

2 команда. А.Качан «Крихта хліба»

Із лісосмуг, де свищуть сніговиці,
Де не стало корму і тепла,
Перебрались лагідні синиці
У сади до нашого села.
В завірюху, ожеледь, морози
Стукають синиці у вікно,
З горобцями ділять на дорозі
Крихту хліба мерзлу і зерно.
Пригощав пташок я з годівниць
І почав нарешті відчувать,
Що для когось крихта - це дрібниця,
А для пташки - жить чи замерзати.

Чого вчить цей віршик? То що ви обіцяєте робити щодня для порятунку пташок взимку?

(Роздати частини ключиків).

Третя зупинка «Перевал Гостинний».

Після такої дороги слід відпочити і поїсти. А чи знаєте ви правила гостинності? Давайте їх згадаємо. Я буду командам читати завдання, а саме: початок речень, а ви їх закінчите.

1. Все треба робити так, щоб гостеві було не гірше, ніж удома.
2. Перш за все, гостеві потрібно допомогти зняти верхній одяг і шапку.
3. Потім треба повести його у кімнату.
4. Не забувайте, що першими проходять гості.
5. Треба посадити гостя на зручне місце.
6. Поки не сіли за стіл, треба розважити своїх гостей (показати найкращі книжки, включити музику, телевізор, пограти в спокійні настільні ігри).
7. Коли мене вітають, кажу «дякую» за привітання, розгортаю упаковку, розглядаю подароване й чемно дякую.
8. Коли гості приносять цукерки, відкриваю коробку, кладу на стіл, пригощаю всіх гостей, а потім беру сам.
9. Якщо вже маю таку річ, або чимось подарунок не сподобався, то я не кажу про це, щоб не засмутити гостя.
10. Ніколи не дарую того, що мені хтось подарував.
11. За столом сидіти рівно, не класти на стіл лікті, не підпирати щоку рукою, не сидіти за столом, поклавши ногу за ногу.
12. Їсти повільно, не поспішаючи; під час їжі не розмовляти і журнали не читати.

13. Бережливо ставитись до хліба.

- Послухайте вірш Г.Бойка «Некультурні хазяї» і скажіть, хто більш невихований-хазяї чи гості.

Із гостини по сніжку	Некультурні хазяї,
Хлопчики вертались,	Просто нехороші, -
А товариш запитав:	У прихожій не зняли
Як вам гостювалось?	З нас вони калоші!
Та нічого, все як слід...	Навіть з наших кожушин
Тільки бачиш, друже,	Снігу не струсили...
В тому домі хазяї	То ми так, як увійшли,
Некультурні дуже.	І до столу сіли.

- Хто ж більш невихований?
- Що неправильно вчинили хлопці?
- А хто повинен з них калоші знімати? Сніг струшувати?
- А ще одну важливу помилку допустили хлопці: ніколи не можна судити і обговорювати хазяїв того дому, де вас приймають.

(Роздати частини ключиків).

Четверта зупинка «Мінне поле».

Учитель. Зараз ми зіграємо гру. Якщо я говорю все правильно, ви плескаєте у долоні; у разі моєї помилки ви повинні мовчати, бо підірветесь на міні, якщо плеснете всі, а коли правильно плеснете, то розмінуєте.

1. Коли заходиш у музей, театр, бібліотеку, перш за все, потрібно:

- зняти шапку;
- зняти взуття;
- голосно розмовляти;
- одягати шапку;
- їсти цукерки;
- поводитися тихо, ввічливо.

2. Визначте, що треба робити з фантиком, коли з'їв цукерку:

- кинути на підлогу;
- викинути у смітник;
- кинути другові в сумку;
- покласти на стіл.

3. Визначте, що потрібно говорити, коли вітаєшся з учителем:

- привіт;
- добрий день;
- здоров був;
- добрий ранок.

4. Виберіть, що потрібно говорити, коли звертаєшся з проханням:

- будь ласка;
- мені треба; -дуже вдячний;
- прошу;
- дай мені швиденько;
- дякую.

5. Визначте, як потрібно поводитись за столом у їдальні:

- сміятися, штовхаючи сусіда;
- після їжі дякувати за обід;
- пити компот обережно, не розливаючи його;
- лізти руками в склянку, щоб дістати фрукти з компоту.

(Розгадати частини ключика).

П'ята зупинка «Ріка Дружби».

Учитель. По ній переправиться та команда, котра дасть вірні відповіді:

1. Миколка дуже любить жарти, веселі оповідання, мультфільми. Любить пожартувати і з товаришами. Ось, наприклад, учора йде він шкільним коридором і бачить: його однокласник Вітя підсковзнувся і впав. І, видно, дуже боляче вдарився. Миколка, звичайно, засміявся та запитав: «Ну, як пройшла посадка?».

Але Вітя чомусь образився та пішов.

- Чому образився Вітя?

-Як би ви вчинили на місці Миколки?

2. Мама дала Дмитрику цукерки, щоб він похастував своїх товаришів. Коли Дмитрик увійшов у двір, він побачив, що серед друзів був і його кривдник - Сергійко, який часто грубо його штовхав, обзивав. Дмитрик замислився, як йому вчинити: чи пригощати Сергійка, чи ні?

- Як би ви вчинили на місці Дмитрика?

- А які прислів'я про дружбу ви приготували?

1. Не смійся з другого, щоб тобі такого не було.

2. Не радій чужому горю.

3. З другом говори ввічливо: від грубого слова і близький стає чужим.

4. Ввічливих і лагідних скрізь шанують.

Шоста зупинка «Станція Весела».

Учитель. Добрі, щирі, ввічливі люди - це і веселі люди, які вміють жартувати, при цьому нікого не ображаючи, і створити хороший настрій іншим.

- Тож послухаймо веселинки, які підготували наші учні.

1. «Сашко»

В трамваї переповненім Сашко з м'ячем сидить, А коло нього згорблений Старий дідусь стоїть. Хтось до Сашка звертається:

- Чи вас у школі вчать, Як місце дати старшому, Як старших поважають?

- Та вчать, - Сашко відказує, - Але у дану мить Розпочались канікули,

І нас ніхто не вчить!..

2. «Шкідливі поради»

- Андрійку, ти ще й досі обідаєш? -А що?

- Та ти завжди поспішаєш, коли їси. Все кудись біжиш... А сьогодні що скоїлось?

- А-а-а, мама просила, як закінчу обідати, щоб допоміг у дворі прибрати...

Гра «Будь ласка».

Учитель. Це слово говоримо, коли хочемо про щось попросити. Я буду давати завдання, виконувати якісь команди, а ви виконуйте їх лише в тому разі, коли я скажу слова «будь ласка». Якщо чарівне слово не прозвучало, команда не виконується. Якщо домовились, гра розпочалася.

1. Підніміть праву руку догори, будь ласка.

2. Зчепіть руки...

3. А тепер, будь ласка, розчепіть їх...

Бачите, скільки серед вас неуважних.

Продовжимо.

(Роздати частини ключика)

Підсумок. Визначення команди-переможця.

Учитель. Прийшла термінова телеграма від професора Будь ласка: «Любі діти! Радий вітати вас як громадян країни Добрих і Ввічливих Людей! Запрошуйте до нас своїх друзів, родичів, щоб наше товариство зростало, множилось. Щастя вам, успіхів! Професор Будь ласка».

Виховна година «Азбука ввічливості»

Мета: закріпити у школярів знання і навички елементарних правил поведінки та етикету; формувати вміння аналізувати свої вчинки та вчинки інших та культури спілкування, вчити чітко висловлювати свою думку, вміти вислухати іншого.

Обладнання: ситуативні задачі, плакати з написами: «Ніщо не дається так дешево і ніщо не цінується так дорого, як ввічливість» М. Сервантес, «Справжня ввічливість проявляється у доброзичливому ставленні до людей» Ж. Ж. Руссо

Хід

(Читання висловів про ввічливість.) Я надіюсь ви здогадалися про що ми сьогодні будемо вести розмову.

Учитель. Починаючи розмову про ввічливість, нам треба з'ясувати, що - означає це поняття. Ввічливість - це, насамперед, вміння спілкуватися, це мистецтво людського спілкування, вміння люб'язно ставитися до людей, які нас оточують. Я думаю, ви погодитеся зі мною, що не лише дітям, а й дорослим хочеться, щоб до них ставилися їх рідні, друзі уважно, по-доброму, завжди любили та поважали. Але весь секрет полягає в тому, що тільки до ввічливої, вихованої та доброї людини ставляться саме так. Тільки таку людину всі люблять, поважають, хочуть спілкуватися з нею. І бути ввічливим зовсім неважко. Неважко бути охайним, причесаним і вмитим, щоб людям було приємно на вас дивитися. Звичайно, вихована людина має виконувати не тільки ці правила. Їх набагато більше, але якщо ви будете виконувати хоча б ці елементарні правила, то вони стануть початком вашого подальшого вдосконалення. Але людина може показати свою ввічливість як вчинками, так і словами, вони допомагають нам у цьому.

А чи відомо вам що?

1 учень. Нині майже 70 відсотків вільного часу люди віддають спілкуванню. Інакше кажучи, витрачають на розмови. Причому, жінки тут значно випереджають чоловіків. За даними досліджень, на телефонні розмови, наприклад, чоловіки витрачають 3-4 хв, жінки - в середньому 12 хв. Крім того, є нації більш і менш балакучі. В Японії власник телефону користується його послугами 28 000 разів на рік, італієць - 16 000, канадець - 1 750. Найменш

балакучий народ - англійці, кожен з них розмовляє по телефону в середньому 531 раз на рік.

2 учень. З ким розмовляють найчастіше? За даними соціологів, - із ровесниками. На другому місці — батьки, чоловік, дружина. На третьому місці колеги. А ось дані українських дослідників: з батьками діти спілкуються (або батьки з дітьми) в середньому годину-дві на день. Багато це чи мало? Значно більше, ніж було раніше, скажімо, у двадцяті роки XX століття.

Учитель. Як впливає на людину байдуже ставлення до її слів, до того, що вона говорить?

Давайте проведемо таку гру-експеримент. Із класу виберемо два учні і надамо їм можливість висловити свою думку про те, як пройшов день іменинника. Але попросимо цих учасників вийти з класу на деякий час, а з класом домовляємося реагувати на розповідь учасників. Розповідь першого слухаємо уважно, а розповідь другого грубо перебиваємо, все, що він говорить, піднімаємо на сміх. (хід гри – експерименту)

Учитель. Отак, діаметрально протилежно діє на людину уважність і неуважність до того, що вона говорить. Неуважність не лише образлива, вона губить у ній, можливо, цікаву людину, співрозмовника. Інакше кажучи, мистецтво розмови починається з уміння слухати іншого. Воно сповнене суперечностей і парадоксів. Вміння вести розмову багато в чому залежить, як з'ясувалося, від уміння слухати. Але як зробити так, аби те, що говорить інший, вам було цікавим?

3 учень. Щоб було цікаво вам, треба зробити так, щоб ваш співрозмовник говорив про те, що цікаво йому.

4 учень. Абсолютно нецікавих людей, мабуть, немає. Кожен, кого зустрічаємо в житті, - своєрідна непрочитана книга. Змусити співрозмовника розкритися, заговорити про те, що для нього важливе, - в цьому й полягає велике мистецтво розмови.

Учитель У переліку злочинів, які одна людина коїть проти іншої, є образа словом. На сьогодні, не вчора, не сто років, а чотири тисячоліття тому склалося це застереження, написане на глиняних табличках у Стародавньому Шумері: «...Не розтуляй вуст, бережи уста, не говори відразу, якщо роздратований, бо доведеться ж негайно розплачуватися за необдуману річ». ,

Від байдужості та жорстокості в слові, що може образити людину, застерігали й староіндійські «Закони Ману»: «...навіть у пригніченому стані не можна вимовляти слова, що ранять інших..., не можна виголошувати промов, які страшать когось...

5 учень. Ще донедавна вважали, що людина - єдина істота, здатна ображати інших. Але ця точка зору виявилась хибною.

Американські вчені поставили за мету навчити горилу мови жестів, мови, якою користуються глухонімі. Змалечку горила Коко росла 'серед людей, які в її

присутності не говорили жодного слова. Спілкувалися жестами. [ось настав день, коли Коко спробувала показати пальцями слово-жест. Поступово кількість їх зростає, і незабаром Коко навчилася складати короткі й прості фрази. Коли Коко було сім років, вона вже знала 645 жестів. Між горилою та її вчителями відбувалися короткі діалоги. Якось вихователька показала Коко її велике фото. Чомусь горилі не сподобався власний портрет, і вона неймовірно розлютилась.

- Ти птаха, - показала горилла жестами.

- Я не птаха, - заперечила вихователька.

- Ні, ти птаха, птаха, птаха! - затаракотіла Коко.

Цей період зацікавив дослідників. Як вони з'ясували, у розумінні горилли птаха була істотою нижчого ряду. Отже, назвати когось птахою було рівноцінним тому, що людину обізвати свинею чи собакою.

Це і є форма образи - об'єкт ненависті пов'язати з чимось заздалегідь негативним, неприємним, негідним. За цією ж схемою діє й людина, коли хоче когось принизити, образити.

Учитель. Давайте розглянемо такий випадок.

Заходить вчитель до класу і не вітається з учнями, а відразу говорить: «Сіли, відкрили зошити і пишіть». Звичайно, ви подумаете, що у людини поганий настрій або вона погано себе почуває. Хоча дуже часто ви вітаєтесь з вчителями по інерції, не задумуючись над значимістю привітання. Або ще такий випадок.

Ти стоїш на перерві та розмовляєш із друзями. Аж раптом тобі хтось боляче наступає на ногу. Ти розсердився, готовий полізти у бійку, та раптом чуєш: «Вибач, будь ласка. Мені дуже прикро, я не хотів зробити тобі боляче». Злість зразу пройшла, і ти несподівано для себе відповідаєш: «Та чі нічого, буває». Зразу пройшла біль та образа. Правда ж, буває таке? Значить, потрібні ввічливі слова. Ми бачимо, яку велику силу вони мають. І таких випадків можна навести безліч.

Тепер поділимося на три групи і кожна група одержить завдання (на карточках).

I завдання. Дочка їде на день народження до однокласниці. Приміряє дуже красиве та модне плаття.

-Одягни плаття простіше, - говорить мама. Але чому? - запитує дівчинка.

II завдання. В електричці жінка розгорнула порцію морозива. Через хвилинку обгортка білою плямою «прикрасила» підлогу під сидінням. «Невже і вдома робите так само?» - запитала сусідка. «Електричка не дім, - відповіла та - і всі так роблять. Подивіться за сидінням, всюди все забито сміттям. А що, хіба у вікно викидати? По-моєму, там прибирати складніше». . Чи переконала вас жінка у своїй правоті?

III завдання. Мене запросили на день народження подруги. Гостей було багато. їй подарували багато подарунків, дорогі сувеніри, прикраси. Я подарувала книгу. І ... залишилася без подруги. Вона відвернулася від мене, їй не сподобався мій подарунок. Як мені бути?

IV завдання. Каже учень п'ятого класу: - ...У нашому класі ми часто даємо прізвиська один одному. Дехто з цим веде боротьбу. А чи варто боротися з прізвиськами? Адже ми бачили багато фільмів про індіанців, де вони також там мали прізвиська.

Щоб відповіли ви на ці міркування? А

V завдання. Двері у тролейбусі відчинилися. І поки пасажери виходили, один хлопчик прошмигнув у тролейбус і плюхнувся на вільне місце.

- Мамо! - прокричав він до молодої ще жінки, яка зайшла слідом, - швидше іди сідай!

- Це ж треба, молодець який, як він про маму турбується. Правильно, синку, так і треба. Щастя такого сина мати, - сказала жінка, яка сиділа поруч. Мама хлопчика відповіла ввічливо посмішкою. А хлопчик під поглядами дорослих злегка почервонів. Але не всі дивилися схвально. Жінка похилого віку з важкою сумкою у руках, за яку синок щасливої матері виявився спритнішим, зі смутком дивилася у бік.

(Поміркуйте над цією ситуацією).

VI завдання. Їхали в тролейбусі хлопці років по дванадцять. Сіли і жваво обговорювали фільм, який щойно подивилися. Фільм про війну.

- А наш гранатою - р-раз! І тому бац!!! Ну, наші молодці!

А поруч стояв сивий чоловік з орденськими планками на піджаку. Стояв, бо всі місця були зайняті. Хлопці бачили ветерана, але вдали, що не помічають його.

- А наші з кулемета_та-та-та..!

(Дайте характеристику, як потрібно поводитися хлопцям, і що вони роблять не так).

(Обговорення цих життєвих випадків).

Учитель. Коли злим словом кривдимо людину, самі не розуміємо своєї жорстокості. Це можемо збагнути згодом, коли вщухають емоції. Але таке може й не статися, і тоді ситуація «зайде в глибину», як колючка в тіло. Отже, найкраще виправити те, що сталося. Але як? Вибачитися. Сказати: «Я дуже шкодую, що так сталося, я помилився, пробачте».

Колись на Русі було прийнято часто просити вибачення один в одного. Людині було морально важко усвідомити, що хтось зачав на неї кривду. Просили один в одного вибачення і тоді, коли розлучалися - невідомо, на який час, чи пощастить ще побачитись. У цьому й глибоке значення слова «прощатися»: прощати один одному кривди - навмисні чи мимовільні.

Слухаючи ці слова, подумайте, згадайте, кому ви сказали зле слово, кого скривдили. Вибачтеся перед тими, кого образили. Неодмінно. І тоді, вже повернувшись до цих слів знову, ви будете дещо іншою людиною. Значно кращою. Буде добре, коли ви запам'ятаєте:

1. Бути хорошим співрозмовником - означає вміти добре слухати.
2. Спілкуючись із людиною, намагайтеся щоразу сказати їй добре слово, причому щире.
3. Важливо не лише те, що говориться, але й як.

Отже, ви знаєте один одного вже кілька років. Але я впевнений, що ввічливі слова ви говорили один одному дуже рідко. Ви погодитеся зі мною, що кожній людині приємно, коли їй кажуть компліменти або просто хороші слова про її зовнішність, риси характеру. І я впевнений, що після нашої сьогоднішньої розмови ви станете більш ввічливими, ні на кого не будете тримати образ, будете вітатися та поважати старших, завжди будете чемними, охайними, не будете прогулювати школу. Даруйте людям ввічливі слова - і в нагороду ви справді побачите «добру посмішку на кожному обличчі». На цьому наша година спілкування «Азбука ввічливості» завершується. І на прощання ми кажемо: до побачення!

Зовнішня і внутрішня вихованість людини

Мета: поглибити знання учнів про ввічливість та шанобливе ставлення до людей, формувати вміння аналізувати свої вчинки та вчинки інших

Обладнання: плакат з висловленням Шекспіра, картки із ситуаціями, роздруковані екземпляри правил Аліні Гольдникової на кожную парту.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вітання.

Учитель. Сьогоднішнє наше заняття я хочу почати із загадки з книги Людмили Альошиної «Про ввічливість, про такт, про делікатність».

«Якщо ви здорові — ви маєте незліченне багатство! Щоб зберегти його, скористуйтеся порадою: регулярно вживайте ліки, що я перевірила на собі. Прекрасно допомагають. Ці ліки не продаються в аптеках. Не ростуть серед трав і квітів. Їх не можна купити і не можна зробити. Вони невловимі, невагомі і не видимі для очей. Але мають чудодійну силу — створюють чудовий настрій, вселяють бадьорість, оптимізм.

Роблять людину привабливою, приємною і симпатичною... В особистих відносинах вони роблять дива, знімають образи, недомовки, усувають безладдя. Роблять відносини легкими і простими». — Що це за ліки? (*Відповіді дітей.*)

«Ліки ці — слова. Так-так слова — ліки, що йдуть від серця. Нехай у серці народжуються добрі, гарні і світлі слова».

Спробуйте, діти, застосовувати ці ліки у своєму житті: і зі своїми близькими, і з друзями, і з оточуючими.

Класові пропонується гра «Чарівні слова». Дошка ділиться на три рівних частини. Учням видаються три шматочки крейди, по одному на ряд. Передаючи одне одному крейду, учні повинні записати на своїй половині дошки за п'ять хвилин якнайбільше «чарівних» слів.

Які слова можна було сказати мамі сьогодні вранці? А сусідові по парті, вчителю в школі, своєму другові? Пошук повсякденних виразів: «Чим тобі допомогти? Як ти себе почуваєш?» і т. ін.

Учитель. І всі слова при цьому мають доброзичливий тон.

— Діти, як ви можете пояснити висловлення Вільяма Шекспіра (плакат).

Не слід думати, начебто різкий тон є свято прямодушності і сили». (Шекспір)

Обговорення висловлення із залученням прикладів з життя класу.

Учитель. «Добре слово лікує, зле — калічить», — говорить народна мудрість. У медицині існує думка, що грубе, жорстоке й образливе слово й інші форми нешанобливого ставлення до людини є тією іржею, що роз'їдає її нервову систему. Медики стверджують, що перелом кістки анітрошки не серйозніше, ніж травмована нервова система.

Увічливе, уважне і доброзичливе ставлення до інших людей виявляється й у вчинках, і в словах, а також у тоні розмови з ними. Недостатньо бути добрим, треба ще виявити доброту так, щоб вона була прийнята і зрозуміла іншим людям.

Звернемося до книги Б. В. Бушелевої «Поговоримо про вихованість».

«Краса — сестра добра і розуму».

Мені знову доводиться починати з автобуса. Нічого не поробиш, дуже вже виразно тут виявляються особливості поведінки і манери людей.

Ситуація 1. Отже, автобус стояв на кінцевій зупинці, коли в нього увійшов молодий, у робочому одязі чоловік, який, очевидно, дуже втомився після нічної зміни. Він важко опустився на переднє сидіння. Потім, коли вільних місць уже не залишилося, у салоні з'явилася бабуся з господарською сумкою, з якої визирав смугастий кавун. Бабуся мовчки встала біля кабіни водія, зітхнула. Поїхали. Хлопець покрутився на своєму місці, теж зітхнув і запитав:

— Куди тобі їхати, бабуся?

— А до Вокзальної, синку, до Вокзальної.

— Сідай вже, якщо їдеш. І чого вам, пенсіонерам, вдома не силиться?

А?

Він неохоче піднявся, схопився за поручень і завис над бабусею як живий докір совісті.

Етичний розбір ситуації (з погляду стосунків між людьми).

— Що людина зробила? Поступилася місцем. Добре.
— Чому він це зробив? Напевно, розуміє, що старій жінці стояти важко. Або просто звик так чинити. І те, й інше непогано.
— Як він це зробив? А зробив він це некрасиво. І цінність його вчинку стала незначною.

Учитель. Уже не вперше я намагаюся переконати вас: для людини вихованої дуже важливо не тільки те, що зробити, але й як.

Ви привіталися. ЯК? Зробили послугу. ЯК? Сказали людині гірку правду. ЯК? Відмовилися через якусь вагому причину виконати прохання. ЯК? Визнали свою провину. АЛЕ ЯК?

На собі кожний відчув — це не дрібниці — ЯК.

Ситуація 2 (її можна інсценувати)

— Коля, — говориш ти старшому братові, — наш клас піде в неділю в похід. Дай мені, будь ласка, твій компас. Я буду з ним дуже обережний.

Буває так:

— Компас? А місяць з неба не хочеш? Чи мало кому чого треба. Отримай свій, тоді і бери.

І так буває:

— Компас? Розумію. Шкода, звичайно, але в цю неділю нічого не вийде: адже ти знаєш, що в нас заняття географічного кружка і без компаса мені ніяк не обійтись. Давай я покажу, як можна зробити саморобний.

Етичний розбір ситуації

Отже, зовнішній прояв людини, то, як оформлено її поведження, має важливе значення для оточуючих, впливає на їхній настрій, внутрішній стан. Виходить, вихованість виявляється як у змісті вчинку, так і в його формі. Добре ставлення до людей повинне бути красиво оформлено привітністю, сердечністю стриманістю, достоїнством.

Ви чули вираз «естетика поведження»?

Узагалі ж, естетика — наука про прекрасне. Коли говорять «естетика поведження», підкреслюють тим самим, що поведження повинне бути красивим. Не тільки правильним. Не тільки розумним. Але й обов'язково красивим.

Некрасиво сидіти, розвалившись за партою. У такій позі важко сприймати матеріал уроку. І етикет вважає таку позу непристойною. Покажіть, як треба правильно сидіти. Молодці, стежите за своєю поставою, красива постава допоможе надовго зберегти здоров'я і красиву фігуру.

Давайте подивимося на своє поведження збоку й оцінимо його з позицій естетики поведження (інсценування).

Ситуація 3. По дорозі до школи два приятелі обговорюють учорашній фільм за участю Джекі Чана. Вони так розмахують руками і навіть ногами, що

тротуар стає тісним. Але що подумують оточуючі люди, які не чують, про що говорять хлопчики?

Ситуація 4. Побувала одна дівчинка на виставці собак і розповідає із захопленням, кого вона там бачила: провела пальцями від обличчя — зобразила довгу морду колі, помахала долоньками біля скронь — ось як у сетера вуха бовтаються, ось така смішна приплющена мордочка була в пекінеса, а ось так незграбно виглядало щеня чау-чау.

Ситуація 5. Дві подружки діляться враженнями про нові моделі одягу з модного журналу.

(Коментарі учнів.)

Учитель. Зверніть увагу, ми увесь час використовуємо слова: некрасиво, смішно, несмачно, неохайно. Саме так виглядає поведження людини низької культури, поганого виховання. Вихована людина своє добре ставлення до людей виражає красивими формами поведження: зібраністю, привабливими манерами, достоїнством, спокоєм. Коротше кажучи, вихована людина — красива.

Дуже часто нам не вистачає саме естетичної виразності в нашому поведженні, повсякденному спілкуванні з людьми. Спробуйте самі визначити вади в естетиці поведження одне одного в процесі гри.

Гра «Замри» проводиться в такий спосіб: 1-й ряд, потім 2-й і 3-й по команді «Замри» застигають на 30 с у тому положенні і з тим виразом на обличчі, як їх спіткала команда вчителя. Інші повинні запам'ятати позу і вираз обличчя дітей, що завмерли. Потім оцінюється, що і чому, на їхній погляд, було зайвим, некрасивим, неестетичним. [Вичленувати вирази очей, пози, жести, міміку]

Учитель. Відомий педагог Мединський писав: «Поза і рухи, жести і міміка людини є досить точними зовнішніми показниками вихованості, стриманості, підтягнутості і уміння людини тримати себе або, навпаки, її розбещеності, розхитаності і нестачі культурності».

У зв'язку з цим пропоную для обговорення веселі правила польської письменниці Аліні Гольдникової

На кожну парту роздаються екземпляри правил. Учні читають і коментують правила.

— Зовсім не обов'язково використовувати руки для ілюстрації того, про що говориш.

— Соромитися того, що в тебе є руки, не потрібно, і немає необхідності постійно ховати їх у кишені, особливо під час розмови. Це сприймається як неповага до співрозмовника.

— Не варто використовувати руки для постійних перевірок, чи добре сидить на тобі плаття, чи не з'їхала набік краватка, чи на своєму місці ніс.

— Перетворюватися з будь-якого приводу на вогнедишний вулкан

просто-напросто безглуздо.

— Деякі види мавп у хвилини збудження б'ють себе кулаками в груди, злий собака ричить і скалить зуби, рвучкий кінь б'є копитом, слон розмахує хоботом. Людина зобов'язана володіти собою — на те вона і людина. **У ч и т є л ь**. Як ви думаєте, діти, наскільки серйозно все те, про що ми з вами говорили сьогодні? — Чому важливо прагнути в собі сполучення внутрішньої і зовнішньої вихованості?

— Так, саме тут закладене справжнє ставлення до людей, уміння контролювати своє поведіння. Відсутність зовнішнього контролю над собою веде до легкодумства, а легкодумство — невміння замислюватися над своїм поведінням і ставленням до оточуючих — іноді важко обходитися іншим.

Наприкінці уроку кожен учень одержує пам'ятку.

Пам'ятка

Вихованою, увічливою людиною не народжуються, а стають. Від вас потрібне уміння самим стежити за собою, розуміти, як треба поводитися в різних випадках, самостійно намагатися виправити погане у своєму характері і поведінці. І запам'ятайте! Вихована людина навіть у темряві і на самоті залишається вихованою!

Цінності людського життя

Як перейдеш межу, так найприємніше стає найогиднішим.

Демокріт

Мета: Сформувати знання про цінності, вчити використовувати набуті знання в нових ситуаціях; розвивати мислення, фантазію уміння вирізняти елементи цілого ; виховувати почуття захоплення людьми, що мають красиву душу, а також тими, хто прагне до самовдосконалення.

Хід заходу

Класний керівник Поняття «цінність» уперше було використано в 60-ті роки XIX століття німецьким філософом, послідовником Канта. З того часу його широко використовують у різних науках, зокрема в соціології, культурології, психології. На сучасному етапі *цінність* визначається як певна якість, властивість живого чи неживого предмета.

Існують два типи цінностей:

а) ті, зміст яких відповідає потребам та інтересам людини;

б) ті, які допомагають людині стверджуватися, самовдосконалюватися, тобто ті, що творять людину, відроджують її в певній новій якості. Цінності другої групи називають «вищими», «культурними», «смісложиттєвими» або просто «самоцінностями».

Зміст цінностей залежить від багатьох чинників: соціальних, економічних, політичних, психологічних.

Формування цінностей — основна мета виховання. Однак мета є другорядною по відношенню до цінностей: за умови зміни цінностей змінюються норми й цілі виховання.

Кожна держава має свої цінності. У 1993 році американець С. Хантигон провів 100 порівняльних досліджень у різних регіонах світу. У результаті аналізу одержаних даних було

виявлено, що найнижчий статус мають західноєвропейські цінності.

Основним принципом виховання в Україні є гуманізм як система поглядів, яка, історично змінюючись, визначає право на волю, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, вважає благо людини критерієм оцінки діяльності. Гуманізм сприяє зміні завдань, які стоять перед педагогом. Якщо раніше вчитель лише передавав знання учням, то сьогодні він зобов'язаний створювати умови для розвитку дитини, допомогти їй само-реалізуватися. Нині школяр сприймається як суб'єкт процесу навчання, як особистість. Зрештою, поняття гуманізму — це система ціннісних орієнтацій, у центрі якої лежить визнання людини як вищої цінності.

Категорія цінностей поза людиною не існує, оскільки є особливим людським типом значущості предметів і явищ. Однак цінності — це не тільки предмети, явища, необхідні для задоволення потреб людини, але й ідеї та ідеали. До цінностей, що отримали перевірку часом, відноситься життя людини, її здоров'я, любов, освіта, праця, краса, творчість. А, отже, людське життя — це найвища цінність.

Пропоную вашій увазі гру «Коло ідей»

- Як ви розумієте сутність поняття «цінності»?
- Яке значення мають цінності у вашому житті?
- Що означає термін «потреби людини»?
- Чому людське життя визначається найвищою цінністю?
- Чи є помилкові записи в поданій таблиці? Обґрунтуйте свою думку.
(Таблицю малюю на дошці)

Цінності людини

Цінності, що задовольняють потреби людини	Цінності, що формують людину
Гроші Любов Житло Прогулянки на свіжому повітрі Щирість	Робота Освіта Мета життя Духовність Духовна краса

• До якої групи цінностей належить «добро»? Чому «добро» називають абсолют цінностей?

• Які цінності притаманні вашим однокласникам?

• Як треба жити, щоб про людину говорили: «У неї красива душа»?

А чи знаєте ви що?

У XVII ст. у Франції побачила світ книжка, яка згодом стала відомою у всій Європі. Вона мала назву «Як стати людиною з гарними манерами». Багато поколінь людей, дотримуючись порад подібних книжок, оволодівали різними вміннями...

Послухайте будь ласка текст і дайте відповідь на запитання

Багатий і бідняк

Італійська легенда

На березі річки сиділи два хлопчики й вели між собою тиху розмову. На старшому був дорогий одяг, а на меншому — латана сорочка.

— В тебе такий гарний чуб, ну чисте золото! — сказав старший хлопчик.

— Ех, якби він дійсно був золотий! Тоді моїй мамі не треба було б так тяжко працювати.

— У тебе є мама? — захоплено вигукнув багатий хлопчик.

— Авжеж. Та ще й яка! Скільки я себе пам'ятаю, вона оповідає мені цікаві історії. Мама доглядає мене й лікує, коли хворію. Вона латає мій одяг. Коли я був зовсім маленьким, вона співала колискових пісень. Якщо темної ночі мені ставало страшно від завивання вітру й крику сови, заспокоювала мене.

— А в мене немає мами, — зітхнув старший хлопчик.

— Вона померла, коли я народився. Усі ці землі і все, що на них росте, і всі будинки на них належать моєму батькові. А я в нього тільки один син. У замок, де я живу, навіть приїздив на гостину справжній принц. А кімната, у якій я сплю, оббита барвистим шовком. У ній горять золоті світильники й підлогу застелено такими товстими килимами, що в них тоне нога. У мене стільки слуг, що я навіть не знаю їх усіх в обличчя.

- А хто розповідає тобі цікаві історії?
- Я читаю книжки.
- А хто тебе доглядає?
- Моя стара годувальниця.
- А хто сидить біля твого ліжка, як ти хворієш?
- Мій лікар.
- А що ти робиш, коли твоє серце переповнює смуток?
- У ці хвилини я плачу.

І тоді убогий хлопчик підвівся, узяв багатого за руки й заплакав.

- Чому ти плачеш? Що з тобою? — спитав багатий хлопчик.

— Мені дуже, дуже жаль тебе. Я ніколи не подумав би, що є на світі люди, бідніші за мене.

(Переказав Андрій М'ястківський)

- Чим сподобалася вам казка?
- Хто з хлопців є вашим ідеалом? Чому?
- Запишіть якомога більше уявлень про хлопців — героїв казки: який кожен із них.

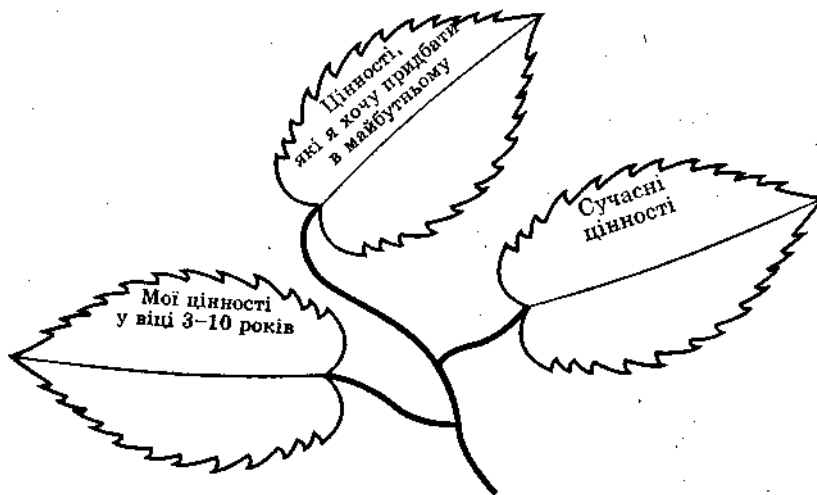
- Назвіть цінності кожного хлопця.

Давайте проведемо таку вправу «Хто Я?»

Процедура: кожен школяр відповідає на запитання, намагаючись відтворити своє «Я». Записи мають бути щирими й відвертими. Підлітки презентують свої записи, учитель узагальнює виступи школярів, тобто малює словесний портрет класу, не називаючи при цьому імен дітей.

Вправа з елементами психогімнастики: на фоні самостійно обраної мелодії школяр демонструє, використовуючи жести, міміку, пантоміміку (це засоби комунікації) найсуттєвішу, на його погляд, рису особистісного «Я». Однокласники намагаються розгадати її.

Я б дуже хотіла щоб ви домалювали дерево, прикрашаючи його притаманними їм цінностями.

Давайте на закінчення нашої виховної години оцінимо такі ситуації та вчинки людей з позицій прояву духовної краси і заповнимо таблицю на дошці

— У одного господаря курка несла золоті яйця. Йому захотілося більше золота, і він убив курку (думав, що всередині птаха є багато золота); а вона була така, як і всі інші.

(Л. Толстой)

— Восени у мурашок підмокла пшениця: вони сушили її. Голодна бабка (комаха) попросила в них корму. Мурашки сказали: «Чому ж ти влітку не зібрала їжу?» Вона сказала: «Часу не було: я все співала». Мурашки засміялися й говорять: «Якщо влітку співала, то взимку танцюй».

(Л. Толстой)

— Хлопчик пас овець і, уявивши вовка, який нібито наближався до отари, закричав: «Допоможіть, вовк! Вовк!». Люди прибігли й бачать: неправда. Так хлопчик чинив і два, і три рази. Аж ось і справді з'явився вовк. Дитина злякалася й почала кричати: «Сюди, сюди швидше, вовк!» Люди вирішили, що хлопець знову дурить їх — і не послухали його. Вовк бачить: боятися нічого й перерізав усе стадо.

(Л. Толстой)

Таблиця «Ваші потреби».

Матеріальні (що я хочу мати)	Духовні (яким я хочу бути)

Не будемо байдужі до чужого горя

Мета. Виховувати в учнів почуття чуйності, доброти, милосердя, поваги до людей з обмеженими вадами.

Роби добро, бо ти - Людина.

Люби свого ближнього, як самого себе!

Наскільки є в кожного чуйності до страждань, настільки він людина.

І. Крамської

Що людям бажаєш, те й сам отримаєш.

(Прислів'я)

Вчитель. Біля води на піску сидить гарна молода жінка і ніжно обіймає свій скарб - хлопчика років чотирьох. Малюк хворий. У нього тяжка форма дитячого церебрального паралічу. Мама пригортає його дуже лагідно. Вони сидять на березі так, що їхні ноги торкаються води. Мама усміхається і щось розповідає хлопчикові. Він не може їй відповісти, а лишень якось незграбно намагається повертати своєю голівкою вбік. Із вигляду хлопчика зрозуміло, що він не може ходити, говорити, можливо, і ніколи не скаже їй «мама», і ніколи не піде до школи, ніколи: не принесе ні двійку, ні десятку... .

Отже, ви вже зрозуміли, що сьогодні ми з вами поговоримо про те, що завжди було під заборonoю, але заборonoю не державним законом, а людською поведінкою, мораллю... Але ніде правди діти - люди з особливими потребами, від немовлят до старих, поряд із нами, як би ми від них не відверталися, але вони теж люди, вони теж хочуть уваги і доброго ставлення до себе.

Учениця.

Не бажай

Коли серця теплом зігріті –

Стає побільше доброти.

Ти ж не один у цьому світі,

А є ще сестри і брати.

Проб'ється істина у слові –

Збагнуть її уже пора.

Усім нам хочеться любові,

Усім нам хочеться добра.

Учень.

Не відбирай здобутку ближнього

І не бажай його добра.

Хай чорне зло в пориві хижому

Не б'є, як блискавка страшна.

Нехай веде нас днями й тижнями

Відлуння Божої сурми.
Ні, не бажай ти лиха ближньому,
Бо всі ми звемося Людьми.

Учениця.

Горнімось до земної вроди,
Бо заздрість дика і сліпа.
Хай нами лють не верховодить,
Неправда зла не підсипа.
Добродію, схились до мене.
Порадником для мене стань —
І буде світ благословенним
Од світла Щирих поривань.

Вчитель. Коли мама дізнавшись про свою вагітність і повідомивши своєму чоловіку, також була щасливою. Вона чекали, що коли народиться малюк, він буде здоровий, як усі діти. Він вчасно почне посміхатися, сидіти, ходити. Своєчасно проріжуться зубки, з'явиться свідомий погляд. Він піде до школи, буде бити нові рекорди на фізкультурі. Потім - навчання в університеті, одруження, діти... І вони будуть щасливі.

Але сталося інакше. Ще в пологовій кімнаті жінка зрозуміла, що щось іде не так, коли лікарі шушукалися, або коли малюк несвоєчасно підняв голівку, і в його тільці відчувалося напруження, ніби невидимі стріли не давали розслабитися. А потім пролунало, як вирок: дитина - інвалід. В житті сім'ї вирок поступово приніс усвідомлення, що життя змінилося, що все тепер буде інакше. Добре, якщо за таких обставин батько не покинув матір, не пішов до іншої жінки для продовження роду й через бажання завести здорове потомство. Однак частіше жінка залишається сама зі своєю бідною. Вона немов загнаний звір, не хоче приймати факт, що її малюк - особливий. Жінка не готова до таких змін у своєму житті. Можливо, в неї була кар'єра, робота, чоловік, подруги, і ось вона розуміє, що на роботу вона не вийде, чоловік покинув, грошей немає, друзів не цікавлять її проблеми. А їй так потрібна допомога й підтримка.

Учень.

Не говори про доброту,
Коли ти сам нею не сяєш,
Коли у радощах витаєш,
забувши про чужу біду.
Бо доброта не тільки те,
що обіймає тепле слово,
В цім почутті така основа,
яка з глибин душі росте.
Коли її не маєш ти,
ти раниш людяне в людині,

Немає вищої святині,
як чисте сяйво доброти.

Учениця.

Нам би про душу хоч не забути.
Нам би хоч трохи добрішими бути,
Ми лише раз, так уже повелося,
Живемо на цій грішній землі...
Хай прокинуться сплячі душі,
Що, як квіти у квітнику.
Що потребують дощу і суші
На довгим життєвім шляху.
Хай романтика Віри й Любові,
Слова людського тепла й доброти
Нам порожнини в душах заповнить,
Куди вже війнули ранкові вітри.

Вчитель. Кожен із нас може допомогти людям з особливими вадами бути щасливими. Достатньо тільки побачити в цих людях - людей, в цих дітях - дітей, трішечки особливих дорослих і дітей.

Кожен із вас, мабуть, зараз ставить собі питання: «А що можу зробити я, щоб допомогти їм бути щасливими?». Я відповім - любити! Не відвертати свого погляду від малюка, що виглядає неї так, як здорові діти. Він – особливий. Чому? Не знаю. Але він живе, і Бог також привів його на цей світ. Для чого? Можливо, щоб зробити нас добрішими, людянішими... І вони будуть щасливі!

Учень.

Спасіння — у добрі, спасіння — у любові,
І це стосується, напевно, нас усіх.
Чого ж ми носимо у серці та у слові
Отруту заздрості та злості вічний гріх?
Нехай не топче нас неправди битий чобіт
Зустрівши ближнього, хай відчуття твоє
Душі признається, що у людській подобі
Це сам Господь правицю подає.

Учениця.

У битві давнішній безчесності та правди,
В куточку заховавшись, ти не стій,
Бо люди просять помочі й поради,
Для них потрібний щирий відгук твій.
У вік жорстокості та перебитих істин
Господню заповідь нам, треба повторить,
І написати її на найвиднішім місці
Як вищу мудрість двадцяти століть.

Вчитель. Найвища наука життя – мудрість. А найвища мудрість – бути добрим. Добро і чуйність, співпереживання, щиросердність, уміння розділити чужий біль, вчасно підтримати у важку хвилину, розрадити в горі й біді – це завжди було в характері нашого українського народу. У наших традиціях споконвіку зберігалася звичка наділити прохаючого, прихилити подорожнього. Інколи в нас закрадається думка і постає запитання: яка вулиця веде до хворого? Де той шлях до правди і добра, яким треба йти кожному? На це запитання публіцист Ігор Золотухін відповів так: «Ця вулиця проходить через душу кожного з нас, і той храм, храм добра, правди і любові, кожен повинен будувати в собі, вимітаючи зі своєї душі зло і брехню, які вгніздилися в ній і руйнують її».

Якби кожна зла людина зробила на одну злу справу менше, а кожна добра на одну добру справу більше, наскільки б світлішим стало наше життя. Якби кожен, хто може, допоміг би хоча б одній конкретній людині, світ став би набагато кращий.

Учениця.

Лікуймо наші зболені серця,
Лікуймо наші душі зачерствілі,
Несімо правди непогасний стяг,
І кривда в нашу душу не поцілить.

Учень.

Є ще спасіння від недуг людських,
Джерела віднайдімо лиш цілющі...
Мов подорожником торкнімося до них,
Й добром розквітнуть, просвітліють душі.

Учениця.

Окропімо серце щире, нечестве,
Людського милосердя еліксиром,
Воно, хоч кволе, знову оживе,
У справедливість й людяність повірить.

Учень.

Не забудь ні старця, ні дитини,
поділись останнім сухарем,
Тільки раз ми на землі живемо,
у могилу не бери провинну.
Зло нічого не дає крім зла,
вмій прощати, як прощає мати,
За добро добром спіши воздати —
мудрість завше доброю була.
Витри піт солоний із чола
і трудись, забувши про утому,

Бо людина ціниться по тому,
Чи вона зробила, що могла.
Скільки сил у неї вистачало,
щоб на світі більше щастя стало.

Вчитель. Час невпинно біжить вперед. Збігають хвилини, години, пливають роки. Хочеться вірити, щоб у вас все буде гаразд, хочеться, щоб слова доброти почути сьогодні, ви пронесли крізь усе життя. Пам'ятайте, людина на цій землі не вічна, життя коротке і гріх розтринькувати його на погані справи. Будьте добрими, людяними, милосердними, терпеливими, нехай не черствіють ваші душі у щоденних клопотах, бережіть своє серце від усього злого. Всім нам не легко у сьогоднішній скрутний час, але пам'ятаймо, що поруч є люди, яким набагато гірше. А ми можемо хоч на крихту покращити їхнє життя своїм відношенням, усмішкою, теплим поглядом...

Закінчити годину спілкування я хочу віршем Василя Симоненка:

Найогидніші очі - порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші душі - вельможні,
Найпідліша — брехлива сльоза,
Найпрекрасніша мати — щаслива,
Найсолодші вуста — кохані,
Найчистіша душа - незрадлива,
Найскладніша людина — проста,
Але правди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пуття,
Бо на світі той наймудріший.
Хто найдужче любить людей і життя.

ВЧИМОСЯ БУТИ ТОЛЕРАНТНИМИ

(бесіда – тренінг)

Учитель. Дуже часто ми чуємо по відношенню до себе: толерантна або нетолерантна людина. Що ж таке толерантність? Чи виникають у вас думки та асоціації до слова «толерантність»?

Що таке толерантність? *(Застосовується методика асоціативного куща.)*

Толерантність

Терпимість Співчутливість Розуміння іншого Щиросердність.

Учитель. Наприкінці уроку ви матимете змогу зіставити ваші асоціації з дійсністю. Що ж таке толерантність і яким є розуміння толерантності у різних народів?

1-й у ч е н ь . Поняття толерантності в перше почали вживати у ХУІІІ столітті. У своєму «Трактаті про віротерпимість» видатний французький філософ та письменник Вольтер писав: «Безумством є переконання, що всі люди мають однаково думати про певні предмети».

Розуміння толерантності не однакове у різних культурах, тому що залежить від історичного досвіду народів. У англійців толерантність розуміють як готовність і здатність без протесту сприймати іншу особистість, у французів — як свободу іншого, його думок, поведінки, політичних та релігійних поглядів. У китайців бути толерантним означає великодушно і щиро сердно ставитися до інших. В арабському світі толерантність — це вміння вибачити, терпимість, співчутливість, а в перському — ще й здатність до примирення.

Поділ людей на толерантних та інтолерантних (нетолерантних) є досить умовним. Кожна людина в своєму житті здійснює як толерантні, так і інтолерантні вчинки. Але здатність поводитись толерантно може стати ' особистісною рисою, а відтак — забезпечити успіх у спілкуванні. Толерантні люди більше знають про свої недоліки та переваги. Вони критично ставляться до себе і не прагнуть у всіх бідах звинувачувати інших. Толерантна людина завжди готова вислухати й зрозуміти інші точки зору.

У ч и т е л ь . Я вас запрошую до спілкування та взаємодії. Але для того щоб наше спілкування було ефективним, пропоную вам ознайомитися з правилами та секретами ефективного спілкування.

Секрети ефективного спілкування

1. Говори так, щоб тебе почули.
2. Слухай так, щоб зрозуміти про що йдеться.
3. Створи умови для того, щоб ситуація навколо процесу спілкування сприяла комунікації.
4. Висловлюй свої почуття, не принижуючи іншу людину.

Учитель. Дуже часто наші емоції передають наш настрій та почуття.

І тоді всі оточуючі стають заручниками нашого настрою. Зараз ми спробуємо з вами навчитися передавати наші емоції один одному і дамо оцінку вашим почуттям при цьому.

Клас поділяється на групи.

Групи отримують завдання на картках.

Завдання групам: за допомогою міміки передати емоцію (страх, радість, співчуття, єхидство, злість і т. ін.).

Діти вгадують емоції, які демонструють товариші.

Запитання для обговорення:

1. Чи легко було показувати емоції великій кількості людей?

2. Чи важко відтворювати чужі емоції?
3. Що ви відчували коли передавали позитивну емоцію?
4. Ваші почуття під час передачі негативної або нейтральної емоції?

Учитель. Наші емоції проявляються в певних ситуаціях і в оточуючих вони викликають певні почуття, які потім виплескуються через емоції у ставленні до вас. Я пропоную оцінити кілька ситуацій і висловити свої почуття, не принижуючи іншу людину.

Ситуації:

1. Мама сварить тебе за неприбрану кімнату.
2. Твої друзі пішли у кіно, а тебе не взяли з собою.
3. Твій друг або подруга попросили у тебе одяг і порвали його.
4. Батьки сваряться за пізній прихід додому.
5. Ви з «сердечним» другом чи подругою домовились про зустріч, а вони не прийшли.

Питання для обговорення:

1. Які висловлювання ви використовуєте у повсякденному житті? Чи поводити ви себе толерантно?
2. Чи важко було знайти потрібні слова, щоб пояснити про обставини, що склалися?
3. Що треба робити, щоб ваші дії оцінювалися, як дії толерантної людини?

Учитель. Як ви думаєте: почуття гумору і здатність посміятися над своїми слабкими сторонами притаманні толерантній людині?

(Думки учнів)

Отже, толерантна людина знає і правильно оцінює себе. Її добре ставлення до себе співіснує з позитивним і доброзичливим ставленням до інших. Зараз ми з вами спробуємо оцінити дії інших людей під час наступної вправи.

Вправа «Оціни ситуацію»

1. «Я дуже хвилююсь, коли тебе не має вдома о 11 вечора».
2. «Ти знову прийшов додому о 11 вечора».
3. «Ця спідниця дуже коротка. Якщо хочеш тільки цю, то не отримаєш жодну».
4. «Давай подивимося чи практичною буде ця спідниця. Може ми знайдемо кращу».

Учитель. Ми оцінили вчинки та дії інших людей, оцінили себе в різних ситуаціях. Зараз повернемося до нашого асоціативного куща і проаналізуємо, чи наші асоціації співпадають з вивченим поняттям толерантності? (Думки учнів.) Мені цікаво, які емоції переважали під час заняття. І пропоную вам зібратися з думками, і якщо ви вважаєте, що нічого корисного для себе ви не взяли з заняття, то на дереві, що зображене на дошці, намалюйте жовті та

коричневі листочки, а якщо навпаки, вас переповнюють позитивні емоції — то зелені.

Учитель робить підсумок заняття залежно від дитячих вражень від бесіди.

Тренінг

«Підвищення рівня комунікативної компетентності підлітків»

Мета тренінгу:

- розширити знання учнів про спілкування: ввести базові знання із психології спілкування;
- вказати на значення спілкування як одну зі складових психічного здоров'я людини;
- ознайомити з деякими прийомами ефективного спілкування;
- допомогти набуті навичок усвідомлення і зняття внутрішніх бар'єрів, що заважають ефективній комунікації;
- вчити практично використовувати набуті знання: долати страх публічних виступів, страх перевірки знань;
- дати змогу відпрацювати уміння долати сором'язливість, чітко і дохідливо висловлювати свою думку;
- розвивати базові навички спілкування: уміння говорити, слухати, встановлювати і підтримувати контакт з співбесідниками;
- розвивати комунікативні здібності;
- виховувати інтерес до традицій мовного етикету наших предків;
- виховувати доброзичливу, чемну і впевнену манеру спілкування, культуру спілкування;

Вступне слово вчителя:

Кожна особистість може розвиватися і самостверджуватися в процесі спілкування. За допомогою спілкування людина налагоджує контакти з іншими людьми. Позитивне доброзичливе спілкування є важливою складовою поведінки і здорового способу життя всіх людей суспільства.

Сором'язливість заважає спілкуванню, не дає можливості показати свої здібності. Сором'язливій людині важче досягти успіху! Необхідно більше спілкуватись із високоосвіченими людьми, не соромитись питати порад у батьків, наставників.

Правила тренінгу:

«Тут і тепер». Для всіх нас існує тільки це коло й тільки ці люди, які зараз перебувають поряд із вами. Важливо тільки те, що про що говоримо, те, що бачимо, чуємо й відчуваємо. Важливий наш пульс, серцебиття, наше світовідчуття лише цієї конкретної миті.

«Відвертість і відкритість». Тобто всі ми тут для того, щоб бути собою, а не для того, щоб комусь щось показати чи довести. Ми прийшли сюди для набуття досвіду, і від того, наскільки ми можемо бути відкритими для себе та інших, залежатиме якість цього досвіду.

«Конфіденційність». Усе, що тут сьогодні діятиметься, не можна розголошувати за межами цієї групи. Тут ми довіряємо одне одному свої думки, їх не можна виносити за межі групи без дозволу учасників тренінгу.

«Принцип –Я». Усе сказане (зроблене) тут можна казати (робити) тільки від свого імені. Неприпустимі фрази на зразок «Ми вважаємо», «Ми хочемо» тощо. Можна казати лише «Я хочу сказати», «Я так думаю», тощо.

«Активність». Усе, що ви зможете й захочете взяти від нашої зустрічі, ви візьмете, якщо будете активними. Що більше активності ви виявите, то більше відповідей на свої запитання отримаєте.

Вправа «Знайомство – представлення»

Запропонувати кожному учневі представити всім свою візитну картку – це може бути пісня, вірш, девіз, малюнок, розповідь про себе, тощо. Ведучий за необхідності просить учасників пояснити свій вибір.

Вправа «Мої можливості, прагнення та обов'язки»

Мета: визначити, якими навичками кожен учасник володіє, чого очікує від тренінгу та яких правил зобов'язується дотримуватися, розвиток впевненості у собі.

Учням роздають стікери, на яких кожна дитина пише: «Я хочу...», «Я можу...», «Я повинен...».

По черзі учні виходять до дошки, голосно вимовляють написане, прикріплюють до ватмана-дерево свої стікери із написом «Я хочу...», до ватмана-сонце – «Я можу...», до ватмана-хмари – «Я повинен...»

Ведучий. Що було найскладніше написати?

Вправа «Снігова куля»

Учасники в ході «мозкового штурму» дають визначення поняття «спілкування». Дане визначення записують на аркушах паперу, з яких утворюють паперову кулю. Із ширшим розкриттям поняття зростає об'єм «снігової кулі».

Спілкування – обмін інформацією.

Спілкування – обмін повідомленнями між людьми.

Спілкування – процес обміну інформацією та досвідом.

Спілкування – процес обміну між людьми інформацією, думками, почуттями, враженнями, тобто повідомленнями.

Спілкування – форма життєдіяльності, особливістю якої є обмін між партнерами інформацією про себе і про все, що їх цікавить.

Спілкування – це процес обміну між людьми певними результатами психічної діяльності – засвоєння інформації, думок, оцінок, почуттів і настанов.

Спілкування – це процес взаємодії між людьми, в якому відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом, уміннями й навичками, результатами праці.

Вербальне спілкування – обмін повідомленнями за допомогою слів.

Мовлення – це спілкування людей між собою за допомогою мови.

Невербальне спілкування – обмін повідомленнями за допомогою мови жестів.

Розмова – обмін думками, відомостями за допомогою мимики, жестів.

Конгруентність – означає, що інформація, подана вербально, збігається з невербальною, тією, яку «показує» співрозмовник.

Спілкуватися – підтримувати взаємні стосунки, діловий, дружній зв'язок із ким-небудь (розуміти одне одного). Об'єднуватися для спільних дій.

Непорозуміння – помилки у спілкуванні, коли той, хто слухає, розуміє повідомлення інакше, ніж той, хто говорить.

Перефраз – прийом активного слухання, спосіб перепитати те, що незрозуміло.

Емпатія – вміння поставити себе на місце іншого, емоційно реагувати на переживання інших людей.

Обговорення: Яке ключове слово у даних визначеннях?

Значення спілкування в житті людини

Спілкування є однією з основних ланок у великому ланцюгу психологічного формування людини. Якщо така ланка випадає – розвиток іде в іншому напрямку. Цей факт доведено науковими дослідженнями.

Відомо понад 40 випадків виживання дітей у джунглях. Але чому вони не стали людьми?

Дитина, яка живе серед тварин, має певні відхилення у розвитку. Без підтримки дорослого у неї значно менше шансів стати «людиною розумною», а з часом вона незворотно втрачає таку можливість.

Ось один приклад: «Оля, небажана дитина, її мама не шкодувала для неї молока, але обділяла ласкою і турботою. Тому в 6 років Оля не вміла ні говорити, ні ходити. Потрапивши до лікарів та педагогів, вона до 7 років навчилася ходити, але за 3 роки померла, так і не почавши говорити і досягнувши розумового розвитку 2,5-річного малюка.»

Таке явище називається **госпіталізмом** – це коли дітям відмовляють у ласці і спілкуванні.

Висновок: Спілкування необхідне для повноцінного розвитку людини, за його відсутності людина не розвивається і помирає набагато раніше за своїх однолітків.

Є безліч прикладів, які свідчать про те, що коли людину позбавити спілкування на тривалий час, вона може втратити набуті раніше людські риси.

Наприклад, боцман Селькирк – прототип Робінзона Крузо, який чотири роки прожив самотньо на безлюдному острові, не лише розучився розмовляти, але і втратив здатність правильно розуміти, що з ним відбувається.

Людина дуже потребує спілкування. Коли вона самотня, то надзвичайно від цього страждає.

Обговорення:

Хто ці люди із групи ризику?

Чому люди відмовляють собі у «живому» спілкуванні?

Інтернет спілкування

Інтернет називають «віртуальним простором» або «віртуальною реальністю». Віртуальний простір Інтернету є «несправжнім» простором – це означає не стільки його уявне існування, скільки штучне походження. Користувач має можливість задовольнити потреби і мотиви, віртуальна реальність простіша від реальної дійсності. У наші дні Інтернет охоплює понад 100 тисяч мереж у 100 країн, кількість користувачів більше 1 мільярду, загальна кількість e-mail листів перевищує 40 мільярдів на день.

Вправа «Камінь і перо»

Мета: дати нагоду усвідомити труднощі процесу спілкування; показати, що кожен учасник має свої переваги і вади.

Матеріали: камінь, перо.

Учасники стоять у колі. У ведучого в одній руці камінь, у іншій – перо.

Ведучий. У нашому спілкуванні багато важкого і неприємного, але, звичайно ж, є моменти, коли нам легко й радісно. Я пропоную взяти по черзі ці символи й розповісти, коли ж вам буває важко у спілкуванні, а коли легко й приємно. Усі учасники по черзі виконують завдання.

Розминка

Поки тренер рахує до десяти, учні мають привітатися, потиснути руки, обійнятися з якомога більшою кількістю учасників.

Історія про ліхтар

Мета: показати значення чіткого висловлювання думки для розуміння.

Учням пропонують заслухати розповідь.

Це сталося в ті часи, коли на вулицях міст не було освітлення. Якось уночі мер зіштовхнувся з городянином. Тоді мер віддав наказ, щоб ніхто не виходив уночі без ліхтаря. Наступної ночі мер знову зіштовхнувся із цим же городянином.

- Ви не читали мого наказу? – запитав мер сердито.

- Читав, - відповів городянин. – От мій ліхтар.

- Але в ліхтарі у вас нічого немає.

- У наказі про це не згадувалося.

Уранці з'явився новий наказ, що зобов'язував у разі виходу вночі на вулицю вставляти в ліхтар свічку. Увечері мер знову налетів на того ж городянина.

- Де ліхтар? – закричав мер.
- Ось він.
- Але в ньому немає свічки!
- Ні, є ось вона.
- Але вона не запалена!
- У наказі нічого не сказано про те, що треба запалювати свічку.

І мерові довелося видати ще один наказ, який зобов'язував запалювати свічки в ліхтарях, виходячи вночі на вулицю.

Завдання. Проаналізувати, чим було викликано це непорозуміння між мером і городянином, а також згадати, чи траплялися подібні випадки в житті дітей.

Вправа «Вузлик напам'ять»

(Народ скаже, як зав'яже)

Мета: вчити розуміти народну мудрість, виховувати повагу до традицій свого народу.

Завдання: пояснити зміст прислів'я чи приказки, поділити їх на категорії та зав'язати вузлики на хусточці.

Риси характеру, які проявляються у спілкуванні:

- Діла на копійку, а балачок на карбованець.
- Легше говорити, ніж зробити.
- Стережися чоловіка, що не говорить, і собаки, що не гавкає.
- Каже рідко, та їдко.
- Сказано – зроблено.
- Городить таке, що й купи не держиться.
- Янгольський голосок, та чортова думка.
- Кого слова не беруть, з того шкуру деруть.
- Щебече, як соловейко, а кусає, як гадюка.
- Говори йому: «Стрижене», а він тобі: «Голене».

Необхідність володіння навичками спілкування:

- Лихо говірливому, та не добре й мовчазному.
- Без мови не підійдеш і до корови.
- Хто багато питає, той багато знає.
- Хто питає, той не блудить.
- Щоб запитати, не треба гроші мати.
- Красне слово – золотий ключ.
- Ласкаві слова – весняний дощ.
- Слово дорожче золота.
- Слово до слова – зложиться мова.
- Слово не горобець – вилетить, - не впіймаєш.

Правила спілкування:

- Говорить п'яте через десяте.

- Красно говорить, а слухати нічого.
- Солодко говорить, але нудно слухати.
- Казав, та не зав'язав.
- Казаному кінця нема.
- За словом в кишеню не полізе.
- Хто мало говорить, той довше живе.
- Або розумне казати, або зовсім мовчати.
- Розкажи другу – піде по колу.
- Як гукнеш, так і відгукнеться.
- Мовчанка гнів гасить.
- Людей питай, а свій розум май.
- Не розголошуй людських хиб, бо ще твій чортик не згиб.
- Бджола жалить жалом, а чоловік словом.
- Гостре словечко коле сердечко.
- На ласкаве слово не кидайся, а за грубе не гнівайся.
- Холодним словом серце не запалиш.
- Менше говори – більше вчуєш.
- Тисячу раз пожалієш, що сказав, а раз, що змовчав.

**Рекомендації як стати хорошим співрозмовником
(Вправа «Камінчик у черевіку»)**

Наприклад: необхідно записати на стікері та прикріпити його до дошки (Я почуваю себе некомфортно, якщо у мого співрозмовника недружнє ставлення до мене.)

1. Покажіть своє дружнє ставлення до співрозмовника.
2. Прагніть, щоб співрозмовникам було цікаво й приємно спілкуватися з вами.
3. Умійте вислухати думку іншого, не перебивайте.
4. Не відволікайтеся, коли говорять інші.
5. Не уникайте погляду співрозмовника, дивіться в очі мовця чи слухача.
6. Чітко й коротко викладайте свою думку, не відхиляйтеся від теми.
7. Не бійтеся висловлюватися.
8. Аргументуйте свою мову, логічно доводьте правильність своєї думки.
9. Не робіть висновки, поки не зрозумієте думку іншого й проблему до кінця.
10. Візьміть до уваги, що ви й співрозмовник можете обговорювати різноманітні питання.
11. Стежте за тим, щоб для вас і співрозмовника слова мали однаковий зміст.
12. Виявляйте повагу до думки іншого, визначте його право мати свою точку зору, можливо відмінну від вашої.

13. Майте мужність визнати свою неправоту, не ображайтеся на співрозмовника, тим більше, не ображайте його.
14. Будьте ввічливі, тактовні.
15. Не зловживайте увагою іншого.
16. Не займайте негативну позицію до співрозмовника.
17. Умійте відчувати співрозмовника, контролюйте свою поведінку.
18. У ході бесіди не ставте себе над співрозмовником.
19. Намагайтеся менше говорити про свої власні переживання, успіхи, невдачі, проблеми.
20. Якщо ви берете участь у розмові, тема якої приносить людям задоволення, то не прагніть її змінити.
21. Якщо вам треба поговорити з людиною, а вона веде бесіду з іншими, то не вступайте в розмову.
22. Не висміюйте партнерів по спілкуванню.
23. Прагніть керувати власною поведінкою під час спілкування з іншими людьми.
24. Не висловлюйте оцінок, не давайте порад.

Методика визначення властивостей гарного співрозмовника

(Ведучий пропонує учасникам список рис характеру особистості, які необхідні для ефективного спілкування)

Наприклад:

Доброзичливість – здатність не тільки відчувати, але й показувати своє добре ставлення до людей, виявляти повагу й симпатію до них, уміння приймати їх навіть тоді, коли не схвалюєш їхні вчинки; готовність підтримувати інших.

Природність – здатність бути самим собою в контактах із навколишніми, не приховувати своє ставлення до різних проблем і людей.

Відкритість – готовність відкрити іншим свій внутрішній світ, переконаність у тому, що це сприяє встановленню добрих стосунків із навколишніми; вміння розкривати свої думки та почуття.

Товариськість – здатність легко входити в спілкування з іншими людьми.

Оптимістичність – бадьоре й життєрадісне світовідчуття, при якому людина в усьому прагне побачити світлі сторони, вірить у майбутнє, в успіх.

Справедливість – здатність діяти неупереджено, відповідно до істини.

Самовладнання – здатність і звичка людини контролювати свої почуття та бажання.

Емпатія – вміння поставити себе на місце іншого, емоційно реагувати на переживання інших людей.

Обробка результатів:

Кожна дитина самостійно визначає, наскільки перераховані вище якості в неї виявляються за такою шкалою:

- 5 – завжди;
- 4 – у більшості випадків;
- 3 – може виявлятися або ні;
- 2 – рідко;
- 1 – взагалі не виявляється.

Інтерпритація результатів:

- від 8 до 16 балів – у вас майже відсутні необхідні якості;
- від 17 до 31 – вас можна назвати середнім співрозмовником;
- від 32 до 40 – ви максимально маєте якості гарного співрозмовника.

Притча про цвяхи

Жив собі хлопчик із жахливим характером. Якось батько дав йому мішок цвяхів і звелів по одному забивати їх у паркан щоразу, коли хлопчик втрачає терпець і з кимось свариться. У перший день він забив 37 цвяхів. Згодом навчився контролювати себе, і кількість цвяхів щодня зменшувалася. Хлопчик зрозумів, що легше опанувати свої емоції, ніж забивати цвяхи.

Нарешті настав день, коли він не забив жодного цвяха. Син підійшов до батька і сказав про це.

Тоді батько звелів витягати з паркана по одному цвяху в ті дні, коли він не втратить самоконтролю і ні з ким не посвариться.

Минав час, і згодом син зміг похвалитися батькові, що у паркані не залишилося жодного цвяха. Батько відповів: «Ти добре поводишся, але подивися, скільки дірок залишилося... Паркан уже ніколи не буде таким, як колись».

Якщо ви з кимось сваритеся й говорите щось неприємне, то залишаєте після себе такі ж рани, як ці дірки від цвяхів. І рани залишаються, незважаючи на те, скільки разів ви потім вибачитеся. Словесні рани заподіюють такий же біль, як і фізичні.

Не залишайте на своєму шляху таких дірок! Не забивайте цвяхів ворожнечі, непорозуміння, жорстокості в душі людей! Будьте толерантними!

Східна мудрість радить:

Запалюйте під час кожної зустрічі, коли тільки можете, свічку любові, радуйте і надихайте кожне серце. Дбайте про кожну людину, як про близьку вам. Обдаровуйте чужих людей такою ж любов'ю та добротою, як і ваших вірних друзів.

Вправа «Попроси вибачення та подаруй усмішку» (Релаксація)

Учні стають у коло та беруться за руки. Один із гравців повертається до свого сусіда, усміхаючись йому, просить вибачення за неувагу чи нетактовність при спілкуванні. Той робить так само, повертаючись до наступного учасника і т. д. (Можна також «узяти усмішку» в долоні й передавати її по колу «з рук у руки»).

Вправа «Чи справдилися мої сподівання?»

Мета: рефлексія.

Кожному учаснику пропонують зірвати з дерева сподівань плід і висловитись, відповісти на запитання:

- Чи справдилися мої сподівання щодо тренінгу?
- Чого я тут навчився?
- Чи достатньо зусиль доклав, щоб стати впевненішим у виступах?

Вправа «Я можу себе похвалити за те, що...»

Мета: долати страх публічного виступу, підвищити самооцінку.

Кожен учень встає по черзі і говорить: «Я можу себе похвалити за те, що...», - додаючи до цього те, що він досягнув у спілкуванні, тощо. Після цього всі учасники аплодують йому.

- Чи важко вам було себе хвалити?
- Які почуття у вас при цьому виникали?

ХТО СКАЗАВ, ЩО МИ ГІРШІ

(диспут)

Пізнати по-справжньому людину — означає пізнати світ, тому що кожна людина — це світ, який з нею народжується і з нею вмирає.

В. О. Сухомлинський

Учитель. Добрий день, друзі і шановні гості! Ми зібралися сьогодні разом, щоб спробувати з'ясувати проблеми моральних цінностей та культури сьогодення.

Для обговорення цього питання запрошені учні 9 та 10 класів, а також гості нашого диспуту. Перш ніж розпочати нашу дискусію, давайте звернемося до історії. Якими, наприклад, моральними цінностями жило суспільство XIX століття?

Яких видатних діячів мистецтва цієї епохи Ви можете пригадати?
(Відповіді учнів)

Як Ви пам'ятаєте з уроків історії, літератури, англійської мови, ця епоха існувала, спираючись на загальнолюдські моральні цінності.

Назвіть, будь ласка, відомі Вам цінності, звертаючи увагу на те, що суспільство того часу намагалося жити за законами Книги Книг. *(Відповіді учнів)*

Час плине. І золоте XIX століття змінилося кривавим руйнівним XX століттям. Всі ми з вами діти XX століття, яке увійшло в історію як століття великих потрясінь: революція 1905 року, Перша світова війна, революція 1917 року, Громадянська війна, терор 30-40 років, Друга світова війна, післявоєнний переділ світу, роки застою. Але ми не можемо фарбувати XX століття лише чорним кольором. Давайте пригадаємо світлі моменти минулого століття. Для

нашої країни це перш за все проголошення Незалежності та відродження національних традицій.

Яких видатних діячів мистецтва цієї епохи Ви можете пригадати? *(Відповіді учнів.)*

Але й ХХ століття вже позаду. Ми перетнули межу ХХІ. І яким воно буде, залежить перш за все від вас. Вам формувати його моральні цінності. Про них ми поговоримо трохи пізніше, а зараз спробуємо дати визначення слову «культура».

Що Ви розумієте під цим терміном? *(Відповіді учнів.)*

В «Енциклопедії культури» дається таке визначення: слово «культура» походить від латинського «культивувати» або «вирощувати», а саме такому розумінні — «мистецтво землеробства» — воно вживалося до початку до ХVІІІ століття. Пізніше його почали відносити до-людей, які відрізнялися вишуканими манерами, начитаністю, музичністю. На побутовому рівні слово «культура» і зараз асоціюється з гарним вихованням, відвідуванням театрів і музеїв та художньою ерудованістю.

А система норм і цінностей, яка відрізняє групу від більшості має нашу «субкультура». Вона формується під впливом таких факторів як вік, етнічне походження, релігія, соціальна група і місце проживання.

Спробуйте сформулювати свою думку, що до поняття «субкультури». *(Відповіді дітей.)*

Учитель. Напередодні проведення диспуту ініціативні групи необхідно провести анкетування учнів.

Питання до диспуту

1. Хто впливає на формування Вашого світогляду?

Чому ж сім'я не має домінуючого впливу на формування світогляду дитини?

Чому батьки не намагаються зрозуміти проблеми та прагнення своїх дітей?

Батьки в силу різних причин втрачають зв'язок з дітьми. Хто ж займає їх місце?

2. Чому Ви надаєте перевагу у проведенні вільного часу?

3. Яким телепередачам Ви надаєте перевагу?

— А які кінокомедії ми дивимося?

— Хто є головним героєм, взірцем для наслідування?

— Чи є він позитивним героєм?

— То які ж почуття може викликати екранізоване насильство? Яка музика цікавить Вас?

— Які почуття вона у Вас викликає, чому Ви її слухаєте?

— Як можна назвати цих людей?

— Чи згодні Ви з думками, про вплив музики на їх спосіб життя?

Послухайте вислови людей, які безпосередньо створювали і пропагували музику. Френк Заппа, прихильник «важкого року» говорить: «Музика впливає на підсвідомість, бажаємо ми того чи ні. Я зрозумів, що рок дійшов до молоді і співпав з ритмом людського тіла. Ніщо і ніхто не може вибити його. Молодь буде нести його з собою усе життя».

Популярний гітарист Едді Ван Холем підкреслив, що «гучний звук і яскраве світло сцени є потужним інструментом впливу на підсвідомість». І відомий музикант Джеммі Хендрікс, звертаючись до колег-музикантів підкреслив: «Ви гіпнотизуєте людей, щоб вони повернулися до свого і «тваринного стану», і коли Ви зачіпаєте найбільш слабе місце людини. Ви можете закласти в її підсвідомість все, що хочете». (Відеозаставка), Даний сюжет обірвався на півслові, тому що подальший розвиток подій не співпадає з нашими моральними цінностями. А кожен з Вас повинен зробити свій висновок.

З розвитком науково-технічного прогресу поряд з засобами масової інформації знаходиться «Всесвітнє павутиння» — Інтернет.

— Як Ви вважаєте, Інтернет — це друг, помічник чи іграшка? Ми згодні з тим, що Інтернет — це друг і помічник.

— А чи може він замінити вам «живе» спілкування з книгою, театром та художніми галереями?

— Чи не робить вас «не живе» спілкування, пасивними дожиття?

Телебачення і музику ви сприймаєте більше як сторонні глядачі, а комп'ютерні ігри за допомогою віртуальної реальності, роблять вас безпосередніми учасниками подій, вкладають вас в руки зброю і провокують вас на злочин.

— Чи згодні Ви з цим? (Відповіді учнів.)

Телебачення, Інтернет, гучна музика — все це впливає на ваше здоров'я.

4. Ваше ставлення до здорового способу життя? '

— Що ви вкладаєте в це поняття?

— Чи існує для вас проблема «запретний плод сладок»?

— Чи можна виправдати бажання скоштувати його хоча б раз у житті?

— А наркотики теж можна спробувати один раз у житті?

Сьогодні ми з вами обговорили багато важливих питань сьогодення.

Не маючи достатнього досвіду різнобічного й критичного оцінювання складних ситуацій сьогодення, визначення моральних мотивів учинків людей, підлітки здебільшого сліпо наслідують мінливі, часто далекі від моральності ідеали з «дорослого» життя, у ролі яких можуть виступати герої іноземного низькопробного кіно, «круті» однолітки, багаті й не завжди чесні бізнесмени та інші. Найпривабливішими рисами цих «кумирів» для підлітків виступають: зовнішня незалежність, влада, фінансова забезпеченість, можливість безтурботно проводити час і робити все, що заманеться. Прагнення до

самоствердження, характерне для цього віку, перетворюється в стійке бажання будь-якою ціною мати великі гроші, які є запорукою всемогутності, успіху, вирішення будь-яких проблем.

Тимчасове «примірювання» дорослих морально-негативних ролей і систем цінностей може перейти у стійку форму поведінки у майбутньому. Особливістю таких процесів підліткового наслідування є той факт, що нерідко свідомість не контролює поведінки, а лише слідує за поведінковими актами. При цьому підліток нібито не помічає того, що він сам особисто бере участь у підтвердженні певної системи цінностей, а не лише чинить так, як усі. Однак таке «копіювання» дорослого життя є наслідком не тільки неможливості сучасного суспільства запропонувати юній особистості кращий приклад для наслідування, але і вікових особливостей становлення її моральної сфери. Під останніми ми, передусім, розуміємо неоднозначності в процесі становлення моральної самосвідомості особистості підлітка.

Таким чином, для здійснення морального вибору необхідне виконання деяких умов:

- наявність знань елементарних норм моральності;
- особиста готовність підлітка до прийняття самостійного рішення.

А для правильного рішення необхідні такі моральні якості як відповідальність, справедливість, рішучість, самостійність, воля.

Але всі ці якості спираються на Ваше розуміння «доброти», а кожен розуміє це по-своєму.

Закінчити наш диспут ми б хотіли тестом.

Тест «Моє розуміння моральних цінностей»

(Проводиться тестування)

Інструкція

Вам буде запропоновано три групи завдань, що стосуються моральних цінностей. Розв'язуючи їх, ви маєте нагоду перевірити, чи правильно розумієте суть понять.

Завдання I

Необхідно вибрати з числа пропонувананих варіантів той, що найбільше підходить до даного поняття.

1) Добра людина — це та, яка...:

- а) відзначається високими моральними якостями;
- б) чуйно ставиться до всього живого;
- в) ввічлива;
- г) не любить підкреслювати свої достоїнства.

2) Справедливість — це...:

а) об'єктивне, неупереджене ставлення до себе та інших людей, пов'язане з поняттям невід'ємних прав людини;

б) сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці;

в) сумлінне ставлення до своїх обов'язків;

г) слідування нормам, правилам, канонам поведінки.

3) Відповідальність — це...:

а) постійність у своїх поглядах і почуттях;

б) сукупність рис, що характеризують позитивні якості, честь, гідність тощо;

в) усвідомлення людиною своєї громадської ваги;

г) усвідомлений обов'язок відповідати перед своїм сумлінням і суспільством за кожний вчинок, дію, слово.

4) Працелюбність — це...:

а) дотримання твердого встановленого порядку, який є обов'язковим для всіх членів даного колективу;

б) завзятість, стійкість, непохитність у досягненні певної мети;

в) потреба спрямовувати фізичну або розумову енергію на створення або перетворення матеріальних і/або духовних цінностей;

г) сумлінне виконання певної справи.

Завдання II

До поданого слова доберіть з чотирьох запропонованих синонім (вибрати можна тільки одне слово):

1) відповідальність і...

а) обов'язок;

б) совість;

в) чесність;

г) гордість.

2) працелюбність і...

а) щирість;

б) цілеспрямованість;

в) активність;

г) сила.

3) доброта і...

а) довіра;

б) милосердя;

в) хоробрість;

г) скромність.

4) справедливість і...

а) чесність;

б) неупередженість;

в) тактовність;

г) вірність.

Завдання III

До даного слова доберіть одне протилежне за значенням:

- 1) добрий і...
 - а) жадібний;
 - б) злий;
 - в) сердитий;
 - г) чужий.
- 2) працелюбний
 - а) розумний;
 - б) закоханий;
 - в) лінивий;
 - г) сонний.
- 3) відповідальний і...
 - а) забудькуватий;
 - б) безвідповідальний;
 - в) нечесний;
 - г) лицемірний.
- 4) справедливий і...
 - а) немилосердний;
 - б) невірний;
 - в) жорстокий;
 - г) несправедливий.

Обробка результатів

Нарахуйте собі по два бали за варіанти відповідей 1б, 2а, 3г, 4в — у першому завданні; по одному балу — за варіанти 1а, 2в, 3б, 4б — у другому завданні; по одному балу — за варіанти 1б, 2в, 3б, 4г — у третьому завданні.

Інтерпретація результатів

Якщо Ви отримали **15-16** балів, то ваші знання моральних цінностей знаходяться на високому рівні. Ви правильно розумієте сутність основних моральних цінностей і можете вдало оперувати моральними поняттями. Хотілося б вірити, що ваші знання знаходять застосування у повсякденному житті.

Якщо Ви отримали **9-14** балів, Ви інтуїтивно розумієте сутність моральних цінностей, беручи свої уявлення з реального життя. Але вам варто визначити, що означає бути добрим, справедливим, відповідальним, працелюбним.

Якщо Ви отримали **8** балів і нижче, Ви навряд чи розумієте, що таке моральні цінності, але це не свідчить про вашу аморальність. Можливо, варто замислитися над тим, якою людиною ви хочете бути, а не плисти за течією.

Коментар

15-16 балів свідчать про високий рівень розуміння сутності моральних цінностей,

9-14 — про середній
8 балів — про початковий.

ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ ЛЮДИНОЮ

(диспут-роздум)

Обладнання: гасла; правила диспуту; вислів Ж.-Ж. Руссо.

Учитель

Ти знаєш, що ти людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя — єдина,

Мука твоя єдина,

Очі твої — одні.

Сьогодні усе для тебе — озера, гаї, степи.

І жити спішити треба

Гляди ж не проспи.

(В. Симоненко)

«Пізнай самого себе». Цей вислів приписується афінському філософу Сократу, який жив у V столітті до нашої ери. З того часу пройшло майже дві з половиною тисячі років. Але і сьогодні багато філософів вважають, що головне завдання, яке стоїть перед їхньою наукою, — це дати відповідь на запитання «Хто така людина?».

І зібралися ми сьогодні для того, щоб подумати і висловити свої думки відносно питання «Що означає бути людиною?». У нас є групи, які поділені за місяцями народження. Кожна група придумує назву команди і обирає лідера.

Отже, у нас є чотири групи. Кожен з учасників має право на свою думку. Оскільки світ і людина постійно змінюються, то нас не можуть задовольнити тільки ті відповіді, які були знайдені раніше.

І тому кожне покоління людей змушене повертатися до цього питання і шукати до нього свої відповіді. Крім того, людина — це найскладніша з усіх відомих нам істот. І скільки б ми про неї не знали, завжди в ній буде залишатися щось таємниче і непізнане.

1. Отже, запитання. Сучасна людина. Якою вона повинна бути?

Кожен з нас неповторний; усмішка, зовнішність, жести, навіть малюнок на нашій руці. Ми такі різні, але разом складаємо єдине ціле — людство.

2. Яка головна сила, що об'єднує людей у колектив?

(Піклування людини про людину, відповідність людини за людину.) В. О. Сухомлинський — видатний педагог, мислитель писав так: «Найпрекрасніші в той же час найщасливіші ті люди, хто прожив своє життя, піклуючись про щастя інших».

У мене для вас сюрприз. Яка команда швидше відгадає, що лежить у мене в долоні.

Отже, слухайте.

Це є в кожного.

Це те, без чого вихована людина обійтись не може.

Це нічого не коштує, але дає нам так багато.

Воно збагачує тих, кому ми її даруємо, не збіднюючи нас.

Вона відбирає у нас лише одну мить, але залишається у пам'яті назавжди.

Вона приносить щастя в дім, породжує людську дружбу, її не можна купити, або взяти у борг чи вкрати. Про що йдеться? *(Усмішка)*

Дійсно, діти, це усмішка. Душа мерзне і кам'яніє без неї. Посміхайтесь, це приносить щастя в дім, породжує людську дружбу.

А як зробити, щоб тебе поважали інші?

Учні інсценізують вірш.

МОДЕРНІЗОВАНА ФРОСЬКА

Сусідка Фрося важна дама:

Фігуру, моду берегла,

І раптом ось — до неї мама

В четвер приїхала з села.

Були обійми, поцілунки

Та балачки про те про се.

(Покіль дочка звільняла клунки

І в холодильник клала все.)

А потім сумно стало Фресці,

Терзалась думкою щомить;

«Ось-ось прийдуть поважні гості

А що ж із мамою робить?»

Не зна ж вона, що згідно моді

Старим тепер, як при біді,

Належить бігти з дому, — й годі,

Коли гуляють молоді.

Прибудуть Жан, Лариска, Тіно:

Вбрання, манери шик і цвіт!

А в мами байкова кофтина,

Спідниця майже до чобіт.

Навіщо друзям тут селянка

У синім очіпку-сачку?

Трясла міщанська лихоманка

Украй знервовану дочку.

Ну що робить? — терзалась досі,

І вмить просяяла вона:

Модернізованої Фросі

Блиснула думка рятівна

— Ходімо мамо! — Погукала,

— У тихе місце відведу.

Щоб ти без нас відпочивала,

А не куняла на виду

— Стомилась я, сказати чесно

— Мені б оце поспати лиш...

— Та так затишно і чудесно

— Що, як захочеш, то й поспиш.

— І догодила мати доньці

В скрутну годину отаку:

На рванім пуфику в кладовці

Сиділа, схована в кутку,

...Пляшки, шампанське для окраси.

А посередині стола

—Рум'яний півень і ковбаси

Оті, що мама привезла.

Мускат-вином іскряться склянки,

Дочка гостей своїх прийма!

Є все у модної міщанки

І тільки — совісті нема.

Учитель

Не говори про доброту, коли ти нею сам не сяєш.

Коли у радощах вітаєш, зачувши про чужу біду

Бо доброта не тільки те, що обіймає тепле слово.

В цім почутті така основа, яка з глибин душі росте.

Коли її не маєш ти, то раниш людяне в людині

Немає вищої святині, ніж чисте саяво доброти.

Скажіть, а самому бути добрим легко? Давайте складемо портрет людини, яку б ми хотіли бачити. Для цього кожен з вас напише по одній якості людини, яка вас захоплює. (*Малює сонце, прикріплює промінчики.*) Поки групи працюють, послухаємо вірш Ліни Костенко.

І в житті, як на мінному полі

Я просила в цьому сторіччі

Хоч би той магазинний мінімум.

—Люди, будьте взаємно ввічливі!

І якби на те моя воля,

Написала б я скрізь курсивами

—Так багато на світі горя,

Люди будьте взаємно красивими.

А ви помітили, що сьогодні були команди, а журі відсутнє. Чому, як ви думаєте?

Так, це тому, що оцінки за вміння спілкуватися поставить вам саме життя. Ви всі різні, неповторні, вам іти своїм шляхам у велике життя. Я бачу серед вас великих економістів, лікарів, науковців, вчителів.

Як досягти успіху? Як зробити, щоб вас помітили, щоб ваша особистість стала неповторною?

Я не можу сьогодні не звернутися до книги відомого американського психолога Дейла Карнегі «Мистецтво спілкування». Вона допомагає багатьом людям. У цій книзі велика кількість цікавих думок, але головне вірити в себе, намагатися стати краще, вчитися висловлювати свої думки. Якщо ви хочете, щоб вас поважали інші, — навчіться поважати їх.

МИ МАТІР НАЗИВАЄМО СВЯТОЮ

(виховна година)

Зал прикрашений малюнками, плакатами зі словами про матір. В кутку — стіл з квітами, хлібом, рушниками. Звучить музика, входять діти.

Класний керівник Мати, мама, матуся. Скільки спогадів і тепла таїть це магічне слово, бо називає людину, яка завжди для нас найближча, найдобріша, найкраща, найсимпатичніша, найсміліша. Її очі супроводжують дітей у далеких життєвих мандрах, материнська ласка гріє нас до старості.

Нема друга ближчого і ріднішого, ніж мама. Всі наші радості і печалі, мрії і прагнення — разом з нею. І все розуміє щире материнське серце.

Лагідний материн наспів засівав дитячу душу любов'ю до дітей, природи, людей, до усього живого. Від слів неньчиної пісні починали свій шлях поети і композитори, філософи і мудреці.

Учениця *(звертається до мами)*

Заспівай мені, мамо моя,

Як бувало колись над колискою.

Буду слухати, слухати я ...,

І стояти в замрії берізкою.

Мати співає колискову А. Малишка:

Спи, засни, моя дитино,

Спи моє сонце

Ніч іде в гай, в долини,

Трави

Хай тобі уся ніч насниться,

Що в очах сія,

Будеш завтра в світ дивиться,
Зіронько моя!
Посміхнись до мене, сину,
І зрадію я.
Не хвилину і не дитину —
Я навік твоя...

Класний керівник Хто краще сказав про святість і високе покликання матері, ніж Т. Г. Шевченко?

У нашім краї на землі
Нічого кращого немає
Як тая мати молодая
З малим дитяточком своїм.
Мій отчий дім, де всі стежки мої
Веселками ясними перевиті,
Де у садах співають солов'ї,
Де шлях в світі лежить в високім житті.
Мій отчий дім! Ти дав мені усе.
Моя Вкраїна, піснею багата,
Ввійшла у серце співом голосним,
Як та любов, яку дарує мати.
Мій отчий дім, не перебудь в мені
Пристанищем дитинства тимчасовим.
Мій отчий дім, даруй мені пісні
І мамине до болю рідне слово.

Дівчина. Материнство... Святе і прекрасне, оспіване поетами, увічнене художниками.

Д і в ч и н а. У всіх народів, у всі віки жінка-мати була охоронницею, добрим ангелом домашнього вогнища. Її мудрість поважали у сім'ї, в її розрадах знаходимо спокій зранене й зболене синівське серце. І сьогодні ми вдячним словом вшановуємо жінок-матерів, вітаємо усіх зі святом, бажаємо добра і здійснення сонячних материнських мрій і надій. Радості вам без меж за успіхи дітей, синівського тепла і доброти!

Разом

Зичим радості ясної два крила,
Аби вам калина довго ще цвіла...
Шана вам і земний уклін дорогі наші матері!
(Низько вклоняються)

Юнак

Скільки не судилося б страждати.
Я благословлятиму завжди
День, коли мене родила мати

День життя, день щастя, день біди.

Дівчина

День, коли мої маленькі губи
Вперше груди мамині знайшли,
День, що мене вперше приголубив
Ласкою проміння із душі.

Юнак

Як мені даровано багато,
Скільки в мене щастя, чорт візьми!
На землі сміятись і страждати,
Жити і любити поміж людьми!

Дівчина. Перші поняття про щастя, добро і ласку нерозривно пов'язані у нас з образом найдорожчої людини — матері. А мамина колискова звучить найніжнішою музикою і тоді, коли посрібляться наші скроні.

Юнак. Ми звеличуємо святу і безкорисливу материнську любов, натружені материнські руки, які гладили нас по голівці, пригортали у холод і голод, знімали жар з чола пораненого бійця, випікали духмяний хліб. О, святі материнські руки! В неоплатному боргу ми перед ними!

Дівчина. Мати... Материнське серце здатне перейматися болем дитини на відстані, журитися долею своїх дітей усе життя. Якби могла, сонечко прихилила б...

Юнак. Говоріть своїм ненькам ласкаві слова щоднини й щогодини, бо хто ж боронить нас від усіх бід та й від самих себе? Недарма в народі кажуть:

«Болить у дитини пальчик, у матері — серце...».

Дівчина

Мати впадає — не спить біля сина,
Мліє душею, бо хвора дитина;
Плаче маленький! — Голівка болить... —
Просить маленький: — Мамочко, п'ять... —
Ручки гарячі до нас простягає,
Мов захистити від болю благає.
Весь, ніби свічка тоненька, горить,
Знову і знову: — Мамочко, п'ять... —
Любий синочку! Тобі все віддати
З радістю можуть твій батько і мати:
Душу і серце, силу і кров, —
Тільки б ти хворість чорну зборов,
Тільки б піднявся ти знову із ліжка,
Став би на жвавій пружинистій ніжці,
Знову побіг би веселий в садок,
Крихітко рідна, любий синок!

Землю підніmemo, серце дістанем, —
Тільки б ти, сину, отак не зів'янув,
Тільки б ти, сину, очей не закрив,
Тільки б ти, жив! Тільки б ти, жив!

1-й учень

Ім'я тобі — солдатська мати,
Сльози й біль твої в серці у мене.
Знаю, тяжко сина не чекати,
Вірю в силу твою, рідна нене.

Класний керівник Я розповім вам тільки про одну із тисячі солдатських матерів. У селі на Сумщині жила Рязанецька Єлизавета Павлівна. Щаслива була мати, бо мала чотирьох синів-красенів: Івана, Федора, Олександра і Василя. Підросли сини — жити б та радіти. Але почалася війна. Один за одним пішли сини захищати Вітчизну. А для матері настали дні і ночі чекання.

З одним із синів їй пощастило побачитись. Федір, танкіст, визволяв свій край і заїхав додому. Не було меж материнській радості, а тут уже й прощання. Запам'яталося людям: біжить за танком мати, чорні коси розсипались, простягла руки з хлібом і кричить: «Синку, синку, хліб забув!».

Посміхнувся син, а до матері долетіли слова: «Повернуся, мамо..!».

Не повернувся Федір, не повернувся Іван, не повернувся Олександр, не повернувся Василь. Закінчилась війна, а мати ще довго ходила до далекої залізничної станції зустрічати синів. І як тільки її серце витримало...

Дівчина

Опустився вечір на крило лелече,
Що в гіллі біліє на високій хаті,
Похилився вечір матері на плечі,
Що іде в дорогу сина зустрічати.
Ой вертай, синочку,
Хоч на старість гляну в очі голубі
Не одну сорочку, не одну сорочку,
Не одну сорочку вишила тобі.

2-й учень. Мати-трудівниця. Невтомні материнські руки... Не було либонь такого, чого вони б не вміли. І завжди пахне чимось: чи свіжо-випрасуваною білизною, або пшеничним борошном, або гарячим хлібом, а то просто вітряним осіннім полем. Куди б не поїхав, збережи у пам'яті образ матері.

3-я учениця

Я прокидаюся рано
Й зразу, хоч ще не встаю
Тільки з просоння погляну —
Бачу матусю свою.
Мати — досвітня пташина,

З досвіту вік не зімкне,
Ходить по хаті навшпиньки,
Щоб не збудити мене.
Мати — то сонечко рідне,
Сонечко ясне, земне,
Слово її заповітне
Гріє і живить мене.

4-а учениця. «Берегти матір — значить піклуватись про чистоту джерела, з якого ти пив з першого свого подиху й питимеш до останньої миті життя: ти живеш людиною й дивишся в очі інших людей як людина лише остільки, оскільки ти назавжди залишаєшся сином своєї матері», — писав видатний педагог В. Сухомлинський.

Класний керівник Мине десять, двадцять, п'ятдесят років. Загубиться в твоїй пам'яті чимало подій, людей, зустрічей. Але щоб із тобою не траплялися в житті, ти завжди повертатимешся у далекий світ свого дитинства, до матері.

5-а учениця (*читає «Молитву за маму».*)

Є в мене найкраща в світі матуся
За неї, Пречиста, до тебе молюся.
Пошли їй не скарби,
А щастя і долю,
Щоб дні їй минали без смутку,
Без болю.

6-й учень

Мати піде, в серці лишить рану —
Всохне корінь твій і верховіть.
Заклинаю: бережіте маму!
Діти світу, матір бережіть!

(Звучить пісня «Мамина черешня», муз. Анатолія Горчинського, сл. Миколи Лукова).

Росте черешня в мами на городі,
Стара-стара, а кожен рік цвіте,
Щоліта дітям ягодами годить,
Хоча вони не дякують за це.
Приспів:
Мамо, мамо, вічна і кохана,
Ви пробачте, що був неуважний,
Знаю, ви молилися за мене
Дні і ночі, сива моя нене.

Живе старенька мати у господі —
Невтомні руки, серце золоте —

Щодня і дітям, і онукам годить, —
Хоч рідко хто з них дякує за це.

Приспів.

Ну що ж про вдячність забувають люди,
Душа сліпа у щасті, а проте
Вони прозріють, але пізно буде —
Черешня всохне, мати одцвіте.

ШАНУЙМО СТАРІСТЬ

Мета. Виховання людяності, милосердя, співчуття і шанобливого ставлення до людей похилого віку.

I. Мобілізація уваги учнів.

— Хто швидше скаже, з якого твору взято уривок?

(Вчитель читає уривок.)

Зосталися три брати сиротами — ні батька, ні неньки. І дома нема нічого — ні хазяйства, ні хати. Ото й пішли вони втрюх найматися. Аж іде дід, старий-старий, борода біла.

— Куди це ви, дітки, йдете? А вони кажуть:

— Найматися.

— Хіба в вас свого хазяйства нема?

— Нема, — кажуть. — Якби до доброго чоловіка в найми попасти, то ми б йому по правді робили, по щирості слухалися і за рідного батька його мали б.

Тоді дід і каже:

— Добре! Коли так, то будьте ви мені синами, а я вам батьком. Слухайтесь мене, то я з вас людей пороблю, навчу, як жити, з правдою не розминаючись.

(З української народної казки "Названий батько".)

Бесіда.

— Чи звернули ви увагу на те, що в багатьох народних казках героям, які потрапили в скрутне, здається, безвихідне становище, зустрічається стара людина і вказує подальший шлях?

— Що ви думаєте з цього приводу? *(Міркування учнів.)*

— У цьому виявляється народна шана до людей похилого віку, які мають великий життєвий досвід, знання, вміння, щоб передати їх молодшому поколінню. Навіть Бога, Отця Всевишнього ми уявляємо собі білобородим старцем.

Повага до старших вважається в народі рисою, притаманною кожній порядній людині. Щоб виховати цю рису, дітям розповідали й розповідають різні повчальні історії, казки, легенди. Ось одна із них.

"Колись старих людей, у яких не було вже сил працювати, спускали на лубках у провалля: щоб дарма хліба не їли. А один чоловік дуже любив свого батька і не виконав жорстокого закону, заховав його у хліві, годував таємно. Через деякий час трапився недорід: нічим людям сіяти. Старий побачив, що син чогось журиться, розпитав про все і порадив зняти снопи із стріхи, ще раз обмолотити і засіяти. Так син і вчинив. Зійшов у нього хліб найкраще, і найбільша нива була засіяна. Всі люди допитувались, як він до такого додумався. Він спочатку мовчав, а згодом розповів, що його батько так навчив. З того часу люди перестали старих на лубках вивозити, а шанували до самої смерті, бо вони мудрі, життям биті, завжди розуму навчать.

Мені важко зрозуміти тих людей, батьки яких нібито добровільно доживають віку в будинках для перестарілих. І, якщо в деяких країнах таке явище вважається нормальним, то наш народ це осуджує. Люди, які всі сили віддали дітям та онукам, на старості літ позбавлені родинного тепла, радості спілкуватися з тими, кого люблять. А скільки втрачають ті діти, що спровадили з дому стареньких батьків, як вони духовно обікрали своїх дітей. Адже бабусина колискова пісня, "дідусева казка, в якій щасливий кінець", їх мудре і лагідне слово — це той золотий засів у дитячу душу, з якого виростає людяність, милосердя, справедливість і щедрість...

Традиційно шанобливе й лагідне ставлення до старих батьків в українських родинах відбито в народній творчості. Старенька мати в пісні — голубка сивенька, сивая зозуленька, горлиця, батько — голуб сизокрилий, тощо. Цю традицію успадкували письменники.

Наш великий Кобзар, у дитинстві наслухавшись від діда Івана розповідей про Коліївщину, розчулено висловлює свою вдячність у поемі "Гайдамаки":

Спасибі, дідусю, що ти заховав
В голові столітній ту славу козачу,
Я її онукам тепер розказав.

Старий бандурист у романі П. Куліша "Чорна рада" — "чоловік божий", його радо вітають у кожній козацькій родині, саджають на почесному місці й побожно слухають його мудре слово.

А з якою теплою змальовує О. Довженко свого діда Семена Тарасовича в автобіографічній кіноповісті "Зачарована Десна", якими величними, мов святі пророки, зображені діди-перевізники в оповіданні "Ніч перед боєм", Марія Стояниха в оповіданні "Мати". "Діди наші й баби наші", як сказав Остап Вишня, — хранителі історичної пам'яті народу, носії іскрометного гумору, сячі добра.

У багатьох із вас є бабуся чи дідусь, і ви мали можливість спостерігати, які вони працюють, як багато роблять для своїх дітей та онуків. Готуючись до цієї бесіди, ви мали завдання продумати розповідь про свою бабуся чи дідуся.

Послухаємо ваші розповіді. *(Виступи учнів.)*

— А тепер послушайте коротеньке оповіданнячко В.О. Сухомлинського і дайте відповідь на запитання, поставлене в його назві.

Чому в бабусі й дідуся на очах сльози?

На столі маленький радіоприймач. Біля столу — татусь і матуся. У сусідній кімнаті на дивані сидять дідусь і бабуся. Маленька Оленка грається на підлозі плюшевим ведмедиком і дивиться, як татусь, матуся, дідусь і бабуся слухають музику.

Дивна ця музика: здається Оленці, що над відчиненим вікном схилилися чарівні квіти — великі-великі троянди, над квітами літає бджола, в небі сяє сонце і видно далекий степ...

Бачить Оленка, як спалахують в очах татуса й матусі ласкаві іскринки. Доторкнувся татусь рукою до пальців матусі, і лице матусине осяяла лагідна усмішка.

Але чому це бабуса й дідусь такі сумні? Чому на очах їхніх сльози? Невже від троянд, бджоли і сонце плачуть?

— Оленка ще маленька й не може пояснити причини смутку дідуса й бабусі. А як би це пояснили ви?

(Роздуми учнів.)

Учитель. Із ваших міркувань очевидно, що більшість із вас правильно розуміє причину смутку та сліз дідуса і бабусі. Справді, усвідомлення того, що прекрасний світ із сонцем, бджолами й трояндами швидко доведеться покинути, не додає радості.

І від нас з вами значною мірою залежить, якими будуть ці останні роки, а може, місяці, тижні або й дні, які залишилися прожити нашим бабусям і дідусям. Найбільшою радістю для них є любов дітей та онуків. З нею і фізичні болі, на які щедра старість, переносити легше. А свою любов треба доводити не лише словами, а й ділом.

Головне — не вразити необачним, нетактовним словом або вчинком. Поміркуйте над таким випадком:

Маленька Наталочка, задивившись на яскравий гуцульський килимок, який висів над ліжком, запитала: "Бабуню, коли ви помрете, кому дістанеться цей килимок?" Усі в хаті засміялися, в тому числі й бабуса, яка, на щастя, тоді ще чулася в силі й не думала помирати.

Дитяча безпосередність Наталочки розвеселила присутніх у хаті. Та чи до сміху було б, якби подібне питання поставила доросла людина? Нагадаю тим, хто читав оповідання В. Стефаніка "Кленові листки", його закінчення, а ті, хто не читав, послухайте, про що в ньому розповідається.

У бідній багатодітній сім'ї народилася ще одна дитина. Мати лежить тяжко хвора, а батько змушений іти в поле, бо треба ж заробляти дітям на шматок хліба. Семенко ще малий, але, як найстарший серед дітей, порядкує в хаті. Він гордий, батько довірив йому важливу справу: коли мати вмиратиме, дати їй у руки свічку, але хлопчик не знає, коли це зробити і запитує в мами.

Уявіть собі, який невимовний біль материної душі викликало запитання її дитини.

Той біль сплотив великі дві сльозини, які покотились з її очей і... замерзли.

Для чого я наводжу вам цей епізод? А для того, щоб нагадати про дуже важливу річ - тактовність у ставленні до старших та недужих.

Великий педагог В.О. Сухомлинський підкреслював: "Треба вміти жаліти людину". На думку вченого, "зневажлива жалість принижує людину, а коли, жаліючи, він прагне допомогти — така жалість облагороджує".

Якнайчастіше спілкуйтесь зі своїми дідусями й бабусями, звертайтеся до них за порадами. Їхня мудрість і великий життєвий досвід застережуть вас від багатьох помилок. А з іншого боку, усвідомлення того, що вони вам потрібні, що ви їх любите, що їх думка для вас важлива, — велика радість для людей похилого віку.

Запам'ятайте ще одну важливу річ: зроблене вами добро повернеться до вас сторицею, як і заподіяне зло, черствість, байдужість. Як ви ставитеся до своїх і чужих стареньких, так будуть ставитись до вас, коли доживете до їхніх літ.

Усі, а особливо діти, люблять родинні свята. Згадуйте, як трудяться мама, бабуся, щоб відзначити ваш день народження. І святковий пиріг чи торт, і подарунки — все для вашої радості. А про свої іменини вони за клопотами можуть і забути. Але не маєте права забувати ви. Ваше привітання, ваше добре, ласкаве слово буде найкращим подарунком для дідуся чи бабусі. А ще більшою радістю для них буде почути від інших людей: "Хорошого внука маєте, вихований, уважний, добрий".

Бувають учні, які на людях — сама ввічливість (особливо, коли поряд ті, кому вони хочуть подобатись). А вдома від їх егоїзму, безцеремонності страждають рідні, найдорожчі люди. Чого ж варта така показна вихованість?

"Звісна річ, чим ближча вам людина, тим простіші з нею взаємини: батькові, матері і навіть бабусі й дідусеві ми говоримо "ти". Однак це аж ніяк не означає, що у родинних стосунках ввічливість не обов'язкова, навпаки. Справді, вихована людина, яка поважає і близьких, і самого себе, не зриватиме зла на близьких, не демонструватиме свого поганого настрою в колі сім'ї. Про неї не скажеш, що "встала з лівої ноги", тому й поводить ся безконтрольно й нестримано. Саме у сім'ї, серед рідних, де нам легше вибачають, виразніше проглядає, які ми насправді. Отже, звичні слова «дякую», "перепрошую", "на добраніч", "доброго ранку", які ми не забуваємо у спілкуванні зі сторонніми, незамінні для вжитку в сім'ї" (М. Лемберська).

Пам'ятайте, що ваш вчинок, слово, погляд, тон може подарувати радість, а може й зіпсувати настрій.

На закінчення нашої розмови хочу навести вам слова із повчання князя Володимира Мономаха дітям: "Старих шануйте, як батька, а молодих, як братів".

Ціннісне ставлення до праці

Сформованість потреби в праці: • значимості суспільно корисної праці; • навичок самообслуговування, ведення домашнього господарства; • вміння доводити справу до логічного завершення	
Сформованість поняття професійного самовизначення:	
• позитивно-емоційного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації особистості;	
• здатності до усвідомленого вибору майбутньої професії в ім'я національного державного інтересу;	
• соціальної значимості праці в житті людини, естетики та культури праці в традиціях українського народу;	
• вмотивованості, цілеспрямованості, організованості, кмітливості, працьовитості;	
• проектування професійного становлення	
Критерії	Виховні досягнення
Сформованість потреби у праці, потреби в усвідомленому виборі професії, працелюбної особистості	Усвідомлення соціальної значимості праці в житті людини. Повага до людей праці, які створюють духовні та матеріальні блага та цінності. Оволодіння основами наукової організації праці. Навички самообслуговуючої та суспільно-корисної праці. Навички ведення домашнього господарства. Знання про групи професій (за Климовим). Вміння професійного самовизначення. Розуміння економічних законів і проблем суспільства і засобів їх розв'язання. Цілеспрямованість. Наполегливість. Кмітливість. Працьовитість. Відповідальність. Вміння доводити справу до логічного завершення. Організованість. Вмотивованість.

Освіта як складова життєвого успіху (виховна година)

Мета: виховувати в учнів бажання добре вчитися, здобувати міцні знання, розвивати свій талант, здібності для того, щоб бути освіченою людиною і давати користь іншим людям та державі; розвивати в них інтерес до традицій своєї школи, почуття гордості за її успіхи.

Обладнання: роздавальний матеріал (картки з назвами різних наук); чисті аркуші паперу, фломастери.

Хід заняття

Робота із загадкою.

Дає здоров'я — спорт.

Вагу — солодкий торт.

Мед — працюючі бджоли.

Знання глибокі — ... (школа).

Творче завдання «Портрет школи».

Вправа «Асоціаційний куш»

Учитель Назвіть слова асоціації до слова «школа»

Усе перелічене записується на дошці, а потім учні по групах складають портрет ідеальної школи за планом:

- Основна мета школи (чого вона повинна учити).
- Стосунки вчителів і учнів.
- З чим би ви порівняли вашу школу?

Учитель Школа — це не тільки приміщення, до якого щоранку приходять учні, це велика країна знань, країна дитинства і юності. Школа завжди турбується про своїх мешканців, розкриває секрети різних наук, знайомить із новими предметами, збагачує міцними знаннями, необхідними в житті кожної людини.

Освіта — це процес засвоєння знань, навчання, а також знання, здобуті в результаті навчання. Школа дарує світло знань. Є навіть приказка: навчання — це світло. Мабуть, тому вся шкільна справа (навчання) називається освітою. Український народ склав багато прислів'їв про знання і навчання.

Робота з прислів'ями.

Знання людині, що крила пташині.

Мудрим ніхто не родився, а навчився.

Учення світ, а невчення — тьма.

Чого в молодості навчишся, те на старість як знайдеш.

Здобудеш освіту — побачиш більше світу.

Учений шпак говорить всяк.

Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.

Учитель Навчання — це життєва необхідність для кожної людини. Тільки освічена людина, яка використовує свої знання, може досягти певного успіху в житті. А ледача людина нічого не доможеться, ніхто її навіть і не помітить.

Запитання до учнів.

А хто з вас знає, коли на Землі з'явилися перші школи і чого в них навчали?

Учитель. Перші школи з'явилися дуже давно в Стародавній Греції.

Стародавні греки називали їх схоле. Це було місце, де діти проводили свій вільний час. Слово «схоле» спочатку означало затримку, згодом — заняття у вільний час, потім цим словом називали читання, а ще пізніше — лекцію. Перші школи дуже відрізнялися від сьогоденної школи. Їх відвідували тільки хлопчики. На нашій землі школа з'явилася більше тисячі років тому. І спочатку вона була дуже схожа своїми порядками на стародавню грецьку школу. Засновниками її були князі Володимир Великий та Ярослав Мудрий. Вони цікавилися успіхами учнів, відвідували школи, бували на лекціях. Ось що сказав Володимир Великий учням: «Учіться, діти, знайте: хто читає книжки, той здобуває справжнє щастя. Книга — це найбільший скарб людини. Як не збудуємо корабля без цвяхів, так людина не стане справжньою людиною без читання книжок». Перші школи, як правило, засновувалися при церквах

і монастирях. А вчителями в них були священники та ченці, оскільки в ті часи саме вони були найосвіченішими людьми. Для навчання в цих школах використовували церковні книги, бо підручників у ті часи не було. У школах часів Київської Русі вчили тільки читати та рахувати. Якщо хтось хотів отримати вищу освіту, він їхав за кордон або займався самоосвітою.

І тільки у XVI столітті почали з'являтися школи, які засновували городяни. А перша вища школа, Острозька академія, була заснована наприкінці XVI століття українським князем Костянтином Острозьким. У XVII столітті в Україні була відкрита славетна Києво-Могилянська академія. У цій академії в різні роки навчалися відомі українські гетьмани, учений Михайло Ломоносов, український філософ Григорій Сковорода. Українські гетьмани дбали про освіту нашого народу. Так, наприклад, Данила Апостол та Кирила Розумовський відкрили початкові школи для козацьких синів майже в кожному великому селі. Сьогодні у нашій країні загальна середня освіта доступна для всіх дітей. Навчання у загальноосвітній школі обов'язкове — це передбачено Конституцією — Основним Законом нашої країни. У статті 53 Конституції України записано, що кожний має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безплатність середньої освіти.

Запитання до учнів.

Іноді кажуть: «Знання — це зброя». Чому знання порівнюють зі зброєю?

Слово вчителя. Той, хто здобуде міцні знання, завжди зможе подолати всі перешкоди, у нього будуть сила, мудрість і розум. Освічена людина зможе зробити зброєю своє слово, переконати кожного в суперечці, довести свою правоту і тим самим перемогти. Школа — це велика країна, де не тільки здобувають знання, але й вчаться перемагати, творити, розкривати свої таланти і здібності.

Творче завдання «наша школа».

(Учні поділяються на групи по п'ять осіб і малюють слово «школа». Кожний учень із групи малює тільки одну букву, але так, щоб ця буква відображала його ставлення до школи. По малюнках один одного учні розказують, хто і як ставиться до школи.)

Творче завдання «науки — людям».

(Учитель поділяє учнів на групи, роздає кожній картки з назвами різних наук: математика, фізика, хімія, історія і т. д. Кожна група повинна написати якомога більше пунктів про те, як служить людям та або інша наука.)

Робота з прислів'ями та приказками.

Наука для людини — як сонце для життя.

Чого навчився — того за плечима не носити.

Не кажи «не вмію», а кажи — «навчусь».

Пташка красна своїм пір'ям, а людина — своїми знаннями.

Від науки міцніють руки.

І сила перед розумом никне.

Якщо за день нічого не вивчив, то весь день змарнував.

Знання — дерево, а діло — плоди.

Учитель Школа навчає, дає глибокі знання. Але, щоб здобути ці знання, треба бути допитливим, наполегливим і працелюбним, тобто докласти максимум зусиль, щоб отримати знання і засвоїти їх. А до всіх знань, які ви здобудете, ще треба додати любові й доброти, щоб розум і знання приносили і вам, і всім людям, що вас оточують, щастя і радість.

Розум без знання, що колос без зерна

Мета: Стимулювати роздуми учнів про роль навчання у житті людини, формувати переконання про знання як неоціненний скарб запобігати спаду інтересу учнів до навчання.

Тестування напередодні бесіди.

1) Чи легко вам учитися?

а) так;

б) ні;

- в) не дуже.
- 2) Чи цікавий для вас процес навчання?
- а) так;
- б) ні;
- в) вчуся без емоцій.
- 3) Якою була ваша успішність у молодших класах?
- а) високою;
- б) середньою;
- в) низькою.
- 4) Як змінився рівень вашої успішності у порівнянні з молодшими класами?
- а) не змінився;
- б) підвищився;
- в) знизився.
- 5) Чи допомагали вам батьки у молодших класах готувати домашні завдання? А тепер?
- а) я завжди вчився самостійно;
- б) в молодших класах допомагали, тепер — ні;
- в) інколи;
- г) допомагали і допомагають.
- 6) Чи багато зусиль прикладате ви для навчання?
- а) так;
- б) ні;
- 7) Як часто ви готуєте домашні завдання?
- а) систематично;
- б) час від часу;
- в) не готую.
- 8) Чи охоче ви виконуєте домашні завдання? Якби було введено вільне виконання домашніх завдань, чи виконували б ви їх?
- а) так;
- б) неохоче, з обов'язку;
- в) ні; може, інколи.
- 9) Що, по-вашому, є причиною небажання окремих учнів учитися?
- а) зависокі вимоги;
- б) поява інших інтересів;
- в) неусвідомлення мети;
- г) особа вчителя;
- г) звичайне ліни्वство.
- 10) Чи пов'язуєте ви мрію про своє майбутнє з рівнем освіченості?
- а) так;
- б) ні;

в) не задумувався над цим.

11) Чи відчуваєте ви потребу в допомозі?

а) так;

б) ні.

12) Чи любите ви читати книги?

а) так;

б) ні.

13) Чи мрієте ви прославитись завдяки своєму розуму?

а) так;

б) це нереально;

в) ніколи про це не думав;

Г) Ні.

Класний керівник Усі ви любите і знаєте чимало народних прислів'їв та приказок, в яких, як відомо, слів мало, а розуму — на цілі томи. Перевіримо, чи не розучились ви мислити. Хто найшвидше і небагатослівно розкриє смисл наведених прислів'їв:

- Розум без книги, що птах без крил.
- Краще з розумом хоч із зернину, аніж зріст, як у верблюда.
- Не той дурний, що не вчився, а той, хто не хоче вчитися.
- Де хотіння, там і вміння.
- Світоч всесвіту — сонце, світоч людини — знання.
- Хто багато знає, мало каже, зате багато висловить.
- Погана справа, як голова дірява.
- Хоче й машина, щоб біля неї була розумна людина.

(Слухання міркувань учнів.)

Класний керівник Молодці, молодці! Радую те, що ви тверезо мислите. Отож проаналізуйте і тему нашої виховної години: "Розум без знання, що колос без зерна".

(Відповідь учня.)

Класний керівник Справді, як колос без зерна порожній, так і голова — без знань. Людина не народжується мудрою, навіть якщо б вона успадкувала гени найталановитіших батьків. Без навчання не розвинеться жоден талант. Якщо людина чогось великого досягнула чи в науці, чи в мистецтві, чи у спорті, чи в господарюванні — це найперше результат великої праці і мудрості.

Власне, ви вже у такому віці, що це розумієте, і декого навіть дратує, чому вам про це так часто нагадують. Так от послухайте відповідь на запитання: чому? для чого?

Як правило, учні не люблять, коли їх виховують, бо вважають, що це посягання на їхню свободу думки, позиції, дій. Тому ви займаєтесь самовихованням. Але воно не може бути без втручання старшого і досвідченішого покоління.

Якби людство не засвоювало надбань і досвіду попередніх поколінь, воно б, напевне, не піднялось вище винаходу колеса. Тільки використовуючи надбання минулого, осмислюючи його, засвоюючи, доповнюючи й удосконалюючи, людина досягла прогресу. А щоб він не зупинився, кожне покоління має підготувати собі зміну, здатну забезпечити вимоги часу.

Уявімо собі, що вам потрібна якась річ, наприклад, машина. Чи захочете ви придбати машину браковану, ненадійну в експлуатації? Ні. Ви, як замовник, потребуєте високої якості, і за цю якість відповідає виробник. Виготовляючи деталі, спеціаліст мусить знати властивості матеріалу (твердість чи якість, гнучкість чи крихкість, температуру плавлення тощо) і з цими властивостями рахуватися; дотримуватись технологій, інакше може вийти неякісна продукція.

Як виробник відповідає за якість продукції, отак і старше покоління (батьки, вчителі, вихователі) відповідальне перед суспільством за своїх нащадків. Суспільству також потрібні люди, які повинні створювати матеріальні блага, культуру і мистецтво, розвивати науково-технічний прогрес, керувати державою і захищати її, гідно продовжувати рід. Ось яке соціальне замовлення стоїть перед школою й освітою взагалі. Отже, закінчивши школу, людина повинна:

- а) хотіти і вміти працювати;
- б) мати розвиток інтелекту, що відповідає вимогам свого часу;
- в) уміти жити в суспільстві за його законами, мораллю, звичаями.

Це замовлення виконати нелегко, бо навіть мертвий матеріал має свою силу опору, яку мусить враховувати майстер, щоб виготовити якісну деталь. Тим більше людина не хоче насильства над собою, не хоче, щоб з неї когось формували.

Але в людини розвинута свідомість — найвищий витвір Бога. Отже, вона повинна усвідомити, що навчання, виховання — на її користь. Школа, вчителі організовують процес навчання і не можуть бути байдужими до того, як він проходить: успішно чи ні? А якщо ні, то яка тому причина: ваші природні можливості, способи навчання чи сторонні впливи? Ви почули (та й не вперше), якими ви потрібні суспільству. Зіставте, чи збігається це з вашими планами, чи відповідає вашій меті. Чи такими хочете бути ви? Упевнені, кожен хоче бути високопро-фесійним спеціалістом у певній галузі. Ніхто свідомо не планує залишитись неуком, невігласом і неробою. Але чомусь такі люди трапляються. Річ у тому, що бажання досягти повної висоти мусить підкріплюватись бажанням іти до тої висоти, йти наполегливо, не відступаючи перед труднощами, долаючи перешкоди.

Деякі учні зізнаються, що вчитися їм нецікаво. А чи запитували ви себе, чому вам нецікаво? Чому іншим цікаво, а вам — ні? І коли це почалося? Чи не тоді, коли ви спасували перед труднощами, які потрібно подолати? Лінь

породила відставання, зневіру. І, що найстрашніше, з'явилося звикання й примирення зі своїм становищем відсталішого, слабшого, байдужість.

Якщо ви зауважуєте, що над вами починає брати гору неохота працювати, лінь, — мобілізуйте всі свої сили, волю, щоб подолати цей стан. Не відкладайте на майбутнє (дехто з учнів думає або навіть обіцяє: "уже з нового навчального року почну виправлятися"), не обманюйте себе. Хочу нагадати вам: "лінощі — це символічні ґрати" (В. Сухомлинський), від них починається падіння і чим довше воно триватиме, тим нижче впадеш і тим важче буде піднятися. Якщо самому важко надолужити прогаяне, звертайтеся по допомогу. У вас є друзі серед ровесників і дорослих, є рідні, які завжди прийдуть на допомогу. Але найважливіше — перемога над собою. Уже перша невеличка перемога додасть сили, поверне віру в себе, а далі будуть перемоги вагоміші. І ви побачите: чим більше труднощів подолано, тим цікавіше вам учитись. Ви станете цікавішими для товаришів, зміниться ставлення до вас. Тож не давайте притулу у своїй душі лінощам, бо вони — ваш лютий ворог. Рятуйте у собі людину!

Щоб бути людиною без лінощів, хоча дати вам Корисні поради:

1. Усе, що хочеш запам'ятати, - уявляй.
2. Знай, що усе, що ти бачив, відчув, почув, - запам'яталось. Але згадується легко лише те, що уявив.
3. Не думай словами, думай образами.
4. Не картай себе за невдачі, а роби з них висновки.
5. Фантазуй.
6. Хвали себе навіть за незначні успіхи.
7. Не вчи вірші куплетами.
8. Не бійся забути, якщо уявляв.
9. Перед тим як заснути, уявляй себе здоровим і щасливим.
10. Умій розслабитися.
11. Не повторюй більше 4-5 разів підряд, краще зробити це через 2-3 години.
12. Не буває поганої пам'яті, є невміння використовувати її.
13. Пам'ять розуму не замінить.
14. Ставлення до себе подібне до розфарбовування. Не розфарбовуй себе в горні, темні кольори.

Кожна людина може добитися успіху. Його можна спланувати.

1. Зроби щоденний графік, де записуй усі події дня та невеличкі дії.
2. Включай до плану улюблені і не улюблені види діяльності.
3. Контролюй виконання запланованих дій за визначенням часу. Якщо закінчив завдання раніше визначеного часу, займися тим, що принесе задоволення.
4. Якщо несподівані події завадили виконанню завдання згідно графіку, не турбуйся: просто перебудуй графік.

5. Підводь підсумки результатів виконання плану графіків кожного дня.

6. Записуй усі успіхи, яких вдалося досягти.

7. Якщо мали місце невдачі, записуй їх теж. Це будуть ті пункти, над якими потрібно попрацювати.

Щоб досягти успіху, потрібно працювати багато самостійно. А для вас – це виконання домашніх завдань. Як же краще організувати виконання домашніх завдань?

1. Перевір, чи правильно організовано робоче місце. Світло має падати спереду чи зліва; на столі не повинно бути ніяких зайвих предметів.

2. Точно наміть денний розклад, час, коли сядеш за уроки. Починати виконувати домашнє завдання краще за все через одну – півтори години після повернення зі школи, щоб був час відпочити від занять, але не варто відкладати на вечір.

3. Виріши, у якому порядку ти будеш готувати уроки. Спочатку виконай невеликі, але складні завдання. Далі більш складні, поки ти не стомився. Творчі роботи (креслення, малювання) краще лишати на кінець підготовки домашнього завдання.

Обов'язково розплануй, скільки часу потрібно на виконання кожного предмету. Постав перед собою годинник та після закінчення роботи зверни увагу, скільки часу витратив насправді.

4. Не розтягуй виконання домашнього завдання за рахунок виконання інших справ. Запам'ятай, що на робочому місці працюють, а не граються, їдять цукерки в іншому місці. Якщо відчуваєш, що втомився, краще встань і відпочинь деякий час. Зроби собі додаткову перерву.

5. Учись самостійно долати труднощі, користуйся допомогою батьків тільки у тому випадку, коли дійсно не можеш упоратися сам.

Для чого готувати домашні завдання?

1. Виробити звичку працювати самостійно.

2. Навчитися виконувати самостійні завдання різної складності.

3. Закріпити і поглибити матеріал, який вивчався на уроках.

4. Щоб отримати гарні оцінки.

Тож надіймось, що мої поради допоможуть вам гарно вчитися.

Успіхів вам!

УСІ ПРОФЕСІЇ ПОЧЕСНІ ВИБИРАЙ СВОЮ

Мета: привернути увагу підлітків до такого важливого проблемного питання, як вибір професії.

Унаочнення: фотомонтаж «Професії наших-батьків».

Учениця. Куди зовеш мене, манлива путь,

Без настанови, без перестороги?

Розсипав день незаймані прологи,

В котрому з них моя розрада й суть?

Класний керівник. Дорогі гості, батьки, учні! Радий вітати вас на виховній годині «Професії наших батьків».

Сьогодні моє слово до вас, мої вихованці. У вас такий прекрасний вік – вік пізнання і перших самостійних рішень, вік дружби, яку проносять потім через усе життя, вік, коли у вас з'являється чимало власних проблем.

Декому здається, що в чотирнадцять років ще не потрібно ламати собі голову серйозними проблемами. Але коли добре подумати, то саме у цьому віці людина має дати відповіді на найсерйозніші запитання свого життя. Перевага старших людей перед тими, кому сьогодні чотирнадцять, зрозуміла. Вони теж були у цьому віці й лише тепер знають, як прожити ці роки з найбільшою користю. Вони вже пройшли через ваші нинішні труднощі, сумніви, вагання. Адже питання, які постають перед людиною в юності, за своєю суттю завжди одні й ті самі. Тому відвернутись від порад старших, хто б вони не були – батьки, учителі, знайомі – було б непростимою легковажністю.

Ви стоїте на порозі самостійного життя. Адже дехто з вас уже через рік обере собі професію і піде освоювати її ази.

Поруч із вічною проблемою підлітка – ким бути? – невідступне крокує інша: яким стати? Із кого брати приклад?

Ось чому на допомогу у вирішенні цих важливих питань приходимо ми, ваші наставники. Сьогодні ми обговорюватимемо професії ваших батьків. Чому саме їхні? А тому, що вони вам найближчі. Адже батьки вдома діляться з вами про робочі моменти, для них робота – одна з головних тем. А ви часто відвідуєте батьків на роботі й напевне знайомі з їхнім робочим місцем, виробничим процесом, колегами. Дуже часто діти наслідують своїх батьків у набутті професії із покоління в покоління, тому й виникають династії лікарів, учителів, артистів, робітничих професій.

Доктор математичних наук А.Самійленко сказав, що якби знав, що стане вченим-математиком, то вже у шкільні роки набагато більше часу приділяв би не лише математиці, а й іноземній мові. Адже йому довелося перекладати наукові праці з німецької, англійської, французької мов, а знання його були дуже слабкими з цих дисциплін. Ось чому ви вже тепер маєте замислитися над таким важливим питанням.

Професій ваших батьків – сотні. Ми, зокрема, поговоримо про такі, якими підлітки цікавляться найбільше або які затребувані суспільством.

Готуючись до сьогоднішньої виховної години, ви написали прекрасні твори про професії своїх батьків. Певне, як і я, велике задоволення від них дістали ваші вчителі-предметники.

Учень. Обживуть астронавти космічну затаєну глиб,

Прийдуть інші під верби в грядущих віках...

Все одно:

На зеленій землі, як одвіку, родитиме хліб,

І повториться в правнуку дід:

«Хай святиться зерно!»

Б. Олійник

Учениця. Вічною зорею

Сяють над землею

Сонце, хліб і вчителя ім'я.

Класний керівник. Так, вічною професією, як і хлібороба, є професія вчителя. Вона вам близька не лише тому, що ви щодня спілкуєтеся з учителями, а й тому, що кілька наших мам працюють у освітній галузі.

(Учениця зачитує уривок зі свого твору про те, як вона розуміє завдання, які стоять перед вихователями у навчально-виховному процесі.)

Класний керівник. Більшість із вас знає вчителя, його роботу по школі. А ось як описав (називає учня) свою маму-вчительку вдома (зчитує його твір).

(Звертається до мами-вчительки.)

А що легше: вчитися чи вчити?

(Виступ мами-педагога.)

Учень. Роботящі руки в мозолях

Зводять храми, палаци і школи,

Варять сталь у доменних печах,

Висаджують клени і тополі.

З міста в місто водять поїзди,

Добувають «золото» у шахтах.

І в усі часи, в усі віки

У пошані руки мозолясті.

Б. Сливчук

Класний керівник. Важлива й необхідна людям професія – робітник. Робітничих професій, спеціальностей дуже багато. Ваші мами і батьки працюють будівельниками, водіями, швачками, столярами тощо. Слово надаю нашій мамі (називає ім'я). Чому ви стали швачкою, чи любите ви свою професію, які риси характеру притаманні швачці?

Класний керівник. Твір про свого батька – водія – прочитає наша учениця. А учень (називає ім'я) розповість гумореску Павла Глазового.

(Твір учениці й гумореска П. Глазового.)

Класний керівник. За минуле сторіччя майже у 200 разів на Землі збільшилася кількість професій. На дошці написано найновіші з них. До таких нових і дуже необхідних у сучасному житті належить професія програміста. Ним працює мама (називає ім'я) – їй слово.

Чудова професія медика, людини, яка повертає здоров'я і дарує життя людям. Мама (називає ім'я) – лікар, а мама (називає ім'я) – медична сестра. Послухайте уривки із творів їхніх дітей та виступи самих мам. (Твори учнів та виступи їхніх мам.)

Класний керівник. Цікаві професії, які належать до сфери обслуговування населення. Це – листоноші, перукарі, продавці, оператори комп'ютерного набору.

Класний керівник. Що ж таке професія? Професія – це певний вид праці. У кожній професії є свої різновиди праці, які називаються спеціальностями. Наприклад, немає професії «учитель узагалі», а є – учитель початкових класів, учитель географії, математики тощо, інженер може бути інженером-електриком, інженером-програмістом, інженером механіком тощо.

Світ професій дуже великий, їх налічується близько шести тисяч. Професії умовно поділено на п'ять груп:

I – людина – природа;

II – людина – техніка;

III – людина – людина;

IV – людина – знакова система;

V – художній образ.

Які, на вашу думку, професії належать до цих груп? Назвіть їх.

На допомогу у виборі професій вам можуть прийти книги. Із ними вас ознайомить наш бібліотекар.

(Виступ бібліотекаря.)

Класний керівник. А поради щодо вибору професії вам надасть шкільний психолог.

Класний керівник. Народна мудрість говорить: щасливий той, хто радісно йде на роботу і з радістю повертається додому. Але, щоб іти радісно на роботу, треба одержувати від неї задоволення, а це залежить від обраної професії.

Учениця. І трудись, забувши про утому,

Бо людина ціниться по тому,

Чи вона зробила, що могла,

Скільки сил у неї вистачало,

Щоб на світі більше щастя стало.

Класний керівник. Цими прекрасними словами закінчуємо нашу годину. Дякую за увагу.

Знання — величезна сила.

Мета: сприяти усвідомленню студентами важливості набуття освіти; допомогти студентам визначити шляхи вдосконалення власних навичок, навчати самостійно здобувати знання; виховувати в студентах потребу в постійній самоосвітній діяльності.

Обладнання: гілка з паперовим листям (на кожному листочку написано афоризм або народний вислів на тему навчання); роздрукована пам'ятка «10 умов успішного навчання», чисті аркуші паперу, олівці або ручки.

Хід заняття

Класний керівник Тема сьогоднішньої години спілкування обрана не випадково. Вона зумовлена потребами нашого часу.

Давайте поміркуємо. Як ви гадаєте, чому законодавство України визначає для кожного громадянина нашої держави обов'язковою саме повну загальну середню освіту? Хіба не можна обмежитися обов'язковою початковою чи хоча б неповною середньою? Здається, стільки державних коштів було б збережено, а натомість впроваджено дванадцятирічну середню школу. Крім того, щороку зростає кількість студентів вищих навчальних закладів. Та, навіть отримавши диплом, багато хто на цьому не зупиняється, а продовжує навчання в аспірантурі, докторантурі, вчиться заочно, здобуваючи другу спеціальність.

Чи вважаєте ви, що багаторічна освіта є нагальною потребою людини? Чому?

Чи згодні ви з думкою, що праця корисніша за навчання? Чому?

Чим зумовлений зростаючий попит на вищу освіту?

Бачу, вас не потрібно переконувати у тому, що сучасний світ потребує людини з високим рівнем загальної культури, освіти, людини цілеспрямованої, мобільної, здатної швидко орієнтуватися і приймати оптимальні рішення у складних обставинах. Цей перелік вимог сучасності до людини можна продовжувати і продовжувати. Але безперечним залишається одне: чим вищий рівень знань людини, тим більше вона відповідає всім цим вимогам, тим ширші можливості відкриваються перед нею, тим легше знаходить вона своє місце в суспільстві.

Нині, на початку третього тисячоліття, людство переходить від суспільства індустріального до суспільства інформаційного. Це вимагає від молоді, яка вступає в самостійне життя, глибоких знань, високого інтелектуального й фізичного розвитку.

Соціологи давно вже визначили, що людина, яка має повну середню освіту, у 2—3 рази швидше оволодіває робітничою професією, працює набагато

продуктивніше, якісніше, бо стає відповідальнішою, вносить у роботу щось духовне. Однак оволодіння знаннями, набуття певної професії зовсім не означає, що по закінченні навчання людині все життя доведеться займатися однією і тією ж справою. Життя не стоїть на місці. Змінюються технології, змінюються, а то й зовсім зникають самі професії, з'являються нові спеціальності. Тобто сьогодення вимагає мобільного фахівця, здатного швидко адаптуватися в нових умовах професійної діяльності. Час диктує нам свої вимоги: хочеш не відставати від життя — учись!

Тому питання здобуття освіти стає чи не найголовнішою для більшості молоді. Багато нинішніх негараздів у житті нашої країни можна пояснити браком кваліфікованих фахівців, недостатньою компетентністю високих посадових осіб, які неспроможні йти в ногу з часом. До того ж добробут будь-якої держави більшою мірою залежить від інтелектуального потенціалу, рівня освіченості її громадян.

За твердженням учених 16—18-річний юнак за рік здатний засвоїти стільки знань, скільки 30-літня людина за три роки. Можна лише пошкодувати, що роки юності деяких людей позначені марнотратством часу, що відпущені природою молодій людині, блискучі можливості не використовуються. Хіба не від цього застерігав свого юного друга Михайла Ковалинського наш великий просвітитель-гуманіст Григорій Сковорода в одному зі своїх листів: «О мій найдорожчий Михаїле! Стережися ці деньки витратити на пусте. Пам'ятай, що вони скарб... Я ніколи не перестану переконувати тебе, щоб ти присвятив себе не вульгарним музам, а прекрасним ділам...»

Творче завдання «Мудрість з Дерева пізнання».

Класний керівник передає по рядах класу гілку. Учні по черзі зривають із гілки листочки з мудрими висловами. Кожен, зірвавши листочок, має прочитати вислів і пояснити його значення своїми словами.

Орієнтовний список висловів:

Вчення і труд поруч ідуть. {Українська народна приказка.}

Постав над собою і сто вчителів — вони виявляться безсильними, якщо ти не зможеш сам примусити себе і сам вимагати від себе. {Василь Сухомлинський.}

Не помиляється той, хто нічого не робить. {Латинська мудрість.}

Не йди найлегшим шляхом. Вибирай завжди шлях найважчий. Переборення труднощів підносить людину. {Василь Сухомлинський.}

Вчений іде, а неук слідом спотикається. {Українська народна приказка.}

Згаяного часу конем не здоженеш. {Українська народна приказка.}

Справжню людину завжди вабить туди, де важко. {Отто Шмідт.}

Без муки немає науки. {Українська народна приказка.}

Час — дорогоцінний подарунок, даний нам, щоб у ньому стати розумнішими, кращими, мудрішими й досконалішими. {Томас Манн.}

Чого навчився, того за плечима не носити. {Українська народна приказка.}

Знання тільки тоді знання, коли воно набуте зусиллями думки, а не пам'яттю. (Лев Толстой.)

Чого Івась не навчиться, того й Іван не буде знати. (Українська народна приказка.)

Коріння навчання гірке, зате плід його солодкий. (Французька народна приказка.)

Вважай нещасним той день чи годину, коли ти не дізнався нічого нового і нічого не додав до своєї освіти. (Костянтин Ушинський.)

Не кажи «не вмію», а кажи «навчуся». (Українська народна приказка.)

Вік живи — вік учись. (Українська народна приказка.)

Мудрий ніхто не вродився, а навчився. (Українська народна приказка.)

Пташка красна пір'ям, а людина — знаннями. (Українська народна приказка.)

Доводити людині необхідність знань — це все одно, що переконувати її у корисності зору. (Максим Горький.)

Читаючи авторів, які добре пишуть, звикаєш добре говорити. (Вольтер.)

Не вміти добре виражати свої думки — недолік; але не мати самостійних думок — набагато більший; самостійні ж думки впливають лише із самостійно набутих знань. (Костянтин Ушинський.)

Чим більше я знаю, тим ширші кордони непізнаного. (Кант.)

Ми вже відзначали, що головні ознаки сучасного життя — швидка зміна технологій, суспільних, економічних, виробничих обставин. Тому жоден навчальний заклад не може забезпечити людину знаннями на все життя, бо самі знання швидко застарівають.

Сьогодні дуже гостро стоїть питання про безперервну освіту, про те, що випускник школи, коледжу повинен бути готовий вчитися протягом усього життя, а для цього за шкільною лавою вам треба не просто засвоїти певний обсяг знань, а оволодіти культурою розумової діяльності, культурою мислення.

Творчого підходу до навчання, здатності до самоосвіти, потенціалу до постійного інтелектуального розвитку, уміння застосовувати набуті знання на практиці — ось чого вимагатиме від вас життя за шкільним порогом.

Людина, спрагла до знань, відчуває постійну потребу в їх поповненні. Чим більше вона пізнає, тим більше їй хочеться знати, бо нові поняття, наукові відкриття, ідеї розширюють коло інтересів, відкривають привабливі обрії ще не пізнаного.

В одній зі своїх статей академік Леонід Занков наводить такий факт: напередодні закінчення школи випускників попросили відповісти на запитання: чому їх не навчила школа? Ось типова відповідь: «Нас мало вчили творчості, ініціативності, самостійності, навіть відважності у прагненнях. Нам не вистачає сміливості вирішувати самим за себе, і часто розв'язання своїх проблем ми перекладаємо на вчителів і батьків».

Нам відомо чимало людей, чия сила волі, наполеглива праця гідні наслідування. Про них вам розкажуть сторінки усного журналу.

Перша сторінка журналу — «Праця на межі своїх можливостей — шлях до геніальності?».

Наперед виходять у ч н і – ч и т ц і.

1-й учень. Великий американський винахідник Томас Едісон зазначав, що для продуктивної роботи необхідно мати один відсоток таланту і натхнення, а дев'яносто дев'ять відсотків — працездатності. Сам Едісон понад 50 років працював щодня у середньому по 19 годин, а при створенні акумулятора провів десятки тисяч дослідів.

Яскравим прикладом самовиховання таланту і працездатності може слугувати й Антон Чехов, якому вдалося виховати в собі таку високодуховну особистість, яка відповідала усім його вимогам. Узагальнюючи свій досвід, у листі до брата він писав: «Тут потрібні безперервна денна й нічна праця, вічне читання, штудіювання, воля... Тут дорога кожна година».

2-учень Автор картини «Запорожці пишуть листа турецькому султану» Ілля Рєпін, коли в нього на схилі років почала всихати від постійного напруження права рука, навчився працювати лівою, пристосувавши палітру на шії з допомогою особливих ременів.

3-учень. Відоме усьому світові й ім'я Ольги Скороходової— сліпоглухонімої жінки, авторки книги «Як я сприймаю, уявляю і розумію оточуючий світ». Неймовірними зусиллями ця людина максимально розвинула свої здібності, досягла вищого рівня освіти, здобула науковий ступінь кандидата наук, крок за кроком відвойовувала в боротьбі зі своєю недугою навколишній світ.

4-учень Відомий академік, дослідник Арктики Отто Шмідт у 14-річному віці склав план-програму свого життя: визначив, які книги треба прочитати, якими науками оволодіти, які проблеми розв'язати, як розвиватися фізично. Та коли він підрахував, скільки років знадобиться йому, щоб усе заплановане виконати, то з'ясувалося: близько 900 років. Юний Отто скоротив програму — знову немислимий результат: 500 років. Скоротив іще — вийшло 150 років. На цьому зупинився, бо надто важливим і необхідним було для нього те, що лишилося у програмі. Розпланувавши своє життя до хвилини, працюючи на межі можливостей, учений навіть перевиконав 150-річну програму. Помер Отто Юлійович Шмідт на 65-му році життя. Отже, за 50 років він творчо прожив 150, утричі перевищивши «норму».

Класний керівник Давно помічено, що краще вчаться і більше встигають ті школярі, які не бояться себе перевантажити, які поспішають і спортивну секцію відвідати, і в художній самодіяльності взяти участь, і відвідати музичну чи художню школу, і вдома батькам допомогти, та й домашнє завдання виконати.

Напружений ритм життя мобілізує фізичні, інтелектуальні, емоційні резерви людини, примножує її сили.

У кожного з цих учнів зазвичай є улюблена справа, яка теж дисциплінує, загартує характер, волю, привчає цінувати, раціонально використовувати час, дотримуватися чіткого розпорядку дня, а високі вимоги школяра до себе — тільки на користь, адже вироблені змалку звички згодом перейдуть у сталі норми життя, допоможуть іти в ногу з нашим стрімким, динамічним часом.

Наступна сторінка журналу — «Авторитетні поради».

Виступ студентів-читців.

5-й учень Першим нашим радником на цій сторінці усного журналу буде Юрій Іванович Мальований — доктор педагогічних наук, член-кореспондент Академії педагогічних наук України. Послухайте його звернення до шкільної молоді.

6-й учень «Дуже важливо, як саме відповідає учень на запитання: а навіщо, власне, я вчуся? Заради атестату? Заради інституту? Заради цікавої, добре оплачуваної роботи? Усе це само по собі добре, але чи не занадто вже це практичний, приземлений погляд на світ і своє місце в ньому? Молодість часто буває короткозорою. Треба розуміти, що головна мета твоїх зусиль на шкільній лаві — твій світогляд, твій інтелект, твої запити й потреби, усе те, що допоможе тобі стати корисним членом суспільства, щасливою людиною.»

7-й учень Нелегко, здавалося б, встановити прямий зв'язок між чемністю продавщиці, яка обслуговує нас, і тим фактом, скажімо, що вона читала «Війну і мир», а не тільки дивилася фільм. Або між знанням сучасної фізики і майстерністю диригента... а такий зв'язок є. Він у тому, що кожне нове знання не тільки збагачує нас інтелектуально — воно додає нам упевненості в собі, внутрішньої незалежності, воно розсуває стіни нашого внутрішнього світу, і ми відчуваємося поміж людей рівними серед рівних. Без цього не можна бути щасливим. Життя складається з хвилин, годин, днів. «Завтра» дуже швидко перетворюється на «сьогодні». Усе, завойоване нами зараз, неминуче відлунюється в нашій майбутній долі. Усе, втрачене зараз, втрачено, можливо, назавжди.

Класний керівник Протягом кількох років спостерігається одне й те саме явище — своєрідний «спалах свідомості» серед учнів старших класів. Де й поділася вчорашня легковажність: перед нами люди, ладні працювати без сну та відпочинку. І єдине, на що вони нарікають, — брак часу. Складається враження, що до них нараз дійшли ті істини, котрі невтомно, протягом багатьох років проголошували їм учителі й батьки. Тепер старшокласники сповна розуміють, що, коли не вчитися зараз, потім буде пізно, що «доросле» життя стукає у двері. Але до багатьох оте прозріння приходить надто пізно. Вони вже не можуть повернути те, що так необачно втрачалось у попередніх класах, і вчитель

безсилий їм допомогти. Отже, як і в кожному ділі, у навчанні потрібна система разом із чітким розумінням своїх зусиль.

А тепер наступна сторінка журналу — «Секрети успішного навчання».

Виступ студентів-читців.

1-й учень У кожного з нас є улюблені навчальні дисципліни і ті, що здаються нам нудними й нецікавими. Тому розпочати цю сторінку нашого усного журналу ми вирішили з пошуку відповіді на запитання, яке хвилює багатьох: чи можна самому зацікавитися нудним предметом? Виявляється, можна! Це довели психологічні експерименти. Потрібно лише краще готуватися до уроків із цього предмета. Чим нуднішим здається предмет, тим ретельніше й наполегливіше готуватися. Незабаром ви відчуєте, як поступово змінюється на краще ваше ставлення до цієї навчальної дисципліни. До речі, найцікавіше вчитися тим, хто працює з додатковою науково-популярною та довідковою літературою. Чим більше розумних, корисних книг читає учень, тим більш розвиненим, гнучкішим стає його розум, тим легше йому сприймати нову наукову інформацію, швидше засвоюються нові знання, з'являється бажання зекономлений час використати на подальше поглиблення знань. І вже не треба примушувати себе вчитися, бо навчання перетворюється на цікаву, захоплюючу справу.

2-й учень В одній із шкіл члени навчального сектора учнівської ради вивчили й узагальнили досвід школярів, які, правильно організовуючи свою навчальну працю, домагалися глибоких і-міцних знань. На їхньому прикладі було визначено 10 умов успішного навчання, які може взяти на озброєння будь-який школяр. Що ж є запорукою високих досягнень у навчанні?

(Класний керівник роздає студентам аркуші, на яких надруковано умови успішного навчання.)

10 умов успішного навчання:

1. Упевненість у своїх силах, палке бажання вчитися, незгасаючий інтерес до знань. Немає гіршого в людині, ніж слабкість і невпевненість у собі. *(Не обминайте труднощів, того, чого боїтеся. Соромитесь виступати перед аудиторією — шукайте можливостей виступати частіше. З'являється страх перед кимось або чимось — шукайте можливостей частіше зустрічатися з ними.)*

2. Розвиток сили волі. Успіх приходить лише до того, хто його прагне, добивається, завойовує, докладаючи максимум зусиль. *(Не чекайте, що хтось відкриє ваші таланти і оцінить їх, відкрийте себе самі. Скажіть собі: я хочу, я можу, я зроблю. Не дозволяйте лінощам, особистим примхам і забаганкам керувати собою, заважати досягненню високої мети.)*

3. Увага та уміння сконцентруватися на справі.

(Не дозволяйте відвертати вашу увагу під час занять ні товаришеві, ні сонячному зайчикові, ні телевізору чи магнітофону, ні приємним чи гірким

спогадам тощо. Мислення — це активний творчий процес, що вимагає від людини напруження, вміння зосередитися на важливому, «розчинитися» у предметі думки.)

4. *Працьовитість, вміння швидко включатися в роботу, звичка систематично і наполегливо трудитися, ретельно виконувати роботу, обов'язково доводити розпочате до кінця. (Не залишайте незрозумілих питань без відповіді. Пам'ятайте слова американського винахідника Едісона: «У науці все вирішують один відсоток таланту і дев'яносто дев'ять відсотків праці».)*

5. *Суворе дотримання режиму дня, раціональна організація своєї навчальної праці, правильне чергування роботи й відпочинку, легких і важких предметів при виконанні домашніх завдань. (Плануйте ввечері справи на завтра. У кінці дня підбивайте підсумки, з'ясовуйте причини невиконання запланованого. Не забувайте, що лень, постійне відкладання на потім незавершених справ не можуть бути супутниками успіху.)*

6. *Не покладатися лише на механічну пам'ять, не зазубрювати матеріал, а намагатися осмислити його, визначити головне і другорядне. (Неоціненну допомогу навчанню нададуть і такі прийоми роботи над з'ясовуванням матеріалом: складання плану, конспекту, тез, логічних схем, узагальнюючих таблиць, діаграм тощо.)*

7. *Самостійність у навчанні. (Учіться чітко формулювати, обґрунтовувати, відстоювати власну точку зору. Не чекайте, поки вчитель «розжує» і вкладе у вашу свідомість той чи інший матеріал. Найкраще запам'ятовується і засвоюється те, що здобує ціною власних розумових зусиль, власної праці. Тому ще вдома пробуйте уявно «зазирнути» на урок, що буде наступним, передбачити матеріал, який буде розглядатися, скласти певну думку про нього. Ніколи не покладайтеся на підказки і списування.)*

8. *Пошуки шляхів практичного застосування своїх знань, навчальних умінь. (Більше розв'язуйте задач, виконуйте вправ, виготовляйте різних саморобок, макетів. Працуйте не лише головою, але й руками. Передавайте свої знання товаришам. Це — найефективніший спосіб закріплення, удосконалення власних набутків. Та й самі вчіться у тих, хто вже досяг успіху в тому, що вас цікавить.)*

9. *Постійна самоосвіта, розширення свого кругозору. (Пробуйте свої сили в різноманітних видах діяльності. І пам'ятайте: по-справжньому навчається лише той, хто вдумливо читає багато розумних книг. Потрібну інформацію з різних джерел заносьте до записничка.)*

10. *Постійний духовний розвиток, самовдосконалення, самовиховання в собі кращих людських якостей. (Ерудованість, глибокі знання, навіть диплом про вищу освіту самі по собі ще не можуть бути ознакою справжньої інтелігентності. Остання риса передбачає ще й наявність у людини високих ідеалів, розвинутих естетичних смаків і культурних запитів.)*

Творча робота «Обличчя землянина».

Розв'язок ситуації.

Вчені відкрили планету, населену розумними істотами, подібними до людей. Для встановлення контакту на планету необхідно відправити контейнер з трьома речами, які б свідчили про культурний та науковий рівень розвитку земної цивілізації/Вибрати найбільш підходящі речі доручено вам. Що б ви поклали у контейнер? Поясніть свій вибір.

На виконання завдання учням відводиться 3 хвилини.

Класний керівник Знання — величезна сила. Вони допомагають відкривати і глибше пізнавати закони Всесвіту й таємниці мікросвіту, пізнавати себе і людей, знайомитися з подіями сивої давнини і зазирати в майбутнє. Без знань людина не навчиться жити в гармонії з природою, не шкодячи їй і собі, без них не можна комфортно почуватися в нинішньому автоматизованому й комп'ютеризованому світі.

Антон Павлович Чехов зазначив: чим вищий розумовий і моральний розвиток людини, тим більше задоволення отримує вона від життя, а від себе додамо, що чим щасливіша людина, тим вона корисніша для суспільства, бо і працює краще, і людям із нею добре.

Бажаю вам здійснення найкращих задумів, завзяття, натхнення, творчих злетів, успіхів у сходженні до сяючих вершин знань.

У СВІТІ ПРОФЕСІЙ

Мета: ознайомити з різноманітним світом професій, звернути увагу підлітків на таке важливе проблемне питання, як вибір професії; допомогти обрати справу до душі, відповідно до своїх можливостей.

Обладнання: профорієнтаційна література, схема «Барометр професій», таблиці «Актуальність професій на регіональному ринку праці», «Класифікація професій за предметом праці», анкета «Твої професійні нахили».

Епіграфи:

«Витри піт солоний із чола

І трудись, забувши про утому,

Бо людина ціниться по тому,

Чи вона зробила, що могла,

Скільки сил у неї вистачало,

Щоб на світі більше щастя стало». (Микола Луків.)

«Життя без праці — злодійство, праця без мистецтва — варварство».

(Д. Рескін.)

«Твоя діяльність, і тільки вона одна, визначає твою цінність». (Й. Фіхте.)

«Задоволення має бути нагородою за працю». (К Гельвецій.)

«Той, хто любить працю, не відчуває потреби у розвагах». (Ж. Ла-брюєр.)

Хід заняття

I. Вступне слово вчителя

Учитель. Яка глибока думка закладена в словосполученні «вибір професії», скільки викликає воно емоцій та сподівань і водночас скільки породжує проблем! Це не просто вдало чи невдало прийняте в юності рішення, це щаслива або розбита доля, активне, творче, радісне життя чи байдуже, пасивне існування.

Вже через рік дехто з вас обиратиме собі професію і почне оволодівати нею.

У Загальній декларації прав людини підкреслюється, що кожна людина має право на вільний вибір професії.

Права людини, визначені Декларацією, покладені в основу Конституції України. Так, стаття 43 Конституції України проголошує право кожного на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку добровільно погоджується.

«Як же із тисяч професій обрати ту, яка приносила б найбільшу користь людям, країні, давала б змогу відчути себе потрібним, повноцінним і задоволеним своєю працею? Як уникнути помилок і розчарувань у майбутньому, обравши певну професію?» — такі запитання виникли у вас, коли я попередньо провела опитування, готуючись до нашої години спілкування. Сьогодні ми спробуємо разом дати на них відповідь.

II. Повідомлення «Різноманітний світ професій»

Учитель. У світі існує безліч професій. Як же зорієнтуватися серед цієї кількості? Як знайти серед тисяч ту єдину, яка стане справою всього життя?

Послухайте повідомлення і, можливо, саме ця інформація допоможе прояснити ситуацію.

Учень. Професія — це певний вид праці. У кожній професії є свої різновиди праці, які називають *спеціальностями*. Наприклад, немає професії «учитель всього», а є учитель початкових класів, математики, фізики тощо, а інженер може бути інженером-електриком, програмістом, механіком.

Світ професій дуже великий: їх налічується близько шести тисяч. Існує кілька класифікацій: за знаряддями праці (ручні, механізовані, автоматизовані, комп'ютеризовані, функціональні), за метою праці (перетворюючі, гностичні, винахідницькі), за галузевою ознакою (промислові, будівельні, транспортні, зв'язку тощо), за умовами праці (робота вдома, на повітрі, в незвичайних умовах). Найпоширенішою є класифікація за предметом праці (див. таблицю I).

Групи професій	Людина-природа	Людина-техніка	Людина-людина	Людина-знакова система	Людина – художній образ
Основні предмети праці	живі організми, корисні копалини, атмосфера, вода, земля	технічні системи, машини, агрегати, види енергії	окремі люди, групи, колективи	умовні знаки, цифри, шифри, коди, формули, схеми, ноти	художні образи, твори мистецтва та літератури
Якості, характерні для представників професій групи					

IV. Гра «Швидко та влучно»

Учитель. Чи може бути слідчим неуважний, акробатом — людина, яка страждає запамороченнями голови, художником — той, що не вміє образно мислити, а перекладачем — людина, яка погано запам'ятовує? Ні! Що ж необхідно враховувати при виборі професії?

(Учні відповідають: «Стан здоров'я, власні можливості, особисті й суспільні інтереси, розумові здібності».)

Учитель. А зараз спробуйте обрати із перерахованих якостей ті, які, на вашу думку, є професійно важливими для фахівців певного типу.

V. Презентація професій перегляд відео.

(http://uk.savefrom.net/#url=http://youtube.com/watch?v=WlM1_S9rIW&utm_source=youtube.com&utm_medium=short_domains&utm_campaign=www.ssyoutube.com)

Учитель. Уже згадувалося, що на світі близько шести тисяч професій. А які з них — найголовніші, найважливіші для суспільства?

Уявіть, що вас відправляють на незвичайний острів, де є все необхідне для життя, але там немає кому працювати. Кого з фахівців своєї групи ви взяли б на острів? Чому? Обґрунтуйте свій вибір.

VI. Анкетування (визначення нахилів учнів до типу професій)

Учитель. На жаль, визначаючи свій життєвий шлях, дуже часто керуються не реальними можливостями, розумовими здібностями, особистими інтересами чи станом здоров'я, а обирають майбутню професію «за компанію», за настановою батьків чи наслідуючи когось. Подібно вчинили й ви, коли

самостійно розподілялися на групи. Що ж, давайте перевіримо, чи ви не помилилися у своєму виборі? З допомогою анкети визначимо ваші нахили до певного типу професій.

Припустімо, що після відповідного навчання ви зможете виконувати будь-яку з перелічених нижче робіт. Але якби вам довелось обирати з двох можливостей, то якому виду діяльності ви надали б перевагу? Нижче запропоновано 20 пар тверджень, позначених індексами «а» і «б», що стисло розкривають різні види діяльності. Уважно вивчивши обидва твердження, знаком «+» позначте привабливіший для вас варіант.

Анкета «Твої професійні нахили»

- 1а. Доглядати за тваринами.
- 1б. Обслуговувати машини.
- 2а. Допомогати хворим, лікувати їх.
- 2б. Складати таблиці, схеми, програми.
- 3а. Брати участь в оформленні книжок чи плакатів.
- 3б. Стежити за станом і розвитком рослин.
- 4а. Обробляти матеріал (деревину, тканину, метал, пластмасу тощо).
- 4б. Доводити товари до споживача (рекламувати).
- 5а. Обговорювати науково-популярні книжки.
- 5б. Обговорювати художні книжки (статті, п'єси, концерти).
- 6а. Утримувати тварин.
- 6б. Тренувати товаришів у виконанні яких-небудь дій.
- 7а. Копіювати малюнки, зображення.
- 7б. Управляти підйомним краном, трактором.
- 8а. Повідомляти людям які-небудь відомості.
- 8б. Художньо оформлювати виставки.
- 9а. Ремонтувати речі (одяг, техніку).
- 9б. Шукати та виправляти помилки в текстах.
- 10а. Лікувати тварин.
- 10б. Виконувати обчислення, розрахунки.
- 11а. Виводити нові сорти рослин.
- 11б. Конструювати, проектувати нові види виробів.
- 12а. Розв'язувати суперечки, запобігати сваркам, переконувати чи карати.
- 12б. Розбиратися в кресленнях, схемах.
- 13а. Брати участь у роботі гуртків художньої самодіяльності.
- 13б. Спостерігати, вивчати життя мікробів.
- 14а. Налагоджувати медичні прилади, апарати.
- 14б. Надавати людям медичну допомогу при пораненнях, травмах.
- 15а. Складати точні описи явищ, подій.
- 15б. Художньо описувати, відображати події.
- 16а. Виконувати лабораторні аналізи в лікарні.

- 16б. Приймати, оглядати хворих.
 17а. Фарбувати або розписувати стіни чи приміщення,
 17б. Монтувати будинки або складати машини, прилади.
 18а. Організовувати культпоходи, екскурсії.
 18б. Грати на сцені, брати участь у концертах.
 19а. Виготовляти за кресленнями деталі чи вироби, споруджувати будинки.
 19б. Креслити, копіювати креслення, карти.
 20а. Вести боротьбу з хворобами рослин.
 20б. Працювати за комп'ютером.

Аркуш відповідей

л	Т	П	З	Х
2а	1б	1а	2 б	3а
4б	4а	3б	5 а	5б
6б	7б	6а	9б	7а
8а	9а	10а	10б	8б
12а	11б	11а	12б	13а
14а	14б	13б	15а	15б
16б	17б	16а	19б	17а
18б	19а	20а	20б	18а

Заповнивши «Аркуш відповідей», підрахуйте кількість знаків «+» у кожному вертикальному ряду. Сума їх буде показником ступеня вираження вашого усвідомленого нахилу до одного з типів професій.

VII. Робота з «Барометром професій»

Учитель. Обираючи й оволодіваючи тією чи іншою професією, важливо враховувати також потребу економічного району в фахівцях певного типу. Спробуйте визначити за «Барометром професій», чи буде вдалим вибір, який ви плануєте зробити в майбутньому.

VIII. Підсумок

Учитель. Народна мудрість каже: щасливий той, хто радісно йде на роботу і з радістю повертається додому. Але, щоб радісно було йти на роботу, треба одержувати від неї задоволення, а це залежить від вдало обраної професії. Тож бажаю кожному з вас не помилитися у своєму виборі. Пам'ятайте золоту формулу вибору професії: «Хочу — можу — маю — треба».

Тест " Моя майбутня професія"

1. Робота, пов'язана з обліком і контролем, - це досить нудно.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

2. Я віддам перевагу займатися фінансовими операціями, а не, наприклад, музикою.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

3. Неможливо точно розрахувати, скільки часу піде на дорогу до роботи, принаймні, мені.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

4. Я часто ризикую.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

5. Мене дратує безлад.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

6. Я охоче почитав (а) би на дозвіллі про останні досягнення в різних галузях науки.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

7. Записи, які я роблю, не дуже добре структуровані й організовані.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

8. Я волію розумно розподіляти гроші, а не витратити все відразу.

- 1. Так
- 2. Важко відповісти
- 3. Ні

9. У мене спостерігається, швидше, робочий безлад на столі, ніж розташування речей по акуратним «стопочку».

- 1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

10. Мене приваблює робота, де необхідно діяти згідно інструкції або чітко заданому алгоритму.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

11. Якщо б я щось збирав (а), я б постарався (ась) упорядкувати колекцію, все розкласти по татусям і поличках.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

12. Терпіти не можу наводити порядок і систематизувати що б то не було.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

13. Мені подобається працювати на комп'ютері - оформляти або просто набирати тексти, робити розрахунки.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

14. Перш ніж діяти, треба продумати всі деталі.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

15. На мій погляд, графіки і таблиці - дуже зручний і інформативний спосіб надання інформації.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

16. Мені подобаються ігри, в яких я можу точно розрахувати шанси на успіх і зробити обережний, але точний хід.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

17. При вивченні іноземної мови я волію починати з граматики, а не отримувати розмовний досвід без знання граматичних основ.

1. Так

2. Важко відповісти

3. Ні

18. Стикаючись з якоюсь проблемою, я намагаюся всебічно її вивчити (ознайомитися з відповідною літературою, пошукати потрібну інформацію в інтернеті, поговорити з фахівцями).

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

19. Якщо я висловлюю свої думки на папері, мені важливіше ...

1. Логічність тексту
2. Важко відповісти
3. Образність викладу

20. У мене є щоденник, в який я записую важливу інформацію на декілька днів вперед.

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

21. Я із задоволенням дивлюся новини політики та економіки.

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

22. Я б хотів (а), щоб моя майбутня професія ...

1. Забезпечувала мене потрібної порцією адреналіну
2. Важко відповісти
3. Давала б мені відчуття спокою і надійності

23. Я доробляю роботу в останній момент.

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

24. Взявши книгу, я завжди ставлю її на місце.

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

25. Коли я лягаю спати, то вже напевно знаю, що буду робити завтра.

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

26. В своїх словах і вчинках я слікую прислів'я «Сім разів відміряй, один - відріж».

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

27. *Перед відповідальними справами я завжди складаю план їх виконання.*

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

28. *Після вечірки миття посуду я відкладаю до ранку.*

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

29. *Я серйозно ставлюся до свого здоров'я.*

1. Так
2. Важко відповісти
3. Ні

30. *Коли в мене щось не виходить, я ...*

1. Терпляче намагаюся знайти рішення
2. Важко відповісти
3. Починаю нервувати і злитися

Для обробки результатів тестування скористайтесь наведеною таблицею.

У стовпцях наведені номери питань (від 1 до 30), у рядках - варіанти відповідей (перший, другий і третій). У клітках таблиці - бал, який нараховується за вибір відповідного варіанта для кожного питання. Підрахуйте кількість набраних вами балів (максимальна кількість - 60; мінімальна - 0 балів).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Відповідь 1	0	2	0	0	2	2	0	2	0	2	2	0	2	2	2
Відповідь 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Відповідь 3	2	0	2	2	0	0	2	0	2	0	0	2	0	0	0
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Відповідь 1	2	2	2	2	2	2	0	0	2	2	2	2	0	2	2
Відповідь 2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Відповідь 3	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	2	0	0

Від 49 до 60 балів

Ви показали високий інтерес до знакових систем - це умовні знаки, цифри, коди, природні та штучні мови. Ви могли б знайти себе в професіях, пов'язаних зі створенням й оформленням документів (на рідній або іноземній мові), діловодством, аналізом текстів й їхнім перетворенням, перекодуванням (коректор, секретар-референт, технічний редактор, митний декларатор, архіваріус, нотаріус); числами, кількісними співвідношеннями (економіст, програміст, бухгалтер, статистик, демограф, математик), системами умовних знаків, схематичними відображеннями об'єктів (кресляр, картограф). Вам цікава

гадана багатьма нудною й монотонною робота з паперами, цифрами, буквами, документами й т.п. - організація, упорядкування, аналіз, контроль й ін. Ви приймаєте рішення, ретельно розглянувши ситуацію й зваживши альтернативи, що робить вас незамінним у бізнесі, керуванні, науках. Однак з вашим самоконтролем, вам не вистачає безпосередності (і навіть імпульсивності), необхідної представникам сфери мистецтва. Крім того, можуть виникати труднощі через невміння розслаблюватися, тому вам варто розвивати гнучкість у поведженні, уміння змінювати свої плани при необхідності, не жадати від себе й навколишніх бездоганності.

Від 37 до 48 балів

Ви показали підвищений інтерес до знакових систем - це умовні знаки, цифри, коди, природні й штучні мови. Ви могли б знайти себе в професіях, пов'язаних зі створенням й оформленням текстів (на рідній або іноземній мові), діловодством, аналізом текстів й їхнім перетворенням, перекодуванням (коректор, секретар-референт, технічний редактор, митний декларатор, архіваріус, нотаріус); числами, кількісними співвідношеннями (економіст, програміст, бухгалтер, статистик, демограф, математик), системами умовних знаків, схематичними відображеннями об'єктів (кресляр, картограф). Пам'ятайте, що робота зі знаковими системами жадає від людини здатності до абстрактного мислення, тривалого й стійкого зосередження уваги, посидючості. Крім того, при наявності інших, більш виражених інтересів, робота зі знаковими системами може бути лише частиною іншої, основної професії (наприклад, активне використання іноземних мов, ведення документації, розрахунки - у роботі менеджера, юриста, фінансиста, журналіста).

Від 25 до 36 балів

Ви показали деякий інтерес до знакових систем. Цей інтерес поєднує професії, пов'язані з текстами (упорядкування, ведення записів, пошук, аналіз і переробка інформації, накопичення й зберігання різного роду відомостей) або цифрами, формулами, таблицями, кресленнями, схемами (кодування, схематизація, розрахунки). Ви здатні акуратно й точно виконувати роботу, при необхідності - дисципліновані, оперативні. Але при цьому зберігаєте гнучкість і мобільність. Головне - це ваше терпиме відношення до гаданої багатьма нудної й монотонної роботи з паперами, цифрами, текстами, документами. Але цей інтерес не настільки великий, щоб однозначно замикати себе у світ знаків. Подумайте, можливо, знакові системи "сухуваті" для вас? При виборі професії рекомендуємо вам орієнтуватися на інші, більш яскраво виражені у вас інтереси.

Від 13 до 24 балів

Вам не особливо цікаво те, що припускає роботу з документами, знаками, цифрами, текстами, паперами. Швидше за все, ви відноситеся до людей

більш-менш творчих, не люблячих роботу за алгоритмом, монотонну, пов'язану з "сидінням на одному місці", канцелярську роботу, розрахунки. Бажано не вибирати посад, де з Вас будуть вимагати жорсткого дотримання термінів здачі робіт, де необхідно чітке виконання інструкцій, де передбачається робота з архівами, базами даних, безліччю інформації у вигляді схем, креслень, каталогів. Ті сфери, де потрібна точність, оперативність, акуратність, дисциплінованість, відповідальність (інженер, юрист, економіст, програміст), швидше за все, здадуться вам сухими, нудними й зажадають великої напруги. Ваша схильність до імпровізації, нестандартності, нерегламентованості може бути доречна для представників творчих професій, діячів сфери мистецтв, а також при роботі в умовах невизначеності, частих відряджень і т.д. (продюсування, реклама, дизайн, психологія, журналістика й т.д.).

Від 0 до 12 балів

Вам зовсім нецікаво все, що припускає роботу з документами, знаками, цифрами, текстами, паперами. Ви більше цінуєте в житті сюрпризи й імпровізацію. Швидше за все, ви відноситеся до людей творчих, що ненавидять роботу за алгоритмом, монотонну, пов'язану з "сидінням на одному місці". Вам навряд чи підійдуть ті посади, де з вас будуть вимагати жорсткого дотримання термінів, де необхідне чітке виконання інструкцій, де передбачається робота з архівами, базами даних. Ваша схильність до імпровізації, нестандартності, нерегламентованості може бути доречна для представників творчих професій, а також при роботі в умовах невизначеності, частих відряджень і т.д. (продюсування, реклама, дизайн, психологія, журналістика й т.д.). Однак ви не завжди можете змусити себе робити те, що "треба", замість того, що "хочеться". Це може створити складнощі при працевлаштуванні, адже практично будь-яка робота припускає правила й зобов'язання. Рекомендуємо вам розвивати в собі вольові якості, уміння планувати, дисциплінованість.

Ціннісне ставлення до природи

Усвідомлення себе як невід'ємної частини природи, взаємозалежності людини та природи, Взаємозв'язок стану довкілля та здоров'я людей: • вичерпності природних ресурсів; • природи як еталонної цінності; • активної життєвої позиції щодо оздоровлення довкілля	
Сформованість почуття особистої причетності до збереження природних багатств:	
• потреби у продовженні національних та етнокультурних традицій;	
• ефективного і ощадливого використання всіх видів ресурсів;	
• основ екологічного законодавства;	
• навичок правил техніки безпеки на природі;	
• потреби в оздоровленні довкілля та участь у природоохоронній діяльності;	
• навичок життєдіяльності в умовах екологічної кризи	
Критерії	Виховні досягнення
Сформованість екологічної культури	Усвідомлення себе як невід'ємної частини природи, взаємозалежності людини та природи. Усвідомлення ролі природи та її самоцінності у житті людини. Усвідомлення особистої причетності до збереження природних багатств. Бережливе ставлення до природи. Активна життєва позиція щодо збереження природи. Вміння природокористування

Моя поведінка у довкіллі

(година спілкування)

Мета: ознайомити учнів з поняттям «довкілля»; систематизувати знання дітей про значення екологічно чистого середовища для життя людини;

- підвести учнів до усвідомлення необхідності зберігати, примножувати природні багатства; вчити дітей правил поведінки у довкіллі; познайомити їх із «Червоною книгою», таємницею її кольорових сторінок; виховувати любов та бережливе ставлення до живої книги природи.

Обладнання: розгортка «Подорожі у довкілля», малюнок «Як з'явилися перші метелики», пам'ятка «Поведінка у природі», виставка книг, гербарії,

Хід години спілкування.

Вступне слово класного керівника.

Сьогодні, діти, ми з вами помандруємо в гості до її величності. Природи. Ми здійснимо подорож у довкілля. Адже надворі весна. Вже з-під останнього снігу виглянув перший підсніжник, повертаються із вирію наші друзі-птахи. Незабаром все кругом зазеленіє, все прокинеться із зимового сну, і нам цікаво, що ж там діється у природі.

- Як ви гадаєте, з чим пов'язане слово «довкілля»?

- *(Діалог з учнями).*

- Так, це все, що є довкола нас, все, що нас оточує: небо, місяць, зорі, сонечко, що нас зігріває; земля, по якій ми ходимо; повітря, яким всі дихають; рослини, тварини, а також люди, що живуть поруч з нами, - все це зветься довкіллям. І ви, дітки, теж є невід'ємною частиною довкілля.

Наша сьогоднішня мандрівка незвичайна. У нас є багато запитань, що нас цікавлять, тривожать. Отож, будьте уважні, ми ступаємо на стежину, яка поведе нас у цікавий світ природи. Прислухайтесь до кожного свого кроку, адже від вашої поведінки залежить, як прийме нас у гості її величність Природа.

Казка «Як з'явилися перші метелики»

(філіппінська казка)

На березі однієї затоки ріс колись величезний сад. Таких дивовижних і духмяних квітів не було більше ніде на землі.

Господиня дивовижного саду була жінкою доброю та сердечною, тож її сад був відкритий для всіх. Одна лише умова була у хазяйки: квіти для гостей вона зірве сама.

Мешканці довколишніх сіл поважали стареньку і завжди приносили їй гостинці, а вона, в свою чергу, наділяла усіх квітами. Інколи люди приходили в сад вечорами, аби помилуватися запашними квітниками, і, бувало, їм зустрічалася чарівної іфаси незнайомка. Раптово з'являючись, наступної миті вона нібито танула у повітрі. Чи то не чаклунка?

- Думаю, це господиня саду, - якось сказав один селянин. - Просто перед нами їй хочеться бути старенькою, а у себе в саду вона набуває свого справжнього вигляду.

Та одного разу в селі з'явилися чужинці. Це було молоде подружжя. Всі звернули на них увагу, такі вродливі були чоловік із жінкою, у таку розкішну одіж вони були вбрані. А молодята геть не зважали на селян, вважаючи, що ті не варті їхньої уваги. Та ось вони підійшли до розкішного саду доброї бабусі. Яке розмаїття квітів! Яка симфонія запахів! Заусміхалися молоді люди та й гайда рвати квіти. Рвуть і рвуть, спинитися не можуть.

- Досить вже! Не чіпайте квітів! - попрохала бабуся, побачивши обережки квітів у чужаків. А ті не зважають - далі рвуть. Розсердилася старенька, витягла з кишені тоненьку бамбукову паличку і легенько торкнулася незнайомців. І сталося диво. Пихаті молодята почали на очах зменшуватися.

- Відтепер вам бути метеликами! - проказала бабуся-чарівниця. - Найбільше у світі ви цінуєте гарний одяг. Ось вам гарні яскраві крильця. Вам подобаються квіти? Що ж, тепер ви будете пурхати над ними, та ніколи не зможете їх зірвати.

Так чарівниця покарала молодят за їхню неввічливість і чванливість.

1. Чи сподобалася вам казка?

2. Який настрій, які почуття викликала вона?

3. Якою була господиня саду?

4. Що зробило молоде подружжя з квітами?

5. Засуджуєте чи схвалюєте ви поведінку двох молодих людей?

6. А як би ви діяли в даній ситуації:

- на боці цих людей,

- на боці господині саду?

Діти, ми з вами побували у чарівному саду, в світі казки інших народів. А зараз перенесемось у нашу місцевість, у реальний світ, а не у казку.

Учень. Просить Богданка Оленочка:

- Ти не лови метелика,

Крилець йому не рви,

Хай літає, хай кружля

Понад луками чистими.

Хай милується земля

Крильцями барвистими.

(Розповідь про «Червону книгу», метеликів, занесених у її списки).

Учень. «Соромно перед соловейком».

Оля й Ліда надумали піти до лісу. Ішли та й йшли, в дорозі стомилися та й сіли на траві перепочити.

Витягли із сумки хліб, масло, яйця. Та й підобідують. Коли це на дерево сів соловейко та й заспівав. Зачаровані його співом, Оля й Ліда сиділи і боялися поворухнутися. Але тут він замовк.

Оля зібрала недоїдки й шматки газети, кинула під кущ.

Ліда зібрала недоїдки, загорнула в газету і поклала в сумку.

- Навіщо ти забрала сміття? - запитала Оля. - Це ж у лісі... Ніхто не бачить...

- Соромно перед соловейком.., - тихо відповіла Ліда.

Класний керівник Яка ж розмова відбувалася між подругами?

- Де дівчатка слухали спів пташки?

- Як би ви вчинили на місці Олі та Ліди?

(Учні відповідають).

Класний керівник А зараз спробуємо пояснити прислів'я «Не плюй у криницю, бо прийдеться водиці напиться». *Учні (пояснюють).*

Класний керівник До всього, діти, що нас оточує, потрібно відноситись так, як би ми хотіли, щоб так відносились до нас.

Я впевнений: ви зрозуміли, як правильно поводитись у довкіллі. А зараз ми пограємо у гру. Будьте уважні, я буду ставити запитання, а ви оплесками давайте відповідь. Правильна відповідь - один сплеск у долоні, а неправильна - мовчання.

Класний керівник Йдеш по вулиці - сміти, Тьоті буде що мести...

Не стріляй у пташку...

Назбирай камінців і кидай у горобців.

Не лови комашку...

Упіймаєш kota - Покрути за хвоста.

Не топчи травинку...,

Не зірви рослинку...

Молодці, дітки!

Бо земля без них, Як без зірочок ясних, їх створив Господь для тебе, їх краса для всіх під небом. А в кого, дітки, є хатні тваринки, ваші друзі, як ви до них відносите, як доглядаєте їх?

(Розповіді учнів).

Класний керівник Ви сьогодні гарно потрудились, час і провести фізкульт- паузу.

Учень. Ось іде до нас весна,

Все навколо ожива:

Підсніжники прокидаються,

Проліски посміхаються.

Пташки прилітають,

А діти відпочили, порухались,

Покрутились, повеселились

І за роботу знову взялись.

Класний керівник От, дітки, ви такі гарні, усміхнені, веселі. А зверніть увагу на наших метеликів. (*Увага на плакат!*) Вони безбарвні. Летіли метелики довго до нас, і шлях їх проходив через довкілля, яке сьогодні просить порятунку.

(На партах заготовлені молюски різноманітних метеликів).

(Звучить музика «Природа просить порятунку»).

Класний керівник Допоможемо метеликам стати різнобарвними. Зафарбуємо їх так, щоб не було двох однакових, і зробимо світ кращим.

(Діти розфарбовують метеликів, прикріплюють на плакат).

Повернулись метелики у казку світлі, веселі, а ми з вами послухаємо звернення українського поета Дмитра Павличка.

(Учень зачитує «Звернення»).

До вас, мої рідні, звертаюся я, найменший у нашій сім'ї: Стоїть на узліссі ялинка моя - не зрубайте її! На озері плаває пташка моя - не убийте її! Яскріє на небі зірка моя - не згасить її! Світ-казку будує мрія моя - не спиняйте її!

Класний керівник Що ви зрозуміли з цих слів?

Учні (відповідають).

Класний керівник Так, дітки, ви вірно відмітили: природа просить порятунку, нашого дбайливого ставлення, гарної поведінки. На жаль, деякі люди, спілкуючись із природою, завдають їй великої шкоди. Тому від нашої поведінки у довкіллі залежить: чи побачить ще хтось красу лісу і голубінь річки, перші проліски і квітучі сади, чи почує щебетання пташок, чи зможе насолодитись таємницями природи.

І тому, відпочиваючи чи просто гуляючи в лісі, парку, на галявині, біля води, ви завжди повинні пам'ятати: усе те, що вас оточує, милує ваш зір і слух, дає насолоду, треба залишити чистим і неушкодженим, бо це належить всім і повинно радувати всіх.

Учні ми запевняємо, що будемо поводитись так:

- Не руйнуватиму мурашників.
- Не ловитиму гарних комах.
- Не розриватиму павутину і не нищитиму павуків - вони корисні.
- Не зачіпатиму пташенят і у гнізді, ні на землі.
- Не буду ловити диких тварин і приносити їх додому.
- Не вбиватиму змій - вони корисні.
- Не рубатиму дерев.
- Не ламатиму гілок на деревах.
- Не буду нівечити кору дерев.
- Не нищитиму ягідні кущі і не вириватиму їх з корінням.
- Не зриватиму на природі квіти, для букетів квіти вирощуватиму спеціально.

- Не збиватиму ногами неїстівні гриби, вони потрібні лісові.
- Обережно і тихо ходитиму лісовими стежками.
- Не галасуватиму.
- Не буду розпалювати вогнище.
- Не буду брати з собою до лісу чи у парк навесні або на початку літа собак.

Це час розмноження тварин. Собаки інстинктивно руйнують гнізда, лякають і знищують молодняк.

- Не залишатиму після себе сміття.
- Не кидатиму у водойми сміття і різний непотріб.
- Не нищитиму птахів.

Класний керівник Молодці! А зараз прошу звернути увагу на пам'ятку поведінки у довкіллі, яку я для вас виготовила.

Всі разом. Бережливо стався до природи.

- Примножуй її багатства.
- Охороняй навколишнє середовище, рослин та тварин, занесених до «Червоної книги».

- Будь зеленим патрулем.
- Збирай гербарії та колекції.
- Допмагай птахам, тваринам.
- Контролюй свою поведінку у довкіллі.

Вихователь. Діти, я дуже задоволена вами. На сьогоднішній виховні годині ви довели, що є насправді друзями Природи і всього довкілля.

Іншим разом ми підемо далі екологічною стежиною у наше довкілля. А зараз прошу вас оглянути виставку книг, малюнків, гербарій.

До побачення! Довкілля чекає на своїх друзів.

ЛЮДИНА ЯК ЧАСТИНА ПРИРОДИ

Години спілкування

У третьому тисячолітті людство шукає відповідь на «екологічний виклик»: бути чи не бути життю на Землі.

А. Яблоков

Мета. Сформувати знання про людину як частину природи, проаналізувати відношення до природи школярів; удосконалювати вміння висловлювати власні повідомлення; розвивати вміння працювати за планом чи алгоритмом; виховувати шану до природи; сприяти духовному становленню.

Хід години спілкування

Учитель Людина — дитя природи. Як і все живе на Землі, вона невіддільна від біосфери, яка є необхідним фактором її існування. Природа — передумова й реальна основа життєдіяльності людей в адекватних природних

умовах. Людина може існувати лише в достатньо визначених і досить вузьких межах оточуючого природного середовища, яке відповідає біологічним особливостям її організму. Відповідно, людський організм потребує такого екологічного середовища, у якому відбувалася еволюція людства впродовж усієї його історії. Науковці говорять, що існування людського суспільства Можливе за умов розвитку біосфери.

Людина як найбільш свідома істота володіє можливістю пристосовуватися до змін, які характерні для природному середовища. Джон Уайнер зазначав, що «...всі різновиди *Homo sapiens* здатні виявляти певну реакцію у відповідь на зміни зовнішніх умов. Однак адаптаційні можливості людини мають межі. Коли швидкість змін оточуючого середовища перебільшує пристосувальні можливості людини, тоді на Землі з'являються такі явища, які закінчуються загибеллю людей.

Мешканець Землі для продовження життєдіяльності потребує, як уже зазначалося, якості екологічного середовища. Вона необхідна живій істоті як повітря, вода і ґрунт. Екологічні проблеми тісно пов'язані з розвитком цивілізації. Упродовж усієї історії існування життя на землі люди були переконані в тому, що, повітрям, водою, землею вони забезпечені назавжди. Та всього кілька століть тому на планеті настала екологічна криза і утворився дефіцит чистого повітря, води й землі.

Сьогодні всі розуміють, що здорове оточуюче середовище необхідне людині, як і матеріальні та духовні блага. А якщо це істина, то людина повинна стверджувати в умовах, які склалися, нові ціннісні орієнтири. Вона має переосмислити зміст життя, гуманно ставитися до природи, берегти її. Сучасні філософи переконані: «Або людина повинна змінитися, або їй призначено назавжди зникнути з планети».

Розвиток нових взаємостосунків людини й природи в умовах екологічної катастрофи, що наближається, шляхів і можливостей формування нової системи цінностей може зупинити сповзання Людини до особистої загибелі за умов:

- а) формування відповідної культури людини;
- б) осмислення формули: «Усе живе має право на життя»;
- в) бережного ставлення до природи;
- г) розуміння моральних зобов'язань людини щодо природного світу.

Ключові проблеми

1. Людина як дитя природи, найбільш свідома істота, невіддільна від природного середовища: вона розвивається разом із природою, адаптуючись до змін, що відбуваються в довкіллі.

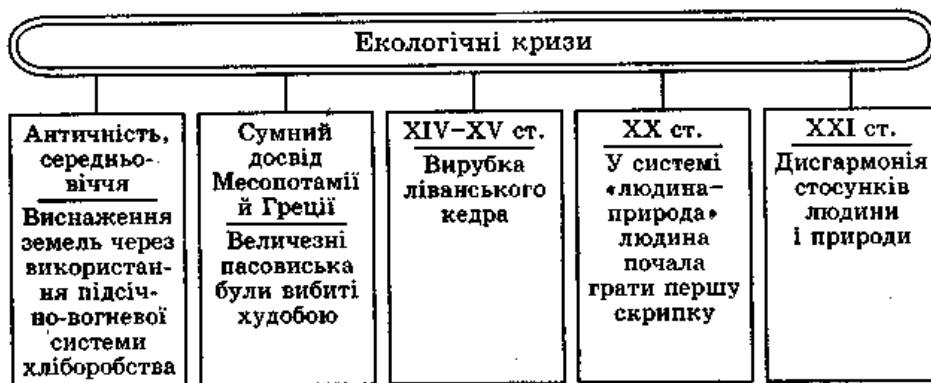
2. Мешканці Землі потребують якісного екологічного середовища, а тому повинні терміново переосмислити цінності і зробити все для збереження життя.

3. Не тільки людина, а й усе живе, що є на Землі має право на життя.

Мозковий штурм

- Чому людину називають частиною природи?
- Як ви розумієте слова: «Природа — передумова життєдіяльності людини»?
- Який зміст поняття «екологічне середовище»?
- Що означає вислів: «людина пристосовувалася до змін, які відбувалися в природі»?
- Чому природу називають національним багатством?
- Як ви особисто ставитеся до природи?
- Які ваші моральні зобов'язання перед природою?
- Що важливіше для вас: матеріальні блага, духовне багатство чи здорове довкілля?

Прокоментуйте записи на дошці.

- Запишіть на аркушах паперу терміни, які можна використати для розповіді про сучасну кризу. Обґрунтуйте свій вибір.

Озонова дірка, великий корабель, зменшення озонового прошарку на всіх широтах, великий зоопарк, парниковий ефект, землетруси, торнадо, зелені ліси, повені, відпочинок.

Робота з текстом

Прибрався сам уранці — ретельно прибери і свою планету

На планеті Маленького принца, як і на всіх інших планетах, росли корисні трави й бур'яни. Отже, там є добре насіння корисних рослин і шкідливе насіння бур'янів. Але ж насіння не видиме. Воно спить, сховане в землі, доки насінинці не заманеться прокинутися. Тоді вона простягається і спершу несміливо пускає до сонця паросток — чарівну маленьку безвинну травинку. Якщо це редиска або троянда — хай собі росте. А коли це якийсь бур'ян — треба одразу, як тільки розпізнаєш той паросток, вирвати його з корінням. На планеті Маленького принца було жахливе насіння. То насіння баобабів. Ґрунт планети був геть уражений цим насінням. А баобаб така рослина, що коли впізнаєш її занадто пізно, то вже ніколи не позбудишся. Він захарастить усю планету. Він

проб'є її своїм корінням. І якщо планета дуже маленька, а баобабів дуже багато, вони розірвуть її на шматки...

Маленький принц, пройнятий тяжким сумнівом, раптом запитав мене:

- Скажи, правда ж баранці їдять кущі?
- Так, це правда.
- О! Я радий... Виходить, вони й баобаби їдять?
- Але ж баобаби не кущі, а величезні, як дзвіниця, дерева...

(А. де Сент-Екзюпері)

Завдання й запитання

- Як ви розумієте заголовок тексту?
- Що хвилювало Маленького принца?
- Як ви схарактеризуєте казкового героя?
- Чи любить Маленький принц свою планету?
- Чи знаєте ви, що земля, яку з любов'ю обробляє людина, платить їй сторицею?
- Доведіть, що природа — це цінність!

Вправи

«Зміст життя»

На основі малюнків і записів, зроблених самостійно, школярі мають зробити висновок: у чому полягає зміст життя.

	Характеристики	Якості
Зернятко		
Маленьке дитя (немовля)		
(із зернятка виросло стебло)		
Юнак, юнка		
Дерево		
Доросла людина		

- 1) За яких умов зернятко стає деревом?
- 2) Що забезпечує розвиток людини?
- 3) У чому зміст людського життя?

Закінчіть думку:

Це моє життя, і я маю право...

Більш за все я ціную в людині...

Мені добре, коли- люди...

Що мене непокоїть...

Копай та копай без втоми, і ти...

Отже, вам як дітям природи притаманне позитивне і негативне. Подумайте, які негативні якості слід змінити, щоб ваша мрія, що ще в пелюстці, здійснилася...

У чому оригінальність притчі про вільну людину?

* * *

Одна людина не мала, що втрачати, тож цим пишалася і вважала себе вільною.

«Мені нічого втрачати, — говорила вона. — Мені нічого втрачати!»

Якось вона захотіла побачити себе. Поглянувши на чисту поверхню озера, вона дуже здивувалася, тому що вода відображала тільки небо і хмари.

«А де ж я?» — розлютилася людина.

«А тебе немає», — відповіло озеро.

Передайте свої відчуття після прочитання віршів Олександра Олеся.

Давно вже скошені лани,

Стоять степи похило,

А в лісі, в лісі восени

Так любо ще, так мило.

На липах листя золоте

Тріпоче понад вами,

Неначе знову ліс цвіте

Осіnnими квітками.

* *

Хіба не бачите, що небо голубіє,

Що сонце ранками всміхається ніжніш,

Що вся земля в якімсь чеканні дивнім мліє,

І легше дихає, і дивиться ясніш?

Хіба не чуєте, про що вітри шепочуть,

І як зітханнями зливається їх сміх.

Хіба не чуєте, як голуби туркочуть,

Як краплі котяться і падають зі стріх?

Хіба не вірите, що скоро день засвітне,

Що сонце наше вже з-за обрію встає,

Що хід його спинить ніхто не зможе в світі,

І цвіту нашого вже не доб'є.

Усний журнал

«Червона книга України»

Мета: збагатити знання учнів про Червону книгу України; формувати поняття «зникаючі» та «рідкісні» рослини; виховувати бережне ставлення до природи рідного краю.

Хід заняття

Класний керівник . Червона книга України - основний документ, в якому узагальнено матеріали про сучасний стан рідкісних і таких, що знаходяться під загрозою зникнення, видів тварин і рослин, на підставі якого розробляються наукові і практичні заходи, спрямовані на їх охорону, відтворення і раціональне використання.

До Червоної книги України заносяться види тварин і рослин, які постійно або тимчасово перебувають чи зростають у природних умовах на території України, в межах її територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, і знаходяться під загрозою зникнення.

Занесені до Червоної книги України види тварин і рослин підлягають особливій охороні на всій території України. Організація збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, поліпшення середовища їх перебування чи зростання, створення належних умов для розмноження у природних умовах, розведення та розселення покладається в межах їх компетенції на Кабінет Міністрів України, Ради народних депутатів, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України та інші державні органи, на які законодавством України та Республіки Крим покладено здійснення функцій у цій сфері.

Латаття біле

Класний керівник Латаття біле (лат. *Nymphaea alba* інші назви: водяна лілія, водяний лопух, збаночки, листоплуг, ломич, лопатник, русальний квіт, умич білий, купава. Багаторічна водяна трав'яниста кореневищна рослина родини лататтевих. Листки довгочерешкові, цілокраї, плаваючі, серцеподібно-овальні до 30 см завдовжки. Квітки двостатеві, правильні, великі, до 16 см у діаметрі. Пелюстки білі, трохи довші за чашолистки, до центру зменшуються і поступово переходять у тичинки. Цвіте у червні - серпні. Плід - ягодоподібний, зелений, багатонасінний, його поверхня вкрита рубцями. Достигає у серпні - вересні. Росте в стоячих та з повільною течією водах.

Біологічні характеристики

Учень. Водяна рослина; до дна водойми прикріплюється великим міцним кореневищем товщиною до 10 см, вкритим бурими лусками. Від нього на поверхню води на довгих черешках піднімаються плаваючі великі цілісні листки овальної форми з серцевидною основою. Великі красиві квітки сидять по одній на кінцях довгих бурих квітконіжок, що також відходять від кореневища. Черешки і квітконіжки дуже міцні й еластичні. Всі частини квітки розміщуються по спіралі. Віночок з численних білих пелюсток оточений зеленими (із зовнішнього боку) і білуватими (з внутрішнього) чашолистками. Пелюстки зменшуються до середини і переходять у численні тичинки з довгими

жовтими пиляками. В центрі квітки — маточка з оранжевою променистою приймочкою. Квітки на ніч ховаються у воду, але тільки-но зійде сонце, вони спливають на поверхню у вигляді великих овальних бутонів, які через деякий час поволі розкриваються у білосніжні квітки. О 5—6-й годині вечора квітки починають повільно закриватися і занурюються у воду. Занурення квітки у воду — це пристосування до захисту від надмірного випромінювання тепла у нічні години, коробочка. Цвіте в червні-липні. Ростає в лісах, чагарниках у лісових і лісостепових районах, здебільшого в Карпатах і Прикарпатті. Зустрічається порівняно рідко.

Походження назви

Класний керівник Назва роду походить від кельтського слова, що означає "білий" (у багатьох видів лілії віночок білий). Можливо, що назва походить від римської назви цього роду. Видова назва пов'язана з тлумаченням алхіміків про те, що рослина нібито походить з Марса.

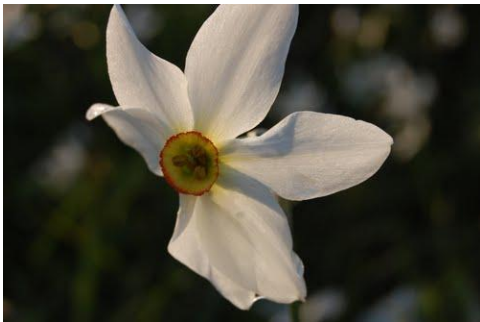
Господарське значення

Цибулини білого латаття їстівні, нагадують за смаком їстівний каштан. Рослина медоносна, запилюється переважно нічними метеликами. Окремі екземпляри живуть до 22 років.

Єдиний в Україні вид цього роду, що росте в дикому стані, підлягає охороні, занесений до Червоної книги.

Легенди про латаття біле

Учень В Італії, поширена легенда про красуню Мелінду, яку викрав болотяний цар - страховисько одружився з нею. Від того шлюбу і народилося латаття біле, пелюстки якого нагадують колір обличчя Мелінди, а тичинки - золоті коси красуні. Кожного року красуня Мелінда вкриває трясовину квітами, нагадуючи своїй матері, що вона жива, вічно юна і царює над болотами.

Нарцис вузьколистий

Класний керівник Нарцис вузьколистий (лат. *Narcissus angustifolius* Curt.) — підвид нарциса поетичного (*Narcissus poeticus*).

Опис рослини

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 20-40 сантиметрів. Пелюстки жовтувато-білі, гофрований привіночок з червоним краєм. Розмножується насінням і цибулинами. Цвіте у травні-червні, плодоносить у червні.

Розповсюдження

Південноєвропейський високогірний вид. Поширений на висотах 1000-2000 метрів над рівнем моря в Альпах, на Балканах, у Південних Карпатах, Середземномор'ї. В Українських Карпатах — на Свидовецькому та Мармароському масивах.

Нарцис вузьколистий — рідкісний вид, охороняється, його занесено до Червоної книги України у 1980 році. Найвідомішим місцем в Україні, де він трапляється, є Долина нарцисів на Хустщині.

Долина нарцисів — єдине місце у світі, де нарциси ростуть у природі на висоті 180 метрів над рівнем моря. Нарцисів існує приблизно 60 видів, 12 тисяч декоративних сортів. Всі види отруйні.

Лілія лісова

Класний керівник Лілія лісова (*Lilium martagon*) — багаторічна цибулинна рослина, один з видів роду Лілія (*Lilium*) родини лілійних.

Лілія лісова — єдиний вид лілій, який росте в Україні в дикорослому стані.

Українська народна назва — *саранка*.

Опис

Учень Це багаторічна трав'яниста цибулинна рослина висотою 80-150 см. Рослина має жовту з черепитчасто розміщеними лусками цибулину до 5 см завбільшки. Стебло несе сидячі лінійно - ланцетолісті, чергові, або розміщені кільцями листки, загострені вгорі і звужені до основи. Квіти у лілії великі, близько 3-4 см у діаметрі, зібрані у верхівкове розлоге суцвіття-китицю. Забарвлення їх від жовтуватого-білого до ясно-пурпурового.

Пелюстки всипані темними плямами і під час цвітіння загнуті назад, так що тичинки і маточка зовсім відкриті. Форма квітки нагадує турецький тюрбан. Її різкуватий запах нічним метеликам до вподоби. Вони на нього злітаються і запилюють квіти лілії. У серпні на рослинах утворюються шестигранні плоди-довгасті коробочки. В них — дрібне насіння, здатне поширюватись за допомогою вітру.

Суцвіття китицеподібне. Квітки повислі, на довгих квітконіжках, ясно-пурпурові, з фіолетовими плямами.

Поширення

Класний керівник Лілія лісова — рідкісна рослина, поширена у Європі, Сибіру, Центральній Азії.

Зростає і в лісах України — на Закарпатті, Буковині, Прикарпатті (зокрема, у Прут-Дністровського межиріччя та на Опіллі), на Поліссі і в Лісостепу.

Місцями зростання лілій лісових є дубові, черешнево-дубові, грабові, букові, дубово-букові, буково-ялицеві, ялинові ліси, поруби, узлісся, луки. Краще почуває себе в умовах середньої освітленості, тому тяжіє до узлісь та галявин. Про популярність рослини в Україні свідчить велика кількість народних назв: «лісові дзвоники», «саранка», «царські кучері».

Останніми роками чисельність Лілії лісової помітно зменшується. Це результат не лише зривання рослини на букети. Значної шкоди завдає виду

випасання в лісах худоби, витоптування під час відпочинку. В народі значно перебільшуються лікарські властивості цієї рослини. Це призводить до масового викопування цибулин.

Конвалія звичайна

Класний керівник Конвалія звичайна (*Convallaria majalis* L.) Трав'яниста багаторічна рослина (10-35 см заввишки) з довгим розгалуженим, повзучим кореневищем і пучками коренів. Квітконосне стебло голе, прямостояче, безлисте, оточене при основі трьома-шістьма

бурими піхвами. Листки прикореневі, звичайно їх два, зрідка один або три, довгасто-овальні або еліптичні, великі (10-16 см завдовжки, 4-6 см завширшки).

Основа листка клиноподібна, у зовнішнього листка вона переходить у довгу піхву, яка обволікає стебло і черешок внутрішнього листка. Квітки зібрані на верхівці стебло в однобічну 6-10-квіткову китицю. Квітконіжки при основі з коротким плівчастим приквітком. Квітки правильні, з простою округло-дзвоникоподібною, білою, шести зубчастою оцвітиною (до 10 мм у діаметрі). Тичинок шість, маточка одна, стовпчик один, зав'язь верхня. Плід - малонасінна червона ягода.

Учень Росте конвалія в мішаних і листяних лісах. Тіньовитривала рослина. Цвіте в травні. Поширена майже по всій Україні, крім півдня степу і високогір'я Карпат. Заготівля можлива у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Закарпатській, Полтавській, Вінницькій, Кіровоградській, Черкаській, Чернівецькій, Житомирській, Київській, Сумській, на півночі Харківської та в інших областях. Часто утворює куртини і зарості. Запаси сировини значні, проте у зв'язку а хижацькою заготівлею на букети потребує охорони.

Практичне використання

Класний керівник Лікарська, ефіроолійна, отруйна і декоративна рослина.

У науковій медицині використовують квітки, листка і надземну частину конвалії - Flores, Folia, Herba Convallariae. Лікарські препарати з конвалії у вигляді настоянок трави, настоїв, корглікону, крапель Зеленіна рекомендуються при серцевій недостатності, кардіосклерозі, пороках та неврозах серця. Конвафлавін марелін - при захворюваннях печінки, сечового та жовчного міхурів.

Рослина містить глікозиди, що регулюють серцеву діяльність (є вказівки, що вони не мають рівноцінних синтетичних замінників), біологічно активні речовини капіляророзміцнюючої, протизапальної, спазмолітичної,

судиннорозтирюючої дії, а також терпеноїди, флавоноїди, кумарини, сапоніни, стероїди, ефірну олію та цукор, яблучну й лимонну кислоти.

У народній медицині конвалію застосовують при водянці, хворобах серця, епілепсії, хворобах очей, від пропасниці, головного болю, паралічу, як заспокійливий, сечогінний засіб, при безсонні. У медицині застосовують Квітки конвалії містять ефірну олію (до 0,9 %), яка дуже ціниться в парфумерії, з квіток готують есенцію, що входить до складу найвищих сортів духів. Вся рослина конвалії отруйна.

Рослина дуже декоративна, придатна для декорування затінених вологих місць у садах і лісопарках.

Підсніжник білосніжний

Класний керівник Підсніжник білосніжний – найбільш поширений в Україні вид роду Підсніжник. Це європейсько-середземноморський вид. В Україні поширений переважно на Правобережжі, трапляється в Карпатах та Прикарпатті, на півдні Полісся, в Лісостепу. На Лівобережжі проходить східна межа поширення цього виду. Зростає в листяних лісах, на галявинах та чагарниках.

Учень Підсніжник білосніжний — багаторічна трав'яниста рослина, висотою 8-15 см, з однією звислою білою квіткою (завдовжки 15-20 мм, завширшки-8 мм). Молоді листочки згорнуті в трубочку. Рано навесні вони пробиваються через ґрунт, оберігаючи квітку, яка міститься між ними. Згодом, коли квітка відцвітає, листочки значно видовжуються. Цвіте у березні-квітні, а плодоносить у травні-червні. Розмножується цибулиною (діаметр 1-2 см, яйцевидна з бурою оболонкою) та насінням.

Основними причинами зменшення чисельності виду є масове зривання на букети, викопування цибулин, рекреаційне навантаження. II категорія охорони у Червоній книзі України.

Відео

<https://docs.google.com/document/d/1Ou5w3-Oj3DnN80Jd76Oa5GVCWqrP72gPtLltrlfLy5A/edit>
<https://docs.google.com/document/d/1Ou5w3-Oj3DnN80Jd76Oa5GVCWqrP72gPtLltrlfLy5A/edit>

Класний керівник Бережіть природу України! Не знищуйте даремно її красу і неповторність! Світ такий чарівний і загадковий. Залиште його таким для майбутніх поколінь.

Природа - це казка, яку треба читати серцем

Все лихе у серці людини мало б, здається, зникнути в спілку ванні з природою - цим безпосереднім джерелом краси і доброти

Мета. Поглибити знання учнів про природу та її багатства, сприяти вихованню в учнів любові до природи, готовності берегти і примножувати її багатства.

Обладнання. Плакати, картини, Червона книга України, вислови: «Добре бачить тільки серце, найголовнішого очам не видно» (Екзюпері) «Охороняти природу - значить охороняти Батьківщину» (Пришвін), «Творіння природи досконаліші за творіння мистецтва» (Цицерон), «У природи чисте серце» (Чабанівський), «Спостерігайте природу і прямуйте дорогою, яку вона вам вказує» (Жан-Жак Руссо).

Епіграф. Люби землю свою, яку дав тобі Господь.

Хід заходу

Вступне слово вчителя.

Мабуть, найбільшу насолоду і радість, найпалкішу любов до рідного краю, до життя викликає спілкування з природою. Вона чарувала і чарує, хвилювала і хвилює людину. Шепіт голубої води, зелених дібров, спів дзвінкоголосих пташок, запах і розмаїття квітів - усе це дорога серцю, ні з чим незрівнянна краса рідної землі.

Природа і Вітчизна - невіддільні. У кожного з нас залишився у серці добрий куточок, де минуло дитинство: зелена левада, луки з пахучою скошеною травою, сонячний сосновий бір або тінявий гай з суничними галявинами, широке поле, де так легко й солодко дихати, стежина, обабіч якої ростуть волошки і маки, і по якій, здається, не ідеш, а летиш, неначе птах.

Учень. Безмежно з дитинства кохаю

Красу свого рідного краю -

Дніпра голубінь неозору,

Сосну в надвечір'ї прозорім,

І місяць у хмарках сріблистих,

І свіжість весняного листя,

І синій промінчик волошок

В пшеничному морі колосся.

Учениця. У ліс завітаю я знову

На тиху сердечну розмову,

Де пахне достигла суниця

І сонцем пропалена глиця! Я чую зозулі кукання,

Берізок тремтливих зітхання,

Тонкі білозорі сестриці

Сплели свої віти в косиці.

Учитель Земля дідів і прадідів наших, наша Батьківщина. На ній жили і вирости наші батьки, на ній зробили свої перші кроки і ми. . На ній зростають нові покоління людей. Люди на цих землях жили споконвіку. Але в часи наших дідів і прадідів не виникало серйозних і екологічних проблем.

Люди жили з природою, не відділяли себе від неї. Вони брали від Природи її дари і розуміли, що краще і розумніше вони ставитимуться до неї, то краще буде і їм. Людина - часточка природи, плоть її плоті. Не вінець, не перетворювач і не володар! А часточка. Це предковичне. В Але чому ж так гостро нині постала проблема екології? Чому так Н чисто ми стаємо свідками необдуманого втручання людини у внутрішній світ природи?

Мабуть, тому, що насамперед дбаємо про результати роботи, а не про наслідки нашого втручання в природне середовище. Незнання навколишнього світу, його особливостей призводить до великих екологічних катастроф. В Страшним лихом для українського народу стала аварія на Чорнобильській АЕС (26 квітня 1986 року). Це сотні жертв, сотні й тисячі хворих та калік, радіаційний фон у деяких місцях перевищував допус тимі норми. Забрудненими були всі райони, куди тільки не сягнула В чорна хмара чорнобильського лиха. Це і Україна, і Білорусія, і Росія. К. За двадцять кілометрів від Москви на Читинському цвинтарі по- К ховано 23 українці. Серед них Володимир Правий, Віктор Кібенюк, Володимир Тишура, Микола Ващук, Володимир Ігнатенко, вдячна пам'ять про яких буде вічною, бо цим героям вдалося скоротити масштаби аварії, попередити вибух ще одного реактора. Учениця. Вогонь, радіація люто звірили.

Учитель Атомні станції дуже шкідливі та небезпечні об'єкти. Вони забирають природну воду для охолодження, а з часом міліють ріки й озера, знижується рівень ґрунтових вод. Тому людям, які займають керівні посади, слід розсудливо підходити до того, де саме споруджувати такі станції, а також інші фабрики, заводи. Потрібно постійно жити в єдності з природою, а не бути тільки її міщанським споживачем.

Колись люди вірили в богів - покровителів усього живого на землі. Такою покровителькою рослин була Флора, а покровителькою тварин - богиня Фауна. Тому рослинний світ називають флорою, а тваринний - фауною.

Учениця. Були у матері Природи дві донечки такої вроди: хто їх побачив хоч на мить - не міг забути й розлюбить. Голубооку звали Флора. У неї очі, наче зорі, завжди замріяна, тендітна, ласкава, ніжна та привітна. А Фауна швидка, як вітер, могла й за птахами летіти, і за оленями стрибати та з білочками пустувати. Обидві світ живий любили, відтак його боготворили. То ж вирішила мудра мати в придане їм дарунки дати: мрійливій Флорі світ рослинний, а жвавій Фауні - тваринний, і щоб берегли і доглядали, від всього злого захищали. Живуть в легендах і понині живого світу дві богині.

Бесіда з учнями

Чи не і люди бережуть природні багатства?

Що потрібно зробити для того, щоб люди не нищили природу?

А в кого у теплу пору гостюють лелеки?

Чи доводилося вам коли-небудь допомагати пернатим друзям? Якою

Була ваша допомога?

А як ви розумієте цей вислів : «Природа - це казка, **яку** треба читати серцем»?

Але любов до природи має виражатися не тільки в замилюванні її красою, а й, насамперед, у турботі про збереження і примноження природних багатств. Нерідко ми чуємо захоплені вигуки: «Прекрасний ліс!», «Дивна краса!», «Яке це щастя - бути наодинці з природою». Але ж людина - найвище і найдовершеніше її творіння. Однак, як не прикро, але саме від людей природа терпить якнайбільше, інколи доводиться спостерігати, як діти видовбують з напівзамерзлої землі. цибулини підсніжника або білоцвіту весняного. А ці квіти занесені до Червоної книги України. Можливо, хтось з вас знає легенди про ці квіти?

Учениця Коли перших людей було вигнано з раю, на Землі падав сніг, і Єва заплакала все їй здавалося таким похмурим та безнадійним. Раптом кілька сніжинок перетворилися на квіти, і це так збадьорило майбутню праматір, що вона почала збирати хмиз, щоб розпалити вогнище...

Учень А інша легенда розповідає, що підсніжники - це сльози Снігуроньки, котра під деревами намагалася ховатися від нещадного світила. Снігуронька тікала від сонця, а маленький підсніжник, навпаки, прагне його, доки густа тінь не впала на землю, доки ліс голий. Найхоробріший воїн «осяяного війська, він висуває з-під снігу свої списики-листочки, квапливо викидає порцеляново-білі квіточки й поринає в сон тоді, коли в лісі стає тепло й затишно. Життєві ритми підсніжника такі незвичайні, що дехто з учених схильний вважати, що ця рослина успішно завойовувала світ ще в епоху зледеніння, торжествуючи над крижаною смертю.

Учитель Боляче дивитись, як необережно влітку дівчатка зривають польові квіти, плетуть віночки, укладають величезні букети, а через деякий час викидають. Триста років, наприклад, живе кущ лісової чорниці, поки чиясь легковажна рука не вирве його з корінням, щоб потішитися й викинути. І таких прикладів можна назвати багато. Чимало зла терпить природа від людських рук. Ось недавно до мене потрапив відкритий лист учня, послухайте його зміст: «...Нині всі взялися за охорону природи. Не зірви квітку! Не зламай гілку! Не спіймай метелика! А хіба все це існує не для людини? Не для того, щоб милуватися красою? І чому ми повинні оберігати природу? Вона сильніша від нас... Нещодавно я нарвав біля школи троянд, щоб привітати зі святом учительку. Що ж тут поганого? А мене звинуватили. Це ж несправедливо!»

- Як ви оцінюєте поведінку хлопчика?

- Чи справедливо він захищає себе?
- Чи буде приємним учительці такий подарунок?
- Що порадили б ви цьому хлопцеві, якби з ним зустрілися?

Сьогодні в Україні склалася важка демографічна ситуація, коли смертність перевищує народжуваність. Забрудненість повітря, шкідливі звички (алкоголь, куріння, наркотики) негативно позначаються на здоров'ї людей.

Тому усім світом ми повинні боротися проти знищення природи, думати про те, як зберегти воду і повітря, як посадити сади по всій Україні, як знову барвистими квітами прикрасити нашу землю.

І, звичайно, все це потребує воістину героїчної праці. А перш все - доброго серця, невтомних рук та розуміння того, що без щоденної праці для збереження природи нам просто не вижити.

- А що конкретно можемо зробити ми?
- Чи буде вважатися культурною людиною, яка не любить і не береже природу?

Так, ми з вами повинні щоденно показувати приклад дбайливого ставлення до природи, займатися озелененням класу, школи, не засмічувати і очищати наш потічок, дбати про благоустрій, слідкувати за мурашниками, не руйнувати пташині гнізда, вчасно зупинити того, хто нищить природу. Треба серцем сприйняти довколишню красу і оберігати її, дбати, щоб ніколи не змовкав хор травневого ранку, вічно шуміли над нами крилаті дуби, ніжним рожевим квітом веселилися яблуні, співали чарівні пісні солов'ї, бо Природа - це казка, яку можна прочитати лише серцем!

БЕРЕЖІТЬ І ТВОРІТЬ КРАСУ ЗЕМНУ

Мета. Виховувати в учнів любов до природи, розвивати вміння бачити й відчувати її красу; формувати переконання в потребі берегти і примножувати природні багатства своєї землі.

І. Слово до класного керівника.

Всі ми розуміємо величезне, облагороджуюче значення краси природи у вихованні дітей. "Краса природи,—писав В. Сухомлинський,—це могутнє джерело енергії думки, це поштовх, що пробуджує і ліниву, і сонну, і енергійну думку. Перед лицем краси я бачу кожну дитину такою, якою вона є насправді, під впливом краси вона стає такою, якою повинна бути".

Але цю красу треба вміти бачити, відчувати, тому, на наше глибоке переконання, кожна екскурсія, кожен вихід з дітьми у парк, до лісу, на берег річки чи в поле повинен супроводжуватись мудрим учительським словом — живим, трепетним, хвилюючим.

Під час екскурсії на лоно природи постарайтесь викликати в учнів захоплення деревами й квітами, свіжим повітрям і блакиттю неба, весняним леготом і пташиним співом, працею бджілок над розквітлим деревом. Не пройдіть байдуже мимо недбальства й варварства: хай зламане дерево, сміття у лісосмузі, витолочені квіти, порізана кора викличуть обурення в дітей і благородне бажання захистити природу.

II. Слово до учнів перед екскурсією в природу.

— Сьогодні, діти, ми підемо в гості. Як годиться гостям, будемо чемними, вихованими, уважними до господині. А господиня — найкрасивіша, найбагатша, найщедріша. Як ви гадаєте, хто вона? Це мати усіх нас. Звати її Природа. Вона привітає вас теплом сонячного проміння, легким подувом весняного вітру, блакиттю небесного купола, ароматом цілющих трав і квітів, свіжістю повітря, яскравою зеленню озимини, співом пташок і бджолиним оркестром над буйноквіттям дерев. Але побачити, відчутти й сприйняти все це не може людина черства й байдужа, обмежена й жорстока. Кожен із вас у душі бодай трішечки поет і художник, тільки не всі про це здогадуються. Саме світ природи зі своїми чарами допоможе вам відкрити в собі цей дар, якщо ви будете уважними, спостережливими, спокійними. Не галасуйте, не тривожте царства краси. Крик заважає зосередитися, зворушливо торкнутися серцем до краси, він потривожить пташок, звірят; навіть дерева не люблять галасу, тільки вони про це не можуть сказати. Врахуйте: наша господиня дуже щедра, але й вразлива, вона не терпить варварства.

Ви можете нарвати маленький букетик квітів і подарувати мамі, бабусі або сестричці. Але, підкреслюю, — букетик, а не оберемок. І зривайте квіточки обережно, не висмикуйте з корінням. Адже висмикнута з корінням рослина вже ніколи не зацвіте. Уважно вдивляйтеся і вслухайтеся навколо, можливо, у вашій уяві народяться якісь образи, У красі природи, що вічно змінюється, кожен зможе побачити щось нове, досі не помічене. Про свої враження ви розкажете, повернувшись з екскурсії. Що нового ви відкрили для себе? Чим були схвильовані? Чим були приємно вражені? А може, щось вразило вас неприємно? Що саме?

III. Бесіда після екскурсії.

1. Діти висловлюють свої враження.

2. Заключне слово учителя.

—Невимовно прекрасна наша земля. І скільки б ми не милувалися її краєвидами, завжди відкриваємо щось нове, а душа наша сповнюється, збагачується і красою, і добром, за що маємо бути вдячні матері своїй—Природі. Я не випадково називаю її матір'ю. Адже ви знаєте: як без матері не було б жодного з нас, так не було б життя на землі без повітря, рослин, води. Але люди інколи забувають, що матір треба шанувати, без нашої любові вона страждає і може померти.

"Природа—мати, будь же сином, а не естетом",—написав великий український поет Максим Рильський. Бути естетом, на думку поета,—значить лише милуватись красою природи, а бути сином—значить і піклуватись про неї, і берегти, і примножувати її красу.

Послухайте одну бувальщину, написану В. Сухомлинським.

... Багато років тому було село, розташоване на березі ставка... — Стародавнє козацьке село. Викопали ставок запорожці після битви під Жовтими Водами. Та незабаром почали помічати, що ставок замулюється. Зійшлися селяни на сходку і вирішили: кожен, хто скупався в ставку, посидів у човні або просто прийшов на берег ставка помилуватися красою природи, повинен набрати відро **мулу** і винести за балку, висипати в поле.

Усі робили так, як вирішила "громада" (тоді так називали сільський сход). На березі на вербових кілках висіли дерев'яні відра: для дорослих чоловіків—великі, з півбочки; для жінок і підлітків — менші; для дітей—зовсім маленькі, як черпаки, але цих, дитячих відерць було багато — понад сотню. Діти часто купалися, і ніхто не смів піти додому, поки не віднесе черпак мулу на схил балки. Тільки ті, яких матері ще приносили на руках, не платили працею за радість і задоволення... З року в рік ставок ставав глибшим, а вода в ньому чистішою, поле від мулу—родючішим.

Та ось, невідомо звідки, приїхала в село сім'я: батько, мати, чотири сини і дві дочки. Збудували хату на околиці села поряд із ставком. І дорослі, і діти з цієї сім'ї з весни до осені купалися в ставку, а за відра не бралися.

Спочатку люди якось не надавали цьому значення. Але потім стали помічати, що багато підлітків і дітей роблять так само: купаються, а мулу не виносять. Старики почали повчати молодь — недобре, мовляв, робите. Підлітки відповідали: "Якщо Неприкаямим можна (так називали сім'ю, що приїхала невідомо звідки), то чому нам не можна?"

Поганий приклад виявився чіпким. Багато підлітків, а потім і дорослих почали приходити купатися після смеркання, щоб ніхто не бачив. Старики хитали головами, але нічого не могли зробити. Дерев'яні відра, що висіли на вербових кілках, розсохлися, розсипалися, поступово почали зникати. Про старий звичай забули. Кожен думав: на мій вік ставка вистачить. А ставок з року в рік мілів, заростав, перетворювався в болото. Прийшов час, коли вода почала зберігатися тільки навесні, а потім і цього вже не було, ставок зник. Тільки спогад про нього залишився. Та ще пустир на тому місці, де було дно ставка.

Подумайте, діти над цією бувальщиною. Напившись води, не забувайте про джерело, з якого тече вода.

Краса несумісна з недбальством. На превеликий жаль, у наш час, коли, здається, всі грамотні, всі—від малого до старого—розуміють, що таке екологія, чи не на кожному кроці бачимо сліди недбальства, бездумності, варварства. У

чарівних куточках природи можна натрапити на купу сміття, понівечені кущі, витолочені квіти, зрубані дерева.

Бездумно нищити зелене багатство — це ж те, що рубати гілку, на якій сидиш. Що станеться після цього? Упадеш, може настати каліцтво або й смерть.

Недарма ліси називають легеньми планети.

Наукою доведено, що над квадратним кілометром, не вкритим зеленими насадженнями, у повітрі постійно знаходиться 500 тонн пилу, а над зеленою рослинністю не більше 40 тонн. У кубометрі міського повітря — понад 5 тисяч мікробів, а у повітрі місцевості, де переважає рослинність, їх у 10 разів менше. Поміркуйте, до чого приведе хижацьке винищування лісів? Звичайно, люди не можуть обійтись без деревини, яка потрібна як будівельний матеріал і як паливо.

Але не можна тільки брати в природи, треба їй віддавати. Зрубав дерево — посади кілька.

"Не посадила людина жодного дерева — плати штраф за користування повітрям", — ці слова належать О. Довженкові, великому українському письменнику, кінорежисеру, гуманісту. Він залишив не лише безсмертні твори мистецтва, а й сад, посаджений навколо кіностудії, названої його іменем. Давно перестало битися серце великого українця. А сад біля кіностудії цвіте і цвістиме багато літ, якщо якась жорстока рука не знищить цю красу.

На хуторі Надія (Кіровоградщина), де жив великий український драматург Іван Карпенко-Карий, був прекрасний звичай: кожен із гостей, які відвідували письменника, садив дерево або кілька дерев. Посадив дубки і М.Л. Кропивницький, уславлений артист і драматург. Через півстоліття після його смерті М. Рильський розчулено писав:

А дуби його ростуть. Ростуть дуби, кивають в небі віти, А навкруги, немов веселі діти, Дубки та липки зводяться рясні. Співає молодь молоді пісні — І, сповнені зичливості й любові, Дуби над нею шелестять Маркові.

Посадіть і ви свій сад. Поставте собі за мету: щоосені і щовесни садити дерево. Посадіть дерево Матері, Батька, Бабусі, Дідуся... Виростете ви і підете у світ широкий за своєю долею, а ненька буде ждати і виглядати вас. Підійде до яблуньки, черешеньки чи вишеньки, які ви їй подарували, притулиться до стовбура, послухає шелест листячка, — і на душі в неї полегшає, наче торкнулась вашої долоньки, немов почула такий дорогий для неї ваш голос. А як приємно буде вам, уже дорослим, змужнілим, повернутись у край свого дитинства, посидіти в тіні дерева, вами посадженого. Під деревами будуть гратися діти, може ваші, а може, вашого брата чи сестри, вони знатимуть: оця крилата груша — то дерево бабусі, отой горіх — дідусів, їх посадили колись, у дитинстві, моя мама, мій тато. І їм теж захочеться посадити свої деревця.

Природі заподіяно таких велетенських ран, що перед людством постає проблема виживання. Адже природа мстить за зло, заподіяне їй. Почастішали на нашій планеті повені, землетруси, зсуви ґрунту, посухи, тайфуни, смерчі, які є наслідком грубого порушення гармонії природи.

На думку багатьох геніальних людей, краса порятує світ. Будьте ж творцями краси. Бережіть красу земну, любіть її і примножуйте.

Без любові до землі, до праці на ній не буде щастя ні нам, ні дітям нашим, ні онукам.

Ціннісне ставлення до культури та мистецтва

Розуміння ролі мистецтва як основи морально-духовного розвитку особистості: • здатності цілеспрямовано сприймати, відчувати, правильно розуміти мистецтво; • здатності висловлювати власне ставлення до мистецтва, творчої діяльності у мистецькій сфері; • потреби у спілкуванні з мистецтвом; • системи мистецьких знань, понять, термінів, тлумачень	
Сформованість потреби у спілкуванні з мистецтвом як основи естетичного виховання і художнього сприйняття дійсності: • пізнавального інтересу до мистецтв, їх взаємодії та взаємозв'язку; • навичок аналізу та сприймання художніх творів; • здатності до творчої діяльності у мистецькій сфері; • художньо-естетичних смаків, емоцій, почуттів та культури мислення та поведінки	
Критерії	Виховні заходи
Початковий рівень виховання естетичного та емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва	Здатність розуміти і сприймати окремі художньо-тематичні інформації, частини художніх творів; уявлення про мистецтво та засоби його виразності, інтерес до мистецтва, поняття про естетичні почуття, переживання, пов'язані із сприйманням творів різних видів мистецтва; оцінювання власного ставлення до мистецтва; здійснювання творчої діяльності у мистецькій сфері на елементарному рівні

«Ну де ще є така чарівна пісня, серед яких на світі славних мов ?»

Класний керівник Немов чарівний самоцвіт,
Повний блиску і принади,
Палає пісня з давніх літ –
Надія і розрада. Хто цю пісню збереже,
Її у серці плекать буде, -
Скарби найбільші той знайде,
Які лиш можуть мати люди.

Пісня... Хто не був зачарований нею! Це душа народу, це безмежне поле, засіяне зерном історії і завітчане людськими надіями, це любов до Вітчизни і ненависть до її ворогів. Вона пахне весняними дощами, синіми льонами, запашними чорнобривцями, материнськими теплими долонями.

Українська пісня живе з давніх часів, живе, переживаючи цілі покоління. Добрі люди кажуть, що українець співає цілий рік і цілий вік. Так нам від Бога дано, про що йдеться в легенді.

...Якось Господь Бог вирішив наділити дітей світу талантами. Французи вибрали елегантність і красу, угорці - любов до господарювання, німці дисципліну і порядок, точність і пунктуальність, діти Росії - владність, Польщі - здатність до торгівлі. Італійці одержали хист до музики... Обдарувавши всіх, Господь Бог підвівся з трону і раптом побачив у куточку дівчину. Вона була одягнена у вишивану сорочку, руса коса переплетенії синьою стрічкою, а на голові багрянний вінок з калини.

- Ти чого плачеш? - запитав Господь?

- Я - Україна, а плачу, бо стогне земля моя від пролитої крові, від пожеж. Сини мої на чужині, на чужій роботі. Вороги знущаються з удів ти сиріт, у своїй хаті немає правди й волі.

- Чого ж ти не підійшла до мене раніше? Я всі таланти уже роздав. Як же зарадити твоєму горю?

Дівчина вже хотіла йти, та Господь Бог, піднявши правицю, зупинив її.

- Є у мене неоціненний скарб, який уславить тебе і твій народ іш увесь світ. Це - пісня.

Узяла дівчина-Україна дарунок і міцно притиснула до серця. Поклонилося низенько Всевишньому і з ясним обличчям і вірою понесла пісню в народ.

З того часу український народ знаходить собі втіху і в горі, і в радощах у пісні.

Нелегка доля у нашої пісні. У всі часи пісня була частиною людського життя. Мандрувала вона з чумацькими валками, із заробітчанами, лунала у полі спекотного дня і тихого літнього вечора.

Були часи, коли в нашій пісні кохалася навіть Москва. При дворі царя Михайла Федоровича органістами служили українці, співаком у Петербурзі був і наш філософ Григорій Сковорода. А були часи, коли мову і пісню нашу гнали з життя. Композитору М. Лисенку не дозволяли ставити слова під своїми нотами. Та голосно лунала і німа його пісня. Забороняли співати рідною мовою. Коли українці бажали проспівати рідну пісню, губернатори вимагали співати французькою, російською.

Царський уряд забороняв кобзарям співати, бо розумів силу того співу. Боролися з кобзарями і в ХХ ст. За наказом Сталіна у Харкові зібрали всіх українських кобзарів. Сліпим музикантам казали, що вони мають взяти участь у першому в Україні з'їзді кобзарів. А потім вивезли їх за місто і там розстріляли. Так нищили душу нашого народу.

Було заборонено мову, письмо, щепили до нашої культури те, що їй зроду-віку невластиве. Але нація збереглася. І чи не завдяки тому півмільйонному пісенному вінку, котрим завітчана Україна, єдина держава у світі, яка має таку багату пісенну спадщину.

Українська пісне, вимита сльозами,
Висушена вітром у краї чужім,
Українська пісне, ти прийшла шляхами
До мого серця і живеш у нім.

У глибоко застійних сімдесятих підняли на неозорі висоту пісенне небо над Україною, зачарували світ українською піснею такі зірки, як Володимир Івасюк, Назарій Яремчук, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Павло Дворський... Це вони змусили народ серцем слухати свою рідну пісню.

Національним пророком України для всіх нас був Тарас Шевченко. Одним із національних символів став Володимир Івасюк. Молодий композитор жив і творив у страшному часі духовних руйнацій, маючи з одного боку любов і визнання мільйонів шанувальників його таланту, а з іншого - неприйняття системи, яка агресивно нав'язувала «шароварне мистецтво», намагаючись притиснути, придушити, розіп'ята все справжнє, самотутнє. Загинувши насильницькою смертю, Володя ніби приніс себе в жертву своєму народові. Але Ного пісні такі, як «Червона рута», «Водограй», «Два перстені», «Я піду в далекі юри», «Пісня буде поміж нас» назавжди залишаться з нами.

Немає серед нас Назарія Яремчука. Але живе його неповторний голос, тучать його пісні - «Родина», «Батько і мати», «Запорозькі козаки», «Чуєш м.імо», «Стожари», «Батькова криниця», «Місячна дорога» й багато інших. ІІ усі - не старіючі, усі - прекрасні.

Любов до України, до свого народу була для Назарія всепоглинаючою, безмежною. Яремчук ніколи не співав чужою мовою. Хоч блага за те йому обіцяли і немалі. Зате, коли Україна стала незалежною, він, на той час уже народний артист, назвав це найбільшим подарунком долі. «Заради цього я жив і

живу». І в щирості цих його слів ніхто не сумнівався, адже немеркнуче знамено української пісні він ніс у своєму серці й голосі день за днем - усе своє недовге життя.

Коли вже сходило над нашою країною сонце свободи і незалежності на львівському стадіоні відбувався концерт. Було багато молоді, виступало чимало зірок. Оголосили виступ «Ватри» і до мікрофону підійшов Ігор Білозір, хоча він рідко виконував власні пісні. Усі сподівалися, що зараз прозвучить одна зі знайомих уже мелодій. А над притихлим стадіоном залунали могутні закличні акорди: «Встань з колін, народе мій, ми вже не раби». Пісня та, окрилена й горда, стала символом нашої свободи.

Ігор Білозір створив чимало пісенних шедеврів, зокрема таких, як «Пшеничне перевесло», «Мамина світлиця», «Чумацький шлях», «Від Бога», «Встань з колін, народе мій», які стали широко знаними, увійшли до скарбниці музичної творчості України.

Творчість маестро знає увесь світ. Його запрошували у найпрестижніші країни світу. Та Білозір не міг залишити Україну, свою родину, і своє улюблене місто Лева.

Ігор Білозір заплатив життям за свою любов. Велику любов - до української пісні. І де? У колиці, столиці, цитаделі української мови, культури, історії, духовності - у Львові... Власне, а що тут нового. Хіба Івасюка вбили деінде? Або з інших мотивів. Різниця і то велика, тут в одному - в епохах: у 1979-му царював глухий застій, у 2000-му мало б розквітати Відродження. Мало б, та ... не дають. І не якість там невідомі, невидимі, словом, таємничі сили, ні. Просто підросли діти тих батьків, чиї руки заподіяли смерть Івасюкові, потім - Стусові, а потім - і Чорноволові. І, заради Бога, не треба нічого і нікого списувати на трагічну випадковість.

Ніби уже з вічності, Ігор Білозір звертається до кожного з нас: не сумуй, люби свою землю українську, свою пісню, свою мову, свою волю. І живи й чини так, щоб за цю твою любов на тебе, на нас усіх ніхто ніколи не підняв - не посмів підняти руку!

В чому сила наших пісень? Чому український народ у найважчі часи ніколи не відмовлявся від своєї пісні, розповідається в легенді «Про сумні й веселі співанки».

... Жили колись чоловік та грінка, тяжко їм було, бо мали повну хату маленьких дітей, а землиці - на заячий скік. Гарували і вдень, і вночі аби не вмерти з голоду, але всі в родині любили співати. Одного дня померла бідна жінка. Крайня біда присіла чоловіка, і в хаті вже не чути було веселих співанок - лише сумні. А в сусідстві жив великий пан. Якось прийшов до бідного, поклав торбу з грішми на лаву і питає: «Скільки в тебе дітей?» - «Десятеро». - «А чи не забагато, чоловіче, на твої маєтки? Відпусти мені одну дитину, і я дам тобі за неї торбу грошей». Бідний скликав дітей і каже: І «Пан дає торбу грошей за

одного з вас. Хто піде до нього? Там буде їсти * калачі, а спати на перинах». Діти гірко заплакали. «Жоден не хоче йти до вас, пане», - сказав бідний чоловік. Пан задумався. «Тоді я даю торбу грошей, аби ви більше не співали. Я не може спати через ваші співанки». - «Най буде так», - і бідний забрав гроші. Багач пішов до дому. Всі мовчали. І раптом один хлопчина заспівав так, що у всіх закрутилися сльози в очах. Бідний схопив торбу з грішми і побіг до пана. Кинув торбу йому на стіл і сказав: «Я не продаю, пане, ні співанок, ні дітей!» І в бідній хаті далі було чути пісні сумні та веселі.

Ніколи і нікому не вдасться заглушити українську пісню. Вона як душа, вічна.

Нехай завжди з нами буде рідна пісня,, нехай збереже вона тепло наших сердець, наше життя, нехай робить усіх душевнішими, красивішими у своїх почуттях, підносить нашу національну і людську гідність.

Ну де ще є така чарівна пісня,
Серед яких на світі славних мов?
То серце від журби неначе стисне,
А то навіть радість і любов.

Пісня - це маленька криничка живої води. Не поспішайте її переступити. Зупиніться і розважливо вдивіться в її глибочінь, може побачите благородний лицарський образ свого предка, красу свого сучасника й духовну вроду нащадків. І хай широка світова слава рідної пісні, отой її дорогий вогник, зігрівши всю землю, повертається до тебе - її спадкоємця.

Духовність і мистецтво в житті людини

Мета: Довести, що твори мистецтва викликають емоційні враження і створюють відповідні почуття, що ведуть до твердих переконань, розкрити, в чому полягає таємниця сили впливу мистецтва. Вчити учнів сприймати прекрасне в навколишньому світі, красу скульптури й живопису, художнього слова й музики. Виховувати любов до мистецтва, до природи, до України.

"Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу"

В. Сухомлинський.

Учитель: Сьогодні у нас не просто виховна година, а година спілкування про високе мистецтво, тема якої "Духовність і мистецтво в житті людини ". І нашим завданням буде: виявити, які почуття викликають твори мистецтва? В чому сила їх впливу?

Учень: У нашому лексиконі є таке слово — естетика, це слово походить від грецького слова, що означає "сприймання світу через почуття". У становленні й формуванні людини, у вияві її творчих можливостей особливе місце належить естетичним почуттям. Чарівний образ барв, звуків і форм, що

оточують нас, повсякденно діють на наше сприймання. Учитель: Діти, а хто найбільше впливає на нас?

Учитель: Діти! А які емоції викликають у вас мистецькі твори?

Учень: Мистецькі твори викликають у нас хвилювання, збудження, душевні переживання, почуття гніву, радості, печалі. Саме мистецтво займає найважливіше місце в житті людини.

Учитель: Діти! В чому ж полягає таємниця сили впливу мистецтва?

Учень: Воно володіє надзвичайною силою впливу на людей.

Учитель: Якою ж мовою говорить мистецтво?

Учень: Люди спілкуються між собою завдяки мові.

Учитель: Що людина хоче нам сказати, беручись за пензель чи смичок, перо чи глину?

Учень: Мабуть, щоб сказати нам те, що іншими засобами не виразиш. Людина сподівається, що Ти зрозуміють глибше через мистецтво.

Учитель: Отже, мова мистецтва - це колір, форма, об'єм, звук, жест, рух.

Учитель: Кожен вид мистецтва має свою власну мову, свої засоби впливу на людину. То що ж таке краса, прекрасне? Як пов'язані краса і образотворче мистецтво? Спробуємо разом відповісти на це запитання. Які види образотворчого мистецтва ви знаєте?

Учень: Це скульптура, живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн.

Учитель: Почнемо нашу розмову з пластичного мистецтва — скульптури. З далеких глибин минулого і до наших днів людство розвиває цей вид мистецтва. Згідно з легендою колись жив на Кіпрі цар і скульптор Пігмаліон, який створив статую дівчини. Статуя вийшла такої надзвичайної краси, що скульптор закохався в неї. Богиня кохання Афродіта пожаліла Пігмаліона й оживила скульптуру. Легенда засвідчує, що скульптура - одне з найдавніших мистецтв, яке дає змогу відтворити образ людини, передати її фізичну досконалість і багатство внутрішнього світу, стан і настрій.

Як наскельні малюнки, так і безсмертні твори геніїв пензля, чиї полотна зібрані в художніх галереях багатьох країн світу, привертають увагу відвідувачів, допомагають художньо виховати наші естетичні почуття, формувати смаки.

З дитячих років ми захоплено розглядаємо гарні ілюстрації в книжках, у школі вчимося малювати, ліпити, розглядаємо вітражі, мозаїки, фрески, займаємось графікою, дизайном, скульптурою, декоративно-прикладним мистецтвом і водночас вивчаємо твори живопису.

То що ж таке живопис?

Учень: Живопис - це вид образотворчого мистецтва, твори якого створюються за допомогою фарб, накладених на яку-небудь поверхню.

Я хочу звернутись до легенди про картину "Гроно винограду", яку написав одного разу старогрецький художник Зевксис (кін. V поч. IV ст. до Р.Х.). Свою картину художник залишив на терасі, і раптом птахи почали злітатися до неї і клювати намальований виноград.

Учитель: Можливо, такого випадку не було ніколи, але легенда засвідчує, що художник за допомогою фарб може реалістично передати оточуючий світ. То й слово "живопис" означає живо писати, тобто писати життя. Як і музику, живопис потрібно вчитись розуміти. Якщо в поезії, кіно і музиці образ динамічний, розвивається в часі, то художник вибирає і відображає на полотні явище, яке перед глядачем постає в застиглому вигляді. І той, хто сприймає картину, повинен подолати статичність. Глибоко зрозуміти образ можна тільки тоді, коли відчуваєш його динаміку, збагнеш чому показано саме цей момент, як одна мить увібрала в себе минуле, що допомагає зрозуміти майбутнє. Інакше образ мертвий, позбавлений плоти і крові, отже, немає й сприйняття мистецтва.

Оживлення образу — основа сприйняття картини. Глибше зрозуміти картини художників вам допоможе ознайомлення з історією їх створення, з тими подіями, людьми, які на них зображені. А ви, діти, були в художніх музеях? Вам все було там зрозуміло?

Учитель: Як за змістом поділяються твори?

Учень: Твори поділяються на жанри образотворчого мистецтва.

Учитель: Діти, назвіть, будь ласка, класифікацію жанрів образотворчого мистецтва.

Учень: Портрет, пейзаж, натюрморт, історичний, батальний, релігійно-міфологічний, анімалістичний, побутовий.

Учитель: Людям властиво увічнювати себе чи образи близьких людей у пам'яті нащадків. Але протягом віків портретне мистецтво було недоступне простому народу. Замовляти портрети могли тільки заможні люди. Цими портретами вони

прикрашали свої покої, палаци. Мистецтво портрета народилося кілька тисячоліть тому і завжди захоплювало художників.

Протягом деяких епох цей жанр розквітав з особливою силою. Так було в Стародавньому Римі, потім в епоху Відродження в епоху, яка подарувала світові великих титанів - Рембрандта, Рафаеля, Рубенса, Тиціана, Дюрера, Леопарда да Вінчі. Як не згадати його всесвітньо відому "Джоконду", яка є зразком глибоко-психологічного портретного живопису XVI ст., що зберігається у Луері уже п'яте століття.

Діти, хто з вас опише цей чарівний і неповторний образ?

Учень: Художник створив чарівний образ жінки, що приваблює глядача своїм загадково-пильним поглядом та ледь вловимою посмішкою.

Учитель: В Україні портрет став одним із найпопулярніших жанрів образотворчого мистецтва вже в ХУПст.. Відомими майстрами були

Д.Левицький, Т.Шевченко, О.Шовкуненко, В.Тропінін, І.Рєпін, - писали на українську тематику.

Учитель: Діти, чи всі ви любите музику? Можливо комусь важко відразу дати відповідь на питання, то уявіть що музика зникла з нашого життя, не звучить вона у концертних залах, оперних театрах, по радіо, телебаченні... Як би ми жили у такій гнітючій тиші? Як збідніло б наше життя? А хіба можна любити те, чого не знаєш? Часто все музичне багатство дітей складається лише з кількох пісеньок, танців. А далі починаються самі знаки питання. Йоган Себастьян Бах? Бетховен?

Отже, люди захоплюються музикою, яка не менший вплив має на почуття людини, ніж: художня література. Вона може передавати відтінки почуттів, намалювати прекрасні картини природи. Музику треба розуміти і потрібно навчитися слухати її, особливо класичну музику. Музика так впливає на людину, що вона може робити її добрішою, чистішою.

Щоб краще відчувати музичні образи, треба вникати в життєвий шлях творців-композиторів, зіставивши їх життя з історичними подіями. Все це підсилює сприймання того чи іншого музичного образу. Значно ближчою стає музика. Якщо відомо, коли і за яких умов вона створювалась. Так, ви зовсім по іншому будете слухати "Місячну сонату" Бетховена після того як дізнаєтесь про історію її виникнення.

Бетховен був палко закоханий в Джульєтту Гвічарді, вона була його ученицею. Дівчина з аристократичної сім'ї і не побажала одружитись із знаменитою, але не знатною людиною і вийшла заміж: за іншого. Дуже тяжко переживав композитор цю подію. Через усе своє життя Бетховен проніс вірність у своєму коханні. Це була його душевна трагедія. До страждань молодого композитора приєднується тяжка хвороба. А саме: з 28 років він починає втрачати слух.

Учень: Одного пізнього вечора композитор повертався додому. Аж раптом почув гру на клавесині. Лунала музика. Він завітав у підвал. Мокрі, гнітючі стіни цього приміщення освітлювались мерехтливим вогником догораючої свічки. При такому освітленні старий чоловік ремонтував взуття, а за інструментом сиділа дівчина ангельської краси: витончене обличчя, золотистого кольору волосся спадало на плечі... Композитор запитав, чию музику вона грала. Дівчина відповіла, що музику вона підбрала на слух, невідомого композитора, який проживав поруч її будинку. Бетховен зрозумів, що це його твори. На питання, чому вона не попросила ноти творів у цього композитора, дівчина відповіла: "Бо я сліпа...".

Він схвилювано відчув трагедію дівчини, і подумав: "Безнадійно хвора вона звертається до музики, до всього прекрасного...". "В цей час погасла свічка, в підвалі стало темно, але промені місяця виблискували на клавіатурі інструменту.

Композитор попросив місце за інструментом і під впливом вражень створив "Місячну сонату", яку і присвятив Джульєтті Гвічарді.

Учитель: Бетховен назвав її пізніше "Соната-фантазія". Музика цієї сонати доносить чарівний пейзаж у місячну ніч. Діти! Вслухайтесь у цю музику. Може ви відчуєте в першій частині такий смуток, якого раніше не знали, у другій частині - таку світлу і сумну посмішку, якої раніше не помічали, у фіналі - бурхливе прагнення вирватись із ланцюгів страждань і суму. (Звучить "Місячна соната")

Діти, ви відчули співзвучність між: музичними творами і творами образотворчого мистецтва? Не всі можуть добре виконати музичний твір, бо для цього треба мати дані і систематично працювати над технікою гри, але кожний учень повинен любити музику, відчувати її красу.

Отже, мистецтво має чудовий простір для людських почуттів, а почуття в свою чергу обов'язково створюють сферу переживань. Ми від переживань радіємо, плачемо, кохаємо. Хочемо бути схожими на позитивних героїв, прагнемо до кращого.

ТЕАТР — ЖИТТЯ, АКТОРИ В НЬОМУ — ЛЮДИ...

Виховна година

Мета: ознайомити школярів з особливостями становлення й розвитку театрального мистецтва (на прикладі українського театру), збагачувати емоційно-естетичний досвід учнів, вчити школярів розуміти зв'язки творів театрального мистецтва з природним, соціальним і культурним середовищем життєдіяльності людини; виховувати духовність, мистецькі та естетичні смаки, збуджувати інтерес до самопізнання та самовдосконалення в галузі мистецтв, а також бажання відвідувати театральні вистави.

Хід виховної години

Класний керівник. От і прийшов березень, а з ним і весна. Час пробудження природи й людських почуттів, час оновлення і щирого завзяття в думках, справах і прагненнях. Людину завжди вирізняло з-поміж інших істот глибоке світовідчуття та потяг до прекрасного, адже не лише турботами про хліб насущний живе людина, її душа прагне яскравих вражень, видовищ, естетичної насолоди. Задовольнити ці потреби покликаний театр. З 1962 року щорічно, 27 березня, святкується Міжнародний день театру. Це не просто професійне свято майстрів сцени, це свято мільйонів шанувальників цього жанру мистецтва.

Театр — це завжди свято, завжди задоволення. Уявімо собі, що ми в театрі. Третій дзвінок уже пролунав, публіка розсілася по місцях, світло приглушене, в залі поступово встановлюється тиша. Зараз підніметься

завіса, і вистава розпочнеться. Сцена і глядацький зал! Жваве дихання затихлого залу, відгук, чуйно уловлений актором і у свою чергу відмічений глядачем, — що це таке? Найвідвертіший із діалогів, де неможливе лукавство. Де сценічна дія, що зачаровує, — це не просто рух акторів по сцені. Це велике мистецтво розкриття кожної внутрішньої дії героїв, напружена боротьба ідей і думок. Це утвердження добра, любові, людяності, справедливості. Це відповіді на безліч питань, що мучили тебе, пояснення нез'ясовного.

Глядацький зал і сцена! Незліченну кількість разів — товариські зустрічі двох театральних команд. Від того, як готові сприймати прекрасне глядачі, наскільки добре опанували театральний етикет, залежить, чи відбудеться свято під назвою ТЕАТР.

Першим театральним досвідом вважаються численні народні ігри та обряди, їх учасники поділялися на глядачів та акторів. Перший театр, за свідченнями вчених, було створено в Греції у V столітті до нашої ери. А вам колись доводилось бути в театрі? Яким ви уявляєте театр?

Класний керівник. Слово «театр» походить із грецької і має декілька значень. Наведу головні з них:

- вид мистецтва;
- творчий колектив, який готує і дає вистави;
- приміщення, де відбуваються спектаклі.

Театральні вистави відбивають особливості розвитку, ідеали й суперечності суспільства, що тісно пов'язані із загальною культурою. Одним із важливих принципів театру є умовність, тобто певна невідповідність зовнішніх рис, сценічної дії їх життєвим першоосновам.

Класний керівник. Отже, перший період розвитку українського передпрофесійного театру, визначається кінцем XVI — першою половиною XVIII століття. В Україні продовжують розвиватися традиції, закладені в давні часи скоморохами. Наприкінці XVI століття розігрувалися фольклорні дійства, переважно обрядові. Під час ярмарків перед численним людом виступали лялькарі, інсценізуючи анекдотичні пригоди. У цей період з'являється так звана «шкільна драма» — це драматичний твір, написаний викладачем навчального закладу (школи, колегіуму, університету), головними акторами в якій були школярі.

1-й учень. Осередком старого українського театру була Києво-Могилянська академія, заснована Петром Могилою. Саме її викладачі написали найбільше текстів-драм, розширили їх жанрово-тематичний репертуар.

Важливою складовою шкільної драми були інтермедії — одноактні п'єси комедійного характеру, які ставили в перервах між діями серйозного змісту. Дійовими особами в них були селяни (дід, баба), а також козаки, солдати.

Класний керівник. Характерною особливістю другого періоду становлення українського театру є те, що з історичної арени сходять шкільний театр, але продовжує жити вже самостійним життям інтермедія, набуває поширення вертеп. 1819-й рік справедливо прийнято вважати датою народження нової української драми та нового професійного українського театру.

1.Бесіда

Учитель. А зараз поміркуємо над такими питаннями:

1. Як ви вважаєте, навіщо людині необхідно знати правила театрального етикету?
2. Які правила поведінки у театрі ви вже знаєте?
3. У якому одязі на вашу думку потрібно іти до театру?
(Учитель показує зображення людей, одягнених за різними стилями)
4. Що на вашу думку потрібно зробити перш ніж увійти до глядацького залу?
5. Що ви повинні робити, коли розпочнеться вистава?
6. Чого не можна робити під час вистави?
7. Що на вашу думку потрібно робити після закінчення вистави?

Відповіді учнів.

Учитель. А тепер сформулюємо правила, які ви щойно називали.

Отже,

1. Потрібно вишукано одягнутися і привести себе в порядок.
2. Розрахувати час, щоб не поспішати.
3. Перш ніж увійти до глядацького залу, гляньте на плані біля входу, де ваше місце, або запитай про це в капельдинера (працівника, що відповідає за відповідність зайнятих місць, місцям вказаним в білеті). Тоді вам не доведеться турбувати людей.
4. Проходячи на своє місце, повертайтеся обличчям до тих людей, що вже сидять, а не спиною. Намагайтеся не наступати на ноги. Ввічлива усмішка на вашому обличчі означатиме, що ви просите вибачення за занепокоєння. Коли спектакль розпочався, ви повинні зосередитися на тому, що відбувається на сцені. Все, що вам хочеться сказати сусідові, відкладіть до антракту.
5. Під час вистави не можна їсти, шепотіти сусідові, шелестіти папірцем, раз у раз упускати ключі або номерок. Це заважає і артистам, і глядачам.
6. Після закінчення спектаклю не зривайтесь з місця і не біжіть як очманілі. Треба поаплодувати акторам, адже вони старалися для вас увесь вечір.

Учитель. А наразі послухайте історію, яка сталася на одній з вистав. Історія має назву «Пес у перуці»

У Задонському театрі давали трагедію Шекспіра «Король Лір». Страшні події трагедії наблизилися до кривавої розв'язки. На сцену вийшов Лір — знаменитий англійський актор Гарік, несучи на руках тіло загиблої дочки

Корделії. Але несподівано Гарік вибухнув не риданнями, а реготом. Тряслася від сміху і бездихання Корделія. Завіса впала. Вперше в історії театру король Лір залишився живим. Хто ж так розсмішив великого артиста? Один поважний лондонський адвокат. Він прийшов у театр не один, а з собакою (у XVIII столітті це дозволялося). Адвокат розташувався в першій лаві, а пес — біля ніг господаря. Забувши про все на світі, зачарований театрал утирав піт і сльози перукою. А до кінця спектаклю насував парик на свого пса, який, поклавши лапи на край сцени, з цікавістю роздивлявся артистів. Цього пса в перуці і побачив Гарік. Ну, як тут не померти зі сміху!

Практичні завдання

«Театр – найвища інстанція для вирішення життєвих питань» (Олександр Герцен)

Учитель. А тепер спробуймо з вами побувати у ролі акторів самі. Для цього вам необхідно виконати наступні завдання:

Завдання 1. Вам потрібно скласти бурхливу темпераментну розмову близько 3 хвилин, увійшовши в запропоновану роль. (Двоє учнів виходять на лас і складають розмову)

1. Мама вимагає, щоб ви пішли у шкільній формі на дискотеку в школі.
2. Ви забули змінне взуття – розмова з учителем фізкультури.
3. Зубний лікар вмовляє хворого видалити зуб.

Завдання 2. (Виконують усі разом) Вам необхідно швидко пригадати і оповнити другу частину назви вистав:

1. «Пікова (дама)»
2. «Дядя (Ваня)»
3. «Вишневий (сад)»
4. «Король (лір)»
5. «Ромео (і Джульєтта)»
6. «Наталка (Полтавка)»

«Істинного життя немає без мистецтва» (Еврипід)

Завдання 3. Вам необхідно створити звуки до прочитаного мною уривку. Участь беруть по 4 учні. Я зачитую уривок і 20 секунд ви обдумуєте, які звуки ви будете відтворювати під час зачитування уривку мною вдруге.

1. Ніч. У селі Кантимівка тихо. Завиває вітер. Прокукурікав півень. Тут же загавкали дворові собаки. їм у відповідь мляво закудкудакали кури в курнику. Почувся звук кроків. Із-за горизонту з'явилося сонце.
2. Ранок. На узбіччі дороги різко гальмує автомобіль. З проколеної шини зі свистом виходить повітря. Грюкнувши дверима, з машини вилазить водій. Чується плач, мірний шум працюючого двигуна. Несподівано з машини чується плач дитини. Мимо проноситься вантажівка. Сходить сонце.
3. Вечір. За кулісами цирку чуються бурхливі овації, нелюдський регіт клоуна. Перелякано гарчать тигри. Слон від несподіванки став на ноги доглядача. Чутно

звук сирени швидкої допомоги. Заходить сонце.

Класний керівник. Проаналізувавши сьогодні шлях, який пройшов театр від свого початку до сьогодні, треба засвідчити, що не завжди він був на однаковій височині. У його житті були моменти, коли після занепаду він несподівано хвилиною підіймався перед очима здивованих глядачів до верхів художніх досягнень. Історія театру — це історія людської душі, її падіння і сходження. Вся світова драматургія звернена до цього. Історія театру — це історія людського творчого дару, здібностей, таланту. Український театр завжди був формою виявлення культурно-національного життя народу. Разом із тим кращі діячі сцени своєю працею несли безпосередньо до народу здобутки художньої думки і тим збуджували його духовні сили. Сьогоднішню виховну годину хотілося би закінчити словами.

Аплодуйте акторам, завжди аплодуйте акторам!
Не шкодуйте долонь, не вважайте ніколи за сором
Прохопитись невлад, не до речі, невчасно,
Не дивіться на того, хто реагує мовчазно,
На суворого критика з першого крісла в партері,
Для якого мистецтво — як друга вечерея.
Аплодуйте акторам — і на сцені театру і під осокомом,
Аплодуйте, будь ласка, завжди — аплодуйте акторам!

Народні музичні інструменти та їх використання у звичаях і обрядах

Мета. Познайомити учнів з народними музичними інструментами та використанням їх у обрядах, звичаях, усній народній творчості, літературі.

Розширити знання про кобзарство. Розвивати інтерес до культури українського народу, його історії. Збагачувати мовлення дітей.

Обладнання. Книга-альбом народних музичних інструментів (намальовані на великому форматі); бандура, сопілка, скрипка;

Хід виховної години

Класний керівник Пісня — душа українського народу.

З давніх-давен і в роботу, і в дозвілля, на панських ланах і на своїх горьованих, натщесерце і попоївши, в українських хатах і на подвір'ях бриніла музика. Грали скрипки, дзвеніли струни цимбали, заливались трелями захмелілі флюяри. А сільські вулиці були гамірні і веселі. Лунали тут співанки, зринали дотепні жарти, тягнулися цікаві оповіді. Так бувало завжди, коли зберуться втомлені роботою люди, щоб відпочити, зберуться спраглі до дзвону мелодій. Часто в село приходили музики; кобзарі, лірники, бандуристи. Співи лилися

вільно, як вільна річка по лугах, як вільний теплий вітер по степах. А мелодії то стрімкі, наче гори, то тихі, як погода гожа в криниці.

1-й учень. Кобза — вірна дружина козака.

Українські козаки в годину війни були воїнами, а у мирний час — поетами й музикантами. Запорожці любили поспівати, пограти, потанцювати козачка. Грали вони на усіляких музичних інструментах — кобзах, лірах, скрипках, ваганах, басах, цимбалах, сопілках. З-поміж усіх музичних інструментів найулюбленішим, а тому й найпоширенішим була в козаків кобза.

Кобзу, як вважали козаки, вигадав сам Бог та його святі, тому вони її так шанували. Для самотнього запорожця, який часто поневірявся по безлюдних степах і не мав можливості протягом багатьох днів нікому й слова промовити, кобза була щирим другом, дружиною вірною, якій він довіряв свої думи, проганяв тугу.

Струни мої золотії,
Грайте ж мені стиха,
Нехай козак-нетяжище
Позабуде лихо.

І в душі, і в дійсності поети та музики, козаки майже всі вміли грати на кобзах.

Та власне професійними музиками були в них сліпці-кобзарі, які втратили зір чи то при народженні, чи то в турецькій неволі, звідки вони намагалися втекти в Україну, але потрапляли до рук переслідувачів, які їх осліплювали. Побутує і приказка про кобзу: «Де кобзар, там і поводитар».

Кобза — старовинний український народний струнно-щипковий інструмент. Назва «кобза», як вважають, очевидно, походить від турецького «кориз» (*від однострунної гітари*).

Кобза була досить поширеним інструментом кобзарів — українських народних співців-музикантів, які виконували свої пісні та думи про боротьбу українського народу з гнобителями, про його життя і побут у супроводі цього інструмента.

2-й учень. Сторінки про кобзарів і бандуристів.

Кобзарі ввійшли в свідомість Шевченка ще в дитинстві. В його творчості вони посіли помітне місце як виразники народних дум і сподівань, борців за правду і волю, які своєю музою надихали її синів на боротьбу за соціальне і національне визволення. Символічно назвавши першу поетичну збірку «Кобзарем», Шевченко підкреслював цим народність і волелюбність своєї нації. Він дав високу оцінку кобзарським думам. Тексти дум могли бути відомі із збірок, а мелодії запам'ятовувались безпосередньо від самих кобзарів, яких поет слухав багато разів.

У творах Шевченка народний співець виступає як поет-філософ, майстерний виконавець народних дум, народолубець, навчитель трудящого люду і

воїн-месник. (*«Перебендя», «Катерина», «Мар'яна-черниця»*), Образ народного співця відтворив Шевченко у малюнку олівцем — «Козацький бенкет» (1838), сепією виконав дві ілюстрації (1843) до поеми «Сліпий».

Ще за життя Шевченка його твори були відомі кобзарям і поширені в народі, але більшої популярності набули після смерті поета. Починаючи з 70-х рр. до кобзарського репертуару входять «Заповіт», «Реве та стогне...», «Зоре моя вечірня» та ін. Пізніше кобзарі самі почали створювати мелодії та слова Шевченка й свої пісні про нього: «Зійшов місяць, зійшов ясний», «На високій дуже кручі».

3-й учень. Шлях кобзарів — це шлях народу. Думу міг вистраждати, виспівати тільки той співець, що пережив злигодні і муки невільника на турецьких галерах. Широковідомі імена кобзарів — Прокопа Скрыги з Остапова, Василя Варченка із Звенигородки, Михайла, Сокового зятя, з Шаржиполя, яких стратили за те, що на бандурах грали.

За часів кріпацтва відомі імена кобзарів — кріпацьких дітей: О.Вересая, І.Кравченка-Крюковського, Гната Гончаренка. Знає Україна кобзарів, авторів нових дум — Федора Кушнерика, Єгора Мовчана, Володимира Перепелюка.

Кобзар співає, пісню несе і думу веде.

Одним з видатних охоронців, популяризаторів високохудожньої української народної поетичної творчості був кобзар Вересай.

Остап Микитович Вересай народився 1803 року в сім'ї селянина-кріпака села Калюжниці колишнього Прилуцького повіту на Полтавщині. Жив, кобзарював і помер Вересай у сусідньому від Калюжинець селі Сокиринцях (*тепер Срібнянського району Чернігівської області*).

Тяжкий життєвий шлях пройшов кріпак Вересай. Батько його, Микита Григорович, був незрячий жебрак. Він добре грав на скрипці і цим добував для себе і сім'ї шматок хліба. На четвертому році життя осліп і Остап.

Слухаючи щодня народні мелодії, виконувані на скрипці батьком, Остап і сам почав захоплюватися музикою та співом, велику пристрасть мав до бандури та кобзарів.

П'ятнадцятирічним юнаком віддали Остапа в науку до старого кобзаря Семена Кошового з села Голінки. Учень мав музикальну пам'ять і швидко запам'ятовував думи та народні пісні.

Від одного пана-майстра до іншого потрапляв Вересай у науку і нарешті став кобзарем.

Понад 70 років мандрував від села до села незрячий співець, виконуючи думи та пісні.

Про гірку долю і неповіряння розповідав Вересай майбутньому письменнику-драматургу Івану Карповичу Тобілевичу (Карпенко-Карому), з яким випадково зустрівся на пароплаві, коли письменник їхав до Києва.

Ненавиділо Вересая й духівництво, яке він висміював у своїх сатиричних і гумористичних піснях.

Порівняно з репертуаром інших кобзарів, репертуар Вересая був не дуже великим. М. Лисенко, О. Русов та П. Чубинський записали від нього і опублікували шість дум: «Отчим», «Як три брати з Азова втікали», «Невольницька», «Про бурю на Чорному морі», «Про вдову і трьох синів», «Дума про Хведора Безрідного»; п'ять сатиричних і гумористичних пісень: «Щиголь», «Дворянка», «Кисіль», «Хома й Ярема», «Бугай». В репертуарі О. Вересая були й інші побутові, сатирично-гумористичні та танцювальні пісні: «Дурочка», «Козак», «Ой їхав не заїхав», «Ко- зак-валець», «Циганочка».

4-й учень. Про кобзарську майстерність Вересая є чимало спогадів сучасників народного співця — російських та українських діячів культури, які добре знали кобзаря і цінували його талант.

Вересай любив свою професію, шанував усіх, хто займався кобзарською справою. Добрим словом згадує він покійних побратимів Вербу Данила, Хруща Федора, Ладжу Антона, Максима і Сергія — двох братів, Стрічку Івана і його сина Сакона, Коція Федора, Яхна Івана: «...Що то за люди були, які то добрі, Багацько було — вимерло. Тепер нема...» — казав Вересай.

Говорить співець і про кобзу: «А кобза таке добре діло: тихеньке воно, поважливе».

Добре знав кобзар Остап Вересай людське життя, знав якою великою любов'ю у народі користуються його пісні та думи.

Довгий життєвий шлях пройшов кобзар Остап Вересай. Він прожив майже все ХІХ століття. Його життя і мистецька діяльність справді були подвижництвом і стали яскравим взірцем для багатьох кобзарів патріотичного служіння своєму народові. Помер Вересай наприкінці квітня 1890 р.

Зважаючи на великі заслуги кобзаря в галузі розвитку української народної пісенної творчості та враховуючи суспільне й культурне значення багатолітньої діяльності Вересая, 1 травня 1959 р. в селі Сокиринці було урочисто відкрито музей-кімнату Вересая.

8 червня 1978 року на відзначення 175-річчя від дня народження Остапа Микитовича Вересая в Сокиринцях, на батьківщині кобзаря, відкрито бронзовий пам'ятник.

5-й учень. Бандура — улюблений інструмент українського народу.

Перші згадки про бандуру знаходимо у ХVІ ст., коли вона побутувала паралельно з кобзою. Тривалий час бандуру називали «кобза» або «кобза-бандура».

Бандура, як зазначають дослідники, нагадувала собою іспанську гітару і мала подібність до пандори, на якій грали грецькі рапсоди, оспівуючи подвиги своїх героїв. Назва «бандура», як вважають деякі етимологи, запозичена з

грецької мови. На думку інших, вона прийшла до нас через польську мову з італійської.

Класний керівник Українські пам'ятки кінця XVIII — початку XIX ст. засвідчують ще назву «Тарбан» у значенні «велика бандура з багатьма струнами». В іншому фонетичному оформленні — «торбан» — назва інструмента зафіксована в «Словарі української мови» за редакцією Б.Д. Грінченка. За В.І. Далем, «торбан» — це назва бандури.

У формуванні назв деталей бандури основну роль зіграла вторинна номінація, коли «найменування свідомо переносяться з предмета на предмет, з явища на явище і т.д.». Усі ці назви походять від назв частин тіла людини або птаха, в яких розвивалася вторинна функція, а саме: «шийка» — гриф; «головка» — відігнута частина грифа; «кобилка» — підставка під струни.

До цього часу бандура — улюблений інструмент українського народу. Великою популярністю користуються в Україні капела бандуристів та численні самодіяльні ансамблі бандуристів.

Назви музичних інструментів «кобза» і «бандура» використовуються як в усному мовленні, так і майстрами художнього слова. Часто використовують ці назви і російські та білоруські письменники для створення українського національного колориту.

«Скоро ввійшов ото Шрам у пасіку, іще не помоливсь і святому Зосимові, що стоїть на пасіках, як слухає — у Череваня щось іграє.

— Е, да се в вас і бандура!

— І бандура, — каже Іван Невольник, — та ще чия бандура!

— Так се в вас божий чоловік? — спитав тоді Шрам.

А хто ж би так заграв у бандуру? Такого кобзаря не було, та, може, вже й не буде між козацтвом.

Ідуть вони, аж бандура заговорила голосніше. Оддаєки — так наче сама з собою розмовляла, а тут і голос почав підтягувати до неї.

Гляне Шрам, аж сидить на траві під липою божий чоловік і Черевань, а перед ними стоїть полудень. Звався божим чоловіком сліпий старець-кобзар. Темний він був на очі, а ходив без поводири, у латаній свиті і без чобіт, а грошей носив повні кишені. Що ж він робив із тими грішми? Викупляв невольників з неволі. Іще ж до того знав він лічити усякі болісті і замовлять усякі рани. Може, він помагав своїми молитвами над недужим, а може, і своїми піснями; бо його пісня лилась як чари, що слухає чоловік і не наслухається. За теє-то за все поважали його козаки, як батька; і хоть би, здається, попросив у кого останню світину, з плечей на викуп невольника, то й ту б йому оддав усякий.

6-й учень. Гуслі — давній струнно-щипковий інструмент слов'ян та інших народів. Згадується в письмових джерелах з VI ст., поширені були в Київській

Русі, пізніше в Росії, в Україні і Білорусії. Використовуються в оркестрі народних інструментів.

7 - й учень. Ліра — старовинний музичний інструмент.

Ліра — старовинний народний струнно-клавішний смичковий музичний інструмент, на якому грали мандрівні лірики-сліпці. Продовжений човнико-подібний корпус ліри має колесо, яке, обертаючись, торкається струн і примушує їх звучати. Звідси й, очевидно, друга назва «колісна ліра». Через те, що грали на цьому інструменті мандрівні музиканти здебільшого в сільській місцевості, її ще іноді називали «сільська колісна ліра».

У пам'ятках кінця XVIII — початку XIX ст. фіксується також назва «самосуд» музичне знаряддя, «ручний орган».

Лірою також називається давньогрецький струнний щипковий музичний інструмент у вигляді зігнутої рами з натягнутими всередині струнами. Схематичне зображення давньогрецької ліри стало емблемою музики. Музична лексема «ліра» — загальноновживана в російській, українській та білоруській мовах. В наш час цей інструмент удосконалено. Застосовується він в оркестрах українських народних інструментів.

8 - й учень. Сопілка — різновид флейти.

Сопілка — український народний духовий музичний інструмент, рід флейти. Виготовляється з дерева, має до десяти отворів.

Різновиди: гуцульська теленка, денцівка, флюяра і зубівка.

Дуже поширений пісенний образ калинової сопілки. Це про неї народна мудрість каже: «За лісом, за пралісом золоте теля реве». От як вона і в коломийках виграє:

Зрубав хлопець калиноньку та зробив сопілку,

Її голос калиновий причарував дівку.

Сопілочко калинова, мила та тоненька,

Чую тебе з полонини, така голосненька.

Калинова сопілка в казках і легендах чує і бачить те, що люди від інших хотіли переховати. Наприклад, у «Казці про дивну сопілку», яку записала Л. Українка, тужливий спів сопілки виказує тяжкий злочин, коли брат брата через заздрощі вбив.

Надзвичайно барвисті, образні прислів'я про сопілку (*дудку*):

1. Він усе під чужу дудку танцює.
2. Дудка знає, нащо грає.
3. Не в ту дудку грає.
4. Чий хліб їси, під того й дудочку скачи.
5. Ще не музика, хто в дудку дме.

А ще існувало повір'я: «Якщо зробити з калини сопілку, в сім'ї неодмінно з'явиться син — продовжувач роду».

Л.Українка опоектизувала сопілку. Лукаш причарував грою на ній Мавку в «Лісовій пісні».

Грає сопілка (сценка)

Мавка. Ох! Як я довго спала!

Лісовик. Довго, дочко!

Вже й сон-трава перецвітати стала.

От-от зозулька маслечко сколотить,

В червоні черевички убереться,

І людям одмірятиме літа.

Вже з вирію поприлітали гості.

Мавка. А хто мене збудив?

Лісовик. Либонь, весна.

Мавка. Весна ще так ніколи не співала, як отепер. Чи то мені так снилось? (Лукаш знову грає). Ба стій. Ба чуєш? То весна співає? (Лукаш грає).

Лісовик. Та ні, то хлопець на сопілці грає — дядька Лева небіж, Лукаш на ймення.

Мавка. Як солодко грає, Як глибоко грає, розтинає білі груди, серденько виймає. (Л. Українка «Лісова пісня»)

9-й учень. Трембіта. Трембіта — український народний музикальний інструмент, рід труби без вентилів і клапанів (довжина до 4 м, діаметр 2,5—4 см). Поширена здебільшого на Гуцульщині, Буковині, Закарпатті.

Трембіта — це вісник радості і туги, своєрідний сигнал.

Трембітою повідомляли і про наближення худоби на полонину. Її виготовляють майстри - умільці, які стараються передати справу свою комусь із родини. Використовують при цьому найчастіше сосну, бук, граб.

10 - й учень. Волинка — народний духовий інструмент.

Волинка — народний духовий інструмент, що складається з міха і встановлених у нього двох-трьох трубок, в українській мові здобула ще такі назви: коза, дуда.

Східнослов'янське «волинка» є, як вважають етимологи, суфіксальним похідним від «Волинь», найменування місця його появи. Сама назва «волинка» відбиває властивість гри на цьому інструментові — видавати безперервний звук. Навіть у перервах, коли нагнітається повітря, гравець, притискує міх до корпусу і звучання триває. Волинка — улюблений інструмент шотландських чабанів.

Особливою популярністю користувався цей народний музичний інструмент у бродячих бідних музикантів. В Шотландії волинка входить до складу інструментів військових оркестрів. У нашій країні цей старовинний народний інструмент використовують самодіяльні вокально-інструментальні ансамблі.

11 - й учень. Скрипка грає... Скрипка — 4-струнний смичковий інструмент, провідний у симфонічних оркестрах. В Західній Україні була

поширена в XIV ст. 3-струнна скрипка. Класичний зразок створено в XVI—XVIII ст. італійськими майстрами — Амати, Гварнері, Страдіварі. Скрипка. Вона бажана і на весіллях, і на вечорницях, і просто була розрадою душі.

Скрипка в прислів'ях і приказках:

1. На скрипочці грає, бо веселість має.
2. Скрипка плаче і сліз не має.
3. Скрипка грає — голос має.
4. На вулиці скрипка й бас, пусти, мамо, хоч на час.
5. Якби не скрипка та не бас, то музика б, вибачайте, свині пас.

Класний керівник Витоки української нації. Приглянемося до витоків нації: символів вірування, звичаїв та побуту українців. Великою популярністю серед українського народу користувалися народини.

«Живемо не батьками, помремо — не людьми», — зауважували старі люди.

Після народження дитину старалися якнайшвидше охрестити, батьки віддавали дитину кумам зі словами: «Нате вам народжене, а нам несіть хрещене».

Після хрестин святкували похрестини, ці обряди супроводжувалися пригощанням, співами, а іноді запрошувались і музики.

А ще часто у селах збиралися молодіжні громади, вони були організаторами «вулиць», різноманітних розваг під відкритим небом. Нерідко під час таких розваг звучала скрипка.

З настанням осінніх сутінок починалися вечорниці, закінчувалися десь перед Масленою. На вечорницях молодь і співала, і грала, і танцювала.

Українські весілля не можна уявити без жартівливих і величальних пісень і троїстих музик, до них входили бубони, скрипка і цимбали або скрипка, бас, цимбали. Все село гуляло на весіллях. За молодими йшли музики, за музиками товпились натовпом чоловіки та молодичі. В кожному кутку двора грали музики...

Цікавими є прислів'я про спів і музику, дозвілля та розваги:

Мені тепер не до солі, коли граю на басові,
Бас гуде, скрипка грає, Гнат мовчить, а все знає.
Басистий немає де сісти.
Музика без басів, як гість без грошей.
Або грай, або гроші вертай.
Ваші грають, а наші ридають.
Грай, грай глечику, а без вушка підеш.
Грай ти, Матвію, бб я не вмію.
Сім літ, як музика грала, а він все ще танцює.
Танець не робота, а хто не вміє, то срамота.
Любощі і вечорниці зведуть до шибениці.

Яка музика, такі і танці.
Звучить фонограма грають музики

Дітей, їх особисту гідність і їх потреби треба так само шанувати, як і старших, і тільки поводячися з ними лагідно, щиро, розумно, як з рівними, входячи в їх спосіб думання, можна виховувати чесних, щирих, правдолюбних і справді вільних людей.

Іван Франко

Література

1. Бойко О. Д. Історія України.— К.: Академія, 2003.
2. Від Декларації до Конституції//Голос України. — 16 липня 1996
3. Волинець Л.С. Права дитини в Україні: проблеми та перспективи. - К.: Логос, 2000.
4. Гавршпок І.В. Мужність і біль Чорнобиля // Позакласний час. - 2000. - №6.
5. Гнатюк М. 100 великих українців.— М.: Вече; К.: Орфей, 2001.
6. Жадан Л.В. Наркоманія - отрута суспільства //Айболить. - 2001. - №5-6.
7. Іванець Н.О. Дорога в безодню // Позакласний час. - 2000. - №3.
8. Інновації змісту і технологій здорового способу життя. — Тернопіль: Астон, 2002.
9. Ковтунович Т. Визначні особистості в історії України. Частина II.— К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2004.
10. Коментар до Конституції України.— К., 1996
11. Лісанкова Л. Як совість і пісня України (Про Н.Яремчука) // Вільне жит
12. тя. -2000.
13. Не забувай: ти є дитина землі, що зветься Україна // Календар знаменних і пам'ятних дат. 1999 - III кв. - К., 1998.
14. Остафійчук В. Ф. Історія України і сучасне бачення.— К.: Знання-Прес, 2002.
15. Токар Н. Українська народна пісня - духовний скарб народу. // Позакласний час. - 2002. - №9.

Інтернет ресурси

1. <http://osvita.ua/>
2. <http://teacherjournal.com.ua/shkola/klasnomu-keirvniku.html>
3. <http://metodportal.com/>
4. <http://teacher.at.ua/>
5. <http://www.pedahohikam.net/>